DEN SVENSKA RIKSDAGENS TILLFÄLLIGA UTSKOTT

AKADEMISK AVHANDLING

SOM MED TILLSTÅND AV

VITTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETENS I UPPSALA HUMANISTISKA SEKTION

FÖR FILOSOFISKA DOKTORSGRADENS VINNANDE

TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES

LÖRDAGEN DEN 16 NOVEMBER 1918 KL. 10 F. M.
Å AUDITORIET NR IV

AV

RÜTGER ESSÉN
Filosofie licentiat av Stockholms nation

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1918

Diss.
Uppsala
1918.

DEN SVENSKA RIKSDAGENS TILLFÄLLIGA UTSKOTT

AKADEMISK AVHANDLING

SOM MED TILLSTÅND AV

VITTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETENS I UPPSALA HUMANISTISKA SEKTION

FÖR FILOSOFISKA DOKTORSGRADENS VINNANDE

TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES

LÖRDAGEN DEN 16 NOVEMBER 1918 KL. 10 F. M.
Å AUDITORIET NR IV

R. UNIV. BIBLIOTHEEK LEIDEN

AV

RÜTGER ESSÉN
Filosofie licentiat av Stockholms nation

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1918

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA41523708_0005

FÖRETAL.

Förutom de kända och i texten citerade arbetena av Rydin, Hagman, Thulin m. fl. utgöres källmaterialet till föreliggande framställning väsentligen av riksdagens tryckta protokoll och handlingar från år 1867 samt av de tillfälliga utskottens otryckta i riksdagsarkivet förvarade protokoll och handlingar. Därjämte kan jag stödja mig på erfarenhet från tjänstgöring vid två riksdagar såsom sekreterare i tillfälligt utskott.

Till professor *Rudolf Kjellén* står jag i tacksamhetsskuld för värdefulla råd och anvisningar vid avhandlingens utarbetande.

Då avhandlingen väsentligen utarbetats under sommaren och hösten 1917 har jag icke kunnat i framställningen taga någon hänsyn till de tillfälliga utskottens verksamhet vid 1918 års riksdag.

Stockholm i oktober 1918.

Rütger Essén.

I.

Det parlamentariska utskottsväsendet.

I utskottsväsendet koncentrerar sig den del av en parlamentarisk församlings arbete, som berör de sakliga utredningarna och det positiva lagstiftningsarbetet. Kontakten med samhällslivets realiteter, icke minst med förvaltningens gång och arbetsformer, blir där intimare och betydelsefullare än i den utåt mera framträdande parlamentariska verksamheten. Utskottsarbetets karaktär betingas i väsentlig mån därav, att detsamma icke försiggår i offentlighetens fulla ljus utan i enskilda och fåtaliga församlingar. De principiella och »stora» synpunkterna ha där svårare att göra sig gällande, frasens makt blir mindre, och arbetet får en lugnare och sakligare prägel. Men å andra sidan stävjas ej heller kotteriinflytanden och partipolitiska överdrifter av offentlighetens kontroll; inom utskotten framträda därför lätt alla »korridorpolitikens» avigsidor. Utskottsarbetet är över huvud taget den parlamentariska verksamhetens vardagsarbete, och på utskottsväsendets karaktär och organisation kommer därför arten av det parlamentariska livet att bliva i högsta grad beroende.

Grundligheten och sakligheten i det förberedande lagstiftningsarbetet beror visserligen endast sekundärt på riksdagsarbetets organisation, den väsentliga faktorn härvidlag är naturligtvis den allmänna nivån inom den parlamentariska församlingen och det politiska livets allmänna karaktär. Men överallt har man även sökt garantier av formell natur, vanligen bestående i ett flertal »läsningar» av till behand-

ling föreliggande förslag, varvid huvudvikten successivt lägges på olika synpunkter. Även tvåkammarsystemet utgör i sin mån en dylik garanti.

Den svenska riksdagen besitter en säregen art av utskottsväsende, där huvudvikten lagts på stabilitet i arbetsformer och enhetlighet i den sakliga behandlingen, mindre däremot på de rent formella garantierna. Det svenska utskottsväsendet har därför också blivit av en fullkomligt säregen natur och erbjuder högst få jämförelsepunkter med förhållandena i utländska parlament. Det är tungt och fast organiserat, och under det de båda kamrarnas arbetsformer utmärka sig för en synnerlig enkelhet, är det svenska utskottsväsendet, i motsats till vad fallet i allmänhet är i utlandets parlament, förenat med en icke ringa barlast av traditioner.

Det ligger nära till hands att göra en jämförelse mellan den svenska riksdagens utskott och det för svensk förvaltning och lagstiftningsarbete utmärkande kommittéväsendet. Över huvud taget torde varje mera betydande lagstiftningsåtgärd i vårt land hava föregåtts av kommittéutredningar, vilka endast delvis verkställts av statsförvaltningens ordinarie arbetskrafter. Dessa utredningar hava sålunda i väsentlig mån utgjort grundvalen och utgångspunkten för riksdagsutskottens arbete och hava utan tvivel förlänat detta något av den grundlighet och vidlyftighet, som i allmänhet utmärker kommittéernas tillvägagångssätt. Endast delvis har denna praxis på senare tider brutits genom att stora frågor upptagits mer eller mindre direkt till parlamentarisk behandling i särskilda utskott, som sammansatts med speciell hänsyn till förevarande frågas natur och tillgången på parlamentarisk sakkunskap på området. I dessa fall har alltså grundlighetssynpunkten fått vika för synpunkten av snabbhet och effektivitet i lagstiftningsarbetet.

De svenska kommittéerna arbeta som bekant ganska självständigt och ofta efter tämligen obestämda direktiv. Detta torde också utgöra en av de väsentliga förutsättningarna för den opartiska sakligheten i deras arbete. Låt vara att Kungl. Maj:t understundom vägrat följa en av den-

samma tillsatt kommitté i dess slutgiltiga resultat, så ha dock kommittéutredningarna, utförda utan direkt ledning från regeringen, blivit grundvalen för lagstiftningsarbetet, och detta har i sin mån bidragit till att även riksdagsutskottens arbete kommit att präglas av en viss saklighet och försiggått utan väsentlig påverkan av regeringsdirektiv. Dessa omständigheter äro i sin mån exempel på hurusom en utveckling till full parlamentarism i vårt land icke gynnas av riksdagens hävdvunna arbetsformer.

I ett modernt statsväsen blir i själva verket lagstiftningsarbetet till den grad komplicerat, att parlamentets, och isynnerhet den enskilde parlamentsledamotens initiativ genom förhållandenas makt blir av allt mindre betydelse. Mängden och omfattningen av de stridiga samhällsintressena, de snabba och ödesdigra följderna av förhastade lagstiftningsåtgärder, allt detta framhäver nödvändigheten av omsorgsfulla förarbeten med utnyttjande av all tillgänglig sakkunskap, gör med andra ord lagstiftningsapparaten tung och svårhanterlig och leder slutligen till att praktiskt taget allt lagstiftningsarbete kommer att vila på landsregeringen. Härtill kommer — och detta gäller isynnerhet de stora centraliserade moderna statssamhällena — att det nutida samhällslivets natur kräver alltmera omfattande ingripande av reglerande art på allt flera områden, vilket i sin ordning leder till att de lagstiftande församlingarnas tid måste tagas i anspråk till det yttersta. Detta gäller knappast ännu en stat av mindre omfattning som den svenska. Dock går utvecklingen även hos oss tydligen i denna riktning, en tendens som i större statsväsen, t. ex. i England, lett till att parlamentet faktiskt blivit en lagstiftningsmaskin, som helt och fullt står till den — visserligen parlamentariska — regeringens disposition.

Dessa förhållandens inverkan på det parlamentariska arbetets karaktär är tydlig och omisskännlig. Det gäller härvidlag att samtidigt finna de nödvändiga garantierna mot förhastad och vårdslös lagstiftning och att förhindra, att hela lagstiftningsapparaten blir alltför tung och ohanterlig. Den engelska parlamentarismen har som sagt funnit lös-

ningen i kabinettets minutiösa och fullständiga kontroll av parlamentets arbete. Härigenom blir åtminstone lagstiftningsapparaten effektiv och arbetsför. Det franska parlamentet, som arbetar relativt frigjort från regeringskontroll, har icke kunnat uppnå samma grad av arbetsförhet. Till och med den parlamentariska församlingens mest omedelbara och ofrånkomliga uppgift, statsregleringens uppgörande, kan endast långsamt och med oerhört slöseri av tid och arbete fyllas. Å andra sidan kan med fog framhållas, att, om en modern parlamentarisk församling arbetar långsamt och tungt, så är detta dock att föredraga framför ett lättvindigt och planlöst lagstiftande.

Den svenska riksdagen måste karaktäriseras som en parlamentarisk församling av den mera arbetsföra typen, vilket ju även är att förvänta i en mindre stat Icke desto mindre äro hos oss garantierna mot förhastad lagstiftningsverksamhet ganska starka. I främsta rummet äro de att söka i vårt tvåkammarsystem och i vårt utskottsväsen, vilka båda stå i ett för svensk författning säreget och fast samband.

Tvåkammarsystemets främsta betydelse ligger i dess egenskap av uttryck för en politisk maktfördelning. Den övre kammarens konstitutionella uppgift är ju i regel att utgöra en förstärkning för de konservativa samhällselementen, vilkas inflytande senare tiders politiska utveckling eljest ansetts tendera att, till men för utvecklingens kontinuitet och statstraditionernas upprätthållande, alltför mycket reducera. Men för denna synpunkt får tvåkammarsystemets egenskap av att även utgöra en garanti för det parlamentariska arbetets större omsorgsfullhet och försiktighet icke heller förbises. I länder med genomförd demokratisk författning, såsom Frankrike och, delvis, England, torde detta utgöra den egentliga motiveringen för tvåkammarsystemet. Även den norska författningen med dess egenartade tudelning av stortinget för lagstiftningsarbetet tar tydligen sikte på denna synpunkt såsom ensamt betydelsefull.

Med undantag av Norges säregna författning tillämpas ju enkammarsystemet i Europa främst i Balkanstaterna, där

det naturligt motiveras av de historiska utgångspunkterna. Här saknades ju fullständigt de traditionella samhällselement, på vilka representationen i en övre kammare skulle kunna uppbyggas. De relativt enkla samhällsförhållandena nödvändiggjorde ej heller med konst skapade garantier för det parlamentariska arbetets kvalitet. Ur här närmast ifrågavarande synpunkt erbjuda dessa författningar i sitt nuvarande utvecklingsstadium därför föga av intresse.

Helt annat blir förhållandet i länder med tvåkammarsystem, och härvidlag blir en jämförande studie av tvåkammarsystemets organisation i dess samband med utskottsväsendet av det största intresse. Så gott som överallt är detta samband ett helt annat än det för den svenska riksdagen utmärkande. Emellertid får härvid ej heller förbises att utskottsväsendets organisation även på det mest intima sätt sammanhänger med statslivets gestaltning över huvud, isynnerhet med graden av statsskickets parlamentarisering, men även med dess mer eller mindre genomförda centralisation. Dessa förhållanden utöva ju det mest avgörande inflytande på det parlamentariska arbetets hela uppgift och karaktär.

I en stat med genomförd parlamentarisk författning blir parlamentets verksamhet av en oerhörd omfattning. Då så gott som all statsmakt koncentrerat sig i parlamentet, eller åtminstone där har sin utgångspunkt, blir dettas tid i övervägande grad tagen i anspråk av egentliga regeringsuppgifter; kontrollen på regeringens löpande förvaltning blir lätt huvudsaken. Vare sig denna kontroll utövas minutiöst och relativt planlöst, såsom i det franska parlamentet, eller mera i stora drag, såsom i det engelska, ställas de parlamentariska församlingarna likväl härvidlag ständigt inför nödvändigheten att snabbt taga ståndpunkt till aktuella frågor, att göra bindande principuttalanden och i allmänhet att taga ställning till varje aktuellt politiskt spörsmål. Det mera långsamma, sakliga och utredande utskottsarbetet kommer med nödvändighet att spela en mindre roll. Dess uppgift för det egentliga lagstiftningsarbetet övertages i stället

mer och mer av regeringen med hjälp av den permanenta förvaltningens sakkunskap.

Helt annorlunda blir förhållandet i de stater, vilkas författningar endast delvis äro parlamentariserade, och där parlamenten alltså icke i samma mån befatta sig med de egentliga löpande regeringsärendena. Här lämnas mera tid övrig för lagstiftningsarbetet, åt vilket ägnas större grundlighet och noggrannhet. Visserligen kan lagstiftningsarbetet icke helt skiljas från de aktuella politiska regeringsuppgifterna, och ej heller torde något parlament underlåta att mer eller mindre medvetet eftersträva avgörande inflytande på de senare, men skillnaden blir i varje fall väsentlig och återspeglar sig tydligt i utskottsväsendets betydelse och organisation.

Graden av statsskickets centralisering har även väsentlig betydelse för det parlamentariska arbetets karaktär. Ju mera genomförd centraliseringen är, desto mera maktpåliggande bliva de uppgifter, som komma att vila på folkrepresentationen. Även den kommunala förvaltningen spelar härvidlag en stor roll. Där denna lokala självstyrelse är fast rotad, fyller den en hel del av den centrala folkrepresentationens uppgifter, och kan även, som fallet är i Nederländerna och Sverige, bilda en naturlig utgångspunkt för representationen i en övre kammare.

Än mer begränsad blir den centrala folkrepresentationens arbetsuppgift i stater med federativ författning. Förenta Staterna och Schweiz hava i sammansättningen av sina övre kammare sökt en av de reellt starkaste garantierna för det federativa statsskickets upprätthållande. Genom att den övre kammarens representation utgår från de federativa särstaterna blir denna garanti av största styrka. Samtidigt motverkas, eller omöjliggöres, emellertid härigenom statsskickets parlamentarisering. Den fulla parlamentarismen innebär ju en ganska renodlad koncentration av statsmakten och kan därför svårligen genomföras utan att den federativa författningen i realiteten upphäves. Då vidare de federativa staterna i allmänhet sökt en ytterligare garanti av samma art i skapandet av en självständig och stark central

exekutiv myndighet, följer härav en ytterligare begränsning av parlamentens maktområde. Liksom i de konstitutionellt monarkiska enhetsstaterna får sålunda det parlamentariska livet i stater med federativ författning därför gärna en sådan karaktär, att utskottsväsendets utredande arbete får större reell betydelse.

Den engelska parlamentarismens väsen ligger, som redan framhållits, i främsta rummet därutinnan, att allt politiskt ansvar koncentrerats hos den parlamentariska regeringen, kabinettet. Som en nödvändig följd härav har kabinettet alltmer kommit att kontrollera parlamentets verksamhet, och dettas utskottsväsende kan därför under en dylik regim ej gärna bliva av någon större betydelse. Utskottsorganisationens egentliga syfte blir endast tidsbesparing.

Emellertid är det engelska kabinettet ansvarigt endast för den allmän-politiska ledningen av landets styrelse. Den del av parlamentets verksamhet, som ägnas åt behandlingen av s. k. »private bills», faller utom dess kontroll.

»Private-bill»-lagstiftningen saknar egentligen motsvarighet utom England. Hos oss torde området för denna lagstiftning närmast motsvaras av vad som kallas »Konungens ekonomiska lagstiftning». Delvis falla visserligen hithörande ärenden hos oss inom området för riksdagens kompetens, men huvudsakligen handläggas motsvarande ärenden av regeringen eller av centrala administrativa och lokala myndigheter i enlighet med fastställda allmänna regler. Även i kontinentens stater avgöras dessa ärenden av mera lokal eller av rent administrativ natur i allmänhet på principiellt liknande sätt.

I viss mån torde det vara en förmån för den parlamentariska riksregeringen i England att ej behöva befatta sig med dessa frågor, ofta av ej ringa vikt, men dock utan betydelse för den allmänna riktningen av kabinettets politik. I avseende på »private-bill»-lagstiftningen finnes sålunda ej anledning för kabinettet att utöva någon kontroll på parlamentets arbete, och denna lagstiftning har också givit upp-

hov till ett ganska rikt utvecklat och självständigt arbetande utskottväsen.

Vanligen behandlas dessa ärenden nämligen i särskilda utskott, »select committees», av i regel 15 ledamöter, utsedda, utan speciell hänsyn till partiställningen, av ett särskilt valutskott, »committee of selection» av 11 ledamöter, där visserligen det härskande partiet alltid innehar majoriteten, men som dock utövar sin verksamhet efter rent sakliga grunder. För övrigt behandlas »private bills» efter parlamentets vanliga arbetsprocedur, med första och andra läsning före utskottsbehandlingen, »report stage» och tredje läsning, men utskottets utredningar och de resultat, vari dessa utmynnat, godtagas i regel av parlamentet.

Den engelska »private-bill»-lagstiftningen är i detta sammanhang av intresse, emedan den utvisar, hurusom utskottsarbetet med nödvändighet blir av största betydelse på varje område, där en lagstiftande församlings verksamhet icke anpassat sig till den enhetliga kabinettsparlamentarismen.

Lika tydligt ådagalägger däremot det engelska parlamentets praxis vid behandlingen av frågor av allmän politisk innebörd, hurusom ett självständigt arbetande utskottsväsen är oförenligt med tillvaron av en stark och homogen parlamentarisk regering. Vid dessa ärendens handläggning blir kabinettets kontroll minutiös och komplett. De stora frågorna, de i eminent mening partibildande, undergå ingen utskottsbehandling alls. Visserligen följer även här »committee stage» med »report stage» efter andra läsningen, men denna kommittébehandling innebär härvidlag icke något annat än en fortsatt debatt i underhuset, som endast för ändamålet konstituerar sig i något friare former, såsom »committee of the whole house». Alldeles särskilt gäller detta alla anslagsfrågor, ty den parlamentariska regeringens auktoritet och självständighet anses ju med fullt berättigande i främsta rummet vila på att dess budgetpolitik i allo godkännes. Underhusets behandling av budgeten i »committee of the whole on supply» för anslagen och »committee of the whole on ways and means» för bevillningarna avser därför knappast någon saklig budgetbehandling, utan är

närmast en garanti för full offentlighet och ett slags yttre markering av kabinettets politiska ansvar.

Men även i avseende på de frågor av mindre vikt eller av mindre kontroversiell natur, där utskottsbehandlingen för tids vinnande eller av tekniska skäl tillgripes, kontrollerar kabinettet ärendenas behandling på varje stadium och icke minst inom utskotten. Numer är utskottsbehandlingen regel, vare sig den försiggår i »select committees» — vilket är mindre vanligt i fråga om ärenden av allmänt intresse — eller i någon av de fyra större »standing committees». Samtliga dessa utskott tillsättas av den ovannämnda »committee of selection», men härvidlag tillses alltid, att det härskande partiet erhåller majoritet.

De fyra »standing committees», som existera sedan 1907, bestå av sextio till åttio medlemmar. Ett av dessa utskott sysslar speciellt med skottska ärenden, men i övrigt finnes ingen egentlig skillnad mellan deras arbetsområden, och ärendena fördelas dem emellan av underhusets talman.

Redan under utskottsbehandlingen kontrolleras ärendenas handläggning av vederbörande ledamot av kabinettet, varför det i regel är otänkbart, att ett lagförslag inom utskottet kan bliva väsentligen förändrat utom i samförstånd med regeringen. För övrigt har kabinettet alltid den utvägen öppen att taga ställning till eventuella »amendements» under den efterföljande behandlingen i underhuset, vid »report stage», som här blir av större betydelse än i fråga om »private bills».

Ännu mindre betydelse har det engelska utskottsväsendet erhållit i avseende på förhållandet mellan över- och underhuset. Så kallade »joint committees» för förhandlingar mellan husen i någon speciell fråga hava visserligen understundom förekommit, men med kabinettets alltmer stegrade betydelse har även uppgiften att bilägga skiljaktiga meningar mellan de båda husen kommit att övertagas av detta. Vanligen försiggå dessa förhandlingar fullkomligt obundna av alla former, genom att kabinettets ledamöter direkt sätta sig i förbindelse med överhusets ledare.

Om det engelska parlamentariska systemet sålunda ut-

gör det klassiska exemplet på en renodlad kabinettsparlamentarism, där folkrepresentationens och därmed även utskottsväsendets självständiga verksamhet reducerats till ett minimum, så har däremot i Frankrikes parlamentariska författning deputeradekammaren aldrig till fullo lämnat landets ledning i regeringens händer. Det franska parlamentariska kabinettet saknar möjlighet att i tillnärmelsevis samma grad som det engelska kontrollera deputeradekammarens arbete. Ministärens hela ställning är osäker, de mäktiga utskotten kunna ofta uppträda som rivaler om inflytandet i kammaren, och därmed även om den politiska ledningen. Systemet saknar jämvikt, ehuru regeringens svaga parlamentariska inflytande i någon mån kompenseras av dess obestridda maktbefogenhet inom den parlamentariska förvaltningen.

Den franska deputeradekammarens, liksom senatens, offentliga sessioner upptagas till väsentlig del av allmänpolitiska debatter, oftast föranledda av en interpellation i någon aktuell politisk angelägenhet, varvid ministärens tillvaro lätt göres till insats i debatten. Det egentliga lagstiftningsarbetet kan därför omöjligt effektivt kontrolleras av de efemära kabinetten, som i regel utgöra tillfälliga politiska kombinationer utan tillnärmelsevis det engelska kabinettets auktoritet.

Deputeradekammaren indelas genom lottdragning varje månad i elva »bureaux», bestående av ett lika stort antal ledamöter. Utskotten, »les commissions», formeras på så sätt, att varje bureau utser en av sina medlemmar, och komma alltså utskotten i regel att bestå av elva ledamöter. Dessa behandla sedan det föreliggande förslaget, i slutna former och fullkomligt fritt från påverkan från regeringens sida, redigera sitt utlåtande och utse en »rapporteur» att försvara detsamma inför kammaren. Denne »rapporteur», och icke vederbörande regeringsledamot, får det avgörande inflytandet på ärendets behandling. Regeringen kan visserligen i frågor av större vikt »poser la question de confiance», men detta är alltid ett riskabelt steg, som i det längsta

undvikes utom vad beträffar ärenden av omedelbart aktuell betydelse.

Det vanliga lagstiftningsarbetet kommer med andra ord att försiggå tämligen utom området för regeringens inflytande, och å andra sidan stärker deputeradekammaren ytterligare sitt inflytande genom upprepade ingrepp i regeringens verksamhet i allehanda frågor av administrativ och personlig karaktär. Att under dylika förhållanden, även om utskotten utföra ett gott och samvetsgrant arbete, en viss planlöshet kommer att utmärka det franska parlamentets verksamhet och Frankrikes politiska liv över huvud taget är knappast ägnat att förvåna.

Planmässighet i en parlamentarisk församlings verksamhet synes i själva verket endast kunna skapas på en av två vägar: genom en enhetlig kontroll av en parlamentarisk regering med stark auktoritet eller genom bestämd begränsning av parlamentets befogenheter. I Frankrike är ingen av dessa garantier för handen. Särskilt ödesdigert verkar detta förhållande på budgetbehandlingen. Finansministerns inflytande är nämligen egentligen slut i och med budgetförslagets överlämnande till kammaren. Därefter vidtager dess behandling i den stora »commission du budget», bestående av 33 medlemmar, tre från varje bureau. Detta utskott har en »président» och sin »rapporteur général» samt uppdelar sig ytterligare i sektioner med särskilda rapportörer för olika delar av budgeten.

Ministärer kunna bildas och störtas i snabb växling, men budgetkommissionen består, och dess »rapporteur général» får större betydelse för budgetens uppgörande än finansministern. Det ligger i sakens natur, att budgetpolitikens planmässighet i högsta grad blir lidande på detta förhållande, där den parlamentariska extravagansen i avseende på statsutgifter och böjelsen att befordra allehanda särintressen icke hålles tillbaka av en rikssynpunkterna företrädande regeringsmyndighet.

Vad beträffar förhållandet mellan senaten och deputeradekammaren har även detta sin återverkan på det franska utskottsväsendet. Senatens auktoritet i politiskt hänseende

är betydligt större än det engelska överhusets, den franska parlamentariska regeringens auktoritet gent emot de båda kamrarna återigen väsentligen svagare än det engelska kabinettets. Härav följer i Frankrike nödvändigheten att oftare än i England tillgripa förhandlingar mellan kamrarna genom »commissions mixtes», vilkas beslut naturligtvis dock ej hava någon rättsligt bindande verkan utan endast avse åstadkommandet av likartade utlåtanden till kamrarna.

I Förenta Staternas kongress är utskottsväsendet utvecklat till en ytterlighet, som medfört, att kongressens så gott som hela verksamhet uppgått i utskotten, the committees. Flertalet av dem äro »standing committees», tillsatta för hela den tvååriga kongressessionens varaktighet och bestående av från två till tjugu ledamöter, vilka intill helt nyligen utnämndes av talmannen. De hava sina givna arbetsområden, äro synnerligen talrika och splittra sålunda kongressen i en massa små självständigt och utan varje gemensam ledning arbetande korporationer.

Skillnaden mellan den exekutiva och den legislativa myndigheten är överallt strängt fixerad. Någon ledning från regeringens sida av kongressens arbete kan ej ifrågakomma. Utskotten, som vart och ett har sitt särskilda lagstiftningsområde, arbeta utan kontroll och ledning. Den offentliga debatten är till ytterlighet begränsad och betydelselös, alla avgöranden koncentreras i utskotten, som även vart och ett på sitt område strävar att ingripa i den exekutiva maktens sfär och kontrollera de administrativa myndigheterna. Å andra sidan har på senare tid, särskilt av presidenten Wilson, gjorts flera försök att giva kongressens lagstiftningsarbete en viss ledning, bl. a. genom meddelandet av »budskap», som utveckla vissa lagstiftningsprogram. Men författningens grundprinciper lägga avgörande hinder i vägen för en längre gående utveckling i denna riktning.

Otvivelaktigt beror utskottsväsendets och kongressarbetets i sin helhet otillfredsställande beskaffenhet i Förenta Staternas statsskick — bristen på offentlighet, lättheten för sidoinflytelser att göra sig gällande, bristen på sammanhang

och ledande synpunkter i lagstiftningsarbetet — i väsentlig mån på den långt drivna skilsmässan mellan den exekutiva och den legislativa myndigheten, båda av omedelbart folkrepresentativ karaktär, men den förra väsentligen överlägsen genom personens enhet.

Å andra sidan utgör just denna dualism en författningsgaranti av värdefullaste art för jämvikten i statslivet och för den federativa statsorganisationens hävdande. Och vidare är ju kongressens lagstiftningsområde i jämförelse med förhållandena i Europas enhetsstater starkt begränsat. Den amerikanska kongressens utskottsväsende är emellertid av största intresse såsom exempel på en spontan utveckling hos en parlamentarisk församling, som hänvisats till sig själv, avskild från möjligheten att taga statens ledning i sina händer och utan tvång till enhetlig organisation.

Jämföras dessa förhållanden med exempelvis utskottsväsendets organisation i den tyska riksdagen, framträda ganska väsentliga olikheter. Den tyska riksdagens verksamhet är ju även begränsad, såväl i avseende på arbetsområdets omfattning som beslutens räckvidd. Även här är utskottsorganisationen relativt lös; ständiga utskott för frågor av viss natur finnas i regel, men intet hindrar tillsättandet av speciella utskott för enskilda frågor, vilket ock synnerligen ofta förekommer. Vidare är utskottens samarbete med regeringsmyndigheterna ganska intimt, och förbundsrådets medlemmar och dess utsedda kommissarier äga närvara vid utskottets förhandlingar.

Tyska riket regeras icke parlamentariskt och samarbetet inom utskotten innebär icke heller något frö till en parlamentarisk utveckling, utan är endast ett bevis på den sakliga nödvändigheten i ett välordnat kultursamhälle av samarbete mellan de administrativa myndigheterna och folkrepresentationen i lagstiftningsfrågor. Där författningskampens maktsynpunkter icke dominera det politiska livet, synes detta samarbete även väl kunna komma till stånd inom folkrepresentationens utskottsväsende, utan att denna förlorar sin rätt till fri och saklig prövning eller regeringen sin självständighet och auktoritet.

Där återigen den parlamentariska principen segrat, synas endast två möjligheter föreligga. Antingen koncentrerar sig parlamentets makt i ett homogent kabinett, och utskottsväsendet förlorar sin självständighet och blir endast en tidsbesparande teknisk anordning — den engelska typen — eller bibehåller parlamentet självt så mycket som möjligt av sin maktfullkomlighet, och utskotten komma att i inflytande rivalisera med de på osäker grund stående regeringarna — den franska typen.

Ovanstående korta exposé av utskottsväsendets organisation och betydelse i några mera typiska främmande författningar giver den naturliga bakgrunden för bedömandet av vårt svenska utskottsväsendes karaktär.

Sverige är ju knappast ett parlamentariskt regerat land i egentlig bemärkelse, och riksdagens befogenheter hållas strängt skilda från de förvaltande myndigheternas maktområde. Riksdagen arbetar däremot självständigt inom sitt område. Utskottsväsendet har gamla traditioner, och dess organisation har i den svenska författningen bl. a. blivit en av de betydelsefullaste garantierna för de båda kamrarnas reala likställighet. Alla viktiga ärendens behandling i enhetliga gemensamma utskott och samtidiga avgörande i kamrarna är kanske den egentliga konstitutiva faktorn i det svenska tvåkammarsystemet, vilket i dessa avseenden saknar motstycke i främmande författningar. Till yttermera visso äro utskotten fasta och deras sammansättning, verksamhet och arbetsordning i grundlag fixerade, allt förhållanden, som medfört konsekvenser av största vikt för karaktären av riksdagens arbete och vårt politiska liv över huvud taget.

Det svenska utskottsväsendets samband med det väl balanserade tvåkammarsystemet ligger i öppen dag. Med det enda men betydelsefulla undantag, som ligger i den gemensamma voteringen — där första kammaren på grund av sitt mindre antal ledamöter har ett mindre inflytande — är grundsatsen om de båda kamrarnas lika behörighet och myndighet konsekvent och detaljerat genomförd i vår författning. I de ständiga utskotten med deras lika antal ledamöter från varje kammare mötas första och andra kam-

marens medlemmar till ett samarbete, som i regel blir sakligt och grundligt, och där i varje fall motsättningen mellan kamrarna ej blir det väsentliga. Uppdelningen på partilinjer sker oberoende av kammarledamotskapet, utskottens ledamöter utveckla snart en viss känsla av solidaritet, och ett naturligt intresse att få till stånd positiva beslut i bägge kamrarna gör sig gällande. Utskottens auktoritet gent emot kamrarna blir stor, och även om tendenser ej saknas att skärpa motsättningen mellan kamrarna även inom utskotten, utgör dock det sakliga gemensamma arbetets gemenskap en motvikt av största styrka mot dylika tendenser. Samtidigheten i ärendenas handläggning i kamrarna blir till sist en naturlig konsekvens av systemet med de gemensamma utskotten.

Det gemensamma och sakliga utskottsarbetet enar, de offentliga debatternas partipolitiska parader söndra. I samma mån som de offentliga riksdagsdebatterna mer och mer avse den stora publiken utom riksdagen, i samma mån tenderar riksdagspolitikens tyngdpunkt att förskjutas från utskottsarbetet till den rena partipolitikens fält. Den svenska riksdagens utskottsorganisation utgör emellertid ett svåröverkomligt hinder för en dylik utveckling. Inom utskotten göra sig sakkunskapen och erfarenheten naturligt gällande, och första kammaren får härigenom på grund av dess ledamöters i allmänhet högre kvalifikationer och längre funktionstid ett visst försteg. Vårt utskottsväsens organisation utgör med andra ord en betydelsefull garanti för riksdagsarbetets sakliga karaktär — så långt formella garantier förmå hejda allmänna politiska utvecklingstendenser.

Utskottsarbetets, och därmed den svenska riksdagspolitikens traditionella särmärke blir kompromisspolitiken. Vår riksdags organisation avser att undvika alla utgångspunkter för konflikter kamrarna emellan, och författningen har även genom det gemensamma voteringsinstitutet skapat en säkerhetsventil i detta avseende. I de tvåkammarsystem, där vardera kammaren arbetar relativt oberörd av den andras verksamhet — vilket är fallet i samtliga utom den svenska riksdagens — blir varje motsättning mellan kam-

rarna lätt en prestigefråga, där det av principiella skäl gäller att till det yttersta hävda den egna ståndpunkten. Konfliktanledningarna giva sig själva, och resultatet blir förr eller senare den ena kammarens nedsjunkande till relativ betydelselöshet, vilket dock ej hindrar utbrottet av nya konflikter, då den aktuella politiken når en viss grad av spänning.

I den svenska riksdagens organisation hava dylika konfliktanledningar omsorgsfullt och så långt som möjligt undvikits. Allt pekar på kompromiss. Utskottens ledande män känna sitt arbete sterilt och meningslöst, om de ej lyckas samla utskottsmajoriteten om en gemensam ståndpunkt. Och därefter blir utskottledamöternas personliga inflytande i respektive kamrar en garanti för dessas godtagande av utskottets mening. De verkliga politiska avgörandena komma därför i regel att träffas inom utskotten och att gå i kompromissens tecken. Detta förhållande är av så grundläggande vikt för svensk riksdagspolitik, att det hittills kan sägas kännetecknа varje betydelsefullare politiskt avgörande i vårt land.

Den tänkbara motsättningen: kammare mot utskott, eller med andra ord en kammares tänkbara motstånd mot ett utskotts maktfullkomlighet, dess vägran att godkänna utskottets preliminära kompromissavtal, undanröjes till stor del redan genom de ständiga utskottens fåtalighet och det relativt stora antalet av deras ledamöter, som medför, att varje utskott kommer att inom sig räkna flera av kammarens ledande personligheter.

Det gemensamma utskottsväsendet stärker även riksdagens ställning, såsom helhet, gentemot regeringsmakten. Det blir icke lätt för en svensk regering att driva en splittringspolitik kamrarna emellan. Det gäller nämligen sällan för regeringen att taga ståndpunkt gent emot den ena eller den andra kammaren, så gott som alltid blir det ett utskott och dess ledande män, som komma att representera riksdagsståndpunkten gent emot regeringsståndpunkten. Och när frågan kommer till kamrarna, är den i regel i realiteten redan avgjord. Regeringens inflytande slutar ofta med pro-

positionens avlämnande, åtminstone om ej regeringen har en särskilt stark parlamentarisk ställning.

En svensk parlamentarisk regering blir vidare, som alla andra parlamentariska regeringar, i regel en homogen partiministär. Och en dylik regerings tillvaro och funktionering som sådan försvåras utomordentligt av vårt utskottsväsens organisation och traditioner. Även dess sammansättning av det starkaste partiets ledande män utgör nämligen icke någon garanti för att utskotten underordna sitt utredningsarbete regeringens kontroll och foga sig efter dess intentioner. Den gamle bondeledarens yttrande vid Arvid Posses regeringsbildning, »vi följa vår ledare till konseljdörren men icke längre», är typiskt för den svenska riksdagens traditioner i detta avseende, traditioner, som visserligen försvagats, men dock ännu äga levande kraft. Försök från regeringens sida att ingripa i utskottens arbete skulle utan tvivel, där det ej utövas försiktigt och under hand, mötas av ett enigt motstånd. Men härav följer även, att regeringen saknar egentlig garanti för att dess betydelsefullaste propositioner, då de efter utskottsbehandlingen förekomma till avgörande i kamrarna, fortfarande äro förenliga med dess allmänna politik. Här kommer ofta en ny situation att inträda, och regeringen har att foga sig i utskottets ståndpunkt eller mot utskottet söka hävda sin mening i kamrarna, men detta senare torde i regel vara ett utsiktslöst och riskabelt företag.

Det vore helt visst en överdrift att förneka möjligheten av vårt statsskicks utveckling i rent parlamentarisk riktning. Det avgörande hindret härvidlag är naturligtvis de olika grundvalarna för kamrarnas sammansättning och den därav följande praktiska osannolikheten av att samma partiriktning skall kunna dominera i båda de jämställda kamrarna. Men även utskottsorganisationen medför ett passivt motstånd mot den parlamentariska utvecklingen, och denna utvecklings definitiva genombrott skulle därför helt visst leda till betydande förändringar i denna organisation.

Regeringar av icke parlamentarisk typ, exempelvis de Boströmska »riksregeringarna», vilka icke strävade att hävda

en partipolitisk åskådning, utan sökte realisera en slags jämviktspolitik i nära känning med riksdagen och dess utskott, hade en helt annan möjlighet än partiregeringarna att öva inflytande på riksdagsarbetet och isynnerhet dess icke offentliga del eller utskottsarbetet. Men detta inflytande blev då ömsesidigt och bestod lika mycket i ett tillmötesgående från regeringens sida mot utskotten och dess ledande män som motsatsen. En dylik regeringspolitik torde emellertid med de nu rådande skärpta partimotsättningarna hädanefter knappast med framgång kunna försökas.

De gamla övervägande byråkratiska regeringarna stodo naturligtvis ännu längre från varje avsikt att ingripa i riksdagsarbetets fortgång, en ståndpunkt, som väl motsvaras av vår författnings särskilt i 90 § regeringsformen hävdade skarpa avskiljande av administrationen från riksdagens verksamhetsområde. Vår traditionella författningsdualism torde i regeringsystem av denna karaktär hava funnit sitt mest typiska uttryck.

Förvaltningen och den administrativa förordningsmaktens skiljande från riksdagens verksamhetsområde är ju ett av vår författnings grunddrag, och den s. k. »Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt» innebär ju statsrättsligt en ännu mycket vidsträcktare befogenhet än den rena administrativa förordningsmakten. Visserligen pågår ständigt en betydande förskjutning av gränserna för detta lagstiftningsområde till riksdagens förmån, men samtidigt medför hela den allmänna karaktären av den moderna samhällsutvecklingen, att regeringens befogenheter på dessa områden bliva av allt större betydelse. Den exekutiva och administrativa makten betyder med andra ord i våra dagars samhälle mycket mer än för exempelvis ett par generationer tillbaka. En följd härav har i sin ordning blivit riksdagens kanske ej alltid fullt medvetna strävan att vidga sitt maktområde åt detta håll, vilken strävan icke minst tagit sitt uttryck inom utskotten.

Den sakliga karaktär, som alltid utmärkt den svenska riksdagens utskottsarbete, har lett till ett träget anlitande av en sakkunskap, som finnes att tillgå inom de förvaltande myndigheterna. Samarbetet mellan riksdagsutskotten och

de förvaltande myndigheterna regleras ju i formellt avseende genom 46 § riksdagsordningen, som föreskriver regeringens medverkan till varje längre gående anlitande av statens ämbetsverk för riksdagsutskottens utredningsarbete. Statsrättsligt sett är det ju en logisk och tämligen självfallen princip, att regeringen i dessa avseenden förbehåller sig kontroll över densamma underlydande myndigheter. Emellertid är det ju ett allmänt känt förhållande att utskottens samarbete med förvaltningsmyndigheterna ofta haft en mycket mera direkt karaktär och försiggått utan varje kontroll från regeringens sida. Denna praxis gick ju till och med så långt att regeringen vid ett tillfälle, år 1909, fann sig föranlåten att kraftigt reagera mot densamma. Härigenom blevo förhållandena utan tvivel i någon mån förändrade, men det direkta samarbetet kan dock ej i allo undvikas på grund av dess sakliga nödvändighet för utskottsarbetet, som därigenom även erhåller en mera gedigen och grundlig karaktär. Detta samarbete utgör emellertid en av vår författnings ömtåliga punkter och kan lätt giva anledning till vissa förskjutningar i statslivets jämviktsläge.

Ännu en synpunkt blir i detta sammanhang av största betydelse: den utpräglat självständiga ställning, som utmärker våra centrala förvaltningsmyndigheter. Detta förhållande har ju gamla och djupt rotade traditioner i vårt statsskicks utvecklingshistoria och är ett karaktäristiskt drag för svenskt statsliv i skarp motsats mot kontinentens administrativa organisationsprinciper med deras maktkoncentration hos den — parlamentariska eller byråkratiska — regeringen. De moderna tendenser till upphävande av detta förhållande, som tagit sitt uttryck t. ex i de s. k. departementalkommitterades förslag till omorganisation av vår centrala förvaltning, stå utan tvivel i samband med de parlamentariska strävandena, och följderna för vårt konstitutionella liv av en omorganisation i denna riktning kunna knappast överskattas.

Emellertid har den centrala förvaltningens självständighet betydelse även för riksdagsutskottens arbete. Förvaltningens politisering undvikes och dess bidrag till utskottsutredningarna bli av större sakligt värde såsom uttryck för en fri och

självständig administrativ sakkunskap. Utskottens ställning gent emot regeringen blir starkare genom den fria tillgången till denna oberoende sakkunskap, och häri liggger utan tvivel ett jämviktselement av icke ringa vikt. En rent parlamentarisk utveckling, som ställer utskotten under regeringskontroll, är därför svårligen tänkbar utan en omläggning av vår förvaltningsorganisations grundvalar.

Riksdagens tendenser att utvidga sin befogenhet inom området för Konungens ekonomiska lagstiftning kunna emellertid endast delvis och på vissa områden taga sig uttryck genom de ständiga utskotten med deras tämligen tydligt angivna verksamhetsområden. Gränserna för dessa hava visserligen i praxis ofta ej så noga avgränsats, men i regel har det dock blivit de tillfälliga utskottens verksamhet som varit särskilt betydelsefull i dessa avseenden.

De tillfälliga utskotten bilda både ur formell och materiell synpunkt en företeelse av särskilt intresse i vårt statsliv. Ur formell synpunkt, på grund av deras i jämförelse med de ständiga utskotten lösa organisation och relativt obestämda sammansättning, samt därigenom att de giva ett i vår författning enastående exempel på den kontinentala metoden av ärendens handläggning i parlament på tvåkammarsystemets grundval: den successiva behandlingen, först i den kammare där frågan väckts och därefter, om positivt beslut fattas, remiss till den andra. Men även ur materiell synpunkt, genom att väsentligen utgöra organ för riksdagens verksamhet på ett ömtåligt gränsområde mellan exekutiv och legislativ myndighet, där riksdagen grundlagsenligt icke äger att besluta annat än allmänna framställningar, men som likväl kunna vara av stor principiell betydelse. Även ledes få de tillfälliga utskotten att handlägga — förutom de ärenden som röra så att säga riksdagen och dess kammares enskilda ekonomi, och som icke äro av något större allmänt intresse — en hel del av de mera originella och kuriösa utslagen av det i den svenska riksdagen knappast på något sätt begränsade enskilda parlamentariska initiativet.

De tillfälliga utskottens uppgift är som bekant, enligt 37 § riksdagsordningen, att handlägga ärenden, som icke till-

höra de ständiga utskottens behandling men som äro »av beskaffenhet att utskotts yttrande däröver erfordras»; deras antal, sammansättning och ärendenas fördelning dem emellan bestämmer varje kammare efter gottfinnande.

Dessa utskott, som vidare sakna de ständiga utskottens friare motionsrätt, utgöra sålunda det enda lösa och föränderliga elementet i det svenska utskottsväsendets fasta system. Också hava de under vår nuvarande riksdagsordnings tillvaro i mångfaldiga avseenden varierat till antal, sammansättning och arbetsuppgifter, om än så småningom tendenser till en fastare organisation börjat framträda. Även har gränsen mellan deras och de ständiga utskottens arbetsområde länge varit tämligen flytande.

Allt som allt hava de tillfälliga utskotten så småningom fått en allt större betydelse i samband med den växande omfattningen av deras arbetsområden, ett förhållande som bl. a. markeras därigenom att de år 1912 erhöllo rätt att tillsätta egen kanslipersonal, bestående av en sekreterare, vilken rätt de i motsats till de ständiga utskotten dittills saknat.

Denna de tillfälliga utskottens växande betydelse synes emellertid icke medföra att den parlamentariska arbetsmetod de representera, ärendenas successiva behandling mellan kamrarna, skulle komma i någon högre kurs i den svenska riksdagen. Därtill strider densamma alltför mycket mot riksdagens traditioner. Snarare visa de tillfälliga utskotten vissa tendenser att så långt möjligt anpassa sig efter de ständiga utskottens arbetsmetoder.

Den omständigheten att riksdagens mera personligen framträdande ledamöter i allmänhet med nödvändighet bliva bundna av arbete inom de ständiga utskotten försvagar dock det inflytande, som de tillfälliga utskotten på grund av den ofta stora principiella betydelsen av de ärenden, de handlägga, måhända eljest skulle kunna förvärva.

II.

Utskottsväsendet ur författningshistorisk synpunkt.

Frihetstiden med dess rika formutveckling av det politiska och särskilt det parlamentariska livet i vårt land har även givit den svenska riksdagens utskottsväsende dess väsentliga karaktär. Sedan riksdagen konstituerats i de fyra riksstånden hade den under stormaktstiden liksom även förut ofta av regeringsmakten kallats till medverkan i betydelsefulla historiska ögonblick och för stödjande av omfattande samhällsreformer. Men den hade alltid arbetat under regeringsmaktens — i främsta rummet representerad av rådet — direkta ledning. Nu kom däremot mer och mer statsärendenas handläggning i sin helhet att vila på riksdagen, och frihetstidens utskottsväsen får också anses som ett slags organisatorisk anpassning till denna uppgift avsedd att giva fyrståndsriksdagens tunga apparat det nödvändiga minimum av arbetsförhet. Härav följde naturligt utskottens gemensamhet och deras starka ställning gent emot riksdagen. De utgjorde det sammanhållande och ledande elementet.

Frihetstidens erfarenheter blevo grundläggande för utskottsväsendets organisation i 1810 års riksdagsordning. Men i samband med den nu genomförda omsorgsfulla boskillnaden mellan regeringsmakten och riksdagen blev likväl utskottsväsendets karaktär och uppgift i många avseenden annorlunda. Den granskande och kontrollerande myndighet gent emot statsförvaltningen och regeringen, som under frihetstiden ständernas »deputationer» ganska fritt utövat var och en inom sitt område, blev nu begränsad till det rent konstitutionella och överlämnad till konstitutionsutskottet, som nu blev det på sätt och vis främsta av den nya riksdagsordningens grundlagsfästa ständiga utskott. De övriga ständiga utskotten blevo stats-, bevillnings-, banko-, och lagutskotten, allmänna besvärs- och ekonomiutskottet samt expeditionsutskottet.

Besvärs- och ekonomiutskottet är föregångaren, men ej förebilden, till den nuvarande riksdagsordningens tillfälliga utskott. Enskilda besvärsutskott för varje stånd kunde även förekomma, men det låg i sakens natur, att då ett gemensamt beslut eller en gemensam framställning från hela riksdagen avsågs, måste ärendet handläggas av det gemensamma besvärs- och ekonomiutskottet, trots den synnerligen disparata naturen av de frågor, som detta utskott sålunda kom att behandla.

Ståndsindelningen som grundval för folkrepresentationen hade ju principiellt underkänts redan av 1809 års grundlagsstiftare. Från tiden kring 1830, då det Anckarsvärd-Richertska förslaget till representationens omdaning framlades för allmänheten, blir denna fråga ända till sin lösning 1866 den dominerande i vårt politiska liv.

Av den talrika mängd förslag till riksdagens omorganisation, som under denna tid sågo dagen, och av vilka en del även blevo antagna såsom vilande förslag mellan riksdagarna, utgå alla de som fingo någon större betydelse från tvåkammarsystem i en eller annan form. Den egentliga striden rörde sig om samfällda val eller klassval samt i samband därmed om representationsrättens begränsning.

Frågan om utskottsväsendets organisation spelade alltjämt en ganska obetydlig roll i det allmänna intresset, och man synes utan vidare hava utgått ifrån, att det härvidlag skulle förbliva vid det gamla, d. v. s. att utskotten allt fortfarande skulle vara gemensamma och ständiga trots kamrarnas reducering från fyra till två. Parlamentarismen och dess organisatoriska problem voro ännu ej aktuella, och allt tyder på att frågan ansågs vara av relativt underordnad betydelse.

Även vid tillkomsten av nu gällande 1866 års riksdagsordning synes utgångpunkten vara densamma. Det radikala nyskapandet i fråga om kamrarnas representationsgrundval och sammansättning motsvaras av en utpräglad traditionalism i allt vad som rör själva riksdagsarbetets organisation och former. Här hava därför de utländska förebilderna haft mycket ringa betydelse. I den nya riks-

dagsordningen bibehöllos sålunda de gemensamma ständiga utskotten, med reducerat antal medlemmar men med samma antal från varje kammare. Endast besvärs- och ekonomiutskottet försvann och ersattes av de tillfälliga utskotten.

Utan tvivel förutsåg man icke vid denna tidpunkt, vilken betydelse denna organisation av utskottsväsendet skulle erhålla för det svenska tvåkammarsystemets utveckling. Av allt att döma lät man härvidlag leda sig av en allmän känsla av det omtåliga och oberäkneliga i alla förändringar på detta område, vilket skulle kunnat göra övergången till den nya riksdagens arbetsformer ännu mera osäker och famlande än eljest var nödvändigt. Eller, såsom Louis De Geer yttrar (i motionerna till den nya riksdagsordningen) i fråga om den hävdvunna formen för riksdagsärendenas handläggning: »Evad än må vara att anmärka emot detta arbetssätt, så äger det dock förtjänsten att vara redan prövat och med ledning av lång erfarenhet utbildat och förbättrat», och han tillägger därefter ytterligare, att, »genom bibehållandet av samma former kan ock bättre tillgodogöras den personliga riksdagsmannaerfarenheten hos alla förutvarande riksdagsmän, som inväljas i den nya representationen».

Däremot var det en naturlig följd av fyrståndsrepresentationens avskaffande att de förstärkta utskotten, som enligt 1810 års riksdagsordning i vissa fall ägt att med riksförsamlingens rätt besluta, år 1866 försvunno. Nu förelåg ju ej samma svårighet att få till stånd samstämmande beslut. Endast för budgetfrågor infördes ett i viss mån besläktat institut, den gemensamma omröstningen, då kammare stod mot kammare, vilket delvis har sitt ursprung i gamla riksdagsordningens bestämmelser om votering i förstärkt statseller bevillningsutskott. I allmänhet däremot fördömdes i motiven till den nya riksdagsordningen mycket skarpt de förstärkta utskotten — »ett av vårt riksdagsmaskineris största lyten» — såsom ofta ledande till rent slumpmässiga avgöranden. Statsregleringsfrågor kunna ju emellertid på grund av sin natur icke få förfalla, och den gemensamma omröstningens användning på denna punkt, där eljest den nedre kammarens inflytande kunde väntas segra, avsågs fullt med-

vetet att bliva en betydelsefull garanti för kamrarnas likställighet i realiteten, ehuru som bekant andra kammaren på grund av sitt större medlemsantal likväl kommit att betyda mera vid dessa frågors avgörande.

En av de mest iögonenfallande förändringarna i avseende på utskottsväsendet blev emellertid besvärs- och ekonomiutskottets försvinnande. »Riksens ständers allmänna besvärs- och ekonomiutskott» motsvarades under frihetstiden av de s. k. »besvärsdeputationerna». Vid 1800 års riksdag inrättades ett »ekonomiutskott», som i 1809 års regeringsform upptogs bland de ständiga utskotten under ovan angiven benämning.

I regeringsformen 53 § hette det sedan 1815, att detta utskott skulle »i anledning av i ståndén väckta frågor anmärka brister i de allmänna hushållningsanstalterna och förändringar däruti föreslå». Enligt § 34 i gamla riksdagsordningen skulle utskottet vidare inkomma med utlåtanden över sådana ärenden, som icke hörde till annat visst utskotts verksamhetsområde, och som ständerna remitterat till utskottet, »hellre än att tillsätta flere utskott» — ehuru ständerna uttryckligen förbehöllos rätt att hänvisa dylika frågor av obestämd natur även till de andra ständiga utskotten, vilket dock i praxis knappast förekom.

Detta utskotts huvuduppgift var alltså att bereda ståndernas allmänna besvär och övriga frågor, som berörde Konungens ekonomiska lagstiftningsrätt, och där ständerna alltså enligt 89 § regeringsformen, icke kunde besluta annat än blotta »föreställningar och önskningar». Närmare angives utskottets verksamhetsfält i 34 § 1 mom. i 1810 års riksdagsordning såsom »frågor om förändring, förklaring och upphävande av lagar och författningar, som rikets allmänna hushållning röra; om sådana nya lagars stiftande och om grunderna för allmänna inrättningar av alla slag, evad de röra uppfostrings- och undervisningsverken, allmänna fattigvården, lanthushållningen, bergverken m. m.» Om emellertid konungen beträffande något av dessa områden överlät till ständerna att gemensamt med honom stifta lag, kommo därmed i sammanhang stående frågor att därefter

handläggas såsom lagärenden och överfördes alltså från besvärs- och ekonomiutskottets till lagutskottets verksamhetsområde. På detta sätt pågick som bekant en ständig förskjutning av gränserna för Konungens ekonomiska lagstiftning.

Oklarhet i besvärs- och ekonomiutskottets arbetsuppgift samt den lätt uppkommande föreställningen att detta utskott alltså endast ägde att handlägga ärenden, i vilka ständerna icke ägde beslutanderätt, föranledde redan 1815 ett tillägg till 34 §, som tydligen förbehöll ständernas plena deras rätt att besluta i alla till besvärs- och ekonomiutskottet remitterade ärenden, där denna rätt icke enligt regeringsformen § 89 tillkom konungen ensam.

Besvärs- och ekonomiutskottet hade alltså icke endast att handlägga frågor i samband med denna paragraf, utan även alla andra ärenden av olikartad natur, som icke tillhörde annat ständigt utskotts arbetsområde. I det föregående har framhållits den organisatoriska nödvändigheten för en av fyra stånd sammansatt riksdag att behandla alla ärenden, där ett gemensamt beslut eller uttalande avsågs, genom ett gemensamt utskott. Emellertid var även den praktiska olägenheten av att alla dessa olikartade frågor skulle handläggas av samma personer nogsamt känd, och besvärs- och ekonomiutskottets försvinnande i 1866 års riksdagsordning var därför icke i och för sig ägnad att överraska.

Redan i konstitutionsutskottets år 1841 såsom vilande antagna förslag till ny riksdagsordning föreslogs besvärs- och ekonomiutskottets ersättande med av, den av två kamrar bestående, riksförsamlingen efter omständigheterna tillsatta ett eller flera utskott. Konstitutionsutskottet anför såsom motiv till denna förändring, att »ett fast Besvärs- och Ekonomiutskott ömsom skulle kunna bliva ur stånd att reda alla de mål, som till detsamma kunde hänvisas, och ömsom sakna sysselsättning.» (K. U:s mem. nr 68.)

I konstitutionsutskottets förslag av år 1844 saknades även besvärs- och ekonomiutskottet. Även nu påpekades omöjligheten att inom ett enda utskott kunna förena den

mångsidiga sakkunskap, som ärendenas olikartade beskaffenhet krävde. (K. U:s mem. nr 26, sid. 21 ff.)

Den 1846 tillsatta s. k. »stora representationskommittén» fortgick på samma väg. Även i dess förslag var besvärs- och ekonomiutskottet avskaffat och i stället föreslogs, att för frågor, som icke tillhörde ständigt utskotts handläggning, men likväl krävde närmare utredning, skulle vardera kammaren för sig utse ett »särskilt tillfälligt utskott». Här möter alltså för första gången principen om särbehandling i varje kammare av dessa ärenden, och motiveringen är i stort sett överensstämmande med den, som sedermera anfördes i förslaget till 1866 års riksdagsordning. Representationskommitténs protokoll synas antyda, att den här första gången framförda tanken på de i 1866 års riksdagsordning införda tillfälliga utskotten till sin egentlige upphovsman haft greve Henning Hamilton (jfr E. Heckscher, Tillfälliga utskott i Statsvetenskaplig tidskrift 1902, noten sid. 35—36, samt Florén, Tillkomsten av 1866 års riksdagsordning, sid. 101—102.)

Även 1848 års kungl. förslag, som väsentligen byggde på representationskommitténs, står i här ifrågavarande avseende på samma ståndpunkt. § 82 i detta förslag har nämligen följande lydelse: »Därest i någondera kammaren väckes fråga, som icke tillhörer ovan uppräknade utskotts behandling, men är av beskaffenhet, att utskotts yttrande däröver erfordras, skall, för frågans beredande, ett särskilt tillfälligt utskott, bestående av fem ledamöter, inom kammaren tillsättas; kammaren dock obetaget att, under det ett eller flera sålunda utsedda särskilda utskott äro i verksamhet, till något av dem hänskjuta med föremålet för dess tillsättning likartade frågor, som sedermera inom kammaren blivit väckta.» (K. Maj:ts skr. nr 83.)

Principen synes nu alltså klar. De försök, som hädanefter gjordes att lösa representationsfrågan efter det radikala program, vilket fastställts på de s. k. Örebromötena 1849 och 1850, efter i huvudsak norska mönster, saknade från början utsikter. Konstitutionsutskottets förslag vid 1850—1851 års riksdag (Konst. utsk:s mem. nr 7) är beträffande

utskottsväsendet så till vida av intresse, som här (förslagets § 28) föreslogs att beröva hela utskottsinrättningen dess grundlagskaraktär och hänvisa alla hithörande bestämmelser till riksdagens arbetsordning. Detta förslag torde dock ej hava motiverats av en annan principiell ståndpunkt än den utskottet förut intagit utan endast varit ett led i strävandena att så mycket som möjligt förenkla hela riksdagsproceduren, vars traditionella tyngd kändes som ett allt svårare hinder för representationens anpassning till det moderna samhällets krav.

Efter detta förslags fall blev det tydligt att frågan i sin helhet endast kunde lösas genom Kungl. Maj:ts ingripande, och när Louis De Geers regering sommaren 1862 började förberedelserna till det förslag, som sedermera blev 1866 års riksdagsordning, visade det sig snart, att detta — frånsett den genomgripande förändringen i riksdagens sammansättning — skulle komma att i mycket följa den gällande riksdagsordningen av 1810. Där detta ej lät sig göra, följdes i allmänhet 1848 års förslag. I avseende på riksdagens arbetsordning i sin helhet och särskilt utskottsväsendet kom den nya riksdagsordningen alltså att vila på traditionell grund.

I detta sammanhang intresserar närmast tillkomsten av bestämmelserna om de tillfälliga utskotten. Riksdagsordningen 37 § 3 mom. fick i den kungl. propositionen till 1862—63 års riksdag sin nu gällande ordalydelse: »Därest i någondera kammaren fråga väckes, som icke tillhör förenämnda utskotts behandling, men är av beskaffenhet att utskotts yttrande däröver erfordras, skall för avgivande av utlåtande och förslag i frågan ett tillfälligt utskott, bestående av så många ledamöter, som kammaren nödigt aktar, inom kammaren tillsättas.» I motivet till förslaget hänvisas härvidlag endast till »olämpligheten av ett ovillkorligt stadgande om uppdrag åt samma personer att utreda alla de olikartade frågor, som nu tillhöra Allmänna Besvärs- och Ekonomiutskottets handläggning». (Kungl. prop. nr 61, sid. 45.)

Denna fråga, liksom utskottsväsendets organisation i allmänhet, spelade, som redan framhållits, en mycket underordnad roll vid tillkomsten av 1866 års riksdagsordning.

Man hade liksom en obestämd känsla av de oberäkneliga följderna av att i detta avseende söka en ny oprövad grund. Konstitutionsutskottet (mem. nr 7) nämner beträffande utskottsväsendets organisation i det kungl. förslaget endast, att det innehåller »åtskilliga förenklingar, ävensom utskottets antal blivit inskränkt, så att här, i likhet med vad redan i 1841 och 1848 årens förslag varit avsett, Allmänna Besvärs- och Ekonomiutskottet blivit i anseende till de alltför mångartade föremålen för dess handläggning ersatt medelst tillfälliga utskott» (sid. 12).

En betydelsefull förändring låg emellertid däri, att den förut gällande begränsningen i motionstiden nu upphävdes beträffande frågor som icke tillhörde ständigt utskotts behandling. Motiven till denna förändring synas ej fullt klara; måhända hade man tänkt sig (jfr Hagman, Sveriges grundlagar med förklaringar, s. 438), att arbetsmaterial ständigt skulle komma att tillföras de tillfälliga utskotten under riksdagsarbetets gång.

I den reservation till konstitutionsutskottets memorial, som avgavs av prästeståndets samtliga medlemmar i utskottet, anföras emellertid en del synpunkter av intresse i detta sammanhang. Så yttrade reservanterna bl. a. i fråga om den medgivna utsträckta motionsrätten: »När nu därjämte Allmänna Besvärs- och Ekonomiutskottet icke vidare blivit bland antalet av de ständiga utskotten upptaget; så följer därav, att motionsrätten just i de frågor, där den hittills mest begagnats, kommer att stå öppen under hela riksdagen, ävensom att för varje sådan fråga tillfälligt utskott skall tillsättas, såframt någondera kammaren sådant beslutar. Inflytandet härav på riksdagens gång är visserligen svårt att på förhand beräkna, men sannolikt synes, att de många och kanske även långa diskussioner, som bliva en följd av olika åsikter om en motions behörighet att av tillfälligt utskott behandlas, ävensom de ständigt återkommande valen till sådana utskott, skola i icke ringa mån bidraga till riksdagens förlängning, och således de avsedda fördelarna av Ekonomiutskottets försvinnande icke uppvägas av de därmed förenade olägenheterna.» (Mem. sid. 32 ff)

Dessa delvis besannade farhågor återkommo även i nå-

gon mån i stående debatter. Sålunda berördes ekonomiutskottets försvinnande vid 1862—63 års riksdag i prästeståndet av kontraktsprosten Tegnér (Prästeståndets prot. 1863, den 18 mars, sid. 114—115), som befarade riksdagstidens förlängning på grund av den utsträckta motionstiden samt det tillsättande av ett stort antal tillfälliga utskott, som därav skulle följa.

Vid 1865—66 års riksdag blev frågan något mer uppmärksammad. Sålunda kritiserade i debatten på riddarhuset frih. Rudolf Klinckowström (Ridd. o. Ad. prot. 1865, den 4 dec., I, sid. 231—232) den i 44 § införda »referent»-institutionen, som skulle vålla besvärligheter för den »mindre skrivkunnige», och frih. Rudolf Cederström (Ridd. o. Ad. prot., 1865, den 6 dec., I, sid. 334) beklagade ekonomiutskottets försvinnande, som skulle »framkalla en kännbar avsaknad». I prästeståndet försvarades däremot den nya utskottsorganisationen av D:r Gumælius (Prästest. prot. 1865, den 4 dec., I. sid. 182), vilken uttalade belåtenhet med det »överflödiga» ekonomiutskottets försvinnande, varemot, så länge motionsrätten »ej alltid med klokhet och måtta begagnades», de övriga ständiga utskotten enligt talarens mening ännu ej kunde ersättas av tillfälliga. Däremot underströk hovpredikanten Wahrenberg och kontraktsprosten Altahr (Prästest. prot. 1865, den 5 dec., I, sid. 225 och sid. 239) ånyo de i reservationen till konstitutionsutskottets memorial uttalade farhågorna för riksdagens förlängning.

Allt som allt drunknade emellertid frågan om utskottsväsendets organisation helt och hållet i det upprörda meningsutbytet om de nya grundvalarna för representationens sammansättning. I avseende på riksdagsarbetets organisation väntade man sig tydligen allmänt en fortsatt tillämpning av de gamla arbetsmetoderna ehuru i enklare och effektivare former.

III.

De tillfälliga utskottens konstitutionella ställning.

Från de ständiga utskotten skilja sig den svenska riksdagens tillfälliga utskott bl. a. därigenom, att de icke tilllagts den motionsrätt, som dessa utskott vart och ett inom sitt område i grundlagen tillerkänts. De tillfälliga utskotten äga alltså endast att utreda de motioner, som till dem hänvisas, och kunna i sina hemställanden till kamrarna icke gå utanför dessa motioners ram eller väsentligt förändra motionernas yrkanden. Detta förhållande står i god överensstämmelse med dessa utskotts allmänna uppgift, vilken i riksdagsordningens 37 § blivit negativt bestämd (»fråga — —, som icke tillhör förenämnda utskotts behandling»). I betraktande av att de tillfälliga utskottens verksamhet även i praxis blivit synnerligen vittsvävande, skulle framförandet av självständiga initativ från deras sida knappast heller vara förenligt med en praktisk organisation av riksdagsarbetet, och även med hänsyn därtill, att deras verksamhet i allmänhet faller utom området för riksdagens lagstiftningskompetens, synes en dylik rätt för dessa utskott ej kunna motiveras ur saklig synpunkt.

Ett annat utmärkande drag för de tillfälliga utskotten är deras egenskap av kammarutskott, de tillsättas enligt ovannämnda 37 § 3 mom. »inom kammaren». Härav följer även att de i avseende på ärendenas behandling komma att representera en helt annan metod än de ständiga utskotten. Deras ärenden komma nämligen icke att föredragas samtidigt i bägge kamrarna utan i stället — i överensstämmelse med vanlig utländsk praxis — successivt, först i den kammare, där frågan väckts, och sedan, om här ett positivt beslut fattas, i den andra.

Ännu ett utmärkande drag för de tillfälliga utskotten, vilket framhäves i själva benämningen, är vidare enligt grundlagen deras »tillfällighet». Tillfälligheten består därut-

innan, att kammare är oförhindrad att tillsätta hur många tillfälliga utskott som helst — naturligtvis även, om ej behov därav framträder, att icke tillsätta något alls — samt vidare har fullkomligt fria händer att bestämma ett dylikt utskotts uppgift — naturligtvis med den i 37 § mom. 3 givna negativa begränsningen — liksom även beträffande medlemsantalet.

Detta allt enligt riksdagsordningens föreskrifter. I praktiken hava de tillfälliga utskotten — genom en långsamt fortgående anpassning till de ständiga utskottens princip och arbetsmetoder — som bekant blivit allt annat än »tillfälliga». Och ehuru deras utlåtanden i regel ej kunna resultera i annat än »föreställningar och önskningar att hos konungen anmälas», enligt regeringsformens 89 §, har likväl de tillfälliga utskottens betydelse — i samband med den fortgående stabiliseringen av hela deras verksamhet — i avsevärd mån tilltagit.

De tillfälliga utskottens allmänna uppgift angives som sagt i riksdagsordningens redan anförda 37 § 3 mom. Av bestämmelsen i samma paragrafs 4 mom. följer att tillfälliga utskott ej kunna tänkas förekomma vid urtima riksdag, då vid dylik riksdag enligt riksdagsordningens § 2 endast får förekomma »ärende som föranlett riksdagens sammankallande eller av konungen eljest för densamma framlägges, så ock vad med dylikt ärende står i oskiljaktigt sammanhang». Ingen fråga av denna art kan ju tänkas bliva föremål för tillfälligt utskotts behandling. Vid riksdagsupplösning har vidare beträffande tillfälliga utskott tillämpats den allmännast erkända regeln att väckt fråga, som ej före upplösningen hunnit av riksdagen slutligt behandlas, anses hava förfallit.

Enligt 37 §:s 1909 tillkomna 5 mom. äro vidare valen till tillfälliga utskott liksom övriga utskottsval proportionella. Före 1909 saknades i riksdagsordningen närmare bestämmelser angående val av ledamöter i tillfälliga utskott, men i praktiken verkställdes dessa val på samma sätt som valen till de ständiga utskotten, d. v. s. genom omedelbar sluten omröstning och efter enkel pluralitet. För de tillfälliga ut-

skotten gälla vidare de allmänna bestämmelserna för riksdagens utskott i 44 §, angående statsråds m. fl. obehörighet att vara ledamöter i utskott eller deltaga i utskottsval, 45 §, angående utskotts sammanträde och konstituering m. m., 46 §, angående inhämtande av upplysningar från statens verk eller tjänstemän, 48 §, angående sluten votering i utskott och ledamots reservationsrätt,[1] samt 49 §, om underskrift av utskottens expeditioner. Däremot äger 47 §, om sammansatta utskott, ej tillämpning på de tillfälliga utskotten. Intet hindrar visserligen två tillfälliga utskott från vardera kammaren att gemensamt sammanträda för handläggning av samma eller likartade ärenden, men denna sammankomst blir då av icke officiell natur och kan ej resultera i uppsättandet av gemensamt utlåtande, men väl i avlämnandet till kamrarna av likalydande utlåtanden.

Vad beträffar sättet för ärendenas beredning inom de tillfälliga utskotten skilde sig dessa ända till år 1912 från riksdagens övriga utskott även därutinnan, att de saknade rätt att tillsätta egen kanslipersonal. I stället gällde för de tillfälliga utskotten en särskild ordning, fastställd i riksdagsordningens 44 § (1909—1912 45 § mom. 2): »I tillfälligt utskott välja ledamöterna inom sig, för varje särskilt mål, en föredragande, vilken det därjämte åligger att uppsätta utskottets yttrande i ämnet.» Denna för de tillfälliga utskotten säregna bestämmelse upphävdes som sagt år 1912, då genom ändring i 45 § även dessa utskott erhöllo rätt att tillsätta en sekreterare.

År 1909 borttogs i samband med införandet av proportionella val till riksdagens utskott den för samtliga utskott gällande bestämmelsen i 45 §, att utskottsledamot, som tre gånger å rad utan laga förfall avhållit sig från utskottets sammanträden, skulle anses hava frånträtt sitt ledamotskap och ny ledamot i hans ställe utses, en bestämmelse, som saknat egentlig praktisk betydelse och endast vid något enstaka tillfälle tillämpats.

[1] Denna paragraf lämnar för övrigt även möjlighet öppen för anställande av öppen votering inom utskott. Utskottens praxis är i detta avseende vacklande. (Jfr. Hagman, Sveriges grundlagar med förklaringar,handbok, sid. 429).

Riksdagsordningens 55 §:s föreskrifter om motionstidens begränsning saknade ursprungligen varje som helst dylik föreskrift beträffande ärenden, som hänvisas till tillfälliga utskott. Dylika motioner kunde alltså väckas under riksdagens hela fortgång. År 1909 erhöll paragrafen sin nuvarande lydelse, då sålunda motionstiden i ämne som tillhör tillfälligt utskotts behandling begränsades till tjugu dagar efter riksdagens öppnande, likväl »kammare obetaget att för särskilt fall medgiva att sådan motion även senare må väckas». I varje fall är alltså motionstiden för tillfälliga utskottsärenden fortfarande dubbelt så lång som för lag- och budgetärenden.

Den i 55 §:s sista punkt givna föreskriften, att »ej må i en skrift flera mål av olika beskaffenhet sammanföras», har sin betydelse även för de tillfälliga utskotten. Härigenom gives ett medel att hindra användandet av den i speciellt engelsk parlamentarisk praxis kända metoden att framlägga »tacking bills» genom att talmannen sålunda erhåller möjlighet att genom propositionsvägran hindra upptagandet till behandling av exempelvis en motion, där ett anslagsyrkande tillagts, tydligen endast i avsikt, att en motion, som eljest tillhör tillfälligt utskotts handläggning, skall komma att remitteras till ständigt utskott.

Riksdagsordningens 56 § giver föreskrifter rörande den ordning i vilken inom riksdagen väckta frågor skola av utskott behandlas. Under det Kungl. propositioner samt motioner i ämnen, som tillhöra ständigt utskotts behandling, enligt denna paragraf ovillkorligen skola till utskott hänvisas, kunna övriga ärenden omedelbart avslås, men ej bifallas utan remiss till utskott. Frågor, som röra kamrarna enskilt, kunna vidare genast fritt avgöras i ena eller andra riktningen.

Denna bestämmelse, som alltså giver möjlighet att omedelbart avslå väckt motion i sådana ämnen, som handläggas av tillfälliga utskott, var i 1866 års riksdagsordning en nyhet och har tydligen tillkommit i syfte att minska dessa utskotts antal och arbetsbörda. Bestämmelsen har

emellertid visat sig sakna egentlig praktisk betydelse, då en motions remiss till utskott i praxis högst sällan vägras.

En tydlig saklig skillnad kommer emellertid att förefinnas mellan de två olika arter av ärenden, som utgöra föremål för de tillfälliga utskottens handläggning, nämligen kamrarnas enskilda ärenden och ärenden av allmän natur. Av dessa senare kommer flertalet att utgöras av framställningar inom området för konungens ekonomiska lagstiftning, men även av frågor inom det oändliga fältet för alla möjliga andra tänkbara framställningar till regeringen, vilket motionsområdes enda egentliga begränsning ligger i regeringsformens 90 §:s absoluta förbud mot att inom riksdagen väcka frågor i samband med vissa rent administrativa eller privata förhållanden.

Kamrarnas enskilda ärenden sakna i regel större allmänt intresse, dock kunna även dessa frågor understundom få en viss konstitutionell betydelse, exempelvis i samband med fastställandet av de i riksdagsordningens 78 § omnämnda reglementariska föreskrifterna för kamrarna.

Riksdagsordningens 59 §:s föreskrifter om bordläggning och utskottsbetänkandes föredragande till avgörande i kammare gälla även tillfälliga utskott. Däremot komma dessa utskotts utlåtanden helt naturligt att utgöra ett undantag från den i samma paragraf fastställda allmänna regeln, att alla ärenden så vitt möjligt skola föredragas samtidigt i bägge kamrarna. Därest frågan ej rörer kammaren enskilt, skall kammares beslut i anledning av tillfälligt utskotts utlåtande enligt 63 § genom utdrag av protokollet delgivas medkammaren, vilken enligt bestämmelserna i samma paragraf kan omedelbart besluta i ärendet, men eljest i sin ordning måste hänvisa detsamma till utredning av ett tillfälligt utskott. Därest kammaren, då detta utskotts utlåtande föredrages, beslutar att icke biträda medkammarens beslut, har frågan förfallit. Besluter kammaren åter en ändring i beslutet, återsändes ärendet för förnyad prövning till den kammare, som först handlagt detsamma. Därefter fortsättes samma procedur, till dess kamrarna enat sig om samma beslut eller frågan definitivt förfallit.

Syftet med denna anordning är naturligtvis i främsta

rummet att förhindra, att en kammares tid onödigtvis tages i anspråk för behandlingen av mindre välgrundade framställningar, vilka saklöst kunna avslås i den kammare, där de framförts. Å andra sidan, där ett positivt beslut av riksdagen bör komma till stånd, torde likväl det omständliga i proceduren knappast verka menligt för några intressen av större vikt, då de tillfälliga utskottens ärenden sällan äro av brådskande natur.

Fatta emellertid kamrarna ett samstämmigt beslut i någon av dessa frågor, meddelas detta enligt 79 §:s föreskrift i en riksdagens skrivelse till konungen. I motsats med vad fallet är beträffande ärenden, som handlagts av ständigt eller särskilt utskott, uppsättas dessa skrivelser enligt bestämmelserna i 80 § icke av utskottens utan av riksdagens kansli.

I reglementariska föreskrifter för riksdagen fastställes (§ 2) den ordning, efter vilken å kammares bord vilande ärenden skola uppföras å föredragningslistorna. Såsom en naturlig följd av de tillfälliga utskottens allmänna ställning återfinnes här den bestämmelsen, att dessa utskotts utlåtanden skola uppföras sist på föredragningslistan, efter samtliga andra frågor, med undantag endast av kammares enskilda ärenden. Beträffande kallelser till sammanträden m. m. gälla i huvudsak samma föreskrifter som för övriga utskott. I arbetsordningen för andra kammaren samt i ordningsstadgan för första kammaren återfinnes vidare det för de ständiga utskotten i de reglementariska föreskrifterna fastställda förbudet att sammanträda å tid, då kammare sammanträder in pleno. Dock finnes ej något hinder för tillfälligt utskott från den ena kammaren att sammanträda å tid, då den andra kammaren är samlad. Beträffande utseendet av suppleanter har första kammaren (ordningsstadgan § 7 mom. 2) fastställt som regel att dessas antal skall utgöra hälften av de ordinarie ledamöternas antal, eller om detta är ojämnt, det antal, som närmast understiger hälften. Andra kammaren (arbetsordningen § 7 mom. 1) har däremot icke fastställt något bestämt antal i detta avseende.

Slutligen torde böra påpekas, att den omständigheten, att de reglementariska föreskrifterna för riksdagen i sin § 7

giva vissa bestämmelser för det fall att ständigt utskott anser sig böra till kamrarna återförvisa ett dit hänvisat ärende såsom ej rätteligen tillhörande dess handläggning, men sakna motsvarande bestämmelser beträffande de tillfälliga utskotten, icke torde få anses utgöra hinder för dessa senare att även utöva en sådan rätt, av vilken de även i praxis många gånger — visserligen i form av en anhållan till kammaren — hava begagnat sig.

IV.

Utvecklingen av praxis beträffande motions hänvisning till tillfälligt utskott.

Föregående exposé av de bestämmelser i våra grundlagar och konstitutionella stadgar, som beröra de tillfälliga utskotten, giver vid handen att dessa utskotts hela ställning är relativt oklar och i praktiken väsentligen måste bliva beroende på praxis. Detta gäller att börja med själva grundvalen för deras tillvaro, deras kompetensområde eller med andra ord gränslinjen mellan deras och de ständiga utskottens verksamhetsfält. I detta avseende har också riksdagens praxis länge varit synnerligen vacklande.

Grundlagstiftarens avsikt har tydligen varit att strängt begränsa de ständiga utskottens verksamhetsområden; vart och ett av dessa har också i riksdagsordningen fått sig bestämda arbetsuppgifter förelagda. Alla frågor fallande utom dessa bestämda uppgifter skulle alltså tydligen gå till tillfälliga utskott. De tillfälliga utskottens område kan sålunda endast fixeras negativt i förhållande till begränsningen av de ständiga utskottens områden.

Grundlagsstiftaren förutsåg alltså en rik utveckling av de tillfälliga utskotten, varför även såsom en hämsko på de befarande vidlyftiga utsvävningarna av det parlamentariska initiativet skapades möjligheten att omedelbart, i den kam-

mare, där det väckts, avslå förslag utom området för de ständiga utskottens verksamhet.

Utvecklingen av praxis blev emellertid redan från början i många avseenden en helt annan än den som tydligen avsetts. Riksdagen följde härvidlag av allt att döma den uppfattningen, att de tillfälliga utskotten endast utgjorde en fortsättning av det gamla besvärs- och ekonomiutskottet samt lät tydligen även leda sig av den allmänt rådande — ehuru icke på något sätt av grundlagen stödda — mening, som ville begränsa de tillfälliga utskottens område till de s. k. önskningsmålen, d. v. s. till ämnen där riksdagen ej äger beslutanderätt utan endast är befogad att göra framställningar till Kungl. Maj:t.

Det oriktiga i denna uppfattning har många gånger påpekats,[1] men dess förekomst har likväl verkat därhän, att riksdagen i allmänhet varit försiktig med ärendenas hänvisning till tillfälligt utskott. Riksdagen har tydligen befarat att genom en dylik hänvisning liksom på förhand uttala att frågan ej tillhörde konungens och riksdagens gemensamma lagstiftningsområde och sålunda avhända sig sin medbestämmanderätt.

Ett är emellertid tydligt, att frågor, som helt falla inom området för konungens ekonomiska lagstiftning, under alla omständigheter skola hänskjutas till tillfälligt utskott. Denna grundsats har även obestritt följts av kamrarna.[2]

Meningsskiljaktigheter hava först framträtt i fråga om s. k. blandade lagar och författningar samt beträffande s. k. skrivelseförslag.

Först torde emellertid böra undersökas om och i vad mån de ändringar, som efter 1866 års riksdagsordnings tillkomst vidtagits beträffande de ständiga utskottens verksamhetsområden, kunna hava influerat på de tillfälliga utskottens avgränsning från dessa.

[1] Jfr t. ex. Thulin, Om konungens ekonomiska lagstiftning, sid. 214 f.

[2] Vid ett tillfälle gjordes visserligen inom andra kammaren ett försök att få en motion inom området för konungens ekonomiska lagstiftning remitterad till lagutskottet på den grund att motionen åsyftade åstadkommandet av lagstiftning enligt regeringsformens § 87 (jfr A. K:s prot. 1887 A, I, 5 : 12 ff och I, 6 : 5 ff), vilket försök dock avvisades.

Dylika ändringar hava vidtagits två gånger, år 1882 och år 1909, men bägge gångerna visa de sig hava avsett närmast förtydliganden eller förflyttningar av vissa grupper av ärenden från ett av de ständiga utskotten till ett annat. I intetdera fallet avsågs att förskjuta gränsen mellan de ständiga och de tillfälliga utskottens verksamhetsområden.

Visserligen kan detta förefalla hava varit avsikten med grundlagsändringen år 1882, som endast berörde § 42 riksdagsordningen eller lagutskottets kompetensområde. Enligt denna paragrafs ursprungliga lydelse skulle nämligen lagutskottet meddela utlåtande över »förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av allmän civil-, kriminal- och kyrkolag» etc. Detta ändrades år 1882 till »civil-, kriminal-, kommunal- och kyrkolag» etc. Det förefaller alltså som om den under åren 1866—82 i 42 § icke omnämnda speciella lagstiftningen samt kommunallagarna icke bort tillhöra lagutskottets handläggning utan dylika frågor hänvisas till tillfälliga utskott. En sträng tolkning av grundlagens ordalydelse kunde knappast heller giva annan mening.

Praxis hade emellertid varit helt annorlunda. Lagutskottet hade visserligen vid den första riksdagen efter den nya riksdagsordningen, år 1867, ansett sig böra till kamrarna återlämna ett större antal motioner inom den speciella privaträttens samt komunallagstiftningens område — allt i enlighet med 42 §:s dåvarande ordalydelse, men samtliga dessa motioner återsändes till utskottet, och därefter följdes alltid den praxis att ärenden av denna natur hänvisades till lagutskottet.[1]

1882 års grundlagsändring innebar alltså mera ett lagfästande av praxis än en förändring i sak. Detsamma kan, vad beträffar de tillfälliga utskotten, sägas om 1909 års grundlagsändringar. Härigenom tillskapades som bekant ett nytt ständigt utskott, jordbruksutskottet, till vars i 43 § riksdagsordningen angivna verksamhetsområde överfördes vissa grupper av ärenden som förut tillhört dels lagutskottets, dels statsutskottets handläggning. Någon förskjutning av

[1] Visserligen ej alldeles utan opposition (jfr Heckscher, Tillfälliga utskott i Statsvetenskaplig Tidskrift 1902, sid. 49.)

gränsen mot de tillfälliga utskotten avsågs icke och har icke heller ägt rum. Visserligen användes beträffande jordbruksutskottet ett så generellt uttryck som »jordbruksärenden» för de av detta utskott handlagda frågorna, men en jämförelse med motsvarande uttryck beträffande de andra ständiga utskottens arbetsuppgifter synes ådagalägga att härmed endast avses frågor där riksdagen har medbestämmanderätt. Tydligen innebär uttrycket även i viss mån ett grundlagsfästande av den praxis, som alltmer gjort sig gällande att remittera skrivelseförslag till ständigt utskott.

Enbart ett förtydligande och fastslående av förut gällande ordning innebär även tillägget år 1909 till 42 § riksdagsordningen, eller att lagutskottet skall meddela utlåtanden även över »andra lagar och författningar, som stiftas av konung och riksdag samfällt».

Den förskjutning av de tillfälliga utskottens verksamhetsområde, som ägt rum efter 1866, har alltså icke föranletts av grundlagsändringar, utan helt och hållet stått i samband med en utveckling i praxis.

Många omständigheter hava inverkat på utvecklingen av denna praxis. Det har sålunda redan påpekats att vårt utskottsväsendes hela organisation medför att ett positivt resultat lättare vinnes genom ett ärendes behandling i ett ständigt än i ett tillfälligt utskott.

Från den enskilde motionärens eller en mindre grupps, eventuellt en kammarmajoritets sida kan därför en strävan att undgå ett ärendes remiss till tillfälligt utskott väntas göra sig gällande, då frågan är föremål för särskilt intresse i ett eller annat avseende.

Å andra sidan äro de ständiga utskotten i regel överhopade av arbete och vilja därför högst ogärna åtaga sig behandlingen av motioner utom deras egentliga område. Synnerligen ofta återlämna de därför, enligt regl. föreskrifter för riksdagen § 7, dylika ärenden till kamrarna.

En konflikt uppstår nu i det fall att kamrarna, sedan ett ständigt utskott återlämnat en motion, stanna i olika beslut beträffande hänvisningen av densamma. I dylikt fall har konstitutionsutskottet, enligt riksdagsordningens 38 §

4 mom., att slita tvisten och definitivt avgöra hänvisningsfrågan. Här gives alltså en möjlighet till prejudikatbildning och skapande av en enhetlig praxis. Men konstitutionsutskottet kan som sagt endast uttala sin mening vid fall av konflikt mellan kamrarna. Intet hindrar därför dessa att beträffande inom dem väckta motioners hänvisning till tillfälligt utskott var för sig följa olika praxis. Bildandet av en enhetlig dylik stöter därför på stora svårigheter, isynnerhet som konstitutionsutskottets ståndpunkt ingalunda alltid varit konsekvent eller enhällig.

Som redan framhållits har oklarheten gjort sig särskilt gällande beträffande s. k. blandade lagar samt beträffande s. k. skrivelseförslag. Med det första uttrycket avses härvidlag sådana lagar och författningar där vissa bestämmelser stiftas av konungen ensam, andra åter av konung och riksdag gemensamt. Dylika ärenden behandlades före 1866 i regel av besvärs- och ekonomiutskottet sammansatt med ett av de andra ständiga utskotten. Ett tillfälligt utskott anses emellertid ej kunna sammanträda med ett ständigt utskott, då riksdagsordningen 47 § ej nämner något därom. Ett dylikt sammanträde mellan ett gemensamt utskott och ett kammarutskott vore ju för övrigt en anomali. Riksdagen har därför beträffande ärenden av blandad natur haft att välja mellan hänvisning till ett tillfälligt eller till ett ständigt utskott.

I fråga om skrivelseförslagen är svårigheten av en annan natur. Den framträder egentligen i fråga om dylika skrivelseförslag inom områden, där riksdagens kompetens är obestridd, och där alltså fråga om ett riksdagens beslut utan tvekan skall hänvisas till ständigt utskott. Vid dessa ärenden är det emellertid ej fråga om ett formligt beslut av riksdagen utan endast om en allmän framställning till Kungl. Maj:t om utredning i ett visst syfte e. d. Detta kan ju ej anses innebära formliga »förslag», och därför har man med en sträng tolkning av grundlagen velat göra gällande att dylika frågor icke finge remitteras till ständiga utskott. Men å andra sidan kan på detta vis sakligt mycket nära samman-

hängande frågor komma att behandlas av olika utskott, vilket naturligtvis medför stora praktiska svårigheter.

Det är isynnerhet i fråga om de tillfälliga utskottens gräns mot lagutskottet samt, efter 1909, jordbruksutskottet, som skrivelseförslagen vållat oklarhet. I viss mån har detta dock även varit fallet beträffande statsutskottet. Det har nämligen rätt ofta, isynnerhet under 1880 och 1890-talen, förekommit, att en motionär, i tydligt syfte att få sin motion remitterad till statsutskottet, sammankopplat ett skrivelseförslag med en begäran om anslag till utredning, att utgå på nästa års stat. Såsom avseende ett anslagsyrkande hänvisades en sådan motion ovillkorligen till statsutskottet, som sålunda, till men för sitt arbete, fick handlägga en hel del ärenden fullständigt på sidan om dess egentliga arbetsuppgift. Denna olämpliga praxis av tvivelaktig grundlagsenlighet har emellertid på senare tider kommit ur bruk, kanske icke minst därför, att det numera, då statsutskottet blir allt mer överhopat av arbete, knappast ens ur motionärens egen synpunkt kan anses önskvärt att få sin motion överlämnad till detta utskotts summariska behandling.

Emellertid kan endast en kronologisk framställning av utvecklingen i praxis i någon mån klargöra den faktiska gränslinjen mellan de tillfälliga och de ständiga utskottens arbetsområden.

I det föregående är omnämnt, hurusom kamrarna vid 1867 års riksdag till lagutskottet återremitterade ett större antal motioner. I den härav föranledda debatten i första kammaren gjordes ett uttalande av friherre Louis de Geer, den nya riksdagsordningens skapare, som bl. a. yttrade, att en fråga av blandat innehåll, varav en del »faller inom området för ett ständigt utskotts verksamhet men en del tillhör tillfälligt utskott, måste efter min uppfattning remitteras till ständigt utskott och får icke remitteras till ett tillfälligt». (Prot. I, sid. 238.) Denna uppfattning motiverade talaren med svårigheten att på förhand avgöra om en ifrågasatt ändring endast berör författningens rent ekonomiska bestämmelser. Tendensen att hänvisa blandade frågor till ständigt

utskott, vilken tendens sedermera gjort sig allmänt gällande, fick alltså här ett synnerligen auktoritativt stöd.

Konstitutionsutskottets ställning blev annars en tid framåt rätt vacklande. Vid 1867 års riksdag ägde utskottet i två fall att slita tvister mellan kamrarna rörande motionshänvisning. I bägge fallen var det fråga om av lagutskottet återlämnade motioner. Den ena av dessa motioner rörde kronobrevbäringsskyldighetens ordnande och hade av första kammaren efter återremissen från lagutskottet hänvisats till statsutskottet. Konstitutionsutskottet (mem. n:r 3) bestämde emellertid nu, med full rätt, att densamma skulle handläggas av tillfälligt utskott. Det andra fallet rörde en motion inom speciallagstiftningens område (kontrollstämpling å virke) och återsändes av konstitutionsutskottet (mem. n:r 4) till lagutskottet, i enlighet med den ovan (sid. 39) angivna något tvivelaktiga grundlagstillämpningen.

Vid 1870 års riksdag fick konstitutionsutskottet tillfälle att principiellt klargöra sin ståndpunkt.

Vid 1867 års riksdag hade visserligen förekommit att en motion innebärande ett skrivelseförslag, trots opposition, i enlighet med motionärens önskan av andra kammaren hänvisades till statsutskottet (prot. I, sid. 196 f).

Vid 1870 års riksdag återlämnade emellertid statsutskottet en del i andra kammaren väckta motioner, innefattande skrivelseförslag, och då denna kammare vidhöll sin ståndpunkt, men första kammaren ansåg motionerna böra behandlas av tillfälligt utskott, ägde alltså konstitutionsutskottet att slita tvisten.

Utskottets memorial (n:r 3) giver en utförlig och genomtänkt motivering för dess uppfattning. Utskottet påpekar först oklarheten på ifrågavarande område, isynnerhet beträffande frågor av blandad natur, som förut handlagts av sammansatt stats- och ekonomiutskott eller av sammansatt lag- och ekonomiutskott.

Utskottet lämnar vidare en översiktlig framställning av det svenska utskottsväsendets historiska utveckling och framhåller den ofrånkomliga nödvändigheten under fyrståndsrepresentationens tid att äga det sammanhållande och för

arbetets gång enande element, som de ständiga och gemensamma utskotten utgjorde. Samma nödvändighet gällde emellertid icke för tvåkammarsystemets riksdag. Här vore utskottens uppgift väsentligen den att vara utredande kommittéer. I detta sammanhang framhållas de fördelar, som de tillfälliga utskotten medföra: omsorgsfullare utredning, möjligheten att låta ärendena handläggas av för varje fråga speciellt sakkunniga ledamöter m. m. samt vidare »den successiva behandling av ärendena mellan kamrarna, som är så väl ägnad att befordra deras behöriga utredning och förekomma förhastade beslut, på samma gång utväg därigenom beredes att genast vid deras framträdande förkasta omogna förslag». Vidare påvisas denna metods allmänna tillämpning i utländska på tvåkammarsystemets grund stående representationer. Därefter framhålles emellertid, att de ständiga utskottens bibehållande hos oss likväl motiveras av den historiska utvecklingen och av de »fördelar i vissa avseenden, som åtminstone under närvarande förhållanden äro fästade vid de ständiga utskottens sammansättning och verksamhetssätt». Härmed avsåg utskottet särskilt den flera av de ständiga utskotten tillkommande granskningsrätten i vissa avseenden, samt möjligheten att snabbt åstadkomma eniga beslut i de så att säga löpande och årligen återkommande riksdagsfrågorna.

Utskottet påpekar vidare, hurusom den nya riksdagsordningen strängt begränsat de ständiga utskottens verksamhetsfält och »lämnat hela det övriga fältet av riksdagsärenden åt de tillfälliga utskotten», samt fortsätter därefter: »Vare sig att man betraktar saken ur synpunkten därav, vilka utskott böra vara bäst ägnade att betrygga en nöjaktig utredning av ärendena, eller att man, på sätt konstitutionsutskottet i främsta rummet ålegat, håller sig vid grundlagens ord och den mening, som av dem tydligen framgår, kommer man följaktligen till den slutsats, att till tillfälliga utskott böra överlämnas alla frågor, vilka icke efter en sträng tolkning av grundlagen kunna hänföras till de ständiga utskottens bestämt begränsade verksamhet.» Härefter påvisas vikten av att de tillfälliga utskotten i största möjliga ut-

sträckning tagas i anspråk för utredningsarbetet, då de ständiga utskotten bliva allt mer överhopade av arbete. Till sist framhålles den ofta stora principiella betydelsen av de ärenden, som de tillfälliga utskotten handlägga, varför just i dessa frågor den successiva behandlingsmetoden, som förhindrar förhastade beslut, vore särskilt lämplig.

Med stöd av denna sin principiella motivering avgjorde även konstitutionsutskottet den föreliggande tvistefrågan därhän, att de omstridda motionerna hänvisades till tillfälligt utskott.

Konstitutionsutskottet 1870 intog alltså den ståndpunkten att skrivelseförslag i regel icke borde hänvisas till ständigt utskott samt gav även beträffande blandade lagar uttryck åt en uppfattning, som var principiellt motsatt den, som de Geer vid 1867 års riksdag givit sitt stöd.

Över huvud taget är detta konstitutionsutskottets memorial av 1870 uttrycket för den längst gående uppfattningen beträffande de tillfälliga utskottens kompetensområde samt även för den högsta uppskattningen av denna institutions värde i allmänhet, som funnit auktoritativt uttryck inom den svenska riksdagen. I båda avseendena står konstitutionsutskottet tydligen grundlagsstiftarens ursprungliga mening nära.

Med 1870-talet började emellertid en ny praxis göra sig gällande, så till vida att andra kammaren alltmera allmänt remitterade skrivelseförslag till närmast behöriga ständiga utskott. Detta ledde emellertid till ett motsatsförhållande mellan kamrarna, då första kammaren fortsatte att, ehuru ej med full regelbundenhet, hänvisa motioner innebärande skrivelseförslag till tillfälligt utskott. Det inträffade emellertid nu understundom att, då ett dylikt ärende, efter första kammarens beslut på grund av ett tillfälligt utskotts utlåtande, överlämnades till andra kammaren, denna kammare icke tog upp frågan till realbehandling utan avslog hela förslaget såsom ej grundlagsenligt behandlat. Detta förekom sålunda i fråga om två från första kammaren remitterade skrivelseförslag vid 1876 och 1878 års riksdagar. I bägge rörde det sig om lagändringsfrågor, respektive konkurslagen

och äktenskapsskillnad. Vid detta senare tillfälle yttrade herr Ehrenborg i andra kammaren (A. K:s prot. 1878, V, den 20 maj 64: sid. 38) bl. a. att »för att en gång förmå första kammaren att bryta sin inrotade vana att till tillfälligt utskott i stället för till lagutskottet hänvisa alla motioner, som yrka underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t med förslag om ändring i civil-, kriminal-, kyrko- och kommunallag, tror jag icke finnes något annat sätt än att andra kammaren en gång för alla tager till regel att avslå och åter avslå alla skrivelseförslag, som komma från första kammaren och avse förändring i civil-, kriminal-, kyrko- och kommunallag samt hava blivit behandlade av tillfälligt utskott.»

Då samma motion år 1879 ånyo väcktes i första kammaren lyckades man efter en debatt i kammaren (F. K:s prot. 1879, I, den 29 januari, 4: sid. 15 ff.) få densamma remitterad till lagutskottet, varom isynnerhet motionären, herr Gravström, ivrigt anhöll.

Konstitutionsutskottets skiljedomar beträffande motioners hänvisning till utskott blevo för övrigt under 1870-talet knappast av prejudikativ betydelse i fråga om den egentliga motsättningen mellan kamrarna men erbjuda i åtskilliga andra avseenden ett visst intresse.

Sålunda förekom vid 1873 års riksdag ett egendomligt försök till avvikelse från praxis beträffande hänvisning till tillfälligt utskott. I andra kammaren hade väckts en motion (n:r 1), angående vissa reformer beträffande riksdagstrycket m. m., vilken motion hänvisats icke till tillfälligt utskott utan till kanslideputerade. Detta föranledde kanslideputerade att i sitt utlåtande n:r 2 frånsäga sig befattning med nämnda ärende, under hänvisning till att riksdagsordningens § 80 icke giver kanslideputerade någon befogenhet att utreda motionsledes väckta frågor, som kunna bliva föremål för beslut av bägge kamrarna. Andra kammaren biträdde deputerades ståndpunkt, första kammaren beslöt däremot för sin del återremiss till kanslideputerade. I debatten i kammaren (F. K:s prot. 1, sid. 144 ff.) anfördes härvidlag såsom huvudskäl det ur saklig synpunkt lämpliga

i att frågor av denna natur utreddes av kanslideputerade, vilka alltså i viss mån skulle komma att fungera som utredande utskott.

Konstitutionsutskottet (mem. n:r 3) intog däremot samma ståndpunkt som kanslideputerade, otvivelaktigt i god överensstämmelse med grundlagens föreskrift, och härigenom stadgades praxis i fråga om hänvisning till tillfälligt utskott av dylika ärenden av enskild riksdagsnatur.

I två andra fall vid 1873 års riksdag hade konstitutionsutskottet att slita tvister mellan kamrarna beträffande remiss av motioner till tillfälligt utskott. Det ena (mem. n:r 4) gällde en motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ny organisation av justitierevisionsexpeditionen, vilken motion av statsutskottet återlämnats. Då här endast ifrågasattes en skrivelse med framhävande av vissa synpunkter i samband med den ifrågasatta omorganisationen, och motionen alltså ej kunde direkt påverka statsregleringen, avgjorde utskottet tvisten därhän, att motionen hänvisades till tillfälligt utskott. Här vanns alltså ett prejudikat beträffande skrivelseförslag inom statsutskottets verksamhetsområde — till förmån för de tillfälliga utskotten.

Det andra fallet (mem. n:r 2) var även av stort principiellt intresse. Det gällde här en motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i folkskolestadgan. Då denna stadga utan tvivel faller inom området för konungens ekonomiska lagstiftning, hade lagutskottet ansett sig icke böra taga befattning med motionen, första kammaren hade emellertid beslutat återremiss till lagutskottet väsentligen på den grund att i motionen ifrågasattes upptagande av vissa avgifter i församlingarna. Konstitutionsutskottet uttalade sig emellertid även därhän, att motionen måste anses innebära »ett angivande av grunder för kommunens beskattningsrätt», varför utskottet fann motionen böra behandlas i samma ordning som frågor av kommunallags natur och alltså beslöt dess hänvisning till lagutskottet. Att kommunallagfrågor borde behandlas av lagutskottet ansågs ju, såsom redan framhållits, även före 1882 års grundlagsändring tämligen givet.

Vid 1874 års riksdag avgjorde konstitutionsutskottet (mem. n:r 3) åter en tvist rörande en motion om gästgiveriväsendet till förmån för den mening, som ansett motionen beröra frågor av civillags natur och därför påyrkat dess behandling av lagutskottet. I detta fall gällde det emellertid tvivelsutan en författning av »blandad» natur, och konstitutionsutskottets utslag är alltså uttryck för en uppfattning beträffande dessa ärendens hänvisning, som är helt motsatt den, som utskottet år 1870 (jfr ovan sid. 43—44) givit sitt stöd, och för vilken Louis de Geer redan år 1867 uttalat sig. Konstitutionsutskottets nu uttalade mening, att »blandade» frågor borde behandlas av närmast behöriga ständiga utskott, blev emellertid för framtiden den gällande.

Vid 1878 års riksdag hade konstitutionsutskottet vidare att fälla utslag i en tvist mellan kamrarna, om huruvida en motion angående omarbetning av de av Kungl. Maj:t utfärdade krigslagarna borde handläggas av lagutskottet eller av tillfälligt utskott. Det förra var andra kammarens ståndpunkt, vilken efter en längre debatt med 84 röster mot 63 uttalat sig för motionens återremiss till lagutskottet (A. K:s prot. 1, 1878 den 8 febr., sid. 2 ff.) Av den ganska förvirrande debatten i kammaren kan emellertid skönjas, att det väsentliga motivet för andra kammarens beslut var dess uppfattning att sakens vikt krävde frågans handläggning av ständigt utskott, då man tydligen ansåg ett helt annat resultat kunna vinnas därigenom än genom hänvisning till tillfälligt utskott.

Konstitutionsutskottet (mem. n:r 1) avgjorde emellertid — otvivelaktigt i god överensstämmelse med grundlagens föreskrift — frågan därhän, att motionen kom att handläggas av tillfälligt utskott.

Den kände statsrättsläraren professor H. Rydin var under 1870-talets riksdagar en av konstitutionsutskottets mest framträdande ledamöter. Hans uppfattning om de tillfälliga utskottens ställning, sådan han framlagt densamma i sitt kända arbete om svenska riksdagen (2 delen, 2 avd. sid. 151 ff.), av vilket arbete sista delen utkom 1879, har därför utan tvivel bidragit till utbildningen av vår konstitu-

tionella praxis i här ifrågavarande avseenden. Även i riksdagen uppträdde Rydin som en ivrig förfäktare av den meningsriktning, som önskade ett vidsträckt begagnande av de tillfälliga utskotten, och vid 1873 års riksdag framträdde han även som reservant mot konstitutionsutskottets mem. n:r 2 (jfr ovan sid. 47) under framhållande av (F. K:s prot. 1873, 1, den 31 januari, sid. 81 ff.) den uppfattningen, att även beskattningsfrågor, då grundlagen ej uttryckligen föreskrev behandling i ständigt utskott, skulle kunna bliva föremål för tillfälligt utskotts utredning.

Rydin (op. cit. del 2, avd. 2, sid. 3 ff.), som anser den successiva behandlingsmetoden av riksdagsärendena ur teoretisk synpunkt att föredraga, finner likväl av praktiska skäl den svenska metoden med utredning av gemensamma utskott i flertalet fall vara den lämpligaste. Han anser emellertid att genom den parallella förekomsten av båda dessa metoder i vår riksdagsordning utväg lämnats öppen att låta formerna för riksdagsarbetet så småningom ombilda sig efter vårt representativa statsskicks utveckling. I fråga om de tillfälliga utskottens behörighet framhåller Rydin (op. cit. del 2, avd. 2, sid. 151 ff.) skarpt oklarheten i grundlagens bestämmelser samt i riksdagens praxis. Ur rent saklig synpunkt vore det omöjligt att draga en skarp gräns mellan de ständiga och de tillfälliga utskottens arbetsområden. I praxis hade man alltmer följt den principen, att låta sådana frågor, som under ståndsriksdagens tid handlagts av besvärs- och ekonomiutskottet sammansatt med ett av de övriga ständiga utskotten, nu hänvisas till motsvarande ständiga utskott. På detta sätt hade de ständiga utskotten, enligt Rydins mening, kommit att användas i vidsträcktare omfattning än riksdagsordningen ursprungligen avsett. Men även ur saklig synpunkt anser Rydin remiss till tillfälligt utskott av motioner innefattande skrivelseförslag o. d. i regel vara att föredraga, då de därigenom kunna erhålla en grundligare och mera sakkunnig utredning. Rydins slutsats blir därför den, att när helst tvekan kan uppstå, om en motion skall hänvisas till ständigt eller tillfälligt utskott, bör remiss till det senare äga rum.

Emellertid blev Rydins uppfattning icke den segrande, åtminstone icke på den mest omstridda punkten, skrivelseförslagen inom lagutskottets område. Då konstitutionsutskottet i detta avseende äntligen skapade ett prejudikat, gav nämligen detta stöd åt den motsatta uppfattningen, den som överensstämde med andra kammarens praxis.

Detta inträffade vid 1880 års riksdag. I andra kammaren hade vid denna riksdag väckts en motion (n:r 121), gående ut på skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till ny författning rörande prästerliga ämbetens tillsättande. Kamrarna stannade i olika beslut beträffande detta ärendes handläggning, i det första kammaren beslöt remiss till tillfälligt utskott, andra kammaren däremot till lagutskottet.

Konstitutionsutskottet, som alltså hade att slita tvisten kamrarna emellan, påpekar först (mem. n:r 1), den skiljaktiga praxis beträffande remiss till tillfälligt utskott, som gjort sig gällande inom kamrarna. Då nämligen motion väckts, som ginge ut på förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t toge någon viss fråga i övervägande och efter utredning framlade förslag för riksdagen i överensstämmelse med vissa i motionen angivna grunder, hade första kammaren i regel hänvisat motion av dylik art till tillfälligt utskott, andra kammaren åter till det ständiga utskott, där motionen på grund av frågans inre natur hörde hemma.

Konstitutionsutskottet uttalar därefter sin anslutning till den praxis, vilken utskottet angivit såsom andra kammarens, och söker, ehuru med tämligen hårt pressad argumentering, påvisa att denna dess uppfattning står i god överensstämmelse med utskottets ovan (sid. 43—44) refererade memorial n:r 3 från 1870 års riksdag. Utskottet framhåller vidare, hurusom ordet »förslag» i riksdagsordningens 42 § icke finge tolkas så strängt att därmed endast skulle avses bestämt formulerade förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av allmän, civil-, kriminal- och kyrkolag. Vidare hänvisas även till de obestämda uttrycken »ämne» i 55 § samt »frågor och ämnen» i 38 § 3 mom., för att

därvid giva stöd åt utskottets uppfattning att det är väckt frågas art och icke motions formulering, som bör vara avgörande för hänvisningen till utskott.

Om utskottet emellertid finner grundlagens formella föreskrifter något otydliga, anser det däremot de sakliga skälen avgjort tala för dess ståndpunkt. Enhetligheten i riksdagsfrågornas behandling skulle otvivelaktigt bliva lidande, om motioner av samma natur men endast i formuleringen av sina yrkanden åtskiljda skulle komma att handläggas av olika utskott. Ett vidsträckt bruk av de tillfälliga utskotten skulle även leda till att syftet med riksdagsordningens bestämmelser om motionstidens begränsning ej skulle kunna uppnås, utan eventuellt de viktigaste lagstiftningsärenden komma på riksdagens bord först mot slutet av dess samvaro.

Med stöd av denna sin motivering beslöt konstitutionsutskottet även, att den motion som föranlett tvisten mellan kamrarna skulle handläggas av lagutskottet.

Mot det slut vartill utskottet kommit hade emellertid tio av dess ledamöter — varav nio från första kammaren — anfört reservation. Av dessa reservanter framhöllo sålunda herrar Hallenborg m. fl. i motsats mot utskottsmajoriteten, att ordet »förslag» i 42 § måste anses innebära ett sådant förslag, där riksdagen äger att fatta beslut i själva lagfrågan. Vore det väckta förslaget ej av denna natur måste remiss till tillfälligt utskott ske. Utskottets farhågor i sakligt avseende, i den mån de voro berättigade, berodde för övrigt enligt dessa reservanter därpå, »att den tanke, som ligger till grund för de tillfälliga utskotten och därmed sammanhängande föreskrifter, icke slagit rot i våra riksdagsförhållanden». Även herr Afzelius' reservation stöder sig väsentligen på formella betänkligheter mot utskottets friare tolkning av 42 §:s bestämmelser.

Samma principiella ståndpunkt intager konstitutionsutskottet i sitt mem. n:r 2 vid 1880 års riksdag, där utskottet yttrade sig i frågan, om en motion berörande en ändring i fattigvårdsstadgan borde behandlas av lagutskottet eller av tillfälligt utskott. Mot åtta reservanter avgjorde konstitutionsutskottet — som ansåg motionen stå i visst samband med

en del lagrum av allmän civillags natur — frågan till förmån för hänvisning till lagutskottet. Det kan emellertid här anses hava rört sig om en fråga av »blandad» natur.

Första-kammar-halvans inom konstitutionsutskottet nästan enhälliga reservation mot utskottets beslut i dessa fall försvagar naturligtvis i avsevärd mån det givna prejudikatets bindande kraft, men de allmänna grundsatserna i konstitutionsutskottets memorial kommo emellertid senare att bliva i stort sett följda.

Åtminstone från och med 1890-talets ingång började nämligen även första kammaren tämligen regelbundet ansluta sig till andra kammarens praxis och alltså remittera skrivelseförslag till ständigt utskott med hänsyn till de ämnen de beröra.

Härigenom har alltså så småningom en enhetlig praxis uppstått beträffande remiss av skrivelseförslag åtminstone inom den allmänna lagstiftningens område, vilka i regel hänvisas till lagutskottet (efter 1909 event. jordbruksutskottet).

En tämligen enhetlig praxis har även som sagt gjort sig gällande beträffande hänvisning av ärenden av »blandad» natur. Ett nytt prejudikat av intresse i detta avseende skapades vid 1894 års riksdag.

Konstitutionsutskottet (mem. n:r 2) hade nämligen vid denna riksdag åter att slita en tvist mellan kamrarna rörande en motions hemortsrätt hos lagutskottet eller hos tillfälligt utskott. Det gällde härvidlag en motion rörande skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om viss förändring i disciplinstadgan för krigsmakten av år 1881, vilken stadga visserligen utfärdats i administrativ väg men enligt utskottsmajoritetens uppfattning likväl innehölle vissa stadganden af kriminallags natur. I enlighet med denna sin uppfattning avgjorde även konstitutionsutskottet tvistefrågan därhän, att ifrågavarande motion i överensstämmelse med 42 §, i den lydelse denna paragraf år 1882 erhållit, hänvisades till behandling av lagutskottet.

Ett flertal reservanter mot utskottets beslut bestredo emellertid det i motionen berörda stadgandets egenskap av

kriminallag och uttalade därför såsom sin mening, att motionen bort hänvisas till tillfälligt utskott.

Meningsskiljaktigheten gällde sålunda likväl närmast författningens egenskap av »blandad» och icke principen för hänvisningen.

Vad statsutskottet beträffar, har detta utskott i regel visat sig synnerligen ovilligt att befatta sig med motioner, som ej direkt beröra årets statsreglering. Detta gäller naturligtvis samtliga skrivelseförslag. Kamrarna hava emellertid helst till statsutskottet remitterat alla frågor, som i något avseende beröra anslagsfrågor. På så sätt har statsutskottet ofta kommit att handlägga frågor, som fallit helt utom ramen för dess egentliga uppgift. Såsom redan framhållits har emellertid denna praxis på senare tider lyckligtvis blivit sällsyntare.

Under 1870-talet gynnades emellertid de tillfälliga utskotten även på detta område. Sålunda beslöto bägge kamrarna vid 1876 års riksdag att till tillfälligt utskott hänvisa en motion angående reseersättning — alltså inom området för riksdagens kompetens — till tillfälligt utskott. I debatten härom i andra kammaren (A. K:s prot. 1, den 16 febr., 8: sid. 1 ff.) framhölls såsom huvudskäl att frågan ej berörde årets riksstat.

Vid 1881 års riksdag stannade kamrarna däremot i olika beslut beträffande hänvisningen av en motion rörande reseersättning till vissa tjänstemän, och, ehuru denna fråga tydligen ej heller berörde årets statsreglering, beslöt emellertid konstitutionsutskottet (mem. n:r 1), att motionen skulle behandlas av statsutskottet, då den berörda författningen tvivelsutan tillkommit genom båda statsmakternas samverkan.

Sedermera utvecklade sig emellertid, som redan framhållits, en ganska bestämd praxis att till statsutskottet hänvisa alla ärenden, som i något avseende hade karaktär av anslagsfråga. Vid 1898 års riksdag inträdde emellertid i viss mån ett bakslag. Ett tillfälligt utskott i andra kammaren anhöll nämligen vid denna riksdag att till kammaren få återlämna ett par till utskottet remitterade motioner i skolfrågor, vilka möjligen kunde sättas i samband med framtida statsutgifter. Detta skedde tydligen för att få klarhet i kom-

petensfrågan. Andra kammaren beslöt emellertid efter en längre debatt (prot. 1, den 16 febr., 7: sid. 28 ff.) på goda sakliga grunder att återremittera motionerna till det tillfälliga utskottet. Tydligt är även att det i dylika fall är praktiskt omöjligt att taga hänsyn till alla i framtiden eventuellt uppstående statsutgifter (jfr Heckscher, op. cit., sid. 46 – 47) och låta denna synpunkt bliva avgörande för utskottshänvisningen.

Emellertid synes praxis vara fullt klar så till vida att, då en motion innehåller ett till ett visst bestämt belopp fixerat anslagsyrkande, remiss till statsutskottet anses given (jfr t. ex. ett yttrande av herr Pehrson i Törneryd i andra kammaren den 1 febr. 1901, prot. 1, 3: sid. 2).

Bland konstitutionsutskottets skiljedomar mellan kamrarna i fråga om motions hänvisning till utskott är slutligen även ett fall från år 1911 av ett visst konstitutionellt intresse. Vid detta års riksdag hade nämligen andra kammaren till konstitutionsutskottet hänvisat en av herr Lindhagen väckt motion, n:r 247, angående förklarande att den till städerna under villkor av oförytterlighet donerade jord ej må mot 77 § regeringsformen avhändas städerna utan riksdagens samtycke. Då konstitutionsutskottet emellertid, enligt grunderna för bestämmelserna angående grundlagstolkning i regeringsformens paragraf 83, icke ansåg sig kunna upptaga motionen till prövning i detta avseende, och då motionen i övrigt icke kunde anses tillhöra konstitutionsutskottets behandling, återlämnade utskottet (mem. n:r 1) nämnda motion till andra kammaren. Första kammaren biföll utskottets hemställan, men andra kammaren beslöt efter en längre debatt, som närmast kom att röra sig om formerna för grundlagsförklaring (A. K:s prot. 1911: 1, den 11 febr. sid. 47 ff.), att återförvisa motionen till konstitutionsutskottet. Här förelåg alltså en tvist mellan kamrarna, som enligt 38 § 4 mom. riksdagsordningen skulle slitas av konstitutionsutskottet.

Konstitutionsutskottet (mem. n:r 3) vidhöll sin ståndpunkt och avgjorde frågan därhän, att den ifrågavarande motionen »i de delar, som grundlagsenligt kunna bliva föremål för riksdagens prövning och avgörande, vore av beskaffenhet att höra till tillfälligt utskott».

Till detta memorial var emellertid fogad en reservation av sju av utskottets ledamöter, vilka bestredo konstitutionsutskottets kompetens att avgöra frågan enligt § 38 mom. 4 under åberopande av att varken konstitutionsutskottet eller något annat utskott äger rätt att såsom grundlagsstridig avvisa en motion från all prövning, vilken rätt enligt riksdagsordningens bestämmelser uteslutande tillkommer den kammare, i vilken motionen blivit väckt, samt dess talmän.

Vid detta memorials föredragning i kamrarna uppstodo förnyade debatter (F. K:s prot. 1911: 1, den 1 mars, sid. 6 ff.; A. K:s prot. 1911: 1, den 1 mars sid. 47 ff.), varvid andra kammaren för sin del med 117 röster mot 69 beslöt att lägga konstitutionsutskottets ifrågavarande memorial med ogillande till handlingarna.

Den här skildrade kontroversen mellan kamrarna berör ju endast delvis frågan om gränsen mellan de tillfälliga och de ständiga utskottens verksamhetsområden. Däremot åberopade konstitutionsutskottet i sitt ovannämnda memorial n:r 3 till stöd för sin ståndpunkt även det i riksdagsordningens 55 § stadgade förbudet mot att i en motion sammanföra mål av olika beskaffenhet, och bl. a. ur denna synpunkt torde det sålunda tillkomna prejudikatet kunna vara av ett visst intresse även för frågan om de tillfälliga utskottens konstitutionella ställning.

Ovanstående framställning av vår konstitutionella praxis' utveckling i avseende på de tillfälliga utskottens arbetsområden giver vid handen, att dessa utskott så småningom erhållit ett åtminstone relativt fixerat kompetensområde, liksom även motsättningen mellan kamrarna i detta avseende i stort sett övervunnits. Någon strängt fixerad gräns kan det ej vara fråga om, men som allmän regel kan man fastslå, att »blandade» frågor numera remitteras till närmast behöriga ständiga utskott, samt vidare att detta även är fallet beträffande skrivelseförslag som, åtminstone mera direkt, beröra området för riksdagens lagstiftningskompetens eller anslagsmakt.

Tillämpningen av dessa regler kan naturligen variera. Riksdagen tager tydligen främst hänsyn till de praktiska

arbetssynpunkterna samt nödvändigheten av att giva sakligt sammanhängande frågor en enhetlig behandling. Mycket allmänt och svävande hållna skrivelseförslag kunna, även om de beröra områden där riksdagen har medbestämmanderätt, allt fortfarande bliva hänvisade till tillfälligt utskott. Den ledande synpunkten är som sagt en praktisk organisation av riksdagsarbetet.

Både på formella och sakliga grunder har denna riksdagens praxis blivit mycket olika bedömd. Sålunda bröto sig meningarna skarpt i konstitutionsutskottets ovan refererade memorial av 1880, och även senare har detta ofta varit fallet.

Om emellertid före 1909 vissa betänkligheter ur rent formell synpunkt kunde göra sig gällande beträffande grundlagsenligheten av praxis angående skrivelseförslags remittering till lagutskottet, så synas likväl dessa betänkligheter efter detta år i allt väsentligt vara hävda, då 42 § riksdagsordningen nu använder uttrycket »frågor om stiftande etc.» i stället för »förslag till stiftande etc.».

Men även före 1909 synas de formella synpunkterna beträffande kamrarnas praxis hava drivits något för långt, då man vid bestridandet av den följda praxis' grundlagsenlighet uteslutande baserade sig på en strängt pressad tolkning av uttrycket »förslag till stiftande etc.», vilket ansågs utestänga skrivelseförslagen, som ej kunde anses innebära formliga »förslag». Beträffande statsutskottet synes likväl riksdagsordningens 39 §:s ordalydelse både före och efter 1909 möjligen kunna giva ett visst stöd åt de formella betänkligheterna mot skrivelseförslags remitterande till detta utskott. Flertalet författare synas även dela dessa betänkligheter (jfr Rydin, op. cit. del II: 2 sid. 151 ff., Heckscher, op. cit. sid. 44—45 och sid. 51).

Ser man åter frågan ur saklig synpunkt, kan mindre tvekan råda. Sålunda synes man vara ense om det olämpliga i att statsutskottet går utom sin egentliga uppgift: uppgörandet av årets statsreglering, och vad därmed står i oskiljaktigt sammanhang. Detta överensstämmer ju även i stort sett med den numera följda praxis, och utskottet självt synes alltid angeläget att hävda denna princip.

Lagutskottets — och jordbruksutskottets — handläggning av skrivelseförslag i lagstiftningsfrågor synes däremot ur alla synpunkter lämplig. Här fordras ju, även då det ej direkt gäller formulering af en lagtext, en speciell sakkunskap, som säkert finnes bäst företrädd i dessa utskott, och härmed vinnes även förmånen att kunna påräkna en enhetlig behandling av dessa frågor (jfr Heckscher, op. cit., sid. 45 samt Thulin, op. cit., sid. 211, not 2).

Tvivelaktiga fall kunna naturligtvis även tänkas förekomma i sammanhang med de tillfälliga utskottens avgränsning från de övriga ständiga utskotten: konstitutions-, bevillnings- och bankoutskotten. Härvidlag kunna dock de principiella svårigheterna ej gärna få samma aktualitet som beträffande stats-, lag- och jordbruksutskotten. Och även i dessa fall torde ärendets natur böra vara den avgörande synpunkten vid en motions hänvisning till utskott.

Den enhetliga behandlingens princip har alltså i stort sett fällt utslaget till förmån för de ständiga utskotten. Även på detta område har alltså dessa utskotts organisationsform — i motsats till vad man år 1866 tydligen väntade — visat sig som den starkare och för den svenska riksdagens förhållanden lämpligaste.

Härav kan man dock knappast draga den slutsatsen, att — såsom Heckscher år 1902 tror sig finna (op. cit. sid. 53) — de tillfälliga utskottens betydelse minskats. Denna uppfattning var kanske vid sekelskiftet tämligen överensstämmande med verkliga förhållandet, men sedan dess har utvecklingen på många områden tillfört de tillfälliga utskottens verksamhet nytt och betydelsefullt innehåll.

V.

Ändringsförslag och genomförda grundlagsändringar beträffande de tillfälliga utskotten.

Under striderna om de tillfälliga utskottens kompetensområde hava ofta — såsom delvis framgår av det föregående — mycket motsatta meningar framträtt beträffande nyttan av den form för riksdagsärendenas handläggning, som de tillfälliga utskotten representera. Knappast någon av vår riksdags institutioner har blivit så olika värdesatt som denna, och de tid efter annan återkommande planerna på omorganisation av riksdagens arbetsmetoder hava med förkärlek tagit sikte på de tillfälliga utskotten. Oftast hava reformförsöken gått ut på dessa utskotts avskaffande och ersättande med ett eller flera ständiga utskott.

En kronologisk framställning av dessa reformförsök blir även synnerligen belysande för den allmänna utvecklingen av riksdagens arbetsformer efter 1866.

Redan vid 1869 års riksdag väcktes en motion i andra kammaren (n:r 242) av herr Bjerkander, gående ut på sådan ändring i 37 § 3 mom. att kamrarna hädanefter skulle tillsätta ett »gemensamt tillfälligt utskott» bestående af lika många ledamöter från vardera kammaren. Här framträdde alltså för första gången den principiella oppositionen mot de tillfälliga utskotten och samtidigt tanken på besvärs- och ekonomiutskottets återupprättande under annat namn. I sin motivering framhöll motionären speciellt den möjlighet till tidsvinst och den ökade lätthet att uppnå positiva riksdagsbeslut, som ett bifall till hans förslag skulle medföra.

Konstitutionsutskottet — vars avslagsyrkande å motionen (mem. n:r 9) av bägge kamrarna bifölls utan votering — ställde sig emellertid på en fullständigt motsatt ståndpunkt. Utskottet ansåg de olägenheter, motionären påvisat, vara av mindre betydelse, men framhöll däremot kraftigt de praktiska fördelarna av de tillfälliga utskottens i andra tvåkam-

marrepresentationer allmänt tillämpade arbetsmetod. Utskottet syntes rent av ställa sig välvilligt till tanken på en framtida omorganisation av utskottsväsendet, som skulle helt uppgiva de gemensamma och ständiga utskottens princip, vilken enligt utskottets mening icke i längden torde befinnas motsvara »tvåkammarsystemets fordringar på lättare och bekvämare arbetsformer».

De förändringar, som 1870-talets utveckling i praxis medförde beträffande de tillfälliga utskottens verksamhetsområde, synas emellertid även hava framkallat vissa tvivel på deras lämplighet över huvud taget. När därför tanken på deras avskaffande nästa gång togs upp — vid 1880 års riksdag — blev både konstitutionsutskottets och riksdagens ställning till frågan en annan.

Vid denna riksdag väcktes nämligen i andra kammaren en motion, n:r 156, av herr Westin, med förslag gående ut på de tillfälliga utskottens ersättande med ett ständigt och gemensamt utskott. Motionären framhöll i sin motivering särskilt, hurusom det i ett ständigt utskott vore lättare att sammanjämka meningarna och sålunda åstadkomma ett positivt resultat än genom ett ärendes handläggning av tillfälligt utskott. Vidare kunde dessa senare, då de saknade kanslipersonal, ej åvägabringa en lika grundlig utredning av till dem hänvisade frågor som de ständiga utskotten.

Konstitutionsutskottet (utl. n:r 13) påpekade, hurusom den nya institutionen av tillfälliga utskott, som i 1866 års riksdagsordning ersatt det gamla besvärs- och ekonomiutskottet, ej synes »rätt hava velat slå rot i våra förhållanden». Man hade genom deras inrättande hoppats vinna fördelen av att få varje särskild fråga eller grupp av sammanhängande frågor utredd av ett utskott av speciellt sakkunniga. Detta hade dock visat sig omöjligt, då motionernas antal blivit så stort, att de tillfälliga utskotten, med hänsyn till den olikartade beskaffenheten av de ärenden de fått att utreda, kommit att bliva jämställda med de ständiga utskotten, utan att likväl förfoga över dessa utskotts större medlemsantal eller, liksom de, kunna anlita ett särskilt kansli till hjälp vid utredningsarbetet. Då man alltså nu gent emot

de tillfälliga utskotten med visst fog kunde framställa samma anmärkning som utgjort huvudmotivet för besvärs- och ekonomiutskottets avskaffande, eller svårigheten för samma personer att utreda ärenden av vitt skild beskaffenhet, ansåg utskottet, att de ständiga utskottens överlägsenhet i andra hänseenden, isynnerhet den större lättheten att sammanjämka meningarna och åstadkomma ett positivt riksdagsbeslut, nu borde föranleda de tillfälliga utskottens avskaffande och ersättande med ett nytt ständigt utskott. Om detta utskott vidare erhölle ett tillräckligt stort antal ledamöter — utskottet föreslog ett antal av 24 — och därigenom bleve i stånd att arbeta på sektioner, skulle arbetet ej behöva bliva alltför betungande, isynnerhet om, såsom konstitutionsutskottet samtidigt föreslog, motionstiden för frågor inom det nya utskottets arbetsområde — i likhet med gällande bestämmelser för andra motioner, som ej röra grundlagsfrågor — begränsades till tio dagar.

Det nya utskottet skulle erhålla benämningen »ekonomiutskott», och dess befogenhet angivas dels i överensstämmelse med ordalagen i regeringsformens § 89, att avgiva yttrande i »frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar, som rikets allmänna hushållning röra, ävensom om grunderna för allmänna inrättningar av alla slag» — med andra ord att handlägga frågor i samband med konungens ekonomiska lagstiftning — dels även negativt, »— — — så ock övriga inom riksdagen väckta frågor vilka icke äro av beskaffenhet att tillhöra annat ständigt, ej heller tillfälligt utskotts handläggning».

För de tillfälliga utskotten skulle alltså, enligt konstitutionsutskottets förslag, endast återstå kamrarnas enskilda ärenden. Deras bibehållande för handläggning av dylika ärenden kunde väl motiveras, då det här aldrig bleve fråga om ett gemensamt riksdagsbeslut. Den besvärliga vägen i § 63, innebärande ett ärendes sändande fram och tillbaka mellan kamrarna, skulle sålunda i varje fall ej mera behöva tillgripas. I sammanhang härmed och för att fullt genomföra det nya ekonomiutskottets likställighet med övriga ständiga utskott, föreslog konstitutionsutskottet även bort-

tagande av den bestämmelse i riksdagsordningens 56 §, som möjliggör att utan remiss till utskott avslå de motioner, som hittills hänvisats till tillfälliga utskott.

Till konstitutionsutskottets utlåtande var fogad en kortare avstyrkande reservation av herrar Borg m. fl., som uttalade den meningen, att de hittillsvarande olägenheterna af de tillfälliga utskottens verksamhet icke varit så betydande, att de kunde motivera det av utskottet föreslagna »återupptagandet av en redan förkastad form för riksdagens verksamhet». För övrigt hade man utomlands haft en god erfarenhet av tillfälliga utskotts verksamhet. Även hyste reservanterna betänkligheter mot den av utskottet föreslagna nya begränsningen av motionstiden.

I debatten i första kammaren (F. K:s prot. 1880: 3, den 7 maj, sid. 41 ff.) uttalades övervägande sympatier för utskottets förslag. Av särskilt intresse var det inlägg i debatten, som vid detta tillfälle gjordes av den nya riksdagsordningens upphovsman, Louis de Geer. De Geer framhöll bl. a., att de tillfälliga utskotten »icke till fullo motsvarat de förväntningar, som han för sin del fäst vid denna inrättning». Orsaken härtill låge väsentligen i den stora mängden motioner, som gjort det omöjligt att, i enlighet med grundlagsstiftarens mening, få varje fråga utredd av speciellt sakkunniga.[1] Vidare gick tendensen tydligen mot enhet i riksdagsbehandlingen av naturligt sammanhörande ärenden, och även i detta avseende verkade den tillfälliga utskottsinrättningen mindre gynnsamt. De Geer ställde sig därför på det hela taget sympatisk till utskottets förslag, ehuru han mot detsamma framställde ett antal anmärkningar av mera formell natur.

Oppositionen sköttes väsentligen av en av utskottsreservanterna, herr von Möller, som särskilt kritiserade det tunga och onödigt omständliga i riksdagens arbetsmetoder, vilket genom tillkomsten av ett nytt ständigt utskott skulle bliva ännu mera framträdande.

Första kammarens majoritet var emellertid tydligen böjd för bifall, men kammaren beslöt likväl efter votering med 53

[1] I sina Minnen, del II, sid. 43—44, gör de Geer även ett uttalande i samma riktning.

röster mot 20 för omedelbart bifall utlåtandets återförvisande till konstitutionsutskottet för förnyad utredning.

Debatten i andra kammaren (A. K:s prot. 1880: 2, den 10 maj, sid. 9 ff.) gick däremot i en helt annan riktning. Här var stämningen mot förslaget tydligen ganska kompakt. Särskilt kritiserades detsamma av herr Sjöberg, som framhöll, att de tillfälliga utskottens arbetsresultat hittills varit synnerligen tillfredställande, och att man snarare kunde önska en utveckling av vårt riksdagsskick i riktning mot de ständiga utskottens upplösning. De tillfälliga utskotten gåve även möjligheter att giva flertalet av riksdagens ledamöter en nyttig skolning i parlamentariskt utredningsarbete, varvid just de tillfälliga utskottens saknad av kanslipersonal vore en omständighet av betydelse. Vidare framhölls i debatten (herr Dickson), att många av de anförda olägenheterna skulle kunna undanröjas, därest kammaren endast i större utsträckning använde sig av sin rätt att enligt § 56 omedelbart avslå motioner, som ej tillhöra ständigt utskotts behandling. Även gjorde sig gällande en stark ovilja mot den av utskottet föreslagna inskränkningen i motionsrätten.

Andra kammaren avslog utan votering konstitutionsutskottets hemställan, och saken hade alltså för denna gång förfallit.

Tio år senare, vid 1890 års riksdag, återkom emellertid frågan med väsentligen samma utgångspunkter. Herr von Strokirch väckte nämligen detta år i första kammaren en motion (n:r 3), i stort sett överensstämmande med herr Westins av år 1880. Även konstitutionsutskottet (utl. n:r 8) ställde sig i allt väsentligt på samma ståndpunkt som tio år tidigare, och föreslog nu som då de tillfälliga utskottens avskaffande och ersättande med ett nytt ständigt och gemensamt utskott, benämnt ekonomiutskottet. Den enda skillnaden av betydelse gent emot det 1880 framlagda förslaget bestod däruti, att konstitutionsutskottet nu ej på nytt framförde den av så starkt motstånd mötta tanken på motionstidens begränsning, utan skulle enligt dess förslag motioner inom ekonomiutskottets verksamhetsområde fortfarande kunna väckas under hela riksdagens fortgång. Vidare föreslogs det nu att detta utskott skulle bestå av 32 ledamöter.

Motiveringen var även i stort sett densamma som år 1880. Erfarenheten hade visat de gemensamma utskottens överlägsenhet. Visserligen hade de tillfälliga utskotten icke blivit i praxis vad lagstiftaren avsett: utredande kommittéer tillsatta med speciell hänsyn till sakkunskapen i varje särskild fråga, men denna oriktiga praxis vore så fast rotad att den ej stode att avhjälpa. Mängden av ärenden, som handlades av de tillfälliga utskotten, gjorde det omöjligt att taga särskild hänsyn till sakkunskapen, och under dylika omständigheter vore ett ständigt utskott att föredraga för undvikande av onödig tidsutdräkt vid föreliggande frågors avgörande och för åstadkommande av enhetlighet i behandlingen av likartade ärenden. Särskilt påpekades i detta sistnämnda avseende, hurusom den gällande ordningen omöjliggjorde direkt samarbete mellan ett tillfälligt och ett ständigt utskott, då det gällde ärenden av blandad natur, eftersom riksdagsordningens 47 § endast medgiver ständiga utskott att direkt träda i förbindelse med varandra.

Mot utskottets utlåtande hade endast en ledamot antecknat sig som reservant, men denne ende var ingen mindre än statsrättsläraren professor Rydin. Rydins reservation, som står i full överensstämmelse med hans i »Svenska riksdagen» framlagda uppfattning (jfr ovan sid. 49), giver en grundlig utredning av skälen för och emot utskottets förslag och framhåller bl. a. att den omständigheten, att riksdagen i praxis icke tillgodogjort sig de tillfälliga utskottens fördelar, icke kunde motivera en grundlagsändring. Ett av de tillfälliga utskottens företräden låge ju just däri, att praxis när som helst kunde ändras och lätt anpassa sig efter förändrade behov. Ett annat företräde bestode i möjligheten att omedelbart avslå onödiga motioner eller åtminstone ej betunga medkammaren med desammas handläggning. Ej heller skulle ekonomiutskottets inrättande medföra större klarhet i fråga om vissa motioners utskottsbehandling. Gränsen mellan ekonomiutskottets och de övriga ständiga utskottens arbetsområden skulle bliva mycket osäker. Slitningar skulle ej kunna undvikas och, fortsätter Rydin, »skall slutligen ej samma ävlan, som nu äger rum, att få en väckt motion

hänvisad till något av nuvarande ständiga utskott, fortfara, då ekonomiutskottet blir en sump, vari kastas alla motioner, som icke tagit bestämd karaktär av statsreglerings- eller lagfrågor, vadan, till följd av upphävande av kammarens rätt att nedlägga en motion, sådana frågor, som avse viktiga ämnen, komma att hopröras med frågor utan betydelse eller praktisk vikt och få dela samma öde med dessa?»

I första kammaren utspann sig en längre debatt vid behandlingen av konstitutionsutskottets ifrågavarande utlåtande (F. K:s prot. 1890: 2, den 16 april, sid. 2 ff.). Ett flertal talare uppträdde till försvar för de bägge motsatta ståndpunkterna, utan att likväl några egentligen nya synpunkter framfördes. Av ett visst intresse var emellertid herr Törnebladhs påpekande av att de tillfälliga utskottens ersättande med ett ständigt utan tvivel skulle leda till att hithörande frågor mera än hittills fingo politisk karaktär och indroges i partipolitikens motsättningar. Till försvar för utskottets hemställan uppträdde däremot bl. a. professor skytteanus Alin, som särskilt framhöll att inrättandet av det nya ständiga utskottet vore ett konservativt intresse, såsom väl ägnat att betrygga kontinuiteten i riksdagens ståndpunkt till de ofta betydelsefulla frågor som nu handlades av de tillfälliga utskotten.

Konstitutionsutskottets hemställan blev emellertid i första kammaren efter votering bifallen med 63 röster mot 60.

I andra kammaren (A. K:s prot. 1890: 3, den 16 april, sid. 63 ff.) blev även debatten ganska livlig. Rydin uppträdde till försvar för sin reservation, och i övrigt framfördes även i denna kammare vissa farhågor för att utredningsarbetet i ett nytt ständigt utskott icke skulle komma att präglas av samma opartiskhet och saklighet som hittills utmärkt de tillfälliga utskottens arbetsmetoder.

Andra kammaren avslog utan votering utskottets hemställan, och frågan hade alltså även denna gång förfallit.

Härmed voro emellertid reformplanerna ingalunda definitivt avförda. Efter ytterligare tio års förlopp, vid 1900 års riksdag, framfördes av enskilda motionärer tanken på en fullständig omorganisation av den svenska riksdagens ut-

skottsväsende. Samtliga de motionärer, som i detta avseende framställde olikartade yrkanden, utgingo härvid från den gemensamma förutsättningen, att omorganisationen borde ske med bibehållande av de gemensamma och ständiga utskottens princip. Rörande den ställning de tillfälliga utskotten skulle erhålla voro meningarna däremot alltjämt synnerligen delade.

Herr Byströms motion, n:r 149 i andra kammaren, gick i huvudsak ut på inrättandet av två ständiga statsutskott, två ständiga bevillningsutskott samt två ständiga lagutskott och berörde alltså ej direkt de tillfälliga utskottens ställning.

Herr Hammarlunds motion, n:r 160 i andra kammaren, avsåg en genomgripande omdaning av riksdagens utskottsväsende i dess helhet. De tillfälliga utskotten skulle fullständigt försvinna, och samtliga riksdagsärenden fördelas, icke som hittills efter övervägande formella, utan efter materiella grunder på tio ständiga och gemensamma utskott, nämligen, utom de förut befintliga, ett riksgälds-, ett tull-, ett kommunal-, ett socialpolitiskt och ett ekonomiutskott, vilkas respektive uppgifter i huvudsak klargöras av deras benämningar. De ärenden, som hittills hänvisats till tillfälliga utskott, skulle i flertalet fall hädanefter komma att handläggas av det socialpolitiska och ekonomiutskottet. Beträffande motionsrätten föreslog motionären de förutvarande bestämmelsernas bibehållande så till vida, som motioner inom konstitutions- och ekonomiutskottens verksamhetsområden fortfarande skulle kunna framställas så länge riksdagen är samlad.

Greve H. E. G. Hamiltons motion, n:r 153 i andra kammaren, avsåg endast att genom ändring i 44 § giva även de tillfälliga utskotten rätt att utse kanslipersonal.

Slutligen yrkades i herr von Strokirchs motion, n:r 33 i första kammaren, att, därest i någondera kammaren fråga väcktes, som icke tillhörde ständigt utskotts behandling, så skulle icke som hittills inom kammaren tillsättas ett tillfälligt utskott, utan, om den väckta frågan vore av beskaffenhet att erfordra utskotts yttrande, bägge kamrarna gemensamt tillsätta ett tillfälligt utskott, bestående av 36 ledamöter,

varav vardera kammaren inom sig skulle utse halva antalet. Detta utskotts utlåtanden skulle därefter behandlas i fullständigt samma ordning som de ständiga utskottens, liksom det sålunda tillsatta tillfälliga utskottet i likhet med de ständiga skulle erhålla nödig kanslipersonal.

Såsom allmänna motiv för yrkandena på utskottsväsendets omorganisation framhöllo motionärerna den alltmer framträdande ojämnheten i arbetets fördelning, såväl riksdagens ledamöter emellan som under olika perioder av riksdagssessionen. Varken tiden eller de tillgängliga arbetskrafterna utnyttjades såsom borde kunna ske, om organisationen ordnades mera planmässigt.

Beträffande de tillfälliga utskotten underströks särskilt i von Strokirchs motion den många gånger påvisade svårigheten att åstadkomma samstämmiga beslut mellan kamrarna, den onödiga tidsutdräkten m. m.

Utan tvivel åsyftade även motionerna i allmänhet, isynnerhet herr Hammarlunds, att avhjälpa den brist på enhetlighet i riksdagsärendenas sakliga handläggning, mot vilken klagomål så ofta anförts.

Förslaget att giva även de tillfälliga utskotten kanslipersonal motiverades med en hänvisning till att dessa utskott ingalunda längre — såsom ursprungligen avsetts — voro »tillfälliga», utan deras uppgift hade i praxis blivit lika bestämd som de ständiga utskottens. Därför funnes ej längre något skäl att neka dem det biträde av kanslipersonal, som dessa utskott likaväl som de ständiga vore i behov av.

Av motionärernas omfattande planer på de ständiga utskottens omorganisation upptog konstitutionsutskottet (utl. n:r 9) endast tanken på lagutskottets delning och föreslog alltså nödiga grundlagsändringar för införande av två lagutskott, första och andra. Utskottets motivering i detta avseende ansluter sig väsentligt till herrar Hammarlunds och Byströms motioner och saknar i detta sammanhang större intresse.

Beträffande de tillfälliga utskotten föreslog konstitutionsutskottet ej heller några genomgripande förändringar. De tvivel på lämpligheten av de ständiga och gemensamma ut-

skottens organisationsprincip, som under den nya riksdagsordningens första och andra årtionde så ofta framträtt, synas nu fullständigt övervunna. Konstitutionsutskottet, som framhåller det svenska utskottsväsendets säregna karaktär, tyckes tvärtom finna detta i allt väsentligt gott och ändamålsenligt.

Utskottet intager dock nu en helt annan ståndpunkt beträffande de tillfälliga utskotten än vad som var fallet år 1880 och år 1890. Sålunda framhöll utskottet, att det vid riksdagsordningens tillkomst anförda motivet för besvärs- och ekonomiutskottets avskaffande: olämpligheten av att åt ett och samma utskott överlämna utredningen av alla de olikartade ärenden, som dittills handlagts av besvärs- och ekonomiutskottet, allt fortfarande ägde giltighet. Ur synpunkten av lämpligaste formen för ärendenas beredning måste därför enligt utskottets mening den nuvarande anordningen med tillfälliga utskott tillerkännas väsentliga företräden, då ju kamrarna äga att bestämma dessa utskotts både antal och sammansättning allt efter ärendenas art.

Emellertid föreslog konstitutionsutskottet i ett avseende en rätt betydelsefull förändring i de tillfälliga utskottens ställning. För att åstadkomma ett snabbare och säkrare resultat i frågor av större betydelse inom de tillfälliga utskottens verksamhetsområde ville konstitutionsutskottet nämligen genom ett tillägg till 37 § 3 mom. bereda möjlighet för riksdagen att även för dylika frågors behandling kunna tillsätta ett särskilt utskott bestående av lika många ledamöter från vardera kammaren. Härmed ansåg utskottet att grunden för den mest betydelsefulla anmärkningen mot de tillfälliga utskotten skulle kunna undanröjas.

Beträffande frågan om kanslibetjäning för de tillfälliga utskotten anslöt sig konstitutionsutskottet till det i greve Hamiltons motion framställda yrkandet, men ansåg likväl olämpligt att stadga en ovillkorlig föreskrift för dessa utskott att tillsätta kansli, utan borde detta överlämnas åt deras eget avgörande.

Tre ledamöter av utskottet, herrar Johnson m. fl., hade emellertid reserverat sig till förmån för de tillfälliga utskottens ersättande med två ständiga. Herr Dahn, med instäm-

mande av tvenne andra utskottsledamöter, hade vidare anfört reservation mot utskottets hemställan beträffande kanslipersonal åt de tillfälliga utskotten. Enligt denne reservants mening skulle nämligen ett bifall till utskottets hemställan i denna punkt leda till att de tillfälliga utskotten förlorade sin karaktär av utredningskommittéer. För övrigt vore de ej i behov av kanslipersonal utan kunde åtnöja sig med »rätt att utse nödigt skrivbiträde», vilket reservanten för sin del föreslog.

Konstitutionsutskottets hemställan beträffande lagutskottets delning avslogs utan votering i bägge kamrarna (F. K:s prot. 1900: 3, den 11 maj, sid. 6 o. ff., A. K:s prot. 1900: 3, den 10 maj, sid. 9 ff.). I andra kammaren framträdde härvid motionärerna Hammarlund och Byström med anföranden till förmån för de ledande principerna i sina motioner. Den förre framhöll i detta sammanhang de underliga konsekvenser, vartill den rent formella grunden för motioners hänvisning till utskott kunde leda. Hörde frågan under konungens administrativa lagstiftning remitterades sålunda motionen till tillfälligt utskott, eljest till ständigt, utan hänsyn till att på detta sätt frågor, som stodo i det närmaste samband med varandra, kunde komma att utredas av olika utskott.

Konstitutionsutskottets eget förslag, att särskilt utskott skulle kunna tillsättas för viss fråga inom de tillfälliga utskottens arbetsområde, avslogs likaledes utan votering i bägge kamrarna. I debatten om förslaget framhölls särskilt (herr Törnebladh i F. K., herr Hammarlund i A. K), att detsammas genomförande utan tvivel skulle medföra ständiga slitningar, dels skulle kamrarna komma i konflikt med varandra, dels skulle varje motionär sträva att få sitt förslag behandlat av särskilt utskott.

Beträffande frågan om de tillfälliga utskottens kanslibetjäning stannade däremot kamrarna i olika beslut. Första kammaren biföll konstitutionsutskottets hemställan i denna punkt, andra kammaren åter avslog densamma efter en längre debatt, varunder de tillfälliga utskottens arbetsmetoder mycket olika bedömdes, några talare (herr Hammarlund m. fl.)

ansågo dessa utskott vara »på avskrivning», för andra åter synes huvudskälet för avslag hava varit det omöjliga och olämpliga i att ordna de tillfälliga utskottens verksamhet i fast bundna former.

Emellertid ledde alltså samtliga de vid 1900 års riksdag framkomna förslagen till utskottsväsendets omdaning icke till något som helst resultat. Detta blev visserligen icke sista gången, som tanken på de tillfälliga utskottens försvinnande och ersättande med ett eller flera ständiga utskott framfördes i riksdagen, men de tillfälliga utskottens efter denna tid ständigt fortgående stabilisering i fråga om verksamhetsområden och arbetsmetoder synes göra en ny allvarlig attack mot deras tillvaro alltmera utsiktslös.

Däremot genomfördes år 1909 den betydelsefulla förändring i vårt utskottsväsendes organisation, som bestod i inrättandet av ett nytt ständigt och gemensamt utskott, jordbruksutskottet, i samband varmed även vidtogos en del andra förändringar beträffande de ständiga utskottens arbetsfördelning, av vilka de sakligt betydelsefullaste utgjordes av kommunallag-frågornas överförande från lagutskottets till konstitutionsutskottets handläggning samt ärendens rörande riksgäldskontoret samt pensions- och indragningsstaterna (tionde huvudtiteln) från stats- till bankoutskottet.

I samband med rösträttsreformen tillämpas även från och med år 1910 proportionella val till riksdagens utskott, varigenom tvivelsutan partibanden inom riksdagen stärkts och partisynpunkternas inflytande på utskottsarbetets karaktär blivit mera framträdande, en utveckling som likväl även torde haft betydligt djupare liggande orsaker än denna mera tekniska förändring i riksdagsproceduren. Försök gjordes även samtidigt både vid 1908 och 1909 års riksdagar, understödda av vänsterpartiernas majoritet, att göra antalet utskottsledamöter i de gemensamma utskotten proportionellt mot kamrarnas medlemsantal och sålunda på en viktig punkt bryta principen om kamrarnas likställighet, vilket försök likväl avvärjdes.

Då de tillfälliga utskotten alltid tillsatts genom val, kommo även dessa utskotts ledamöter och suppleanter att

från och med 1910 utses medelst proportionell valmetod. De tillfälliga utskottens arbete synes före denna tid i långt mindre grad än de ständigas hava varit präglat av partisynpunkter. I vad mån detta förhållande kan sägas ha förändrat sig efter år 1910 kommer framdeles att skärskådas.

I kungl. prop. n:r 21 till 1908 års riksdag hade de förslag till omdaning av utskottsväsendet framlagts som, efter att i huvudsak hava vunnit riksdagens bifall, tillämpats från och med 1910, och vilkas väsentliga innehåll ovan angivits. Den kungl. propositionen var i allt väsentligt överensstämmande med det förslag, som utarbetats av de kommitterade, vilka den 20 sept. 1907 av Kungl. Maj:t utsetts för att avgiva förslag till grundlagsändringar i syfte att bereda önskvärd lättnad i riksdagens arbete.

Kommittén, vilkens ordförande var statsrättsprofessorn Blomberg, hade en övervägande parlamentarisk sammansättning och bestod bl. a. av de erfarna riksdagsmännen Cavalli, Sjöcrona, Törnebladh, af Callerholm och Zetterstrand. De kommitterades förslag underkastades dessutom granskning av en del andra framstående ledamöter av kamrarna.

De väsentliga av kommitterade föreslagna förändringarna i utskottsväsendet: jordbruksutskottets inrättande samt ny fördelning i vissa avseenden av ärendena mellan de ständiga utskotten, äro som sagt ovan angivna. Kommitterades allmänna motivering, som går igen i det yttrande av vederbörande föredragande till statsrådsprotokollet, som bifogats den kungl. propositionen, upptager de allmänt erkända synpunkterna på nödvändigheten av att genom en jämnare fördelning av riksdagsarbetet, vars omfattning de senaste åren så ofantligt ökats, möjliggöra en väsentlig lättnad i riksdagens arbetsbörda. Dock vore de av kommitterade föreslagna förändringarna ingalunda av någon radikal natur utan inneburo endast praktiska åtgärder i syfte att avhjälpa de svåraste och mest framträdande missförhållandena.

I detta sammanhang är de kommitterades ställning till de tillfälliga utskotten av särskilt intresse. I betänkandet refereras de förut vid olika tidpunkter framlagda synpunk-

terna på dessa utskott och framhålles, hurusom tungt vägande skäl anförts såväl för som mot de tillfälliga utskottens bibehållande. Kommitterade anse emellertid fördelarna av deras bibehållande övervägande och påpeka bl. a. att det rådande systemet är särskilt lämpligt för andra kammaren med dess större medlemsantal och större antal årligen väckta motioner, med vilkas handläggning första kammaren alltså icke behöver betungas i annat fall än när de leda till positivt beslut av andra kammaren.

Det torde i samband härmed ånyo böra framhållas, att jordbruksutskottets tillkomst icke i något hänseende avsåg att förskjuta gränsen mellan de tillfälliga och de ständiga utskottens verksamhetsområde. Jordbruksutskottets arbetsfält skulle endast komma att omfatta ärenden, vilka förut handlagts dels av stats-, dels av lagutskottet.

Emellertid föreslogo kommitterade en ändring av övervägande formell natur i riksdagsordningen § 37 mom. 3 beträffande de tillfälliga utskotten. Enligt denna paragrafs dittillsvarande lydelse skulle dylikt utskott tillsättas »för frågans beredande». Kommitterade föreslogo nu detta uttrycks utbytande mot orden »för avgivande av utlåtande och förslag i frågan» och detta med den motivering, »att man velat tydligt angiva, att jämväl tillfälliga utskott äga att på eget initiativ föreslå ändringar och tillägg uti förslag, som blivit till dem hänvisade».

Detta får naturligtvis dock *icke* anses innebära, att de tillfälliga utskotten nu skulle tillerkännas den fria motionsrätt, som de ständiga utskotten vart och ett inom sitt område äga. Förändringen innebär tvärtom endast ett förtydligande i syfte att angiva, att de tillfälliga utskotten äga rätt att inom ramen av de motioner, som till dem hänvisats, modifiera de framställda yrkandena, upptaga det ena och avstyrka det andra o. s. v.

Vidare föreslogo de kommitterade vissa inskränkningar i motionsrätten, som ägde betydelse för de tillfälliga utskotten. Den hittills medgivna fria och obegränsade motionsrätten inom dessa utskotts verksamhetsområde, d. v. s. i alla frågor, som icke tillhöra ett ständigt utskotts handläggning,

skulle nu genom motsvarande ändring i riksdagsordningens 55 § begränsas inom en tid av 30 dagar efter riksdagens öppnande. Som motiv härför anfördes, att dessa ärenden, vilka successivt behandlas av kamrarna, ofta fordra en avsevärt längre tid än andra riksdagsärenden för sin slutliga handläggning, samt vidare nödvändigheten för de tillfälliga utskotten att vid riksdagens början något så när kunna överskåda sin arbetsuppgift för att kunna på lämpligt sätt organisera sitt arbete, liksom även den allmänna önskvärdheten av att påskynda riksdagens arbete. Den föreslagna begränsningen blev naturligtvis dock icke gällande för kammares enskilda ärenden.

Kommitterades förslag beträffande de tillfälliga utskotten och motionstidens begränsning upptogos oförändrade i den kungl. propositionen, vilken av konstitutionsutskottet behandlades i dess utlåtande n:r 25 till 1908 års riksdag. Samtidigt hade konstitutionsutskottet till behandling upptagit två motioner angående utskottsväsendet, av vilka den ena, av herr Hammarlund, n:r 247 i andra kammaren, väsentligen innebar ett upprepande av samma motionärs förslag från år 1900, alltså avseende de tillfälliga utskottens fullständiga försvinnande, varemot motionären nu endast föreslog inrättandet av åtta ständiga utskott i stället för, som år 1900, tio. De tre nya skulle benämnas ett »kommunal-», ett »domän-» och ett »allmänt» utskott. Herr Hammarlunds motivering för sina förslag var i allt väsentligt densamma som år 1900, men på grund av förekomsten av den omsorgsfullt utarbetade kungl. propositionen kom hans motion helt naturligt nu icke att få samma aktuella betydelse som då.

Konstitutionsutskottet ställde sig huvudsakligen på en ståndpunkt överensstämmande med kommitterades förslag och den kungl. propositionen, särskilt i avseende på de tillfälliga utskotten. Endast en del ändringar av formell natur föreslogos sålunda i Kungl. Maj:ts förslag. Beträffande motionstidens inskränkning blev utskottets förslag likväl något annorlunda. I fråga om den ordinarie tiden för väckande av motion inom de tillfälliga utskottens område gick konstitutionsutskottet nämligen ännu längre än Kungl. Maj:t och

föreslog en begränsning till 20 i stället för 30 dagar men tillade å andra sidan i 55 § orden »kammare obetaget att för särskilt fall medgiva, att sådan motion även senare må väckas». Utskottet framhöll nämligen, att särskilda förhållanden kunde tänkas inträda, då det kunde bliva önskvärt och behövligt att även efter motionstidens utgång väcka motioner av denna art.

Debatten i kamrarna (F. K:s prot. 1908: 3, den 27 maj, sid. 5 ff.; A. K:s prot. 1908: 6, den 30 maj, sid. 18 ff.) kom väsentligen att röra sig om det lämpliga eller olämpliga i det avsteg från enhetlig budgetsbehandling, som jordbruksutskottets handläggande av nionde huvudtitelns ärenden innebure. De tillfälliga utskottens ställning berördes endast i förbigående i andra kammaren av herrar Hammarlund och Lindhagen. Konstitutionsutskottets förslag till ändringar i grundlagarna antogs av bägge kamrarna såsom vilande till 1909 års riksdag, då ändringsförslagen definitivt biföllos, i andra kammaren dock först efter förnyad principdebatt och votering (A. K:s prot. 1909: 1, den 10 febr., sid. 26 ff.).

Vid 1911 års riksdag fick äntligen frågan om de tillfälliga utskottens kansli sitt avgörande. Vid denna riksdag väcktes nämligen i bägge kamrarna lika lydande motioner (n:r 101 i första kammaren av greve Henning Wachtmeister och n:r 344 i andra kammaren av herr Svensson i Skyllberg) med förslag till sådan ändring i 45 § riksdagsordningen att de tillfälliga utskotten hädanefter i likhet med de ständiga utskotten skulle äga utse sekreterare och efter samråd med honom övrig nödig kanslibetjäning.

Motionärerna påpekade, hurusom det ökade antal ärenden, som numera handlades av tillfälliga utskott, gjorde det omöjligt för dessa utskotts ledamöter att prestera det ständigt växande arbete, som de nödvändiga utredningarna och utlåtandenas uppsättande medförde. Tiden vore därför nu kommen att äntligen bereda de tillfälliga utskotten den lättnad, som tillgången till kanslipersonal innebure.

En annan motionär (herr Fürst, n:r 342 i andra kammaren) nöjde sig med att föreslå rätt för kammare att på därom av vederbörande tillfälligt utskott gjord hemställan

medgiva rätt att för beredning av visst särskilt ärende utse sakkunnigt biträde.

Konstitutionsutskottet (utl. n:r 22) ansåg det av herr Fürst framförda förslaget icke tillfyllestgörande men ville å andra sidan icke i likhet med vad herrar Wachtmeister och Svensson i Skyllberg föreslagit medgiva de tillfälliga utskotten rätt att förutom sekreterare även utse övrig kanslipersonal. Utskottet nöjde sig därför med att föreslå rätt för tillfälligt utskott att tillsätta en sekreterare. Utskottet framhöll härvid, att den sålunda föreslagna ändringen skulle verka gynnsamt även i den riktningen, att riksdagsarbetet i sin helhet därigenom påskyndades samt anslöt sig i övrigt till motionärernas allmänna motivering. Dock föreslog utskottet en sådan formulering av 45 § i dess nya lydelse (»Utskotten *äga* — — utse sekreterare — —»), att därigenom ej skulle stadgas någon ovillkorlig skyldighet för de tillfälliga utskotten att tillsätta sekreterare, liksom utskottet även underströk nödvändigheten av att kamrarna framdeles såsom dittills ej tillsatte ett större antal tillfälliga utskott än som av ärendenas mängd påfordrades.

Konstitutionsutskottets hemställan bifölls i bägge kamrarna utan debatt och votering, och den sålunda såsom vilande antagna grundlagsändringen blev vid 1912 års riksdag likaledes utan debatt och votering av bägge kamrarna definitivt bifallen, varefter de tillfälliga utskotten, sedan ändringen omedelbart av Kungl. Maj:t promulgerats, redan från och med denna riksdag var för sig tillsatte sekreterare.

Den 1909 genomförda omdaningen av den svenska riksdagens utskottsväsende visade sig emellertid snart icke i tillräcklig grad motsvara det alltmer trängande behovet av effektiva åtgärder för riksdagsarbetets påskyndande. Motionsverksamheten i detta syfte upphörde därför ej heller. Sålunda framlades vid senare riksdagen 1914 liksom vid riksdagarna 1915 och 1916 av herr Molin i Dombäcksmark likartade motioner (motioner i andra kammaren 1914 B n:r 216, 1915 n:r 203 och 1916 n:r 244), som avsågo en genomgripande reform av riksdagens utskottsväsen.

De i dessa motioner framburna förslagen motiverades dels med nödvändigheten i och för sig att åstadkomma en

förbättrad organisation av riksdagsarbetet, dels och isynnerhet med behovet att begränsa riksdagens arbetstid. Motionären föreslog i detta syfte en ökning av de ständiga utskottens antal — i 1914 års motion till tolv, i 1915 och 1916 års motioner till femton, — varjämte tillfälliga utskott endast i extraordinära fall skulle komma i fråga. I de ständiga utskotten skulle vidare ingå ett mindre antal ledamöter från första än från andra kammaren. De nio ständiga utskotten skulle enligt förslagen från 1915 och 1916 bliva: ett revisions-, ett utrikes-, ett befordrings- och pensions-, ett undervisnings-, ett försvars-, ett kommunikations-, ett handels- och sjöfarts-, ett domän- och ett socialt utskott.

Samtliga dessa motioner avstyrktes av konstitutionsutskottet (utl. n:r 13, 1914 B; utl. n:r 10, 1915 och utl. n:r 14, 1916) samt blevo även av kamrarna avslagna. Konstitutionsutskottet erkände visserligen nödvändigheten av åtgärder i motionens syfte men ansåg motionärens förslag otjänliga som utgångspunkt för en omorganisation och framhöll särskilt, att en fullständig omläggning av de hävdvunna metoderna för riksdagsärendenas beredning icke borde ifrågakomma. En reform måste anknytas till det bestående systemet.

I andra kammaren framhölls emellertid vid upprepade tillfällen nödvändigheten av att göra någonting i frågan. Särskilt i 1914 års debatt (A. K:s prot. 1916: 4, den 29 april, sid. 22 ff.) uttalades här av flera talare, att förhållandena nu blivit nära nog olidliga. Ett initiativ kunde dock ej gärna ifrågakomma annat än från Kungl. Maj:ts eller konstitutionsutskottets sida. Till slut biföll kammaren med 97 röster mot 93 ett av herr Lindhagen under debatten framställt yrkande, att riksdagen ville anhålla hos Kungl. Maj:t att genom tillkallade sakkunniga låta undersöka vilka åtgärder lämpligen måtte kunna vidtagas för undanröjande av förefintliga olägenheter i riksdagsarbetets organisation samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I interpellationer av herr Rydén vid såväl 1913 som 1916 års riksdag, vilka interpellationer gåvo anledning till rätt vidlyftiga debatter angående den svenska riksdagens arbets-

metoder (A. K:s prot. 1913: 7, den 28 maj, sid. 11 ff. och 1916: 5, den 2 juni, sid. 1 ff.), underströks vidare nödvändigheten av att regeringen, särskilt genom påskyndande av propositionernas avlämnande, i sin mån verkade för riksdagsarbetets snabbare avslutande. Vid det senare tillfället ställde även statsministern, herr Hammarskjöld, i sitt svar i utsikt, att regeringen skulle låta verkställa en utredning angående riksdagsarbetets omorganisation och framlägga förslag i frågan till 1917 års riksdag.

I samband med dessa de allra senaste åren framförda reformplaner har de tillfälliga utskottens ställning endast mera i förbigående berörts. Den allt annat dominerande synpunkten har varit riksdagsarbetets påskyndande, och helt naturligt har frågan om de ständiga utskottens organisation och arbetsfördelning härvidlag stått i främsta planet. Emellertid kunde det ej undgås att de sakkunniga, som i enlighet med vad statsministern utlovat hösten 1916 tillsattes, fingo taga i övervägande även frågan om de tillfälliga utskottens ändamålsenlighet.

Dessa sakkunniga, vilka redan i december 1916 voro i stånd att avlämna sitt betänkande, utgjordes av flera framstående ledamöter av riksdagens kamrar samt även av representanter för den administrativa sakkunskapen. De huvudsakliga förändringar som dessa kommitterade föreslogo bestodo i införandet av en allmän begränsning av tiden för kungl. propositioners avlämnande till i regel sextio dagar, riksdagsterminens början den 10 januari, påskyndande av utskottsvalen, begränsning av motionstiden även i grundlagsfrågor m. m. Beträffande utskottsväsendet föreslogo de kommitterade upprättandet av två lagutskott, vilka sinsemellan skulle fördela de ärenden, som hittills handlagts av det enhetliga lagutskottet, varjämte vissa av de år 1909 från lagutskottet till jordbruksutskottet överförda ärendena nu skulle återgå till lagutskottet.

I fråga om de tillfälliga utskotten föreslogs inga förändringar, utan ställde sig kommitterade i detta avseende på samma ståndpunkt som intagits av 1907 års kommitterade. Visserligen hade de kommitterade tagit under övervägande

tanken att överflytta en del ärenden från de tillfälliga till de ständiga utskottens verksamhetsområde, men hade ej kunnat finna någon användbar grund för en sådan överflyttning.

I fråga om det allt mer praktiserade samarbetet mellan de båda kamrarnas tillfälliga utskott vid handläggningen av samma eller likartade ärenden ansågo de kommitterade det lämpligast att detta i grundlagen okända och av former obundna samarbete liksom hittills finge fritt fortgå tills tiden möjligen kunde vara inne att i grundlag stadga vissa former i detta avseende.

De kommitterades förslag upptogos av Kungl. Maj:t, som i prop. n:r 111 till 1917 års riksdag förelade desamma till riksdagens godkännande. Konstitutionsutskottet (utl. n:r 13) upptog i detta sammanhang även till behandling ett antal i bägge kamrarna väckta motioner, av vilka motion n:r 349 i andra kammaren av herrar Hallendorff och Kaijser såtillvida berörde de tillfälliga utskottens ställning, som dessa motionärer bl. a. föreslagit ett tillägg till 37 § 3 mom., varigenom skulle stadgas att val till tillfälliga utskott äger rum inom fyra dagar efter lagtima riksdags öppnande, liksom även genom ändring av § 55 den allmänna motionstiden skulle begränsas till fyra dagar, utan särskilt undantag för ärenden, som falla inom de tillfälliga utskottens arbetsområde. Konstitutionsutskottet nöjde sig emellertid med en anslutning, med några smärre förändringar, till den nya kungl. propositionen och föreslog alltså icke någon förändring i grundlagens bestämmelser angående de tillfälliga utskotten.

Konstitutionsutskottets hemställan mötte ingen nämnvärd opposition och bifölls i bägge kamrarna utan votering. Debatterna (F. K:s prot. 1917, den 16 maj, sid. 2 ff., A. K:s prot. 1917, den 16 maj, sid. 1 ff.) erbjödo emellertid ett avsevärt intresse såtillvida, som därunder från flera håll uttalades tvivel på möjligheten av att utan en fullständig omdaning av riksdagsarbetet över huvud taget kunna bemästra de automatiskt växande arbetsuppgifter, som ålåge den svenska riksdagen. En dylik omdaning måste, såsom i debatten framhölls, måhända medföra en grundväsentlig förändring av den

svenska riksdagens hela karaktär och resultera i ett närmande till den kontinentala typen av folkrepresentationer, med arbetsterminer omfattande större delen av året, och vilkas ledamöter väsentligen utgöras av yrkespolitiker, en utveckling, som de successiva förändringarna av riksdagsarbetets organisation hos oss just avsett att förhindra, men som arbetsuppgifternas växande omfång i förening med den traditionella oviljan mot varje begränsning av det parlamentariska initiativet alltmer befordrade.

Frågan om de tillfälliga utskottens nuvarande ställning i vårt riksdagsskick över huvud taget är möjlig att förena med en praktisk och konsekvent organisation av riksdagsarbetet kommer att i det följande närmare skärskådas. Otvivelaktigt är, att den växande omfattningen av riksdagsarbetet gör detta problem alltmera brännande, samtidigt som de parlamentariska traditionernas naturliga konservatism i fråga om riksdagsarbetets former synas göra verkställandet av en genomgripande omdaning allt svårare.

VI.

De tillfälliga utskottens antal och sammansättning samt ärendenas fördelning dem emellan.

Grundlagsstiftarens avsikt beträffande de tillfälliga utskotten var, såsom redan framhållits, utan tvivel den, att ett dylikt utskott skulle tillsättas för varje särskild fråga eller sammanhängande grupp av frågor, som icke tillhörde ständigt utskotts behandling. Själva ordalagen i R. O:s 37 § 3 mom. synas även stödja en dylik uppfattning. Utvecklingen har emellertid som bekant blivit en helt annan, de

tillfälliga utskottens antal och sammansättning har så småningom i båda kamrarna blivit relativt fast, och föreliggande frågor hava sedan någorlunda jämnt fördelats på ett i regel givet antal tillfälliga utskott.

Vanligen bestämmes de tillfälliga utskottens antal i samband med den plan till motionsfördelning, som talmannen efter samråd med sekreteraren vid riksdagens början förelägger kammaren till antagande. Även innan motionstiden år 1909 begränsades även för motioner inom de tillfälliga utskottens verksamhetsområde, väcktes i regel de flesta motioner vid begynnelsen av riksdagsterminen, och det lät sig alltså oftast göra att åtminstone summariskt gruppera riksdagens hela arbetsmaterial. Emellertid har utvecklingen beträffande de tillfälliga utskotten ingalunda från början skett planmässigt, och den kan ej klargöras annat än genom en kronologisk framställning av den praxis som vuxit fram inom vardera kammaren.

A. Första kammaren.

Vid den nya riksdagens första sammanträde 1867 rådde helt naturligt en viss förvirring i fråga om formerna för riksdagens arbete, och man kände allmänt nödvändigheten av att snarast möjligt utarbeta och fastställa de i R. O:s 78 § omnämnda reglementariska föreskrifterna liksom även kamrarnas arbetsordningar. Dessa ärenden måste ju enligt grundlagens föreskrift behandlas av tillfälligt utskott, och ett dylikt tillsattes även i detta syfte i vardera kammaren. I första kammaren utsågs detsamma den 22 januari, före de ständiga utskotten; det bestod av sju ledamöter och avgav under riksdagens lopp 10 utlåtanden i hithörande frågor.

I övrigt tillsatte första kammaren vid 1867 års riksdag för behandling av fyra motioner två tillfälliga utskott, vardera med fem ledamöter. Beslut härom fattades efter ett anförande av greve Henning Hamilton (F. K:s prot. 1867: 1, den 31 jan., sid. 142), som framhöll att, ehuru i kammaren funnes många ledamöter som icke tillhörde ständigt utskott,

det dock ej vore skäl att tillsätta ett tillfälligt utskott för varje motion, då det framdeles under riksdagen lätt kunde uppstå behov av nya »tillfälliga utskott» och det även kunde »vara gagneligt, att sådana frågor, som, fastän ej ägande omedelbart sammanhang med varandra, dock fordra likartade insikter, remitteras till samma utskott». Det ena av dessa båda tillfälliga utskott fick sålunda att handlägga en motion rörande folkskoleväsendet, det andra motioner angående upptagande av statslån, tablå över statsverkets ställning och omorganisation av länstyrelsernas kassaförvaltning. Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden vid denna riksdag, 14 till antalet, numrerades i en följd, och någon skiljaktig benämning eller numrering av de tillfälliga utskotten förekom ej.

Arbetet på åstadkommandet av reglementariska föreskrifter gemensamma för riksdagens båda kamrar hann ej slutföras vid 1867 års riksdag, och första kammaren tillsatte därför även vid 1868 års riksdag ett tillfälligt utskott, nu kallat n:r 1, för att handlägga denna fråga samt utarbeta kammarens egen ordningsstadga. Detta utskott bestod även nu av sju ledamöter och avgav under riksdagens lopp tre utlåtanden.

Sedan kammaren beslutat hänvisning till tillfälligt utskott av ett antal vid denna riksdag väckta motioner framhöll talmannen (F. K:s prot. 1868: 1, den 29 jan., sid. 143), att, ehuru visserligen åtskilliga av motionerna voro av skiljaktig beskaffenhet men ej till innehållet vidlyftiga, det vore tillräckligt att för samtligas behandling tillsätta två tillfälliga utskott, vartdera bestående av fem ledamöter. Så skedde även, och vid ärendenas fördelning mellan dessa framträdde redan nu, eventuellt under påverkan av andra kammarens föredöme, den skillnad som numera blivit genomgående mellan de tillfälliga utskotten i första kammaren: det ena (n:r 2), som vid 1868 års riksdag avgav sex utlåtanden, fick på sin lott handläggningen av skolfrågor och ecklesiastika ärenden, till det andra, n:r 3, som vid samma riksdag avgav 11 utlåtanden, hänvisades åter övervägande frågor av ekonomisk och administrativ natur. Ehuru de tillfälliga utskotten

i första kammaren nu betecknades med särskilda nummer, numrerades likväl samtliga utlåtandena fortfarande i en följd.

Vid 1869 års riksdag tillsatte första kammaren två tillfälliga utskott, n:r 1 och n:r 2, vartdera bestående av fem ledamöter. I enlighet med bestämmelsen i den 1868 fastställda ordningsstadgans 7 § 2 mom. utsågos nu även suppleanter, två för vartdera utskottet. Arbetsfördelningen blev i stort sett densamma som förut, utskottet n:r 1 hade emellertid nu endast en fråga att behandla, visserligen av rätt stor betydelse, om revision av fattigvårdsförordningen m. m., utskottet n:r 2 avgav däremot 8 utlåtanden, samtliga berörande frågor av ekonomisk och administrativ natur.

Samma antal tillfälliga utskott med samma antal ledamöter tillsatte första kammaren även vid 1870 års riksdag. Vartdera avgav fem utlåtanden, det ena, n:r 2, handlade bl. a. en fråga om ändring i kammarens arbetsordning. Någon saklig skillnad mellan de bägge tillfälliga utskottens arbetsområden synes emellertid nu ej föreligga, och protokollet giver ej heller i detta avseende någon ledning. Talmannen anförde endast (F. K:s prot. 1870: 1, den 2 febr., sid. 166), att det »icke vore lämpligt att tillsätta ett tillfälligt utskott för behandlig av var och en av dessa motioner, utan desamma fasthellre torde böra sammanföras under ett färre antal utskott». Emellertid synes i varje fall den ursprungliga avsikten att tillsätta ett utskott för varje särskild fråga nu vara definitivt övergiven.

Vid 1871 års riksdag ansåg kammaren i anledning av det ringa antalet föreliggande motioner tillsättandet av endast ett tillfälligt utskott tillfyllest, men kom detta i stället att bestå av sju ledamöter och tre suppleanter. Utskottet avgav till kammaren 8 utlåtanden.

Vid 1872 års riksdag tillsatte första kammaren likaledes *ett* tillfälligt utskott på sju ledamöter och tre suppleanter, vilket till kammaren avgav 13 utlåtanden. Då emellertid sedermera genom ett beslut av andra kammaren en fråga av särskilt intresse, rörande den medicinska undervisningens ordnande, förelades första kammaren, beslöts (F. K:s prot. 1872: 2, den 13 mars, sid. 32 ff.) att för detta ärendes be-

handling tillsätta ett särskilt tillfälligt utskott, n:r 2, som kom att bestå av fem ledamöter.

Vid 1873 års riksdag tillsattes likaledes ursprungligen ett tillfälligt utskott på sju ledamöter och sju suppleanter, vilket till kammaren avgav fem utlåtanden. I anledning av senare under riksdagen väckta frågor tillsatte kammaren emellertid sedermera ytterligare två tillfälliga utskott, n:r 2 och n:r 3, n:r 2 bestående av fem ledamöter och två suppleanter, n:r 3 bestående av fem ledamöter. Dessa utskotts tillsättande motiverades med behovet av speciell sakkunnig utredning och nödvändigheten av att ej alltför mycket betunga det redan befintliga tillfälliga utskottet n:r 1. Utskottet n:r 2 avgav vid denna riksdag till kammaren 4 utlåtanden, utskott n:r 3 tre utlåtanden.

Vid 1874 års riksdag tillsattes *ett* tillfälligt utskott på sju ledamöter och tre suppleanter, som till kammaren avgav 11 utlåtanden.

Vid 1875 års riksdag tillsatte emellertid kammaren redan från början två tillfälliga utskott, n:r 1 och n:r 2, och detta blev sedermera någon tid det normala. Vid 1875 och 1876 års riksdagar bestod kammarens tillfälliga utskott n:r 1 av sju ledamöter och tre suppleanter samt n:r 2 av fem ledamöter och två suppleanter, men från och med 1877 års riksdag bestodo bägge de tillfälliga utskotten av det sistnämnda antalet ledamöter och suppleanter.

Antalet av de av första kammarens tillfälliga utskott avgivna betänkandena under åren 1875—1884 framgår av nedanstående tabell:

År	Tillfälligt utskott n:r 1	Tillfälligt utskott n:r 2	Tillfälligt utskott n:r 3	Summa
1875	10	3	—	13
1876	8	13	—	21
1877	10	4	—	14
1878	8	8	—	16
1879	2	5	—	7
1880	12	8	—	20
1881	11	5	3	19
1882	5	3	—	8
1883	6	7	—	13
1884	8	7	—	15

Det vid 1881 års riksdag tillsatta tillfälliga utskottet n:r 3, med samma antal ledamöter och suppleanter som de båda andra, tillkom senare under riksdagen i syfte att behandla en del undervisningsfrågor. Eljest är det vid denna tid omöjligt att finna någon saklig indelningsgrund för ärendenas fördelning mellan de båda tillfälliga utskotten. Ärenden av enskild riksdagsnatur synas emellertid alltid hava hänvisats till utskottet n:r 1, som även i regel behandlade frågor av så att säga »materiell» natur.

De tillfälliga utskotten tillsattes i regel någon tid efter den ordinarie motionstidens utgång eller omkring den 1 februari. Vid motionsfördelningen synes kammaren ständigt utan vidare hava följt talmannens i samråd med sekreteraren uppgiorda förslag.

Från och med 1885 års riksdag tillsatte emellertid första kammaren en längre tid årligen tre tillfälliga utskott, n:r 1, n:r 2 och n:r 3, vartdera bestående av fem ledamöter och två suppleanter. Någon speciell motivering för denna utökning av de tillfälliga utskottens antal giver protokollet ej vid handen, den synes emellertid ej hava föranletts av någon nämnvärd ökning av antalet motioner. Måhända bidrog till förändringen en önskan att sysselsätta en större del av kammarens småningom ökade medlemsantal med arbete i utskotten.

Antalet av de tillfälliga utskottens i första kammaren avgivna utlåtanden under åren 1885—1891 framgår av följande tabell:

År	Tillfälligt utskott n:r 1	Tillfälligt utskott n:r 2	Tillfälligt utskott n:r 3	Summa
1885	6	6	5	17
1886	5	8	6	19
1887 A	—	4	—	4
1887 B	6	4	4	14
1888	8	8	7	23
1889	7	6	5	18
1890	6	5	5	16
1891	7	7	5	19

Fortfarande synes det omöjligt att finna någon konsekvent saklig indelningsgrund tillämpad vid fördelningen

av ärendena mellan de tillfälliga utskotten. Praktiska arbetsfördelningssynpunkter synas hava varit ensamt avgörande. Detta framgår även av medlemsuppsättuingen i utskotten, som vid denna tid avsevärt varierade år från år.

Vid 1892 års riksdag tillsatte första kammaren likaledes tre tillfälliga utskott, n:r 1, n:r 2 och n:r 3, som avgåvo respektive 2, 6 och 4 utlåtanden. Då emellertid senare under riksdagen motionsledes väcktes frågor dels rörande samtrafik mellan svenska järnvägar m. m., dels angående utredning rörande försvarsväsendet m. m., beslöt kammaren med hänsyn till dessa frågors särskilda vikt och behovet av speciell sakkunskap vid deras utredning att härför tillsätta särskilda tillfälliga utskott, n:r 4 och n:r 5, det första bestående av fem ledamöter och två suppleanter, det senare av sju ledamöter och tre suppleanter. Dessa utskott avgåvo vardera till kammaren 2 utlåtanden.

Från och med år 1893 års riksdag stadgade sig emellertid i första kammaren en bestämd praxis att i regel endast utse två tillfälliga utskott. Någon gång, då vid den ordinarie motionstidens utgång endast en till tillfälligt utskott hänvisad motion förelåg, tillsattes dock endast ett sådant, men då en sedermera väckt motion av kammaren hänvisades till tillfälligt utskott, utsåg kammaren omedelbart ett dylikt n:r 2. Medlemsantalet förblev alltfort detsamma, fem, med två suppleanter, endast vid 1900 års riksdag gjordes ett avsteg i detta hänseende, i det att tre suppleanter utsågos till vartdera av de tillfälliga utskotten. Antalet under åren 1893—1900 till kammaren avgivna utlåtanden framgår av nedanstående tabell:

År	Tillfälligt utskott n:r 1	Tillfälligt utskott n:r 2	Tillfälligt utskott n:r 3	Summa
1893	9	7	—	16
1894	7	7	2	16
1895	10	9	—	19
1896	6	7	1	14
1897	12	2	—	14
1898	7	6	—	13
1899	11	2	—	13
1900	6	7	—	13

Det vid 1894 och 1896 års riksdagar tillsatta tillfälliga utskottet n:r 3 utsågs i bägge fallen senare under riksdagen med uppgift att utreda speciella frågor av större betydelse. År 1894 gällde det härvidlag motioner i skogsfrågor, år 1896 en motion om en allmän läroverksreform. I övrigt synes det lika omöjligt som förut att finna någon bestämd indelningsgrund vid fördelningen av föreliggande motioner mellan de båda utskotten. Det ringa arbetsmaterialet för kammarens tillfälliga utskott torde även gjort det svårt att härutinnan följa någon bestämd plan.

Antalet under åren 1901—1908 av första kammarens tillfälliga utskott — vilka allt fortfarande bestodo av fem ledamöter och två suppleanter vardera — till kammaren avgivna utlåtanden utgjorde

År	Tillfälligt utskott n:r 1	Tillfälligt utskott n:r 2	Summa
1901	4	8	12
1902	10	13	23
1903	13	15	28
1904	14	12	26
1905	7	7	14
1906	6	6	12
1907	11	11	22
1908	11	13	24

Ökningen i antalet utlåtanden beror icke så mycket på ett ivrigare motionerande inom kammaren som på ett större antal remisser från andra kammaren. Härpå berodde även väsentligen svårigheten att sammansätta utskotten och fördela ärendena dem emellan med hänsyn till frågornas sakliga natur, då det arbete, som förestod utskotten, vid dessas tillsättande ingalunda kunde i allo överskådas. Någon bestämd tendens i avseende på första kammarens tillfälliga utskotts arbetsfördelning synes därför ej heller ännu föreligga.

Den år 1909 ikraftträdda ändringen av R. O:s 55 § medförde bl. a. en begränsning till tjugo dagar efter riksdagens öppnande av tiden för väckande av motion i ämne, som tillhörde tillfälligt utskotts behandling. Första kammaren har till följd härav efter denna tid blivit bättre i stånd att

tillämpa en planmässig arbetsfördelning mellan sina båda tillfälliga utskott. Från och med år 1910 har kammaren även valt ledamöter i de tillfälliga utskotten först efter utgången av den sålunda fixerade motionstiden, mellan den 5 och den 10 februari.

I tydligt samband med den proportionella valmetodens tillämpning vid utskottsvalen från år 1910 höjdes antalet suppleanter i de tillfälliga utskotten från detta år till tre. Från 1911 blev vidare medlemsantalet i bägge utskotten det nuvarande, sju ordinarie och tre suppleanter.

Den förändring i de tillfälliga utskottens arbetsformer från och med år 1912, som betingats av deras detta år medgivna rätt att tillsätta sekreterare, har helt naturligt gjort arbetet för dessa utskotts ledamöter i någon mån mindre betungande och synes också hava föranlett, att ledamotskap i tillfälligt utskott oftare än förut förenats med ledamotskap eller suppleantuppdrag i ständigt utskott. Denna förändring har naturligtvis även ytterligare bidragit att stabilisera den i praxis givna uppdelningen i två tillfälliga utskott, vilket i yttre måtto framträder även därutinnan, att de båda tillfälliga utskottens utlåtanden redan från 1911 numreras i särskilda löpande nummerföljder.

Antalet av de av första kammarens tillfälliga utskott under de senaste åren avgivna utlåtandena framgår av nedanstående tabell:

År	Tillfälligt utskott nr 1	Tillfälligt utskott nr 2	Summa
1909	14	16	30
1910	19	15	34
1911	20	18	38
1912	25	24	49
1913	22	22	44
1914 A	5	1	6
1914 B	10	10	20
1915	17	16	33
1916	20	17	37
1917	27	25	52

I enlighet med praxis i andra kammaren och tydligen såsom ett led i strävandena att så mycket som möjligt på-

skynda riksdagsarbetets gång tillsatte första kammaren vid 1917 års riksdag sina båda tillfälliga utskott redan den 31 januari, före utgången av motionstiden, i frågor inom de tillfälliga utskottens område.

Den starka ökningen i antalet av de ärenden, som under de senare åren handlagts av första kammarens tillfälliga utskott, är iögonenfallande. Härtill har väl i främsta rummet bidragit den allmänna utvecklingen av det politiska livet under dessa år, liksom även de stora förändringarna i partiställningen i kammaren, som tillfört densamma allt fler olikartade element. De tillfälliga utskottens arbetsbörda har i följd härav ständigt vuxit, och i samband härmed har nödvändigheten, åtminstone från och med år 1911, framtvungit en tydlig arbetsfördelning dem emellan och även gjort deras sammansättning mera permanent. Till första tillfälliga utskottet hänvisas sålunda numera i regel frågor av mera »ideell» innebörd, skolfrågor, vissa sociala och humanitära frågor etc. samt i regel även kommunikationsfrågor, till andra tillfälliga utskottet remitteras åter i främsta rummet ekonomiska, särskilt näringsfrågor. Gränsen mellan de båda arbetsområdena är emellertid ingalunda fix, sålunda kan understundom en och samma fråga det ena året komma till utskottet n:r 1, det andra till utskottet n:r 2, vilket förhållande tydligen står i samband med nödvändigheten att såvitt möjligt fördela arbetsbördan någorlunda jämnt mellan kamrarnas båda tillfälliga utskott.

B. Andra kammaren.

I andra kammaren hava de tillfälliga utskotten nått en betydligt rikare utveckling än i första kammaren. Antalet av i de ständiga utskotten sysselsatta riksdagsmän är ju lika stort i båda kamrarna, och andra kammaren med dess större medlemsantal disponerar därför över ett avsevärt större antal ledamöter, som äro oförhindrade att åtaga sig uppdrag i tillfälliga utskott. Härtill kommer att motionerandet i olikartade frågor av naturliga skäl är livligare i andra än i

första kammaren, varför här alltid förelegat ett rikare arbetsmaterial för de tillfälliga utskotten.

I den nya andra kammaren vid 1867 års riksdag rådde en ännu större förvirring än i första kammaren med avseende på de parlamentariska arbetsformerna. Den nya kammaren var ju till väsentlig del sammansatt av de forna borgar- och bondeståndens ledamöter, och åtminstone det senare saknade ju i väsentlig mån den formella parlamentariska skolning som utbildats inom de högre stånden.

Även i denna kammare blev helt naturligt den första omsorgen att utarbeta en arbetsordning och — gemensamt med första kammaren — de i R. O:s 78 § omnämnda reglementariska föreskrifterna för riksdagen. För att utarbeta förslag till kammarens arbetsordning beslöt därför andra kammaren omedelbart att tillsätta ett »enskilt» utskott på sju ledamöter. Denna åtgärd motiverades (A. K:s prot. 1867: 1, den 21 jan., sid. 28 ff.) därmed, att, då det här rörde en kammarens enskilda angelägenhet, vore det meningslöst att — såsom föreskrives i fråga om av tillfälligt utskott handlagt ärende i R. O:s 63 § 3 mom. — genom utdrag av protokollet delgiva medkammaren kammarens beslut, varför det vore riktigare att — i likhet med vad som förut förekommit inom riksstånden — tillsätta ett »enskilt» utskott. Emellertid kan detta utskott svårligen anses för annat än ett tillfälligt utskott med speciell benämning, så mycket mera som samma utskott sedermera, visserligen »i egenskap av tillfälligt utskott» (A. K:s prot. 1867: 1, den 16 febr. sid. 240) fick till sig hänvisad frågan om fastställande av reglementariska föreskrifter för riksdagen i anledning av första kammarens genom protokollsutdrag i enlighet med 63 § delgivna beslut i detta ärende, varjämte andra kammaren sedermera remitterat motion om ändring i sin arbetsordning till sitt tillfälliga utskott n:r 1. Det torde därför vara riktigast att betrakta de »enskilda utskott», som andra kammaren understundom tillsatt, i enlighet med den allmänna bestämmelsen i R. O:s 37 §:s 3 mom. som tillfälliga utskott. De två betänkanden som det »enskilda» utskottet avgav vid 1867 års

riksdag äro även numrerade i samma följd som andra kammarens övriga tillfälliga utskotts betänkanden.

I övrigt tillsatte andra kammaren vid 1867 års riksdag icke mindre än sex tillfälliga utskott. Sedan kammaren beslutat remiss till tillfälligt utskott av 39 motioner framställdes nämligen yrkande (A. K:s prot. 1867: 1, den 31 jan., sid. 208) att kammaren skulle giva i uppdrag åt talmannen, vice talmannen och sekreteraren att uppgöra förslag till gruppering och fördelning på olika tillfälliga utskott av dessa motioner, vilket yrkande kammaren biföll. Till åtlydnad härav framlade talmännen (A. K:s prot. 1867: 1, den 6 febr., sid. 216 ff.) ett förslag till dylik gruppering, varvid »motionernas innehåll tagits såsom grund på det sätt, att alla motioner, som fallit inom området av eller funnits äga beröring med ett och samma huvudämne, blivit föreslagna att hänföras till ett och samma utskott». Sålunda föreslogs följande fördelning: till ett tillfälligt utskott skulle hänvisas de motioner, »som angå folkundervisningen eller elementarskolorna», till ett annat de som »avse förändring i ämbetsverkens organisation och tjänstemännens ställning, avlöning m. m.», till ett tredje de »som angå rustnings- och roteringsbesväret», till ett fjärde de »som närmare eller avlägsnare beröra ekonomiska författningsfrågor», samt slutligen till ett femte »övriga motioner av blandat innehåll». Detta förslag godkändes med den ändringen att kammaren även beslöt tillsättandet av ett sjätte tillfälligt utskott, till vilket hänvisades vissa motioner i sjöfartsärenden. I detta sammanhang påpekades även lämpligheten av att i utskotten skaffa sysselsättning åt de flesta av kammarens ledamöter. Vidare beslöts att de tillfälliga utskotten skulle bestå av sju ledamöter vartdera samt benämnas med nummer, n:r 1, n:r 2 o. s. v.

I andra kammaren nödvändiggjorde alltså det stora antalet motioner redan från början tillämpandet av en saklig indelningsgrund för ärendenas fördelning mellan de tillfälliga utskotten. Dessa avgåvo vid 1867 års riksdag till kammaren respektive 10, 7, 3, 6, 10 och 5 betänkanden.

Vid 1868 års riksdag lämnade andra kammaren ånyo uppdrag att gruppera de till tillfälligt utskott hänvisade

motionerna åt sin talman och vice talmannen i samråd med sekreteraren. Den detta år antagna indelningen skilde sig något från fjolårets (A. K:s prot. 1868: 1, den 3 febr., sid. 150 ff.): till tillfälligt utskott n:r 1 hänvisades nu frågor rörande undervisningsväsendet, till n:r 2 frågor rörande fattigvården, till n:r 3 frågor rörande prästerskapets befordrings-, löne- och tjänstgöringsförhållanden, till n:r 4 ärenden rörande jakt, fiske och sjöfart, till n:r 5 »ärenden som med uppbörds- och expeditionsväsendet hava gemenskap», samt till n:r 6 övriga ärenden. Utskottet n:r 6 fick sålunda även att handlägga frågan om reglementariska föreskrifter för riksdagen, vilka vid föregående riksdag handlagts av kammarens »enskilda» utskott. Antalet betänkanden som avgåvos av andra kammarens tillfälliga utskott vid 1868 års riksdag utgjorde respektive 7, 4, 5, 10, 7 och 12.

Vid 1869 års riksdag lämnade kammaren uppdraget att gruppera de till tillfälligt utskott hänvisade motionerna till sin talman i samråd med kammarens sekreterare, vilket förfaringssätt hädanefter blef praxis. Grupperingen blev nu något skiljaktig, till utskottet n:r 1 hänvisades fortfarande undervisningsfrågor, till n:r 2 frågor rörande fattigvården och emigrationen, till n:r 3 »motioner som avse tillsättandet av kommittéer för vissa rättsförhållandens utredning», till n:r 4 »frågor rörande tjänstemäns befordrings-, avlönings- och pensionsförhållanden», till n:r 5 frågor rörande jakt, fiske och sjöfart, samt till n:r 6 övriga ärenden.

På särskilt yrkande och efter en kortare debatt (A. K:s prot. 1869: 1, den 1 febr., sid. 149), varunder framhölls behovet att i utskottsarbetet använda inom kammaren tillgänglig arbetskraft, beslöt andra kammaren därefter att höja antalet ledamöter i de tillfälliga utskotten från sju till nio. Antalet avgivna betänkanden utgjorde vid denna riksdag respektive 8, 3, 6, 12, 9 och 10.

I 1870 års nyvalda andra kammare synes motionerandet hava varit något mindre livligt, och kammaren nöjde sig därför på talmannens förslag med tillsättandet av fyra tillfälliga utskott (A. K:s prot. 1870: 1, den 2 febr., sid. 140 ff.). Till utskottet n:r 1 hänvisades fortfarande undervisnings-

frågor, till n:r 2 frågor angående tjänstemäns tjänstgöring och avlöningsförhållanden, till n:r 3 diverse ekonomiska frågor m. m. och till n:r 4 övriga ärenden. Senare under riksdagen väcktes emellertid ett par motioner i aktuella militära frågor, som kammaren förgäves sökte få hänvisade till ständigt utskott. Då detta emellertid omöjliggjordes genom vederbörande utskotts av första kammaren och konstitutionsutskottet godkända vägran att handlägga desamma, beslöt kammaren på motionärens, herr Mankells, begäran att för dessa motioners behandling tillsätta ett nytt tillfälligt utskott, n:r 5 (A. K:s prot. 1870: 2, den 12 mars, sid. 22 ff.). Samtliga kammarens tillfälliga utskott vid denna riksdag bestodo såsom år 1869 av nio medlemmar. De avgåvo till kammaren respektive 4, 7, 9, 7 och 2 betänkanden.

Redan under den nya riksdagens första år synes alltså i andra kammaren stadga sig en viss praxis i avseende på ärendenas fördelning mellan kammarens tillfälliga utskott. Vid 1870-talets riksdagar blev denna praxis ytterligare stadgad. Åren 1871—1875 tillsatte kammaren i regel tre tillfälliga utskott, endast år 1873 tillsattes fyra. Samtliga bestodo av nio ledamöter. I regel hänfördes undervisningsfrågor till utskottet n:r 1, administrativa frågor till utskottet n:r 2, ekonomiska och övriga frågor till utskottet n:r 3, eventuellt n:r 4. Även medlemsuppsättningen visade tendenser att bibehålla sig mera fast.

Ett »enskilt» utskott på sju medlemmar tillsattes vid 1873 års riksdag i anledning av en senare under riksdagen väckt motion beträffande ändring i andra kammarens arbetsordning.

Nedanstående tabell utvisar antalet under åren 1871—1875 av andra kammarens tillfälliga utskott avgivna betänkanden:

År	Tillfälligt utskott n:r 1	Tillfälligt utskott n:r 2	Tillfälligt utskott n:r 3	Tillfälligt utskott n:r 4	Enskilt utskott	Summa
1871	8	8	12	—	—	28
1872	5	14	15	—	—	34
1873	6	9	6	6	6	27
1874	7	7	7	—	—	21
1875	11	8	8	—	—	28

I 1876 års nyvalda andra kammare uppgingo åter de till tillfälligt utskott hänvisade motionerna till ett avsevärt antal. Vid dess gruppering följde talmannen i sitt förslag till kammaren de närmast föregående årens praxis, att fördela desamma på tre tillfälliga utskott. Detta förslag gav emellertid anledning till en debatt (A. K:s prot. 1876: 1, den 31 jan., sid. 5 ff.), varunder anmärkningar framställdes mot den praxis som redan vunnit hävd inom kammaren, och som förvandlat de tillfälliga utskotten till »ett slags ständiga», i strid med grundlagens mening. Oppositionen hade emellertid ej någon annan praktisk utväg att föreslå än en ökning av de tillfälliga utskottens antal till fyra, vilket även blev kammarens beslut. Beträffande fördelningen följdes i stort sett samma principer som förut. De tillfälliga utskotten avgåvo vid denna riksdag till kammaren respektive 8, 10, 13 och 10 betänkanden. Dessutom tillsatte andra kammaren ett »enskilt» utskott för utredning angående städernas indelning i valkretsar.

Ännu en tid framåt förblev emellertid tillsättandet av tre tillfälliga utskott regel i andra kammaren, liksom dessa även allt fortfarande bestodo av nio ledamöter utan suppleanter. Motionernas fördelning mellan de tillfälliga utskotten kunde visserligen i viss mån variera år från år med hänsyn till det föreliggande arbetsmaterialet, men förblev dock i det stora hela tämligen oförändrad. Sålunda behandlades undervisnings- och ecklesiastika frågor av utskottet n:r 1, administrativa och fattigvårdsärenden samt de numera framträdande nykterhetsfrågorna i regel av utskottet n:r 2, ekonomiska och övriga frågor av utskotten n:r 2 och 3 samt sådana ärenden, som ej kunde hänföras under någon bestämd rubrik, alltid av det sista utskottet. Någon gång förekom det även att ett särskilt tillfälligt utskott tillsattes för behandling av någon fråga som ansågs vara av särskilt stor vikt, eller bakom vilken stod ett särskilt starkt intresse. Så var exempelvis fallet år 1878, då andra kammaren senare under riksdagen beslöt att tillsätta ett tillfälligt utskott n:r 5 bestående av nio ledamöter för handläggning av en av herr Carl Ifvarsson väckt motion angående krigslagarna, vilken motion kam-

maren förgäves sökt få hänvisad till lagutskottet. Likaså beslöt kammaren vid 1883 års riksdag att för behandling av en senare under riksdagen väckt motion av herr K. P. Arnoldson angående Sveriges neutralisering tillsätta ett särskilt tillfälligt utskott, n:r 3, på nio ledamöter. I bägge dessa fall gällde det alltså principiellt viktiga frågor av speciell natur. Ett »enskilt» utskott tillsatte andra kammaren vid 1879 och 1886 års riksdagar. I förra fallet bestod detsamma av sju ledamöter och hade att handlägga en motion om tillägg till kammarens arbetsordning, i senare fallet av nio ledamöter med uppgift att avgiva betänkande angående städernas indelning i valkretsar vid val till andra kammaren.

Antalet av de av andra kammarens tillfälliga utskott till kammaren avgivna betänkanden under åren 1877—1887 framgår av nedanstående tabell:

År	Tillfälligt utskott n:r 1	Tillfälligt utskott n:r 2	Tillfälligt utskott n:r 3	Tillfälligt utskott n:r 4	Tillfälligt utskott n:r 5	Summa
1877	9	7	8	8	—	32
1878	11	7	7	7	1	33
1879	3	8	8	—	—	19
1880	7	11	11	—	—	29
1881	6	7	8	8	—	29
1882	7	6	—	—	—	13
1883	7	6	1	—	—	14
1884	8	11	5	—	—	24
1885	10	6	8	—	—	24
1886	10	12	15	—	—	37
1887 A	3	1	4	—	—	8
1887 B	4	5	10	—	—	19

Det växande antalet av de motioner, som av kammaren hänvisades till tillfälligt utskott, föranledde emellertid redan vid 1888 års riksdag tillsättandet av fyra tillfälliga utskott, vartdera allt fortfarande bestående av nio ledamöter. Principerna för motionernas fördelning undergingo däremot icke någon nämnvärd förändring; två numera talrikt förekommande slag av ärenden, nämligen nykterhetsfrågor och trafikfrågor, fingo hädanefter sin bestämda placering, de förra hänvisades till tillfälligt utskott n:r 2, de senare i regel till

utskottet n:r 3. Under de närmast följande fem åren avgåvo andra kammarens tillfälliga utskott följande antal betänkanden:

År	Tillfälligt utskott n:r 1	Tillfälligt utskott n:r 2	Tillfälligt utskott n:r 3	Tillfälligt utskott n:r 4	Summa
1888	11	7	8	11	37
1889	7	7	11	11	36
1890	11	8	13	9	41
1891	7	2	7	7	23
1892	8	3	8	5	24

Vid 1893 års riksdag föreslog herr Adolf Hedin i samband med beslutet om tillsättandet av de fyra tillfälliga utskotten (A. K:s prot. 1893: 1, den 30 jan., sid. 4) att hädanefter även utse suppleanter till desamma, vilket förslag, som vann kammarens bifall, motiverades med nödvändigheten att i utskottsarbetet använda och utbilda så många som möjligt av kammarens ledamöter. Suppleanternas tillkomst synes alltså icke hava berott på någon egentlig svårighet att få de tillfälliga utskottens ledamöter att räcka till för de föreliggande arbetsuppgifterna. Deras antal fastställdes till fem, och andra kammarens tillfälliga utskott kommo alltså från och med år 1893 till och med år 1909 att bestå av nio ledamöter och fem suppleanter. Antalet av de av andra kammarens tillfälliga utskott under åren 1893—1900 avgivna betänkanden framgår av nedanstående tabell:

År	Tillfälligt utskott n:r 1	Tillfälligt utskott n:r 2	Tillfälligt utskott n:r 3	Tillfälligt utskott n:r 4	Summa
1893	7	5	7	7	26
1894	9	5	5	9	28
1895	7	9	6	8	30
1896	6	5	9	5	25
1897	5	7	4	6	22
1898	6	2	8	10	26
1899	7	2	5	7	21
1900	5	6	5	4	20

Antalet ärenden som handlades av andra kammarens tillfälliga utskott ökades emellertid snabbt, och detta föranledde kammaren att från och med år 1904 årligen till-

sätta fem tillfälliga utskott. Från denna tid kan även den nu rådande praxis i avseende på fördelningen av föreliggande motioner sägas hava fullständigt stadgat sig. Sålunda handlägger tillfälliga utskottet n:r 1 i regel skol- och undervisningsärenden samt andliga kulturfrågor i allmänhet, utskottet n:r 2 särskilt nykterhets- och folkhygieniska samt en del sociala frågor m. m., utskottet n:r 3 trafik- och kommunikationsärenden, utskottet n:r 4 ekonomiska och vissa sociala frågor samt utskottet n:r 5 övriga ärenden, som ej kunna särskilt rubriceras. Utvecklingen har alltså i andra kammaren lett till i stort sett samma resultat som i den första: de tillfälliga utskotten hava blivit relativt fasta institutioner med bestämt avgränsade arbetsområden. Nedanstående tabell utvisar antalet betänkanden som under åren 1901—1908 avgivits av andra kammarens tillfälliga utskott:

År	Tillfälligt utskott n:r 1	Tillfälligt utskott n:r 2	Tillfälligt utskott n:r 3	Tillfälligt utskott n:r 4	Tillfälligt utskott n:r 5	Summa
1901	6	7	10	9	—	32
1902	9	12	11	9	—	41
1903	12	17	6	11	—	46
1904	11	13	10	9	5	48
1905	4	9	6	9	6	34
1906	4	2	4	5	3	18
1907	9	8	5	8	6	36
1908	9	7	5	9	9	39

Vid 1905 års riksdag väcktes i andra kammaren en motion angående utgivande av ett sammandrag av kammarens diskussioner, och i sammanhang härmed föreslogs av motionären att kammaren för ärendets handläggning skulle tillsätta ett »enskilt» utskott bestående av sju ledamöter och sju suppleanter. Då emellertid motionen efter en debatt i kammaren (A. K:s prot. 1905: 2, den 24 mars, sid. 1 ff.) *avslogs utan remiss till utskott*, hade förslaget utan vidare förfallit. Efter 1905 har fråga om tillsättande av ett dylikt »enskilt» utskott icke mera väckts i kammaren.

Den år 1909 ikraftträdda förändrade lydelse av R. O:s 55 §, som stadgar begränsning till tjugo dagar efter riksdagens öppnande av tiden för väckande av motion i ämne

som tillhör tillfälligt utskotts behandling, har icke medfört någon minskning i antalet av av dessa handlagda ärenden. Detta antal har tvärtom starkt ökats, vilket förhållande — jämte önskan att sysselsätta det stora flertalet av kammarens ledamöter i utskottsarbete — måhända bidragit till den successiva höjningen av antalet suppleanter, vilket antal år 1910 bestämdes till sex, men redan 1913 blev det nuvarande tio. Från och med år 1913, i tydligt samband med strävandena att påskynda riksdagsarbetet, utses även de tillfälliga utskottens ledamöter i andra kammaren redan de sista dagarna i januari, således innan motionstiden till dessa utskott utgår, och innan alltså fördelningen av motionerna dem emellan kunnat verkställas. Men de allmänna principerna för denna fördelning äro ju kända, och ledamotsuppsättningen, som även visar tendenser att bli mer och mer permanent, kan naturligtvis försiggå i överensstämmelse med dessa principer.

Antalet av andra kammarens tillfälliga utskott till kammaren avgivna betänkanden under åren 1909—1917 framgår av nedanstående tabell:

År	Tillfälligt utskott n:r 1	Tillfälligt utskott n:r 2	Tillfälligt utskott n:r 3	Tillfälligt utskott n:r 4	Tillfälligt utskott n:r 5	Summa
1909	9	7	6	10	11	43
1910	10	11	10	11	11	53
1911	15	9	10	14	12	60
1912	13	13	11	15	15	67
1913	17	13	12	16	14	72
1914 A	3	3	—	2	2	10
1914 B	8	8	7	8	11	42
1915	10	11	10	12	11	54
1916	13	13	9	13	13	61
1917	16	16	16	16	20	84

Liksom i första kammaren numreras från och med år 1911 de fem tillfälliga utskottens utlåtanden i särskilda nummerföljder.

De ovan angivna principerna för ärendenas fördelning mellan kammarens fem tillfälliga utskott kunna naturligtvis ej alltid strängt följas. Även i andra kammaren, liksom i

första, kan nödvändigheten att någotsånär jämnt fördela det föreliggande arbetsmaterialet leda till mindre förskjutningar och inkonsekvenser. Men i stort sett synes praxis i andra kammaren hava stadgat sig i ännu högre grad än i första kammaren, och någon större förändring torde knappast ifrågakomma, annat än eventuellt i samband med en allmän omläggning av den svenska riksdagens arbetsmetoder.

VII.

Några synpunkter på de tillfälliga utskottens arbetsmetoder.

Även i avseende på sina arbetsmetoder komma de tillfälliga utskotten att väsentligt skilja sig från de ständiga. I viss mån beror detta på själva arbetsmaterialet och de föreliggande ärendenas karaktär. Under det dessa i de ständiga utskotten i allmänhet beröra konkreta eller åtminstone tämligen fixerade frågor, gäller det i de tillfälliga utskotten oftast att åstadkomma ett mer eller mindre svävande principuttalande, vars konsekvenser merendels ej äro lätta att utan vidare bedöma.

De stora partiskiljande frågorna handläggas i de ständiga utskotten, där riksdagspartiernas ledande män direkt konferera och träffa preliminära avgöranden. De tillfälliga utskottens arbete åter kan ej påräkna samma aktuella intresse, liksom det ej heller i samma grad färgas av partisynpunkter. Under den nya riksdagsordningens första årtionde förefaller det som om dessa synpunkter i regel vore främmande för de tillfälliga utskottens arbete. Numera är detta knappast fallet. Partilivets fullständiga genomsyrande av all. politisk verksamhet har medfört att i så gott som alla frågor numera framträder en höger- och en vänsterståndpunkt. Att över huvud något område hålles fritt från partisynpunkternas

intrång innebär en inskränkning i partiväsendets allmakt och strider sålunda mot en starkt prononcerad tendens i vår senare politiska utveckling.

Icke desto mindre har partiväsendet ännu icke fullständigt satt sin prägel på de tillfälliga utskottens arbete. Härav följa även vissa egendomligheter i dessa utskotts ställning. Deras hemställanden till kamrarna uppbäras i regel icke av några kända riksdagsledares auktoritet; kammaren vet ej så noga vad ett bifall kan innebära och besluten fattas därför lätt i en känsla av osäkerhet, en känsla av att röra sig på en mark, som kanske gömmer fällor och dolda faror. Än avfärdas frågorna hastigt och enkelt, än kalfatras de i detalj.

Inom de tillfälliga utskotten, vid ärendenas utredning, kan en liknande förteelse iakttagas. Vissa frågor äro av fullständigt detaljartad karaktär, andra åter av största principiella betydelse. Frågor av denna senare natur saknar ett tillfälligt utskott i regel möjlighet att genomtränga och får därför oftast nöja sig med att intaga en ståndpunkt så att säga på känn. I äldre tider blev resultatet härav i regel en försiktig motivering för avslag, men sedan partisynpunkterna gjort sig starkare gällande, har ofta rädslan att stöta sig med en presumerad opinion lett till positiva hemställanden, stundom av tämligen oklar natur.

Även utredningsarbetets gång var länge en helt annan inom de tillfälliga än inom de ständiga utskotten. Dessa senare hava alltid haft tillgång till en talrik kanslipersonal. De tillfälliga utskotten åter saknade ända till år 1912, då de erhöllo rätt att utse sekreterare, varje dylik hjälp. I stället föreskrev R. O:s § 44 i sin lydelse före år 1912, att »i tillfälligt utskott välja ledamöterna, inom sig, för varje särskilt mål en föredragande, vilken det därjämte åligger att uppsätta utskottets yttrande i ämnet».

Utan att något dylikt direkt kan härledas ur motiven till den nya riksdagsordningen, synes det likväl sannolikt, att denna bestämmelse tillkommit efter utländska mönster. En jämförelse mellan de tillfälliga utskottens s. k. referenter och exempelvis de franska utskottens »rapporteurer» ligger

ju nära till hands. Den nya riksdagsordningen skapade ju två konkurrerande slag av utskott, de gemensamma och de för vardera kammaren särskilda, de tillfälliga. Det synes ju därför även naturligt att för dessa senare utskott en särskild utredningsmetod skapades, som kunde giva den enskilde riksdagsmannen möjlighet att specialisera sig på ett visst område.

Huru denna »referent»-institution i praktiken fungerat inom utskotten under den nya riksdagsordningens första årtionde, är ej lätt att i detalj utröna, då under denna tid inom de tillfälliga utskotten icke fördes några protokoll, eller åtminstone inga sådana blivit bevarade. I första kammarens tillfälliga utskott finnas nämligen protokoll förda endast fr. o. m. år 1912, det första år då de tillfälliga utskotten ägde rätt att tillsätta sekreterare. I andra kammaren finnas visserligen spridda protokoll från tidigare år, nämligen från år 1882 i tillfälliga utskottet n:r 1, förda av dess ordförande herr Adolf Hedin, vidare från år 1896 i tillfälliga utskotten n:r 1 och 2 samt från år 1902 i samma utskott, även dessa år förda av utskottens ordförande. Fortlöpande protokoll finnas i andra kammarens tillfälliga utskott fr. o. m. år 1905. Under åren 1905—1911 äro de förda av en bland utskottens ledamöter, oftast kallad sekreterare, som erhållit detta särskilda uppdrag.

Av dessa protokoll liksom även av utlåtandenas karaktär i övrigt synes emellertid framgå, att under senare år referentinstitutionen så småningom förlorat sin egentliga betydelse. Utlåtandena utformades såväl till sin sakliga läggning som till sin form egentligen i utskottens plena. Visserligen uppgjordes i regel det preliminära förslaget av en eller annan av utskottets ledamöter, ofta ordföranden, men denne synes icke hava påtagit sig något särskilt ansvar för den förebragta utredningens innehåll. Detta torde dock ursprungligen hava varit grundlagsstiftarens mening, liksom även antagligen att referenten i kammaren skulle stå för och i en eventuell debatt främst försvara utskottsutlåtandet. Denna roll tillföll i stället i regel utskottets ordförande.

Här föreligger en tydlig anpassning till de ständiga utskottens arbetsmetod med deras i detalj gemensamma hand-

läggning av frågorna redan på det utredande stadiet. Den utskottstyp, som de ständiga och gemensamma utskotten representera, har sålunda även i detta avseende visat sig som den starkare, och utvecklingen har ju även i övrigt tenderat till att så mycket som möjligt närma de tillfälliga utskotten till de ständiga.

Något annorlunda torde förhållandena ha varit under den nya riksdagsordningens första årtionde. Atminstone synas de fåtaliga bevarade protokollen från äldre tid antyda detta, men härvid försvårades referentinstitutionens praktiska tillämpning genom bristen på skolade parlamentariska arbetskrafter, som i hög grad framträdde inom de tillfälliga utskotten, sedan de ständiga utskotten lagt beslag på kamrarnas främsta förmågor. Under dylika omständigheter kom den uppgift, som åtog de tillfälliga utskottens ordförande, att bliva synnerligen maktpåliggande. Ofta synes denne ha varit nödsakad att även påtaga sig uppgiften att fungera som ständig referent. De i original bevarade tillfälliga utskottsutlåtandena från de första årtiondena äro synnerligen ofta utskrivna med ordförandens handstil, liksom även utlåtandenas stilisering för det mesta bär prägeln av ett gemensamt ursprung.

Vid sådant förhållande blev som sagt ordförandebefattningen i de tillfälliga utskotten icke någon sinekur, men kunde å andra sidan även erbjuda lockelser för mera framstående parlamentariska krafter, och många i vår riksdagshistoria bemärkta män hava även understundom rätt långa tider innehaft befattningen såsom ordförande i tillfälligt utskott. Så t. ex. Adolf Hedin, Emil Hammarlund och Nils Edén.

Ofta erbjuda även de tillfälliga utskottens utlåtanden från 70- och 80-talen ett stort allmänt intresse och bära ej sällan prägeln av individuell åskådning och uttryckssätt, vilket i avsevärd mån försvunnit, sedan dessa utskott sedermera alltmera anpassat sig efter den traditionella kurialstil av speciell karaktär, som kännetecknar våra riksdagsutskotts voluminösa produktion.

Men trots det aktningsvärda arbete, som ofta nedlades inom de tillfälliga utskotten, blevo de allmänna förutsätt-

ningarna för deras verksamhet redan under det nya riksdagsskickets första år sådana, att deras utlåtanden till kamrarna icke i auktoritativ tyngd kunde mäta sig med de ständiga. En viss ringaktning för hela den tillfälliga utskottsinstitutionen framträdde sålunda rätt snart och har sedermera, trots den i många avseenden allt större betydelsen av deras verksamhet, knappast försvunnit. I viss mån har nog härtill bidragit den för kamrarnas plena i regl. föreskrifter för riksdagen 2 § stadgade ordningen för ärendenas föredragning, vilken föreskriver att de tillfälliga utskottens ärenden skola placeras sist på föredragningslistorna, endast före kammares enskilda ärenden. Dessa utskotts utlåtanden komma sålunda i regel att föredragas vid arbetsplenums slut, då uppmärksamheten och intresset bland kammarens ledamöter ej gärna kan äga samma skärpa som vid arbetsdagens början.

Denna allmänna ringaktning för de tillfälliga utskotten har ofta tagit sig uttryck i riksdagens debatter. Sålunda framhöll herr Sven Nilsson i Österlöf i andra kammaren år 1870 (A. K:s prot. II, den 12 mars, sid. 22 ff.), hurusom de tillfälliga utskottens utredningar vore synnerligen bristfälliga, då de icke kunde förena den inom båda kamrarna förefintliga sakkunskapen, och hurusom vidare en kammare sällan ägnade vederbörlig uppmärksamhet åt dylika ärenden, som överlämnats genom protokollsutdrag från medkammaren, varför det vore förmånligt att i så stor utsträckning som möjligt remittera väckta motioner till ständigt utskott.

I 1876 års andra kammare beklagade sig herr Ehrenborg (A. K:s prot. I, den 31 jan., sid. 5 ff.) över de tillfälliga utskottens mångsyssleri, som gjorde det omöjligt att i enlighet med grundlagens avsikt kunna påräkna att från dem erhålla sakkunniga utredningar i varje speciell fråga. Samme talare framhöll även, hurusom grundlagen avsett att hålla de tillfälliga utskotten fria från de partimotsättningar, vilkas skadliga inverkan på utredningarnas sakliga värde man svårligen kunde undgå i de gemensamma utskottens arbete.

De tillfälliga utskottens ställning belyses vidare på ett rätt kuriöst sätt av ett intermezzo vid 1884 års riksdag. Ordföranden i andra kammarens tillfälliga utskott n:r 1 vid

denna riksdag, herr A. Rundbäck, gjorde nämligen i enlighet med den år 1909 borttagna bestämmelsen i R. O:s 45 § en hemställan till kammaren, att, då två av utskottets ledamöter utan laga förfall tre gånger å rad avhållit sig från utskottets sammanträden, nya ledamöter matte utses i dessas ställe. Den ena av de nämnda ledamöterna styrktes hava ägt laga förfall, men beträffande den andre beslöt kammaren hans ersättande, dock först efter votering, föregången av en debatt (A. K:s prot. 1884, I, 7, den 9 febr., sid. 10 ff.), som bl. a. gav det tillfälliga utskottets ordförande tillfälle att beklaga sig över de tillfälliga utskottens orättvisa åsidosättande. Till dessa utskott hänvisades ärenden av den mest skiljaktiga natur, men icke desto mindre utgjordes ledamöternas flertal »av nyvalde riksdagsmän, som passera rekrytåldern inom riksdagsmännens led, sådana, som ännu anses för unga och oerfarna att ens såsom suppleanter insättas i de ständiga utskotten. Därtill insättes en eller två, någon gång tre av dem, som hava någon större formell bildning, för att tillhandagå utskotten såsom skrivbiträden». Vidare klagades över ordförandens besvärliga uppgift, saknaden av kansli och skrivhjälp m. m. Ej heller saknades i debatten antydningar om att det innebure en degradering att förflyttas från ständigt till tillfälligt utskott o. s. v.

Liknande klagomål hava även senare ofta kommit till uttryck i kamrarna. Sålunda framhöll herr Centervall i 1900 års principdebatt om utskottsväsendet i andra kammaren (A. K:s prot. 1900, IV, den 10 maj, 54: sid. 45—41), hurusom de tillfälliga utskotten svårligen kunde gå i land med att sorgfälligt utreda alla de olikartade frågor som till dem hänvisades. Utskotten vore därför nödsakade att hålla två till tre sammanträden i veckan, skaffa hjälp av sakkunniga personer samt från ämbetsverken, varigenom deras ledamöter tvungos till »ett otroligt spring och skrivande».

Likaledes framhölls av herr Lindhagen i 1908 års debatt i andra kammaren angående den föreslagna omorganisationen av utskottsväsendet (A. K:s prot. 1908, VI, den 20 maj, 74: sid. 44—45), hurusom riksdagsfrågorna »värdesättas efter det sociala anseende, som de olika utskotten faktiskt ha». Detta

vore menligt för de tillfälliga utskottens ärenden, som alltid kommo lägst på rangskalan. Man brydde sig ofta ej ens om att föredraga dessa ärenden i så god tid, att de hunno undergå realbehandling i medkammaren.

Den allmänna ringaktningen för de tillfälliga utskotten och deras arbete synes sålunda ha varit en konstant förteelse. I viss mån innebar utan tvivel den dessa utskott år 1912 medgivna rätten att tillsätta sekreterare en avsiktlig rangförhöjning för de tillfälliga utskotten, ett uttryck för strävandena att närma dem till de ständiga utskottens nivå. Och samtidigt betecknar denna reform ett definitivt övergivande av den princip i avseende på arbetssättet, som tillämpats inom de tillfälliga utskotten. Såsom redan framhållits tyder ju mycket på att referentinstitutionen redan var på väg att avvecklas eller helt försvinna så att säga av sig självt, men med sekreterarebefattningarnas tillkomst förlorade den varje raison d'être och fann nu inga som helst försvarare. Visserligen hade förut understundom en del skäl för institutionens bibehållande citerats, såsom nyttan av att de yngre riksdagsmännen på detta sätt tvungos att utbilda sig i utskottsarbetet, men erfarenheten hade visat, att referentinstitutionen icke blivit en dylik skola utan i stället en extra börda för de i riksdagsarbetet mera tränade riksdagsmännen, som knappast hade behov av någon dylik formell utbildning. Sekreterarebefattningarnas införande mötte därför år 1911 ej något motstånd. Reformen var mogen.

Härmed hade alltså de tillfälliga utskottens arbetsmetoder ytterligare anpassats till de ständigas. Sekreterarna, vilkas månadsarvode fastställdes till 400 kronor, — eller två tredjedelar av flertalet av de ständiga utskottens sekreterares — tillsattes omedelbart i samtliga av de tillfälliga utskotten. På dem kom nu huvudsakligen att falla bördan av det förberedande utredningsarbetet, införskaffande av upplysningar och sakuppgifter, protokollens förande, uppsättande av förslag till utskottsutlåtanden m. m. Såtillvida sammanfaller deras uppgift väsentligen med sekreterarnas och kanslipersonalens i de ständiga utskotten. Men de tillfälliga utskottens särskilda uppgift giver även deras sekreterares

arbete en särskild karaktär. De ständiga utskottens oftast mera konkret fixerade ärenden kräva en enklare mera rakt på sak gående motivering, under det de tillfälliga utskotten ofta få att handlägga ärenden av svävande natur, men av stor principiell vikt, där alltså mycket kommer att hänga på utlåtandets formulering och de använda uttryckens valör, varför de tillfälliga utskottens utlåtanden ofta få en så att säga mera litterär karaktär än de ständigas. Vidare kräver mångsidigheten av de tillfälliga utskottens arbetsområden av sekreteraren förmåga att snabbt sätta sig in i och utreda ärenden av vitt skild natur, varför en ensidigt juridisk utbildning knappast är den lämpligaste förutsättningen. De tillfälliga utskottens sekreterare hava även i flertalet fall blivit personer med annan utbildning än den rent juridiska.

En tydlig form av anpassning till de ständiga utskottens arbetsmetoder föreligger även i den praxis, som alltmera utvecklat sig inom de tillfälliga utskotten, nämligen att två sådana utskott från vardera kammaren sammanträda gemensamt för handläggning av samma eller likartade ärenden. Syftet härmed är att åstadkomma ett påskyndat positivt beslut i ärendet, vilket uppnås genom att av vardera kammarens tillfälliga utskott avgives stundom identiskt lika eller oftast åtminstone i huvudsak överensstämmande utlåtanden till kamrarna. Traditionen från de ständiga utskottens gemensamma handläggning av riksdagsärendena har visat sig så stark, att denna praxis, som väl knappast förutsågs vid den nuvarande riksdagsordningens tillkomst, blivit synnerligen fast rotad.

Såsom redan (kap. III) framhållits, har riksdagsordningens bestämmelser ansetts förhindra gemensamma sammanträden mellan tillfälliga och ständiga utskott. Grundlagsenligheten av de tillfälliga utskottens gemensamma rådplägningar sinsemellan synes däremot icke på allvar hava ifrågasatts. Visserligen är det här fråga om en praxis, som utvecklat sig på sidan om grundlagen, och dessa sammanträden äro därför av oofficiell karaktär; några bindande gemensamma beslut kunna de båda utskotten sålunda ej fatta, och resultatet blir därför endast en så att säga privat

överenskommelse mellan utskottens ledamöter. Att gå längre på denna väg torde dock knappast stå i överensstämmelse med grundlagens bestämmelser. Detta framhölls redan då vid 1867 års riksdag under debatten i första kammaren om det föreliggande förslaget till reglementariska föreskrifter för riksdagen en talare, herr Hasselrot, framkastade ett förslag om införande bland dessa av bestämmelser angående gemensamma sammanträden mellan de båda kamrarnas tillfälliga utskott. Grundlagsstridigheten av ett dylikt stadgandes tillkomst i denna ordning påvisades vid detta tillfälle bl. a. av greve Henning Hamilton.

Emellertid var nämnda förslag utan tvivel ett utslag av ett verkligt praktiskt behov, och utvecklingen av praxis i denna riktning synes också omedelbart hava börjat. Redan år 1870 framhölls sålunda i andra kammaren (frih. Koskull, A. K:s prot. 1870, II, den 12 mars, sid. 24), hurusom, då tillfälliga utskott i båda kamrarna haft att handlägga motioner i samma syftning, dessa utskott till stor båtnad för utredningens resultat »rådgjort sinsemellan, innan de avgivit sina utlåtanden till kamrarna». Bristen på protokoll från dessa år gör det tyvärr omöjligt att undersöka, huru detta samarbete i detalj försiggått, men de föreliggande utlåtandena synas tyda på en ganska långt utvecklad praxis i denna riktning. Andra vittnesmål i detta avseende avgåvos vid 1880 års debatt i kamrarna i anledning av förslaget om de tillfälliga utskottens ersättande med ett ständigt (t. ex. i F. K. herr Carlsson, prot. III, 40: sid. 44). Rydin (op. cit. del. II: 2, sid. 155) nöjer sig med att i korthet omnämna möjligheten för tillfälliga utskott från båda kamrarna att gemensamt sammanträda.

Samarbete mellan de båda kamrarnas tillfälliga utskott har dock sin givna sakliga begränsning, liksom det även kan försiggå i mycket olika former, än inskränka sig till privata rådplägningar mellan ordförandena eller sekreterarna, än leda till gemensamma sammanträden och diskussioner. Den gemensamma handläggningen tillgripes knappast annat än i sådana fall, där den föreliggande frågan icke är av partiskiljande natur, och där man alltså icke a priori kan vänta

att olika synpunkter skola dominera i vardera kammaren. Oftast kommer samarbetet till stånd då det gäller allmänna humanitära frågor, där ett starkt intresse förefinnes för snabbt uppnående av ett positivt resultat och åstadkommande av en enhetlig motivering för bägge kamrarnas beslut.

Motståndarna till de tillfälliga utskotten hava understundom påpekat det sålunda faktiskt befintliga samarbetet dem emellan såsom ett bevis för lämpligheten av deras ersättande med ett eller flera gemensamma utskott. Så exempelvis herr Rydén i 1913 års interpellationsdebatt i andra kammaren angående riksdagsarbetets organisation (A. K:s prot. 1913, VII, den 28 maj, 57: sid. 18), vilken framhöll, hurusom man på så sätt skulle slippa ifrån den besvärliga omgång, som de tillfälliga utskottens behandlingsmetod innebure. Härvid tager kritiken dock knappast hänsyn till den ovan angivna naturliga begränsningen av samarbetet mellan båda kamrarnas tillfälliga utskott.

Utredningen av de ärenden som handläggas av de tillfälliga utskotten föranleder merendels utskotten att vid inhämtandet av sakkunniga upplysningar gå utom kretsen av sina egna ledamöter, ett förhållande, som kanske är ännu mera framträdande i fråga om de tillfälliga utskotten än beträffande de ständiga. De förras arbetsuppgifter falla ju ofta inom ramen för konungens ekonomiska lagstiftning, där i regel speciell administrativ sakkunskap är av nöden för en frågas riktiga bedömande. Ofta förekomma även ärenden av rent teknisk natur, där upplysningar från fackmannahåll icke kunna undvaras.

Då det endast i sällsynta fall kan förekomma, att denna speciella sakkunskap kan vara tillgänglig inom ett tillfälligt utskott, måste den alltså hämtas utifrån, och under sådana omständigheter blir arbetet på dessa upplysningars inhämtande en synnerligen betydelsefull sida av de tillfälliga utskottens arbetsmetoder. Värdet av de förebragta utredningarna blir till väsentlig del beroende av att dessa upplysningar göras fullständiga och belysande samt inhämtas från rätt håll.

Innan de tillfälliga utskotten erhöllo sekreterare, föll hela bördan av detta arbete för upplysningars inhämtande på utskottens ledamöter, i främsta rummet på den utsedde referenten samt ordföranden. Att denna börda var besvärlig och kändes tung nog, därom vittna nogsamt flera förut citerade uttalanden (särskilt herr Rundbäcks vid 1884 års riksdag).

En stor del av detta utredningsarbete är naturligtvis av privat och oofficiell karaktär och kan ej direkt påvisas varken i utlåtanden eller i bevarade protokoll. Men en mycket stor roll spelas även av utskottens direkt påvisbara samarbete i utredningssyfte med privata institutioner och personer.

Detta arbete försiggår naturligtvis i fullständigt fria former på sidan av alla grundlagsbestämmelser. Utskotten hava självfallet ingen som helst rättsligt bindande befogenhet att av privatpersoner eller privatinstitutioner kräva upplysningars avlämnande, men trots detta förhållande, och ehuru någon pekuniär ersättning knappast kan tänkas förekomma, vägras detta i praktiken högst sällan, antagligen på den grund att de ifrågavarande privatpersonernas och privatinstitutionernas intressen kunna kännbart beröras av den föreliggande frågans avgörande. I dylikt fall bruka upplysningarna understundom inkomma självmant, då något privat intresse känner sig berört av en i utskottet föreliggande fråga och vill göra sig påmint vid sakens avgörande. Det har även förekommit att tillfälliga utskott fått mottaga på offentliga möten antagna resolutioner och liknande uttalanden i aktuella frågor.

I regel utgår emellertid initiativet från utskottet och går ofta ut på att erhålla muntliga och personliga upplysningar från sakkunnigt håll. Det muntliga föredraget är ju vid allt parlamentariskt utredningsarbete — vilket som bekant oftast består av två moment: vederbörandes egen allmänna information på området och ståndpunkttagandet i det speciella fallet — ur praktisk synpunkt att föredraga framför det skriftliga yttrandet. Men vid sidan av dylika muntliga framställningar begäras oftast även skriftliga yttranden. Sålunda införskaffades vid behandlingen av de talrika frågorna av

social natur yttranden från därav berörda arbetsgivare- och arbetareorganisationer, fackmanna- och kårsammanslutningar m. m.

De tillfälliga utskottens utredningar på dessa områden visa, isynnerhet efter sekreterarebefattningarnas tillkomst, tendens att bli allt fullständigare. Men med de begränsade resurser i avseende på tid och arbetskraft, som stå de tillfälliga utskotten till buds, kunna de helt naturligt dock sällan giva annat än en allmän orientering på området. Emellertid få ju dessa frågor i regel förutsättas bliva föremål för ännu en utredning, innan en lagstiftningsåtgärd kan komma i fråga. Det är därför ett förtjänstfullt drag hos de tillfälliga utskotten, att de genom försiktigt hållna motiveringar så mycket som möjligt undvika att binda denna senare utredning.

I de tillfälliga utskottens förhållande till privatpersoner och privata institutioner tangeras för övrigt ett politiskt problem av största intresse. Gränsen mellan de rent privata intressena och riksdagens arbetsområde är ju i vår författning skarpt och tydligt dragen genom den ovillkorliga bestämmelsen i regeringsformens § 90, men detta hindrar naturligen icke, att privata intressen kunna synnerligen kännbart beröras av även de tillfälliga utskottens verksamhet, och faran för ett obehörigt inflytande skulle härvidlag kunna tänkas bliva aktuell, såtillvida som inhämtande av upplysningar från enskilda i någon nämnvärd utsträckning endast förekommer inom de tillfälliga utskotten, och då vidare gränsen för dessas verksamhet endast är negativt bestämd. Den svenska riksdagens goda traditioner i detta avseende innebära ju dock en stark motvikt mot en sådan utveckling, som förekommit exempelvis i Frankrike och isynnerhet i Förenta Staternas kongress, där klagomålen över de mäktiga privatintressenas obehöriga inflytande inom utskotten äro synnerligen väl grundade. Skulle emellertid den svenska politiska utvecklingen förete ansatser i denna riktning, är det högst sannolikt att detta skulle framträda i samband med de tillfälliga utskottens verksamhet.

Den sida av utredningsarbetet, som består i de tillfälliga utskottens inhämtande av upplysningar från ämbetsverk och

tjänstemän, har emellertid för dessa utskotts arbete en ännu större betydelse än inhämtandet av upplysningar från enskilda. Under hela tiden för de tillfälliga utskottens tillvaro hava ock dylika upplysningar i största utsträckning införskaffats. Och härvidlag blir saken ur konstitutionell synpunkt av helt annan karaktär och berör ett centralt författningsproblem.

Liksom i de ständiga utskotten försiggår denna kommunikation mellan de tillfälliga utskotten och statens ämbetsverk och tjänstemän dels muntligt, dels skriftligt. Än kan en tjänsteman helt enkelt anmodas infinna sig i utskottet för att muntligen lämna upplysningar och i samband därmed oftast även uttala sin mening i ett visst ärende. Än kunna skriftliga upplysningar begäras, bestående antingen i enkla faktiska uppgifter eller i sammanställningen av vissa fakta och uppsättandet av kortare promemorior, ofta även i fullständiga utredningar och yttranden.

Det ligger i öppen dag, att detta ämbetsverkens tillhandahållande av upplysningar och utredningar åt riksdagens utskott under vissa omständigheter kan bliva en synnerligen betungande uppgift och faktiskt för en del ämbetsverk även i allt högre grad blir så. Hela detta samarbete berör även på det närmaste ett betydelsefullt konstitutionellt problem, frågan om riksdagens auktoritet gent emot förvaltningen, ett problem som isynnerhet i en halvparlamentarisk författning som vår lätt kan bliva synnerligen aktuellt. I vår grundlag regleras denna fråga som bekant enligt riksdagsordningens omstridda § 46.

Att behandla detta problem i sin helhet faller utom ramen för denna framställning. Här skall endast framhållas, att de i riksdagsordningen givna bestämmelsernas syfte tydligen är tvåfaldigt: dels att giva riksdagen ett medel att — visserligen endast genom regeringen och med dess medgivande — tillgripa tvångsmedel mot ämbetsverk och ämbetsmän, som vägra att skäligen tillmötesgå densamma, dels ock väsentligen att skydda ämbetsverken och tjänstemännen mot alltför långt gående krav från riksdagens sida, som kunna menligt inverka på deras egentliga arbetsuppgift.

Frågan om denna paragrafs tillämpning har som bekant vid ett tillfälle framkallat en större debatt i andra kammaren, den 17 mars 1909 (A. K:s prot. II, 27: 2 ff., 28: 1 ff.), varvid dåvarande statsministern, herr Lindman, besvarade en av herr Sandström framställd interpellation angående regeringens uppfattning i detta avseende. Interpellationen hade närmast föranletts därav att ett antal underofficerare, som sammanslutit sig i ett enskilt sällskap, av sina militära överordnade i enlighet med av krigsministern given instruktion förbjudits att i annan ordning än 46 § angiver avgiva ett av andra kammarens fjärde tillfälliga utskott begärt yttrande över en motion angående underofficerares befordran till officerare. Detta fall var alltså speciellt komplicerat genom dess sammankoppling med en militär disciplinfråga. Debatten kom emellertid att röra sig om tolkningen i dess helhet av 46 § och gav dåvarande statsministern Lindman samt civilministern greve Hugo Hamilton tillfälle att inlägga en kraftig gensaga mot riksdagsutskottens alltmer framträdande tendens att direkt och med förbigående av vederbörandes rätta överordnade infordra från ämbetsmän och ämbetsverk ofta besvärliga och tidskrävande utredningar, en tendens som hotade att öva ett menligt inflytande på administrationens arbete och försvaga regeringens auktoritet gent emot förvaltningen. Från vänsterhåll framhölls emellertid lika kraftigt, att här ej var fråga om annat än utövandet av en riksdagens naturliga och självfallna rättighet, varför vänstern endast och allena ville tolka 46 § såsom ett sista tvångsmedel gent emot trädskande ämbetsmän.

1909 års debatt föranledde emellertid utan tvivel en viss ändring i riksdagsutskottens praxis. Längre skriftliga utredningar, som erfordra avsevärt arbete, begäras nu knappast annat än genom den särskilt förordnade statsrådsledamoten i den ordning 46 § bestämmer. Däremot skulle det naturligtvis vara praktiskt ogörligt att i samtliga fall då upplysningar från ämbetsverk behöva inhämtas tillgripa denna besvärliga väg. Direkt och muntlig kommunikation mellan utskotten och ämbetsverken förekommer därför alltjämt i största utsträckning. Särskilt ofta händer det fortfarande

att en ämbetsman anmodas infinna sig hos utskottet för att giva en muntlig utredning, och en dylik begäran från utskottet avslås i praktiken högst sällan.

De tillfälliga utskotten äro i synnerligen hög grad beroende av hjälp från statens ämbetsverk i sitt utredningsarbete. Ofta ha de att handlägga ärenden av rent administrativ natur, för vilkas bedömande administrativ sakkunskap oundgängligen erfordras. Vid vissa speciella slag av ärenden kunna de även numera påräkna att erhålla snabba och fullständiga utredningar från ämbetsverk, vilka utredningar utskotten förut voro nödsakade att verkställa själva genom ett ofta planlöst och besvärligt konsulterande av privata institutioner. Så är t. ex. fallet beträffande sociala frågor, där numera socialstyrelsens yttrande i regel inhämtas, samt beträffande nykterhetsfrågor, där den väsentligt utvidgade kontrollstyrelsen fyller samma uppgift.

Överhuvudtaget söka de tillfälliga utskotten numera i så stor utsträckning som möjligt införskaffa yttranden från de kompetenta ämbetsverken över till dem hänskjutna frågor. Utskottsutlåtandenas kvalitet har utan tvivel mycket att vinna på denna praxis. Lika visst är att vid dessa yttranden från ämbetsverk fästes det största avseende. Ett tillfälligt utskott intager ogärna en annan ståndpunkt än den som förordas av den administrativa sakkunskapen, vare sig denna föreligger i ett skriftligt yttrande eller muntligen delgivits utskottet.

Denna företeelse är även ur en annan synpunkt av största intresse. Tillhandahållandet av upplysningar åt riksdagens tillfälliga utskott blir för ämbetsverken icke endast en extra börda, utan giver dem även en möjlighet att redan på ett förberedande stadium utöva ett väsentligt inflytande på lagstiftningsarbetet. Så länge ämbetsverken representera den oberoende och självständiga administrativa sakkunskapen erhåller denna sålunda möjlighet att även inom riksdagen göra sig gällande med största styrka. De tillfälliga utskotten, åtminstone inom andra kammaren, representera sällan någon högre grad av kompetens, och sakkunskapen verkar därför i regel med sin naturliga tyngd, ett förhållande

som snarast tenderar att bli alltmera framträdande, ju mera komplicerat den moderna statens lagstiftningsarbete blir å ena sidan, och ju lägre å andra sidan den allmänna kompetensnivån inom riksdagen sjunker.

Den stora ökningen av de tillfälliga utskottens både arbetsbörda och arbetsprestation är påfallande, även om saken ställes i naturlig relation till ökningen av riksdagsarbetet i sin helhet. Detta förhållande belyses ej endast av ökningen i utlåtandenas antal och omfång utan även i det ökade antalet sammanträden. Under den nya riksdagsordningens första årtionde höllos sålunda sammanträden inom de tillfälliga utskotten i regel ej mer än en gång i veckan, under det detta antal numera uppgår till två à tre samt, i första kammaren, ofta t. o. m. fyra.

Som förut framhållits, skilja sig de tillfälliga utskotten från de ständiga även i fråga om uppsättningen av riksdagens skrivelser till konungen i av dem handlagda ärenden. Under det att de ständiga utskottens kanslier i de fall, då ett av vederbörande utskott handlagt ärende avgjorts genom positivt beslut av riksdagen, verkställa uppsättandet av motsvarande riksdagens skrivelse till konungen, sker detta beträffande frågor som handlagts av de tillfälliga utskotten i riksdagens kansli. Härvid tillgår ofta sålunda, att motiveringarna från bägge kamrarnas tillfälliga utskott, i de fall då den ena kammaren ej nöjt sig med att instämma i den andras motivering, antingen helt enkelt strykas eller också utan vidare anföras efter varandra. Att dessa skrivelser uppsättas av riksdagens kansli är ju naturligt, då ett annat tillvägagångssätt skulle förutsätta tillämpningen av helt andra principer än de nu gällande beträffande samarbete mellan de båda kamrarnas tillfälliga utskott. Men intet hindrar att dessa för samma beslut kunna anföra rätt skilda motiveringar, och denna inre motsägelse kommer då att oförmedlad kvarstå i riksdagsskrivelsen, då riksdagens kansli vid skrivelseförslagets redigerande helt naturligt låter sig ledas av övervägande formella synpunkter. Detta oegentliga förhållande har åtminstone vid ett tillfälle gjorts till

föremål för kritik i en kammardebatt (herr Dickson i första kammaren den 11 maj 1900, F. K:s prot. 3; 33: sid. 14).

Såsom framgår av hela den föregående framställningen hava de tillfälliga utskotten mer än en gång blivit utsatta för en skarp kritik inom riksdagen. Än har denna kritik riktat sig mot hela organisationen såsom sådan, än mot utskottets arbetsmetoder. Ofta kan man ej återhålla den anmärkningen att klandrarna ej tillräckligt skilt på de brister, som med nödvändighet härleda sig ur hela institutionens egenart, och de fel, som kunna avhjälpas inom ramen av de principer, som ligga till grund för de nuvarande tillfälliga utskotten.

Vid flera tillfällen har det förhållandet påpekats att den ena kammaren ej tager tillräcklig hänsyn till den andras arbete utan ofta så länge fördröjer slutbehandlingen av de till tillfälligt utskott remitterade motionerna, att, när ärendet kommer till medkammaren, denna ej hinner underkasta detsamma realbehandling, samt att omgången mellan kamrarna även i övrigt onödigtvis fördröjer uppnåendet av positiva beslut (t. ex. herr Lindhagen i andra kammaren den 24 jan. 1913, prot. I, 3: sid. 6, herr Helger i andra kammaren den 2 juni 1916, prot. V, 85: sid. 6—8 m. fl.).

Även ledes har framhållits de onödigt långa och tröttande debatter som de tillfälliga utskottens betänkanden ofta framkalla (herr Hildebrand i andra kammaren den 28 maj 1913, prot. VII, 57: sid. 22). Denna senare anmärkning innebär ju även en anmärkning mot dessa utskotts arbetsprestationer såsom ofta icke tillräckligt präglade av nykter saklighet.

Å andra sidan hava de tillfälliga utskotten ej heller saknat försvarare. Sålunda har framhållits, att dessa utskott »lämna tillfälle för övervägande av önskemål, som egentligen hava resonans inom den kammare, där de äro väckta, på ett grundligare sätt, än om dessa önskemål behandlades av ett ständigt utskott» (herr Edén i andra kammaren den 28 maj 1913, prot. VII, 57: sid. 27). Vidare hurusom de ständiga utskotten giva föreliggande frågor en mera expeditionsmässig och affärsmässig behandling, under det de tillfälliga utskotten kunna »framkomma med förslag och

reformtankar, som syfta längre, och som understundom en gång i tiden skola bliva ledande i samhället», varför det även vore »sympatiskt, att dessa utskottsbetänkanden få en helt annan karaktär än övriga utskottsutlåtanden och sålunda verkligen försöka lämna en grundligare utredning av de i regel nya ärenden som där föreligga» (herr von Zweigbergk i första kammaren den 16 maj 1917, prot. 43: sid. 11).

Dessa olika synpunkter sakna på visst sätt möjligheter att mötas, då de utgå från en helt olika uppfattning av riksdagsarbetets och ytterst hela det politiska livets karaktär. För övrigt vill det synas som om i stort sett både de bristfälliga och de förtjänstfulla sidorna av de tillfälliga utskottens arbetsmetoder på det närmaste sammanhänga, dels med arten av de ärenden som till dem hänvisas, dels med hela deras säregna ställning ur riksdagsorganisatorisk synpunkt. Problemet tager på detta sätt större proportioner.

VIII.

De tillfälliga utskotten och konungens ekonomiska och administrativa lagstiftning samt förordningsmakt.

De tillfälliga utskottens väsentliga verksamhet faller inom området för konungens ekonomiska lagstiftning i vidsträckt bemärkelse. Mången gång, merendels i äldre tider, har denna konungens ekonomiska lagstiftning uppfattats så vidsträckt, att den ansetts innefatta även den rent administrativa lagstiftningen, eller med ett ord blivit liktydig med hela den lagstiftning som konungen enligt gammal svensk hävd och grundlagens bestämmelser utövar oberoende av riksdagen. Begreppets omfattning i grundlagen framstår

väsentligen negativt: sådan lag som icke enligt regeringsformens 87 § stiftas av konung och riksdag gemensamt, visserligen i 89 § svävande angivet såsom »lagar och författningar, som rikets allmänna hushållning röra» samt »frågor om grunderna för allmänna inrättningar av alla slag». I gamla riksdagsordningens 34 §, om allmänna ekonomi- och besvärsutskottet, exemplifierades dessa frågor ytterligare: »evad de röra uppfostrings- och undervisningsverken, allmänna fattigvården, lanthushållningen, bergverken m. m.»

I varje fall torde konungens ekonomiska lagstiftning få anses innefatta, dels vad benämningen egentligen angiver, dels även all från honom utgående lagstiftning som kan innefattas under begreppet politi. Huruvida den rent administrativa lagstiftningen även bör inneslutas i den ekonomiska blir i detta sammanhang närmast en rent terminologisk fråga. Ej heller blir den eljest politiskt synnerligen betydelsefulla frågan om gränsen mot förordningsmakten i detta sammanhang av annat än terminologisk betydelse. Riksdagens petitionsrätt och därmed de tillfälliga utskottens verksamhet på detta område begränsas nämligen endast av regeringsformens 90 §, som från riksdagens verksamhet absolut avskiljer »frågor om ämbets- och tjänstemäns till- och avsättande, regerings- och domaremakternas beslut, resolutioner och utslag, enskilda medborgares och korporationers förhållanden, eller verkställigheten av någon lag, författning eller inrättning».

Mellan dessa gränser ligger ett stort och synnerligen betydelsefullt lagstiftningsområde. Den verkliga gränsen mellan konungens och riksdagens kompetens på detta område har visserligen under det senaste århundradet stadigt förskjutits till riksdagens förmån, men å andra sidan har den politiska betydelsen av hela det ifrågavarande lagstiftningsområdet i samband med århundradets och isynnerhet de senaste årtiondenas allmänna samhälleliga utveckling i ofantlig grad stegrats. Den alldeles exceptionella betydelsen av denna utvidgade statsverksamhet under de senaste krigsåren behöver här endast i förbigående nämnas.

Det ligger överhuvudtaget i den moderna stats- och samhällsutvecklingens natur att till det yttersta stegra betydelsen av den utövande, den administrativa maktens funktioner. Den ständiga vidgningen och fördjupningen av statsuppgifterna har nämligen medfört statsmaktens ingripande på så gott som alla samhällslivets områden. Den exekutiva makten har blivit statslivets bärande ryggrad, och väsentligen har det varit dess utövning som satt prägel på samhällsutvecklingen. De parlamentariska församlingarna hava därför genomgående icke nöjt sig med att kontrollera utan strävat att bemäktiga sig den egentliga statsmakten, den exekutiva makten. Hos oss har denna utveckling framträtt med relativt mindre skärpa. Resultatet har blivit att till riksdagen visserligen överförts högst betydelsefulla delar av konungens ekonomiska lagstiftning, men Kungl. Maj:ts kvarstående befogenheter på detta område hava i stället erhållit en ofantligt stegrad betydelse. Och utvecklingen arbetar allt fortfarande i samma riktning.

Att den ekonomiska lagstiftningen i princip tillerkännes konungamakten, är en för Sverige egendomlig författningsföreteelse, med djupa rötter i vårt statsskicks historiska utveckling. Utomlands är förhållandet i regel annorlunda. En skarp skillnad göres särskilt mellan den »ekonomiska» och den administrativa lagstiftningen, vilken senare, även i utpräglat parlamentariska länder, i princip förbehålles den exekutiva makten (»Orders in Council» i England, »Règlements d'administration publique» i Frankrike). Den egentliga förvaltningsrätten får därigenom en mera logisk och avskild ställning. Vad som hos oss åter motsvarar den »ekonomiska» lagstiftningen, är i andra konstitutionella och parlamentariska författningar i regel icke formellt skilt från den övriga lagstiftningen, och denna lagstiftningsversamhet är därför mera än hos oss indragen i den allmänna politikens omkastningar. Ett betydelsefullt undantag härifrån utgör dock Englands omfattande private-bill-lagstiftning.

I vårt land försiggår i stort sett ända sedan regeringsformens tillkomst en stadig förskjutning av gränsen mellan det konungen ensam och det konung och riksdag gemen-

samt tillkommande lagstiftningsområdet. Denna förskjutning har försiggått på olika vägar, väsentligen dock genom tillämpning från konungamaktens sida av den delegationsbefogenhet, som stadgas i regeringsformens 89 § sista moment, en befogenhet, vars betydelse kompletteras av den allmänt erkända konstitutionella regeln, att en lag ej kan ändras eller upphävas i annan ordning än den tillkommit. Vad som därför en gång stadgats av konung och riksdag gemensamt, det förblir inom konungens och riksdagens gemensamma maktområde och handlägges därefter enligt föreskrifterna i regeringsformens 87 § 1 mom. På detta sätt har till riksdagens medbestämmanderätt överlämnats dels allt större delar av den speciella privaträtten, bank- och handelslagstiftning, skogs-, sjö- och jordbrukslagstiftning, vidare större delen av den sociala lagstiftningen, däribland nykterhetslagstiftningen, som genom riksdagens intresse för nykterhetsfrågan numera nästan fullständigt dragits inom konungens och riksdagens gemensamma lagstiftningsområde. På de flesta av ovannämnda områden bibehåller dock konungen avsevärda befogenheter, isynnerhet då det gäller att möta kraven på statsmaktens reglerande ingripande på nya områden. I stort sett kan man likväl säga, att när det numera gäller att utfärda nya och bestående lagbestämmelser på ett område av större betydelse, riksdagen knappast kan förbigås. Däremot har kristidens nödtvång lett till utfärdandet av provisoriska bestämmelser på olika områden, vilket i ofantlig grad ökat regeringsmaktens betydelse.

Förskjutningen till riksdagens förmån har understundom även försiggått genom grundlagsändring. Så överfördes t. ex. år 1866 genom ändring i regeringsformens 57 § de av konungen ensam utfärdade kommunallagarna till konungens och riksdagens gemensamma område. Ofta försiggår förskjutningen även i viss mån omärkligt genom oklarheten i fråga om s. k. blandade lagar, där visserligen ofta i ingressen skillnaden mellan konungens eget och konungens och riksdagens gemensamma område angives, men där ofta även en allmän överlåtelse underförstås (jfr Thulin, Om konungens ekonomiska lagstiftning sid. 154—155).

Det ur politisk synpunkt egentligen betydelsefulla i fråga om denna gränsförskjutning inom ett stort och obestämt lagstiftningsområde blir den roll som härvidlag spelas av konungamakten och av riksdagen. Vem tillhör initiativet och ledningen? Försiggår förskjutningen målmedvetet, och i vilket samband står hela företeelsen med statslivets parlamentarisering? Huru fylla riksdagens organ på detta område, de tillfälliga utskotten, sin uppgift? Och huru fattas denna uppgift, såsom övervägande en maktstrid eller såsom en saklig samverkan?

Det ligger i sakens natur, att de tillfälliga utskotten endast äro i stånd att så att säga hugga in här och var på det vidsträckta området av konungens ekonomiska och administrativa lagstiftning. De kunna omöjligt äga den fria och samlande överblick över behoven på detta område som står Kungl. Maj:t till buds. För övrigt representerar ju varje tillfälligt utskott endast en ringa del av i riksdagen förefintlig sakkunskap på hithörande område. Om de tillfälliga utskotten, såsom flera gånger påyrkats, ersattes av ett för bägge kamrarna gemensamt ständigt utskott, skulle detta sannolikt såsom organ för riksdagens önskemål få en långt starkare ställning än de tillfälliga utskotten — ehuru det naturligtvis starkt kan sättas i fråga om ett dylikt stärkande av riksdagens inflytande på ett område, där riksdagen dock aldrig kan äga Kungl. Maj:ts kompetens, kan anses lämpligt.

Vidare äro de tillfälliga utskotten i sin verksamhet helt beroende av ett planlöst och ojämnt motionerande i kamrarna. Deras uppgift saknar sålunda all helgjutenhet, men de bliva å andra sidan synnerligen känsliga uttryck för den allmänna opinionens riktning på här ifrågavarande områden, detta desto mera som frågorna i regel framföras i allmän, ofta svävande form, ännu föga tyngda av kontakten med de sakliga utredningarna.

Sålunda finner man i de tillfälliga utskottens utlåtanden ett karaktäristiskt utslag av opinionens och samhällets sätt att reagera mot utövandet av de betydelsefulla statsfunktioner som falla inom området för konungens ekonomiska lagstiftning. Man kan sålunda iakttaga, hurusom deras verksamhet

successivt domineras av administrativa frågor, kyrko- och skolfrågor, näringsfrågor, sociala frågor, nykterhetsfrågor, tillämpningen på statens exekutiva funktioner av allehanda allmänt humanitära och demokratiska principer o. s. v.

Av dessa allmänna förutsättningar för de tillfälliga utskottens verksamhet följer även dessa utskotts betydelse ur materiell synpunkt på den ekonomiska lagstiftningens område. Deras arbete får härvidlag med nödvändighet en viss slumpmässig karaktär, som medför att de såsom riksdagens organ knappast kunnat göra Kungl. Maj:t hans ledande ställning på den ekonomiska lagstiftningens område stridig. Däremot kunna de i hög grad influera på Kungl. Maj:t inom de verksamhetsgrenar, som särskilt intresserar den allmänna opinionen, vilket medför, att Kungl. Maj:t på dessa områden knappast går riksdagen förbi, under det regeringen fullt obehindrat och utan att väcka uppmärksamhet kan ensam utfärda stadgar på andra, reellt kanske mycket betydelsefullare samhällsområden. Så till vida har ju utvecklingen besannat vad som uttalades redan i motivena till 1809 års regeringsform, eller att regeringen icke länge torde kunna uppskjuta att göra avseende på riksens ständers anmärkningar och önskningar inom området för den ekonomiska lagstiftningen, då de voro »väl grundade och av allmänna tänkesättet understödde.»

Ehuru riksdagen och isynnerhet dess tillfälliga utskott som sagt ingalunda kunna äga Kungl. Maj:ts större överblick inom området för den ekonomiska och administrativa lagstiftningen, torde dock dess framställningar ofta kunna vara välkomna och giva goda anvisningar för Kungl. Maj:ts verksamhet i dessa avseenden, vilka de sålunda på ett lyckligt sätt kunna komplettera. Men att öka riksdagens inflytande härvidlag torde ur synpunkten av den exekutiva maktens jämna och harmoniska funktionerande icke vara att tillråda, varför just de bristfälligheter som vidlåda de tillfälliga utskotten, deras ofullständiga kompetens och svaga auktoritet, kunna verka synnerligen lyckligt såsom bidragande orsaker till upprätthållande av jämvikten i vår författning och vårt statsliv.

Såsom redan (kap. I) framhållits utgör vårt utskottsväsende i många avseenden ett passivt hinder för vårt statslivs parlamentarisering. Professor Fahlbeck framhöll vid ett tillfälle i första kammaren (1908, den 27 maj, prot. 62: sid. 31—32), hurusom i parlamentariska författningar parlamentsutskotten i allmänhet organiserats i en viss anpassning till regeringsdepartementen, så att för varje departement gives ett utskott. Detta vore nu ingalunda fallet hos oss.

Våra tillfälliga utskott hava visserligen på sätt och vis anpassats efter olika grenar av statsförvaltningen, men några tjänliga redskap för en parlamentarisering av vårt politiska liv äro de dock icke. Dels är nämligen deras allmänna ställning alltför svag, dels och isynnerhet äro deras befogenheter icke på något sätt sammankopplade med statsregleringen. Deras hela organisation och ställning verkar därför snarast i motsatt riktning mot parlamentariseringen och står i bästa överensstämmelse med den ledande principen, att riksdagen inom området för konungens ekonomiska lagstiftning endast äger petitionsrätt.

Visserligen bruka de tillfälliga utskotten, drivna av en för alla parlamentariska församlingar naturlig instinkt, icke underlåta att där så ske kan i sin mån bidraga till en ytterligare gränsförskjutning till riksdagens förmån inom den ekonomiska lagstiftningens område. De tillfälliga utskottens hemställanden, liksom även de motioner de ha att handlägga, gå ju i regel ut på att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en utredning angående det eller det önskemålet. Allt vanligare blir det att i motionerna även tillägges »samt för riksdagen framlägga de förslag vartill denna utredning kan föranleda» eller något dylikt, med andra ord en anmodan till Kungl. Maj:t att åtminstone inhämta riksdagens mening, innan de begärda åtgärderna vidtagas eller, vid lagfrågor, överlämna förslaget till gemensamt avgörande med riksdagen enligt regeringsformens 89 § sista moment. Då de tillfälliga utskotten knappast kunna anses äga befogenhet att i sina hemställanden till kamrarna gå utom de till dem hänvisade motionernas ram, skulle det kunna ifrågasättas om ett tillfälligt utskott har rätt att på egen hand göra ett dylikt till-

lägg, då det icke finnes i motionen. Så har likväl vid flera tillfällen skett, om ock stundom endast i motiveringen, utan att någon gensaga däremot höjts (jfr t. ex. F. K:s tillf. utskotts n:r 2 utl. n:r 4 vid 1916 års riksdag, ang. resereglementet, sid. 8).

Om sålunda de tillfälliga utskotten ingalunda försumma att understryka lämpligheten av riksdagens medverkan inom området för den ekonomiska lagstiftningen, blir dock riksdagens maktutvidgning på detta område knappast någon ledande princip för deras arbete. Hela deras ställning medför, som redan framhållits, att en dylik uppgift blir ganska främmande för dem. Ej heller gör sig en dylik strävan särskilt gällande vid formuleringen av deras hemställanden, som i allmänhet avse att giva Kungl. Maj:t så fria händer som möjligt. De tillfälliga utskottens svaga ställning i kamrarna skulle nog för övrigt omöjliggöra försök från ett tillfälligt utskotts sida att på något av den ekonomiska lagstiftningens områden taga ledningen från Kungl. Maj:t.

I själva verket är det väsentligen just denna de tillfälliga utskottens svaga auktoritet inom riksdagen som sätter dem ur stånd att öva ett planmässigt och bestående inflytande på den ekonomiska lagstiftningen. Orsakerna varför riksdagens kamrar i allmänhet ej ägna de tillfälliga utskottens ärenden den uppmärksamhet, som deras betydelse ofta kunde motivera, har i det föregående vid flera tillfällen berörts. Riksdagen visar som en följd härav ofta även en viss tvekan att engagera sig för ett tillfälligt utskotts ståndpunkt. Denna misstro fick vid ett tillfälle ett synnerligen pregnant uttryck i en debatt i första kammaren, den 21 maj 1915, vid behandlingen av ett av tillfälligt utskott handlagt ärende, frågan om inrättandet av ett statens tryckeri, vid vilket tillfälle herr Cavalli bl. a. anförde följande: — — »de tillfälliga utskottens betänkanden äro understundom långt viktigare än de som komma från de ständiga utskotten, och jag skall be att få andraga skälen härför. De förslag, som komma från de ständiga utskotten, äro förslag, som utretts och grundligen utretts, och som komma fram i färdigt skick, och där riksdagen har att fatta beslut i konkreta fall — —». I de till-

fälliga utskottens utlåtanden åter förelåge »en abstrakt princip, i avseende å vilken det tillfälliga utskottet inbjuder sin kammare att fatta ett principbeslut, som är bindande för framtiden». Ty »när det sedan inkommer förslag, grundat på en riksdagsskrivelse såsom följd av ett tillfälligt utskotts utlåtande, anses riksdagen vara bunden». (F. K:s prot. 1915, 80: sid. 19.)

Denna kritik träffar naturligtvis icke alla de av tillfälliga utskott handlagda ärendena utan endast sådana av större principiell vikt. Detaljfrågor måste bedömas på annat sätt. Men att det positiva resultatet i allmänhet blir ganska svagt står dock i ett nära samband med hela de tillfälliga utskottens ställning. När ett av dessa utskott handlagt ärende resulterar i en riksdagens skrivelse till konungen nämnes visserligen ej i denna något om det sätt, varpå frågan behandlats i riksdagen (jfr Thulin, op. cit. sid. 214—215) men detta torde dock få förutsättas vara Kungl. Maj:t bekant.

De i riksdagsskrivelserna givna direktiven äro ej heller alltid tjänliga till utgångspunkt för Kungl. Maj:ts åtgärder. En riksdagsskrivelse lämnas likväl knappast alldeles utan avseende av regeringen, men Kungl. Maj:t tager ofta å sin sida upp frågan ur andra synpunkter eller i ett helt annat sammanhang.

Under den tid av övervägande byråkratiska ämbetsmannaregeringar, som utmärkte det nya riksdagsskickets första årtionden, reagerade Kungl. Maj:t i allmänhet på ett så att säga rent automatiskt sätt mot riksdagens skrivelser. Något måste göras och den uttryckta önskan så vitt möjligt tillmötesgås, men det hela togs övervägande formellt, och det mera fruktbärande samarbete som sedermera framträtt därutinnan att regeringen, med hänsyn tagen till de av riksdagen uttryckta synpunkterna, infogar tillmötesgåendet mot riksdagen i ett större och målmedvetet politiskt sammanhang, var för den tidens Kungl. Maj:t ganska främmande.

Allt som allt finner man, att den svenska riksdagens institution av tillfälliga utskott för handläggning av ärenden inom området för konungens ekonomiska lagstiftning står i bästa överensstämmelse med grundsatsen att Kungl. Maj:t

på detta område skall vara den ledande. Åsyftas något annat och mera för riksdagens räkning bli de tillfälliga utskotten såsom riksdagens organ högst otjänliga, urståndsatta som de på grund av hela sin ställning äro att giva riksdagen en planmässig och enhetlig ledning.

Ett visst samband kan härvidlag utan tvivel skönjas med den relativa frånvaron i vårt författningsliv av s. k. »tacking» eller riksdagens sammankoppling av lagstiftnings- och anslagsfrågor exempelvis i syfte att tillvälla sig makt över regeringens åtgärder. Uttrycket *relativ* frånvaro bör härvidlag betonas, ty denna metod tillämpas naturligtvis, ehuru i mera beslöjade former, i en viss utsträckning även hos oss. Men inom det egentliga området för de tillfälliga utskottens verksamhet är denna sammankoppling dock tämligen obefintlig.

De tillfälliga utskottens lämplighet eller olämplighet såsom organ för riksdagen inom området för konungens ekonomiska lagstiftning står sålunda i ett nära samband med frågan om riksdagens och Kungl. Maj:ts inbördes förhållande överhuvudtaget och med frågan om vilken av dessa statsmakter den egentliga politiska ledningen på här ifrågavarande områden bör tillkomma.

IX.

De tillfälliga utskotten och "diverse" ärenden.

Liksom det gamla besvärs- och ekonomiutskottet så småningom blivit »riksens ständers skräpkammare», dit de ärenden av den mest olikartade natur som icke bestämt hörde till något annat utskott i regel hänvisades, så hava även de tillfälliga utskotten blivit uppsamlingsplatsen för alla dessa utslag av det fria parlamentariska initiativet som gå utom riksdagens så att säga ordinarie verksamhetsområden. Såsom redan framhållits har den i 1866 års riksdagsordning

nytillskapade möjligheten att omedelbart avslå motioner utom området för de ständiga utskottens handläggning icke visat sig äga någon större reell betydelse.[1] Dessa »diverse» ärenden bliva alltså även de föremål för utskottsutredning, och denna gren av de tillfälliga utskottens verksamhet blir ur många synpunkter av största intresse.

Dessa ärenden kunna självfallet vara av den mest olika natur, än av största principiella vikt, än av huvudsakligast kuriositetsintresse. Vissa av dem kunna knappast heller sägas gå utom riksdagens ordinarie verksamhetsområden. Så är t. ex. fallet, då frågor, vilka egentligen synas höra till de ständiga utskottens handläggning, komma att behandlas av tillfälligt utskott. Orsaken härtill är i så fall den, att frågan framförts i så allmän och svävande form, att endast ett allmänt uttalande kan ifrågakomma, även om ett mera reellt resultat svårligen skulle kunna tänkas uppnås annat än genom lagstiftningsåtgärder. Dessa frågor tillhöra, som ovan (kap. IV) framhållits, det obestämda gränsområdet mellan de ständiga och de tillfälliga utskottens verksamhetsfält.

Annars äro dessa motioner ofta av den natur att de avse en bestämd åtgärd från Kungl. Maj:ts sida, en åtgärd oftast bestående i en viss bestämd handling, ett visst konkret beslut. Konflikt med regeringsformens 90 §:s förbud för enskilda regeringsåtgärders behandling inom riksdagen undgås härvidlag genom den allmänna fria tolkningen av

[1] Förteckning över antalet fall, då motion inom de tillfälliga utskottens verksamhetsområde avslagits utan remiss till utskott (enligt årsregistret jämfört med kamrarnas protokoll):

	F. K.	A. K.	Riksdagen		F. K.	A. K.	Riksdagen
1867	8	1	9	1882	—	1	1
1868	1	1	2	1884	—	1	1
1869	5	—	5	1888	—	1	1
1870	3	1	4	1891	—	1	1
1871	2	—	2	1895	—	1	1
1873	1	—	1	1901	1	—	1
1876	—	1	1	1903	1	—	1
1881	—	1	1				

I ovanstående tabell har hänsyn icke tagits till motioner i ärenden, som röra någondera kammaren enskilt, i vilka fall ett omedelbart avgörande i kammaren icke är så ovanligt.

detta förbud såsom egentligen endast avseende redan vidtagna, eller i varje fall aktuella regeringsåtgärder (jfr Hagman, op. cit. sid. 239). Däremot lägges i praxis ej något hinder i vägen för sådana motioner, som hos Kungl. Maj:t begära vidtagande av allmänna mått och steg, där den principiella sidan av saken är det väsentliga, även om åtgärden måste taga sig uttryck i en konkret regeringshandling. Några rent enskilda förhållanden få naturligtvis ej heller direkt beröras.

På denna väg har ett visst betydelsefullt område av regeringsmaktens utövning på sista tiden alltmer blivit föremål för riksdagens uppmärksamhet, nämligen *utrikespolitiken*. Sålunda handlade redan vid 1905 års riksdag tillfälliga utskott i bägge kamrarna de väckta motionerna angående ett riksdagens uttalande rörande de unionella förhandlingarna med Norge, alltså ett ärende av största politiska vikt. Annars gäller det naturligtvis på detta ömtåliga område i allra högsta grad att endast allmänna åtgärder kunna bliva föremål för riksdagens omprövning. Men med denna begränsning hava tillfälliga utskott flera gånger haft utrikespolitiska frågor att utreda. Sålunda vid upprepade tillfällen frågan om Sveriges permanenta neutralisering, samarbete i utrikespolitiskt avseende mellan de skandinaviska länderna m. m., vidare svenska initiativ till upprättande av en internationell exekutivmakt, genomförande av obligatorisk skiljedom vid mellanstatliga konflikter, fastslående av nationers rätt till oberoende, inrättande av världsparlament och världsregering, m. m. Isynnerhet har herr Lindhagen under de senare åren i andra kammaren väckt ett avsevärt antal motioner av denna art.

Det ligger i sakens natur, att ett tillfälligt utskott icke på något sätt är skickat att giva frågor av denna komplicerade och betydelsefulla natur den erforderliga utredningen. Ej heller kan det anses överensstämmande med vår riksdags författningsenliga ställning att initiativ till dylika frågors aktualisering utgår från enskilda motioner i riksdagen. Måhända sammanhänger dock denna företeelse med det förhållandet att från regeringsmaktens sida ända till på senaste

tiden utrikespolitiska frågor konsekvent hållits fjärran från riksdagens offentliga debatter.

Utrikespolitiska frågors framförande till aktualitet genom enskilda motioner och tillfälliga utskotts utlåtanden är emellertid en i många avseenden betänklig företeelse och kan åtminstone lätt leda till vådliga konsekvenser, isynnerhet som härvidlag tillfälligheter kunna komma att spela en framträdande roll.

Vad beträffar övriga områden av regeringsmaktens utövning i konkret handling hava dylika ärendens framförande i riksdagen, ej ägt rum i någon större utsträckning, men utan tvivel förefinnes en latent fara i detta avseende, en fara, mot vilken regeringsformens 90 § utan tvivel endast skulle erbjuda ett mycket bräckligt skydd. Ett mera vidsträckt ingripande av en parlamentarisk församling på dessa områden har i själva verket endast visat sig förenlig med det politiska livets jämna funktionerande, då en enhetlig parlamentarisk regering varit i stånd att med strama tyglar kontrollera och leda församlingens arbete. Vår riksdags och isynnerhet vårt utskottsväsendes organisation gynnar emellertid icke en dylik ledning.

Under de senare åren har även en strävan framträtt, som avsett att göra riksdagen till forum för vissa frågor, om vilka det med fog kan ifrågasättas, huruvida de överhuvudtaget höra under statsmakternas handläggning. Även härvidlag är det herr Lindhagens motionsverksamhet som angivit tonen. Sålunda ha motioner väckts, som avsett vidtagande av åtgärder för den personliga hygienens höjande, främjande av medborgarnas karaktärsdaning o. s. v., allt frågor som tydligen framförts i riksdagen snarare för att på ett i ögonenfallande sätt rikta opinionens uppmärksamhet på dessa ting än för att giva praktiska riktlinjer för statsmakternas verksamhet. Ett tillfälligt utskotts utlåtande i ett dylikt ärende kan naturligtvis vara av ett visst intresse såsom ett uttryck för opinionens ställning till de i motionen framförda tankarna, men dess politiska betydelse är ingen, liksom riksdagen varken ur synpunkten av arbetstidens praktiska ut-

nyttjande eller frågans sakkunniga belysning är lämpligt forum för debatter av denna art.

Dylika motioners framförande är emellertid även av intresse såsom ett utslag av den ständigt pågående förskjutningen av gränserna mellan statsmaktens och det enskilda livets område, en företeelse, som på ett slående sätt belyses av de tillfälliga utskottens utlåtanden, där tidsströmningarna ofta framträda renodlade och frigjorda från sakkunskapens och ämbetsmannatraditionens återhållande krafter.

X.

De tillfälliga utskotten och kamrarnas enskilda ärenden.

De ärenden som röra kammare enskilt utgöras väsentligen av frågor rörande enskilda riksdagsmäns förhållanden, ordningsfrågor samt kammares ekonomiska förhållanden. Formerna för dessa frågors väckande och avgörande skilja sig väsentligt från dem som tillämpas i fråga om allmänna riksdagsärenden. Någon begränsning av motionstiden gäller sålunda ej för dessa ärenden, ej heller behöva de framföras i form av skriftliga motioner enligt riksdagsordningens 55 §, tvärtom väckas dylika frågor vanligen muntligt, liksom de även i flertalet fall i enlighet med bestämmelserna i 56 § riksdagsordningen omedelbart avgöras. Besluter emellertid kammare ett dylikt ärendes remiss till utskott blir det enligt riksdagsordningens 37 § 3 mom. ett tillfälligt utskott som får utreda frågan.

Dessa enskilda ärenden kunna för övrigt ej endast väckas av enskilda riksdagsmän utan även i vissa fall av utskott och riksdagens fullmäktige.

De ur allmän politisk synpunkt betydelsefullaste av kamrarnas enskilda ärenden äro utan tvivel de som röra

deras arbetsordning och formerna för deras förhandlingar, utöver de i riksdagsordningen givna föreskrifterna av allmän natur. Dessa kompletterande »reglementariska föreskrifter» fastställas enligt riksdagsordningens 78 § av riksdagen eller, i ämne som angår kammare enskilt, av denna kammare. Dessa stadganden äro sålunda av två olika slag, dels de för bägge kamrarna gemensamt gällande »reglementariska föreskrifter för riksdagen», dels kamrarnas särskilda arbetsordningar (i första kammaren kallad »ordningsstadga»).

Det kunde förefalla som om tillfälliga utskotts handläggning av frågor i samband med de för bägge kamrarna gemensamma reglementariska föreskrifterna vore en olämplig form för dessa ärendens behandling, och att ett snabbare och bättre resultat skulle vinnas genom dylika frågors remiss till ständigt utskott, exempelvis konstitutionsutskottet. Faktiskt vållade också de nuvarande reglementariska föreskrifternas tillkomst år 1868 en del långvariga omgångar mellan kamrarna, men grundlagen synes ej medgiva någon annan form för dessa ärendens behandling än den successiva mellan kamrarna. Å andra sidan torde ändringar i en dylik stadga, när den en gång av bägge kamrarna antagits, ej ofta behöva komma i fråga, varför de praktiska olägenheterna av den nuvarande ordningen ej synas mera betydande.

Beträffande sina egna arbetsordningar hava kamrarna däremot naturligtvis fullt fria händer. Andra kammaren har såsom förut (kap. VI) framhållits, vid några tillfällen tillsatt ett »enskilt» utskott för behandlingen av hithörande ärenden. Dylika frågor väckas emellertid ej ofta och upptaga sålunda endast en ringa del av de tillfälliga utskottens verksamhet, ett förhållande, som utan tvivel står i samband med den för svenska riksdagen i allmänhet utmärkande stabilitet i fråga om arbetsformer, liksom även de parlamentariska formernas allmänna karaktär hos oss långt mer än vad i allmänhet är fallet i främmande författningar blivit i grundlag fastslagen.

De i kammare förekommande frågor som röra enskilda riksdagsmäns förhållanden äro många och av olikartad karaktär men expedieras i allmänhet synnerligen snabbt och utan att väcka uppmärksamhet. Hit höra sålunda frågor

om riksdagsmandats avsägelse, behörighet att rikdagsmannakallet utöva, ledighet från riksdagsgöromål m. m.

I en parlamentarisk församling med hetsigare skaplynne än den svenska riksdagen skulle utan tvivel dessa personliga förhållanden spela en långt större roll. Särskilt är detta i många länder fallet med sådana ordningsfrågor som beröras i riksdagsordningens 52 § 3 punkt beträffande åtgärder vid fall av personligen förolämpande uppträdande från riksdagsmans sida under debatten. Den svenska riksdagens goda traditioner i avseende på personlig lojalitet göra emellertid dylika företeelser hos oss mycket sällsynta, och frågor rörande riksdagsmäns personliga förhållanden hava ej heller hos oss någonsin efter 1866 blivit föremål för utskotts handläggning.

En annan grupp av kammares enskilda ärenden äro de som beröra dess ekonomiska förhållanden. Uttrycket ekonomisk får naturligtvis härvidlag fattas i en högst inskränkt och speciell betydelse, då det ju ej kan vara fråga om sådana ärenden som äro förenade med en statsutgift, i vilka fall frågan som bekant handlägges av bankoutskottet. Vanligen få därför de tillfälliga utskotten endast att behandla frågor rörande användandet av riksdagens lokaler o. d., vilket endast undantagsvis kan vara av större allmänt intresse.

I en del fall hava ärenden av denna art hänskjutits till yttranden av de i vardera kammaren tillsatta särskilda kommitterade för vården om kammarens ekonomiska angelägenheter, vilka i första kammaren enligt dess ordningsstadgas 5 § utgöras av kammarens två ledamöter bland kanslideputerade, men i andra kammaren enligt dess arbetsordnings 5 § särskilt utses till ett antal av tre. Ett dylikt förfarande har tillämpats i första kammaren vid 1905 års riksdag och i andra kammaren vid 1902, 1905 och 1906 års riksdagar. Det torde icke kunna anses stå i strid med grundlagens bestämmelser, då intet hinder synes föreligga för en kammare att i dessa fall låta sina ekonomikommitterade fungera såsom tillfälligt utskott.

De tillfälliga utskottens handläggning av kamrarnas enskilda ärenden saknar som sagt i regel större politisk betydelse och står ej heller i något egentligt samband med deras egendomliga ställning i svenskt författningsliv. De utgöra i detta avseende i allmänhet endast en fortsättning av de under gamla riksdagsordningens tid rätt ofta förekommande enskilda ståndsdeputationerna samt representera för övrigt den form av dylika ärendens handläggning som så gott som överallt tillämpas i parlamentariska församlingar.

XI.

De tillfälliga utskotten och frågan om begränsningen av det parlamentariska initiativet.

I alla moderna parlamentariska församlingar blir tidsproblemet av allt större betydelse och allt svårare att praktiskt lösa. Detta problem består härvidlag i att organisera den till buds stående tiden, som blir allt knappare för parlamentens nödvändiga arbetsuppgifter. I allt mera utpräglad grad leder detta förhållande därhän att parlamenten nödgas uppgiva en god del av sina medlemmars fria initiativ och prövningsrätt för att överhuvudtaget kunna gå i land med att prestera det oundgängligen nödvändiga minimum av arbetsresultat. Parlamentets tidsanvändning blir med andra ord underkastad kontroll, och denna kontroll måste vara enhetlig samt kan svårligen tänkas utövad av församlingen själv. En förvaltningsorganisation kan ju tämligen fritt utvecklas för att möta vidgade krav, men ett parlament är bundet av sin enhet såsom beslutande församling, en ram som åtminstone aldrig kan helt och hållet sprängas. Kontrollen och begränsningen kan därför ej undgås. Sättet för dess utövning samt den kontrollerande maktens placering

blir vidare ur politisk synpunkt av central betydelse. Ty hos den som behärskar parlamentets tid kommer den politiska maktens tyngdpunkt med nödvändighet att vila.

Orsakerna till tidsproblemets aktualitet för de parlamentariska församlingarna äro många, dels av allmän, dels av mera speciell natur. Den betydelsefullaste av alla är utan tvivel samhällslivets alltjämt fortgående komplicering, som gör allt lagstiftningsarbete svårare, mera omfattande och mera invecklat, liksom även samhällslivets funktioner blivit allt känsligare för missgrepp från lagstiftningens sida. Vidare inverkar även det på alla områden allt längre gående statsingripandet, som förskjutit gränserna för statsmakternas direkta verksamhet allt längre in på det privata livets område. En annan i detta avseende betydelsefull omständighet är även de parlamentariska församlingarnas maktutvidgning, som gjort dem behöriga inom många viktiga grenar av statslivet, vilka förut förbehöllos regeringsmakten. Och sist men icke minst har partiväsendets stegrade betydelse medfört en aktualisering av alla latenta motsatser och så småningom lett därhän, att så gott som alla statsfunktioner blivit till sin natur så att säga kontroversiella: ett beslut eller en handling framgår knappast annat än ur en våldsam motsatsernas brytning.

Behovet av kontroll av de parlamentariska församlingarnas tidsanvändning framträder helt naturligt icke med samma styrka överallt, då ju självfallet även orsaker av mera speciell natur härvidlag spela en betydande roll. I stora centraliserade stater gör sig sålunda tidsorganisationens nödvändighet starkast gällande, isynnerhet då statsskicket är demokratiskt och parlamentariskt. Vidare har naturligtvis den allmänna karaktären av parlamentets arbetsorganisation den största betydelse. En parlamentarisk församling behöver ju som alla andra kollektivt handlande människogrupper en viss disciplin för att bliva arbetsför. Rent organisativa brister kunna framkalla många onödiga omgångar, upprepningar och dubbla diskussioner, vilket en effektiv parlamentarisk arbetsorganisation naturligtvis bör sträva att undvika.

Många av dessa skenbart överflödiga omgångar i den parlamentariska arbetsordningen äro emellertid som bekant tillkomna i ett helt annat syfte, de avse nämligen i främsta rummet att skapa garantier mot förhastade och mindre väl övervägda beslut. Men så starkt blir alltmera tvånget att spara tid för de parlamentariska församlingarna, att dessa garantier mer och mer övergivas i syfte att i stället göra parlamenten mera arbetsföra och effektiva såsom lagstiftningsmaskiner.

En bidragande orsak till att tiden blivit så knapp för de parlamentariska församlingarna är emellertid även att söka i den allmänt sjunkande kompetensnivån bland deras medlemmar. Självkontrollen blir mindre allt efter som allmänbildningen sjunker. Mycken tid förspilles även på grund av nödvändigheten för lagstiftarna att först sätta sig in i de elementära grunderna för sin verksamhet, frasens makt blir större, utredningsarbetet och ståndpunktstagandet mera famlande och osäkert, eller, vilket knappast är att föredraga, mera okritiskt och fanatiskt. Med andra ord: den personliga inkompetensen hos ett växande antal av ledamöterna i de parlamentariska församlingarna utgör så att säga ett naturhinder för en effektiv organisation av deras arbete.

Erfarenheten synes ådagalägga, att kontroll i tidsbesparingssyfte av en parlamentarisk församlings arbete icke kan planmässigt utövas av denna församling själv. En dylik kontroll kan tydligen endast försiggå genom utskotten: antingen genom ett fåtaligt, enhetligt, allsmäktigt utskott: det engelska parlamentariska kabinettet — vilket så småningom nästan blivit till en självständig maktfaktor ovanför parlamentet — eller också, såsom i Förenta staternas kongress, genom ett större antal var på sitt område självständigt handlande utskott, eller, slutligen, såsom i franska deputeradekammaren, genom en — föga lycklig och tämligen planlös — kombination av dessa båda möjligheter.

Överallt står emellertid kontrollens utövning i ett nära samband med partiväsendet. Själva den formella möjligheten till kontrollens utövning skapas visserligen genom författningarnas och arbetsordningarnas bestämmelser, men

dess handhavande i det levande politiska livet betingas av partiväsendets karaktär och organisation. En fast partidisciplin i stora och väl sammanhållna partier möjliggör ledning av ett enhetligt kabinett; där återigen partiväsendet mynnar ut i intrigerande smågrupper och personliga kotteristrider, blir det lätt de många utskotten som taga ledningen i sin hand, en ledning som naturligtvis aldrig kan sträcka sig till parlamentets hela arbetsfält.

De tre i här ifrågavarande avseende mest typiska författningarna äro Englands, Förenta staternas och Frankrikes, och en hastig blick på graden av det enskilda parlamentariska initiativets begränsning och formerna för kontrollen över parlamentens tidsanvändning i dessa tre länder blir därför av största vägledande betydelse vid frågans bedömande för den svenska riksdagens räkning.

I England kan det enskilda parlamentariska initiativet sägas vara till den grad begränsat, att ett förslag från en enskild medlem icke ens har några utsikter att komma under parlamentets behandling annat än med regeringens medgivande. Även beträffande deltagande i debatter och dylikt blir den enskilde parlamentsledamoten praktiskt taget fullständigt bunden av partiledningen. Han har visserligen en rätt vidsträckt möjlighet att ställa frågor till ministrarna, men dessa besvaras i flertalet fall kortfattat och skriftligt samt utan att väcka någon större uppmärksamhet.

Visserligen brukar någon mindre del av parlamentets tid lämnas till disposition för de enskilda medlemmarnas initiativ, men endast i den mån regeringen anser detta möjligt, vilket allt mindre blir fallet. Och debatterna har kabinettet helt i sin hand att avsluta eller begränsa genom att låta sin majoritet votera »closure» eller »guillotine», som sätter en viss tidpunkt som ovillkorlig slutpunkt för debatten i ett visst ämne.

I Förenta staternas kongress åter regleras icke det parlamentariska initiativet av ett enhetligt kabinett. Partidisciplinen är sträng, men utövas i de många kommittéernas från offentlighetens ljus undandragna verksamhet. I vad mån en särskild kongressledamot kan göra ett eget initiativ

gällande beror därför helt och hållet på hans ställning och inflytande i dessa kretsar. Kongressens offentliga sessioner ha föga annat att göra än att inregistrera kommittéernas beslut. Debatten begränsas även här i stor utsträckning genom »closure by previous question» med flera metoder för dess omedelbara avslutande och tidsbegränsning för talarna.

I den franska deputeradekammaren är den enskilde ledamotens parlamentariska initiativ väsentligen på grund av de förvirrade partiförhållandena däremot av något större betydelse än i England och Förenta staterna. Likvisst kan man icke tala om en obegränsad frihet, då partigruppernas kontroll på sina medlemmar icke dess mindre är ganska stark. Likväl blir Frankrikes deputeradekammare utan tvivel en parlamentarisk församling där tidsslöseriet är en synnerligen framträdande företeelse, och där varken regeringen eller utskotten äro i stånd att helt leda kammarens arbete, varför detta även kommit att präglas av en viss slumpmässighet.

Den svenska författningens bestämmelser tillvarataga som bekant till det yttersta den enskilde riksdagsmannens rätt till fritt initiativ och obunden prövningsrätt. Riksdagsordningen medgiver ingen tidsbegränsning i debatterna, och det parlamentariska initiativet inskränkes endast av bestämmelserna om tiden för motioners väckande.

Detta förhållande står i god överensstämmelse med gammal svensk tradition, och dess avigsidor gjorde sig på länge ej heller märkbart gällande. Orsaken härtill är utan tvivel den, att den svenska riksdagen in på senaste tider varit en församling som haft relativt gott om tid. Ej heller har talträngdheten varit särskilt påfallande, och någon teknisk obstruktion, mot vilken våra grundlagsbestämmelser knappast erbjuda något skydd, har ej förekommit.

Dessa förhållanden hava emellertid på sistone i avsevärd mån förändrats. Härvid hava naturligtvis inverkat de ovan antydda generellt verkande tidsomständigheterna. Men tydligt är även sambandet med vår egen politiska utveckling, och det är icke någon tillfällighet att året 1906 — den första riksdag vid vilken regeringsmakten representerades av

en homogen partiministär — med ett visst fog kan anses som utgångspunkten för utvecklingens nya tendens.

Denna utveckling har lett till att den svenska riksdagen blivit en av arbete jäktad församling, som endast med växande svårighet lyckats medhinna sin arbetsprestation inom i riksdagsordningen förutsatt tid. Men samtidigt har ingen egentlig förändring i de gamla formerna vidtagits, den enskilde riksdagsmannens initiativ är fortfarande både formellt och reellt fullt fritt.

Denna utveckling kan i längden ej fortskrida utan att en väsentlig ändring av riksdagens karaktär blir följden. Antingen kunde detta tänkas ske genom sessionernas förlängning, med sannolikt resultat att riksdagen helt komme att bestå av yrkespolitiker, eller också måste en avsevärd inskränkning vidtagas i den enskilde riksdagsmannens initiativ, eventuellt även förenad med införande av möjlighet att begränsa debatterna.

Partilivets stegrade intensitet har vidare i vår riksdag hittills endast medfört en ökning av riksdagens arbetsbörda och en förlängning av debatterna, som ofta karaktäriserats mera av önskan att påverka den allmänna opinionen eller markera en partiståndpunkt än präglats av avsikten att bidraga till en frågas sakliga belysning. Partilivets i vissa avseenden disciplinerande och återhållande karaktär har däremot hos oss gjort sig mindre gällande.[1]

Förhållandena kräva alltså en ändring. Mången har velat söka de nödvändiga regulativen just i utvecklingen på det område, varifrån missförhållandena egentligen till stor del synas utgå, med andra ord genom en omdaning av partiväsendets karaktär. Detta utgör ju exempelvis en av de bärande tankarna i Karl Staaffs stora arbete, Det demokratiska statsskicket, som tydligen präglas av hans uppfattning om möjligheten och önskvärdheten att i Sverige realisera en enhetlig kabinettsparlamentarism av engelsk typ, varigenom

[1] Beträffande partiväsendets inflytande på riksdagsarbetet under senare år, se t. ex. Törnebladh, Riksdagsminnen, sid. 409—414, samt beträffande det enskilda parlamentariska initiativet Staaff, Det demokratiska statsskicket, del. II, sid. 379—380.

alltså majoritetspartiets ansvarige ledare såsom statsministér skulle bliva i stånd att kontrollera och leda riksdagens arbete.

Denna tanke strider dock i mycket mot vår författnings traditioner och synes ej heller kunna påräkna stöd hos någon mera inflytelserik grupp. Den enda form av partidisciplin man tyckes vilja finna sig i är hos oss den kollektiva, som utövas av riksdagspartiernas, merendels rätt månghövdade, förtroenderåd. Denna disciplin är ju av betydligt olika art inom de olika partierna, men någon mera betydande begränsning av det enskilda parlamentariska initiativet eller ett mera effektivt påskyndande av riksdagsarbetet synes den i varje fall ej ännu hava medfört. Den enskilde riksdagsmannens obegränsade initiativ tager därför ännu en avsevärd del av riksdagens tid i anspråk. Att dess reella politiska betydelse kanske dock ej blir så stor blir ju en annan sak.

I detta sammanhang är en tanke av intresse som bl. a. framförts i en ledande artikel under rubriken »Riksdagsarbetet» i Dagens Nyheter för den 14 januari 1918, nämligen den att partiernas förtroenderåd borde under hand i realiteten kunna avgöra riksdagens ställning till föreliggande ärenden och sedan låta utskott och kamrar besluta efter de sålunda givna direktiven, varigenom man skulle snabbare kunna klargöra frågorna och undvika den nuvarande tidsutdräkten. Detta förslag ligger utan tvivel svenska politiska förhållanden närmare än tanken på en kabinettsparlamentarism, men även mot denna originellt svenska form av parlamentarism skulle utan tvivel den svenska riksdagens självständighetstraditioner starkt reagera. Dock torde riksdagsmännen som sagt hellre finna sig i att en sådan disciplin utövas av de oofficiella partiorganisationerna än av en — även parlamentarisk — regering. Till regeringskontroll över kamrarnas tidsanvändning förefinnes ju även hos oss endast högst obetydliga tendenser. Talmanskonferensen synes sålunda vid föredragningslistornas uppgörande handla fullt oberoende av regeringen.

Däremot och i förbigående sagt skulle utan tvivel — såsom även påpekas i den ovan citerade artikeln — en viss tidsbesparing kunna vinnas, om riksdagen och isynnerhet

dess utskott tillämpade något lättare arbetsformer i vissa avseenden än vad nu är fallet. Så skulle antagligen, i mera överensstämmelse med vanlig utländsk praxis, en del av utskottens skriftliga produktion kunna göras mindre omfattande. Överhuvudtaget äro arbetsformerna tunga, och mycket av proceduren skulle förmodligen kunna förenklas.

Av större betydelse synes dock alltjämt en begränsning av initiativet vara. Tanken är emellertid synnerligen impopulär. Visserligen hava inskränkningar i motionstiden tid efter annan genomförts, men de förslag som gå därutöver hava icke mött någon större förståelse. Sålunda avslogo kamrarna vid 1912 års riksdag efter konstitutionsutskottets avstyrkande (utl. n:r 39) en av herr Kjellén m. fl. i första kammaren väckt motion (n:r 112), som avsåg att skapa möjlighet att efter bägge kamrarnas samstämmiga beslut utan remiss till utskott avslå motion även inom de ständiga utskottens område. En annan motion i första kammaren av herr Clason (n:r 126) vid 1917 års riksdag, som endast påyrkade utsträckning av kammares rätt att omedelbart avslå motion till att omfatta även området för de ständiga utskottens verksamhet i de fall då motion med enahanda yrkande förevarit vid riksdag under samma treårsperiod utan att av någondera kammaren bifallas, avvisades även av konstitutionsutskottet (utl. n:r 13, sid. 24) och berördes ej i kamrarnas debatter. Ett bifall till förslaget skulle för övrigt, såsom även konstitutionsutskottet påpekade, knappast fått större praktisk betydelse, då kamrarna nu så ytterligt sällan begagnade sig av den möjlighet i detta avseende som förefinnes beträffande motioner inom de tillfälliga utskottens område, där det dock ingalunda sällan inträffar, att fullkomligt likartade motioner resultatlöst upprepas riksdag efter riksdag.

Beträffande de tillfälliga utskottens arbetsområde får för övrigt hela denna fråga om begränsningen av det parlamentariska initiativet en särskild betydelse. De tillfälliga utskottens hela verksamhet vilar ju på de enskilda riksdagsmännens parlamentariska initiativ, och hela deras arbets material föreligger alltså i enskilda motioner. Detta arbets

material kan naturligtvis utvidga sig snart sagt i oändlighet, då det ej, i olikhet med de ständiga utskottens, är bundet vid vissa mera fixerade statsfunktioner. Faran för att det enskilda oreglementerade initiativet på detta område skall taga sådana proportioner att det kan förrycka hela riksdagens arbete, ligger alltså beträffande de tillfälliga utskotten särskilt nära till hands. Å andra sidan skulle en inskränkning här knappast drabba någon av riksdagens mera vitala rättigheter. Det är ju nämligen fråga om ett område som på sätt och vis kan sägas ligga utanför riksdagens ordinarie verksamhet, och det kan därför synas fullt befogat att, om en inskränkning av det enskilda initiativet anses nödvändig, i första rummet låta den göra sig gällande på detta de tillfälliga utskottens område.

Att de tillfälliga utskottens ärenden visa tendenser att taga allt större del av kamrarnas tid i anspråk framgår för övrigt av nedanstående tabell, där kamrarnas tid beräknats på det enda praktiskt möjliga, ehuru naturligtvis ej fullt exakta sättet, nämligen efter de stenografiska protokollens sidantal.

År	Första kammaren			Andra kammaren			Riksdagen		
	Protokollens sidantal	Därav tillf. utsk:s ärend.	%	Protokollens sidantal	Därav tillf. utsk:s ärend.	%	Protokollens sidantal	Därav tillf. utsk:s ärend.	%
1906	1 795	50	2,79	2 734	137	5,01	4 529	187	4,13
1907	2 018	123	6,09	3 167	159	5,02	5 185	282	5,43
1908	2 092	131	6,26	3 638	338	9,29	5 730	469	8,18
1909	1 887	86	4,55	3 542	217	6,13	5 429	303	5,58
1910	2 007	187	9,32	4 080	429	10,51	6 087	616	10,12
1911	2 125	166	7,81	4 013	584	14,55	6 138	750	12,22
1912	2 562	276	10,77	3 696	513	13,88	6 258	789	12,61
1913	2 452	143	5,83	4 010	477	11,90	6 462	620	9,59
1914 A ...	379	15	3,96	679	47	6,92	1 058	62	5,86
1914 B ...	1 749	144	6,51	2 974	218	7,33	4 723	332	7,03
1915	1 919	245	12,51	3 170	479	15,11	5 089	724	14,23
1916	2 054	197	9,60	3 055	201	6,55	5 109	398	7,79
1917	2 569	214	8,33	4 344	446	10,27	6 913	660	9,55
	Medeltal: 7,60 %.			Medeltal: 9,85 %.			Medeltal: 9,10 %.		

Av denna statistik framgår ju dels den snabbt växande omfattningen av riksdagsarbetet i dess helhet men även den procentuellt tämligen stadigt ökade andel däri, som tillföres av de ständiga utskotten.[1] Det är ej att undra på att betänkligheter kunna uppstå mot en sådan utveckling som medför att en allt större del av riksdagens tid tages i anspråk för de tillfälliga utskottens ärenden, under det att riksdagens och dess medlemmars arbetsförmåga samtidigt till det yttersta måste pressas för att kunna fylla andra krävande uppgifter. De tillfälliga utskottens ärenden äro ju ofta av den natur att de, även om de sakna större politisk betydelse eller föga hava att skaffa med riksdagens praktiska statsuppgift, likväl lätt kunna locka till långa diskussioner, en tendens, vilken, såsom redan framhållits, de gällande reglerna för riksdagens verksamhet samt de svenska politiska förhållandena i övrigt göra det synnerligen svårt att effektivt motarbeta.

De som eftersträvat de tillfälliga utskottens ersättande med ett ständigt hava understundom motiverat detta även ur synpunkten av arbetsbesparing för riksdagen. Denna uppfattning synes dock knappast väl grundad. Måhända skulle ett sådant utskott mera summariskt kunna avfärda en del omogna motioner, men å andra sidan skulle införandet av ett dylikt nytt ständigt utskott sannolikt blåsa upp de nuvarande tillfälliga utskottsärendena till större politisk betydelse och aktualitet, liksom även onödigt binda riksdagens nuvarande relativa frihet beträffande dessa ärendens behandling.

Huru betydelsefullt det än ur vissa synpunkter kan anses vara, att den enskilde riksdagsmannen äger möjlighet att motionsvägen fritt göra påpekanden och framställningar till föremål för riksdagens uppmärksamhet, så synes sålunda likväl den praktiska nödvändigheten föra tanken på begränsningen av det enskilda parlamentariska initiativet inom de tillfälliga utskottens område i förgrunden. På riksdagens övriga verksamhetsområden begränsas detta initiativ så att säga av sig självt, på grund av förhållandenas makt. Men

[1] En viss tendens i motsatt riktning synes dock göra sig gällande vid riksdagar, som dominerats av någon stor politisk fråga.

inom de tillfälliga utskottens område har det alltjämt ett stort spelrum, som knappast visat sig förenligt med nödig jämvikt i riksdagsarbetets organisation.

En dylik begränsning kan naturligtvis realiseras på många olika vägar. En sådan väg, som icke förutsätter någon grundlagsändring, vore den att kamrarna helt enkelt oftare begagnade sig av möjligheten att omedelbart utan remiss till utskott avslå motioner inom de tillfälliga utskottens område. Men ett sådant beslut får lätt något okollegialt över sig, och måhända skulle även en dylik praxis kunna missbrukas i partisyfte. Utländska föredömen peka även på andra vägar, så kräves t. ex. understundom att en motion för att kunna upptagas till behandling skall vara undertecknad av ett visst minimiantal ledamöter, exempelvis sju eller femton. Även förekomma ofta bestämmelser i syfte att förhindra förnyat framställande av ett förslag som nyligen förkastats.

Det viktigaste förblir emellertid den allmänna politiska utvecklingen, isynnerhet i avseende på den parlamentariska självkritiken och partidisciplinen inom parlamenten. Frågan står sålunda i närmaste samband med ett av samtidens betydelsefullaste politiska problem. Hela frågan om de tillfälliga utskottens ställning är för övrigt synnerligen belysande för det oroliga övergångsskede i vilket vårt riksdagsskicks utveckling nu befinner sig, där ofta de gamla traditionella formerna och det nya innehållet synas komma i ett ohjälpligt motsatsförhållande. Riksdagen såsom institution fungerar knappast längre med full harmoni, jämvikten saknas, och den största oklarhet råder beträffande hela riktningen av vårt parlamentariska livs utveckling.

Förteckning över av Riksdagens tillfälliga utskott under riksdagarna 1867—1917 handlagda ärenden.

Anm. Häri ingå även "enskilda" utskott, men ej särskilda.

1867.

Första Kammaren:

1. ang. talmanssammanträden.
2. „ tryckningen av Riksdagens handlingar.
3. „ överlämnande åt talmännen att första gången sammankalla kamrarnas gemensamma utskott.
4. „ förslag till reglementariska föreskrifter för Riksdagen.
5. „ anmärkningar vid behandling av Utl. n:o 4.
6. „ bestämda föreskrifter i vissa punkter av Kungl. stadg. om folkundervisningen i riket.
7. „ indelning av Bihanget till Riksdagens protokoll.
8. „ utgivande av en Riksdagstidning.
9. „ intagande i de reglementariska föreskrifterna för Riksdagen av några stadganden, rörande sättet för ärendenas behandling i utskotten.
10. „ upptagande av statslån genom Kungl. Majt:s medverkan.
11. „ återremiss av Utl. n:o 9.
12. „ lanträntérimedlens förräntande och tillhandahållande för allmänna rörelsen.
13. „ upprättande av en fullständig tablå över statsverkets ställning.
14. „ justeringen av Kammarens vid Riksdagens slut ojusterade protokoll.

Andra Kammaren:

1. ang. avlägsna rote- och rusthållsdelars utbyte emellan de särskilda stamrotarna. (3: 1).
2. „ skyldighet att bidraga till rustnings-, och roteringsbesvärets utgörande (3: 2).
3. „ upphävande av det nya skeppsmätningsreglementet. (6: 1).
4. „ rätt för innehavare av förenade skollärare- och klockaretjänster att uppbära de för båda tjänsterna anslagna löneförmåner. (1: 1).
5. „ användande av terminsavgifterna till bestridande av kostnaderna för städning, ved och ljus vid en del skolor. (1: 2).
6. „ användande av en del av de vid elementarläroverken utgående skolavgifter till bildande av en fond för läroverkens utvidgning. (1: 3).
7. „ ändring i stadgande för frivilliga auktioners hållande i städerna. (4: 1).
8. „ kommuners skyldighet att ha anställd examinerad barnmorska. (4: 2).
9. „ utsträckning av hittills medgivna undantag från förbudet mot lotteriinrättningar. (4: 3).
10. „ rätt för Serafimerordensgillet att lösa till skatte försålda hospitalshemman. (4: 4).

11. ang. förändrade bestämmelser i gällande jaktstadga. (4: 5).
12. „ befrielse från tullvisitation för svenska från inrikes orter kommande fartyg. (6: 2).
13. „ avhjälpande av olägenheter, som för yrkesidkare vållas av hantverkerier inom fängelserna. (5: 1).
14. „ uppskov med tillsättande av ledigblivande borgmästareämbeten i vissa städer, som blivit föreslagna att läggas under landsrätt. (5: 2).
15. „ beredande av pensioner åt ålderstigna och otjänstbara prästmän. (2: 1).
16. „ ändring av K. Förordn. 11 juli 1862 om ordnande av prästerskapets löneinkomster. (2: 2).
17. „ upptagande i blivande propositioner rör. statsverkets tillstånd och behov av särskild kostnadsstat för järnvägarna. (2: 3).
18. „ ändring i 12 § Läroverksstadgan. (1: 4).
19. „ ändring i 6 § 3 mom. i 1842 års Folkskolestadga. (1: 5).
20. „ tillägg i stadgan för rikets allm. elementarläroverk. (1: 6).
21. „ återremiss av utl. n:o 3. (6: 3).
22. „ inrättande av tullstation vid Nylands lastageplats. (6: 4).
23. „ lindring i roteringsskyldigheten i övre Dalarna. (3: 3).
24. „ utsträckning av kronolänsmännens fribrevsrätt. (2: 4).
25. „ förslag till arbetsordning för andra kammaren. (Ensk. utsk.).
26. „ flyttning av länsresidenset i Kalmar. (5: 3).
27. „ tacksägelseskrivelse från riksdagen till Kapiten John Ericson i Amerika. (5: 4).
28. „ förändrade grunder för ämbets- och tjänstemäns avlöning m. m. (2: 5).
29. „ återremiss av A. K:s bet. n:o 7. (4: 6).
30. „ bildande av sparbanker inom kommunerna. (5: 5).
31. „ överflyttning till bankerna av lanträntеriernas kassaförvaltning. (5: 6.)
32. „ upphävande av 3 § i stadgan ang. folkundervisningen. (1: 7).
33. „ folkundervisningen. (1: 8).
34. „ rättighet för vissa lärare att vid enskilda läroverk åtnjuta tur- och tjänsteårsberäkning m. m. (1: 9).
35. „ motverkande av utvandringen till Amerika. (5: 7).
36. „ arbetslösa lantmäteritjänstemäns användande till särskilda göromål. (5: 8).
37. „ granskning och omarbetning av gällande seglationsförordning. (6: 5).
38. „ förändring i trafiken å statens järnvägsstambanor. (5: 9).
39. „ återremiss av utl. n:o 19. (1: 10).
40. „ ändring i förordn. rör. prästval.
41. „ återremiss av utl. n:o 16. (2: 6).
42. „ kronobrevbäringsskyldighetens ordnande. (2: 7).
43. „ förslag till reglementariska föreskrifter för Riksdagen. (Ensk. utsk. 2).

1868.

Första Kammaren:

1. ang. föreskrift rörande tiden för uppsättningen och justeringen av Kammarens protokoll. (1: 1).
2. „ förslag till reglementariska föreskrifter för Riksdagen. (1: 2).
3. „ mogenhetsexamen vid enskilda läroverk. (2: 1). (Jfr A. K. 35).
4. „ tiden för allmänna vägars lagning och grusning. (3: 1). (Jfr A. K. 42).
5. „ hämmande av lösdriveriet och tiggeriet i landet. (3: 2).
6. „ inskränkning i rättigheten att idka lanthandel. (3: 3).
7. „ ändring av jaktstadgan. (3: 4).
8. „ ändring i 12 § Läroverksstadgan. (2: 2). (Jfr A. K. 36).
9. „ insändande från Generaltullstyrelsen av vissa uppgifter. (3: 5).
10. „ anmärkn. mot utl. n:o 4. (3: 6).
11. „ anmärkn. mot utl. n:o 7. (3: 7). (Jfr A. K. 43).
12. „ utfärdande av vissa bevis utan lösen. (3: 8). (Jfr A. K. 44).
13. „ förslag till ordningsstadga för Riksdagens F. K. (1: 3).

14. ang. återremiss av utl. n:o 5. (3: 9).
15. „ undantag från gällande förordning om skeppsmätning. (3: 10). (Jfr A. K. 32).
16. „ plan för det tekniska undervisningsväsendets ordnande. (2: 3).
17. „ indragning av överingenjörstjänsten i Generallantmäterikontoret m. m. (3: 11). (Jfr A. K. 21).
18. „ ändringar i K. Förordn. rör. prästval ävensom ändring i förf. rör. prästerlig befordran och besättande av regaler och konsistoriella gäll. (2: 4). (Jfr A. K. 5).
19. „ fördelning mellan kyrkoherdar och komministrar av pastorala göromål. (2: 5). (Jfr A. K. 2).
20. „ folkskolan och elementarläroverket. (2: 6). (Jfr A. K. 39).

Andra Kammaren:

1. ang. ändring i K. Förordn. rör. ordnande av prästerskapets inkomster. (3: 1).
2. „ fördelning mellan kyrkoherdar och komministrar av de pastorala göromålen. (3: 2). (Jfr F. K. 19).
3. „ ändring i K. Förordn. ang. klockares löneförmåner. (3: 3).
4. „ ändring i sättet för besluts fattande om förening av klockare- och orgelnistsysslor. (3: 4).
5. „ ändring i K. Förordn. rörande prästval. (3: 5). (Jfr F. K. 18).
6. „ ändring i föreskrifter om lösen för boupptecknings inregistrerande vid domstol. (5: 1).
7. „ sättet för uppbärande av församlingarna tillkommande skyddsavgift. (5: 2).
8. „ förändring i gällande expeditionstaxa. (5: 3).
9. „ sättet för uttagande av frälseränta och augmentsränta. (5: 4).
10. „ fördelningen av uppbörden av kronoutskylderna. (5: 5).
11. „ sättet för utsökande av undsättningsmedel. (5: 6).
12. „ sättet för indrivande av resterande kommunalutskylder. (5: 7).
13. „ förekommande av spannmålsbrist i rikets nordliga län. (2: 1).
14. „ ändr. i gällande förordn. ang. villkoren för försäljning av icke spirituösa drycker. (6: 1).
15. „ utbetalande av arvode till riksdagsman för vikaries avlönande. (6: 2).
16. „ utdelning till kommunernas styrelse av vissa av K. Bihds kungörelser. (6: 3).
17. „ optionsrätt för arrendatorer av Lunds akademihemman. (6: 4).
18. „ förändringar i trafiken å statens järnvägsstambanor. (6: 5).
19. „ ändring i K. Stadgan om mått och vikt. (6: 6).
20. „ inställande av beväringsmanskapets vapenövningar. (6: 7).
21. „ indragning av överingenjörstjänsten vid Generallantmäterikontoret. (6: 8). (Jfr F. K. 17).
22. „ ändring av föreskrifter om laxfisket i Pukaviksfjorden. (4: 1).
23. „ undersökning av förhållanden som hindra landets sjöfart och skeppsbyggerinäring. (4: 2).
24. „ åtgärder till jaktens fredande. (4: 3).
25. „ förändring i gällande jaktstadga. (4: 4).
26. „ befrielse för vissa fartyg att taga lots och erlägga lotspenningar. (4: 5).
27. „ ändring i § 2 mom. 1 i K. Förordn. ang. fattigvården i riket. (2: 2)
28. „ tillägg till § 7 i K. Förordn. ang. fattigvården i riket. (2: 3).
29. „ ändring i 14 och 16 §§ av K. Förordn. ang. fattigvården i riket. (2: 4).
30. „ ändring av 3 kap. 22 § i K. Maj:ts nåd. Fiskeristadga. (4: 6).
31. „ inskränkning i dispositionsrätten över skogen å äldre nybyggen, när de till skatte omföras. (4: 7).
32. „ upphörande av tillämpandet av gällande förordningar om skeppsmätning för vissa fartyg. (4: 8). (Jfr F. K. 15).
33. „ förslag till reglementariska föreskrifter för riksdagen. (6: 9).

34. ang. utfärdande av författning rör. båtsmanstorpen inom Blekinge län. (6: 10).
35. „ mogenhetsexamen vid enskilda läroverk. (1: 1). (Jfr F. K. 3).
36. „ ändring i 12 § Läroverksstadgan (1: 2). (Jfr F. K. 8.)
37. „ „ 3 § K. M:ts nåd. stadga ang. folkundervisningen i riket i fråga om kostnader för anskaffande och underhåll av skollokaler (1: 3).
38. „ tillägg i 6 § 1 mom. av K. Stadgan ang. folkundervisningen i riket. (1: 4).
39. „ väckta motioner rör. folkskolan och elementarläroverken. (1: 5). (Jfr F. K. 20.)
40. „ upprättande av en bildningsanstalt för danande av lärare. (1: 6).
41. „ upptagande av fornnordiska språk som läroämne vid universiteten. (1: 7).
42. „ ändr. i gällande föreskrifter rörande tiden för allmänna vägars grusning och lagning. (6: 11). (Jfr F. K. 4.)
43. „ ändr. i § 20 Jaktstadgan (4: 9). (Jfr F. K. 11.)
44. „ utfärdande av vissa bevis utan lösen. (4: 10). (Jfr F. K. 12.)
45. „ utdebiterandet av kostnaderna för kronobrevbäringsskyldigheten. (6: 12).

1869.

Första Kammaren:

1. ang. meddelande av föreskrifter rör. försiktighetsmått vid svedjande. (2: 1).
2. „ revision av fattigvårdsförordningen m. m. (1: 1).
3. „ ändr. i K. Cirk. $^{27}/_{9}$ 1804 i fråga om värdskapet till kronohemman i visst fall. (2: 2).
4. „ anmärkningar mot utl. n:o 2. ((1: 2).
5. „ ett lotsfartygs förläggande under Skagen. (2: 3). (Jfr A. K. 4.)
6. „ anmärkningar mot utl. n:o 1. ((2: 4).
7. „ förändrade kompetensbestämmelser till vissa tjänster inom Norrbottens län. (2: 5). (Jfr A. K. 15.)
8. „ befrielse för vissa fartyg att taga lots m. m. (2: 6). (Jfr A. K. 14.)
9. „ ändr. av 20 § i instruktionen för kompanichefer vid flottans båtsmanskompanier. (2: 7). (Jfr A. K. 17.)
10. „ förening av folkskollärare-, klockare- och orgelnisttjänster. (2: 8). (Jfr A. K. 20.)

Andra Kammaren:

1. ang. återlämnande av en motion. (3: 1).
2. „ ändr. i K. M:ts nåd. jaktstadga med avs. å jakt efter älg. (5: 1).
3. „ „ i K. M:ts nåd. Fiskeristadga. (5: 2).
4. „ ett lotsfartygs förläggande under Skagen. (5: 3). (Jfr F. K. 5.)
5. „ ersättning till boställsinnehavare för odlingar. (4: 1).
6. „ förslag till ändring i gällande resereglemente. (4: 2).
7. „ indragning av överflödiga ämbets- och tjänstebefattningar. (4: 3).
8. „ förslag till pensionsinrättning för tjänstemän och betjänte vid Statens järnvägar och telegrafverket. (4: 4).
9. „ tillägg till 11 § i gällande förordn. i avseende på uppbörden av prästerskapets inkomster. (4: 5).
10. „ förändrad kostnadsersättning åt exekutor i utsökningsärenden. (4: 6).
11. „ ändr. i gällande förordn. ang. passagerareångfartyg. ((5: 4).
12. „ upphörande av till sjömanshusen utgående s. k. "plåtavgift". (5: 5).
13. „ ändr. i gällande jaktstadga. (5: 6).
14. „ befrielse för vissa fartyg att taga lots. (5: 7). (Jfr F. K. 8.)
15. „ förändrade kompetensbestämmelser till vissa tjänster inom Norrbottens län. (4: 7). (Jfr F. K. 7.)
16. „ tillägg i gäll. posttaxa ang. postförvaltares arvode för tidningars avsändande. (4: 8).

17. ang. ändr. av § 20 i Instruktionen för cheferna vid flottans båtsmanskompanier. (4: 9). (Jfr F. K. 9.)
18. „ ändr. i Instruktionen för landshövdingarna m. m. ((4: 10).
19. „ tillsättande av en kommitté för undersökning av äganderättsförhållanden inom Skåne. (3: 2).
20. „ förening av folkskollärare-, klockare- och orgelnisttjänster. (1: 1). (Jfr F. K. 10.)
21. „ ändr. o. tillägg i K. Stadgan ang. folkundervisningen i riket. (1: 2).
22. „ ändr. i gäll. bestämmelser rör. trafiken å Statens järnvägar. (6: 1).
23. „ ändr. av den föreskrivna tiden för omjustering av mått, målkärl och vikter. (6: 2).
24. „ uppbärande och debiterande av avgifter som utgå för härads eller tingslags samfälda ändamål. (6: 3).
25. „ kronouppbördens på Öland fördelning på två terminer. (6: 4).
26. „ ändring i stadgandena om deltagande uti byggnad och underhåll av kyrka m. m. (6: 5).
27. „ mantalsskrivningsbestyrets överflyttande till länsmännen. (6: 6).
28. „ åvägabringande av reciprocitet i ländernas tullagstiftning. (5: 8).
29. „ ändr. i 3 Kap. 22 § Fiskeristadgan. (5: 9).
30. „ bestämmande av viss tid å vilken lärarbefattning vid folkskola må tillträdas. (1: 3).
31. „ ändr. i stadganden ang. prov för sökande till lärareSysslor vid rikets elementarläroverk. (1: 4).
32. „ teatercensurens avskaffande. (1: 5).
33. „ fattigvårdslagstiftningen i riket. (2: 1).
34. „ utredn. huru det under Karl XI:s tid av rusthållarna sammanskjutna s. k. "reservkapital" blivit använt. (3: 3).
35. „ optionsrätt för arrendatorer av Uppsala och Lunds akademihemman. (3: 4).
36. „ utfående av vissa i Danmark befintliga handlingar och kartor. (3: 5).
37. „ förändr. i tillsättande av postförvaltaretjänster. (4: 11).
38. „ befrielse för svensk kommun att giva ersättning för i Norge lämnat understöd åt svenska arbetare. (2: 2).
39. „ åtgärder till hämmande av emigrationen. (2: 3).
40. „ skyldighet för utländsk undersåte att i visst fall hava ombud. (6: 7).
41. „ ordensväsendets upphävande eller inskränkning. (6: 8).
42. „ förändrade föreskrifter ang. ekonomiska besiktningar. (6: 9).
43. „ begäran om K. M:ts medverkan för åstadkommande av allmän avväpning och evig fred. (6: 10).
44. „ fördelningen emellan socknar inom samma pastorat av återvunnen helgonskyld. (3: 6).
45. „ återremiss av utl. n:o 6. (4: 12).
46. „ förändring i elementarläroverkens undervisningsplan. (1: 6).
47. „ förändring i elementarläroverkens undervisningsplan. (1: 7).
48. „ ordnande av inspektionen över folkskolorna. (1: 8).

1870.

Första Kammaren:

1. ang. delning av Stockholms län. (1: 1).
2. „ tillägg i gällande jaktstadga. (1: 2).
3. „ väganläggning mellan Stensele kyrka och Raufjorden i Norge. (1: 3).
4. „ tillägg i 3 § 1 mom. K. Förordn. ang. lots- och fyrinrättningen. (2: 1).
5. „ ändring av 14 § i Stadgan för F. K:s arbetsordning. (2: 2).
6. „ nedsättning av porto för svar å telegram. (1: 4). (Jfr A. K. 14).
7. „ revision av konsulsstadgan. (2: 3).
8. „ ändring i 5 § av instruktionen för direktionerna över länens lasarett och kurhus. (1: 5). (Jfr A. K. 20).

9. ang. beslut om ändrad plan för undervisningen vid rikets elementarläroverk. (2: 4). (Jfr A. K. 28).
10. „ ämbetsförvaltningens reorganisation till vinnande av förenkling och besparing. (2: 5). (Jfr A. K. 27).

Andra Kammaren:

1. ang. återhämtande på statsverkets bekostnad av vissa personer som avvika till Amerika. (4: 1).
2. „ rättighet för rusthållare att under vissa villkor begagna nummerhästen till arbete. (4: 2).
3. „ delning av Stockholms län. (4: 3).
4. „ förbud för lanthandlare att idka handel med vissa varor. (4: 4).
5. „ sättet för augmentsräntas uppbärande. (4: 5).
6. „ tryckta formulär till frejdebetyg. (4: 6).
7. „ åtgärder för att från Danmark utfå vissa handlingar och kartor. (4: 7).
8. „ tillsättande av en kommitté för utarbetande av förslag till en ny folkskolestadga. (1: 1).
9. „ tillägg till 1 § 1 mom. i K. stadg. om folkundervisningen. (1: 2).
10. „ ändring i gällande förordning ang. allmänt ordnande av prästerskapets inkomster. (2: 1).
11. „ hemställan att den som förut innehar ordinarie tjänst på stat icke må förordnas till tjänsteman vid statens järnvägar. (2: 2).
12. „ utredning om reorganisation av lantmäteristaten. (2: 3).
13. „ religionsundervisningens skiljande från folkskollärarebefattningen. (1: 3).
14. „ nedsättning i portot för svar å telegram. (3: 1). (Jfr F. K. 6).
15. „ förändring i § 16 av gällande jaktstadga. (3: 2).
16. „ ändring i K. stadg. ang. justering av mått, mål o. vikt. (3: 3).
17. „ hemställan om utfärdande av författning ang. beskaffenheten av ångkittlar o. ångpannor m. m. (3: 4).
18. „ behandling av vissa svenska ångbåtar mellan orter å danska kusterna och svenska städer. (3: 5).
19. „ ändr. i gällande bestämmelser rör. trafiken å St. järnvägar. (3: 6).
20. „ ändr. i 5 § av instruktionen för direktionerna över länens lasarett och kurhus. (2: 4). (Jfr F. K. 8).
21. „ skiljande av landshövdinge- och militärbefälhavarebefattningarna på Gottland. (2: 5).
22. „ tillägg till 32 § i Fabriks- och Hantverksordningen. (3: 7).
23. „ utsträckning av bankbolags utlåningsrätt. (3: 8).
24. „ tillägg till § 7 i K. M:ts ordningsstadga för rikets städer. (3: 9).
25. „ ny avlöningsstat för landssekreterare. (2: 6).
26. „ indelningsverkets avlösande och en ny stams upprättande. (5: 1).
27. „ ämbetsförvaltningens reorganisation. (2: 7). (Jfr F. K. 10).
28. „ förändrad plan för undervisningen vid rikets elementarläroverk. (1: 4). (Jfr F. K. 9).
29. „ utarbetande av plan för rikets fästningsväsende. (5: 2).

1871.

Första Kammaren:

1. ang. villkoren för försäljning av vin, öl och kaffe m. m.
2. „ revision av gällande föreskrifter rör. eder.
3. „ revision av stadg. rör. försvarslösa och till allmänt arbete förfallna personer.
4. „ förenklad anordning av göromålen inom statsförvaltningen.
5. „ tillägg o. förändring i K. cirk. ang. konsistorienotariernas uppbördsprovision. (Jfr A. K. 19)
6. „ skyldighet att deltaga i kostnaden för anskaffande och underhåll av rum för folkskolan. (Jfr A. K. 7).

7. ang. ändring i grunderna för bidrag till folkskollärares avlöning. (Jfr A. K. 18).
8. „ tillägg till gällande förordn. ang. utvidgad näringsfrihet. (Jfr A. K. 25).

Andra Kammaren:

1 ang. ämbetsförvaltningens reorganisation. (2: 1).
2. „ utdelande av länsstyrelsernas kungörelser till kommunalstämmans ordförande. (2: 2).
3. „ tjänstemäns pensionering m. m. (2: 3).
4. „ ändring rör. försäljning av öl och vin. (3: 1).
5. „ ändrad lydelse av 14 § i arbetsordningen för riksdagens A. K. (1: 1).
6. „ ändrad lydelse av 4 § 3 mom. i K. Stadg. om folkundervisningen i riket. (1: 2)
7. „ skyldighet att deltaga i kostnaden för nybyggnad o. underhåll av lokaler för folkskolan. (1: 3). (Jfr F. K. 6).
8. „ tillägg till föreskrifter ang. prästerskapets löneförmåner. (2: 4).
9. „ anställande vid statens järnvägar av personer som innehava annan ordinarie tjänst. (2: 5).
10. „ förenkling och avskaffande av civila och militära uniformer. (2: 6).
11. „ skattpenningars utbetalande för dödad räv och hök. (3: 2).
12. „ kronobrevbäringens övertagande av postverket. (3: 3).
13. „ ändring i gällande legostadga. (3: 4).
14. „ utarbetande av ny taxa för passageraretrafiken å St. Järnvägar. (3: 5).
15. „ medgivande av lånerätt i Manufakturdiskonten åt fabriker för artificiella gödningsämnen. (3: 6).
16. „ undersökning av Sveriges kuster i o. för deras befästande. (3: 7).
17. „ villkoren för försäljning av vin, öl, kaffe m. m. (3: 8).
18. „ ändr. i grunderna för bidrag till folkskollärares avlöning. (1: 4). (Jfr F. K. 7).
19. „ ändring i K. cirk. ang. konsistorienotariernas uppbördsprovision. (2: 7). (Jfr F. K. 5).
20. „ skyldighet att deltaga i kostnader för nybyggnad och underhåll av lokaler för folkskolan. (1: 5).
21. „ skyldighet för lärjunge vid elem. läroverk att bidraga till lärarnas avlönande. (1: 6).
22. „ rättighet för lärare vid vissa läroanstalter att åtnjuta lönetur- och tjänsteårsberäkning. (1: 7).
23. „ förklaring av K. brevet till Kammarkollegium $^{17}/_{9}$ 1856 ang. helgonskylden. (1: 8).
24. „ återremiss av Utl. n:o 19. (2: 8).
25. „ tillägg i förordningen ang. utvidgad näringsfrihet. (3: 9). (Jfr F. K. 8).
26. „ ändringar i K. förordn. om hushållningen med de allmänna skogarna i riket. (3: 10).
27. „ befrielse för sjömän att till sjömanshus erlägga s. k. hyresavgift. (3: 11).
28. „ ändring i K. förordn. ang. villkoren för försäljning av vin, öl, kaffe m. m. (3: 12).

1872.

Första Kammaren:

1. ang. ändring i gällande förordn. ang. expeditionslösen. (1: 1). (Jfr A. K. 4).
2. „ villkoren för försäljning, till förtäring på stället, av vin, öl m. m. (1: 2). (Jfr A. K. 15).
3. „ änkesäten i Halland och Bohuslän. (1: 3). (Jfr A. K. 2).

4. ang. skyldighet för innehavare av viss statens egendom på landet att bidraga till folkskollärares avlöning. (1: 4). (Jfr A. K. 12).
5. „ krigsundervisning i skolorna m. m. (1: 5). (Jfr A. K. 11).
6. „ ordnandet av den medicinska undervisningen i riket. (2: 1). (Jfr A. K. 19).
7. „ utarbetande av förteckning över gällande lagar och författningar. (1: 6). (Jfr A. K. 9).
8. „ rättighet för landstingen att uppsätta förslag till folkskoleinspektörer. (1: 7). (Jfr A. K. 20).
9. „ kungörande i kyrkorna av kronohemmans lösen eller omföring till skatte. (1: 8). (Jfr A. K. 13).
10. „ vissa tjänsters återbesättande endast på förordnande. (1: 9). (Jfr A. K. 21).
11. „ infordrande av statistiska uppgifter rör. den kommunala rösträtten. (1: 10). (Jfr A. K. 30).
12. „ ersättning för understöd, som av fattigvårdssamhälle i ett av de förenade rikena Sverige och Norge lämnas nödlidande från det andra. (1: 11).
13. „ rättighet att i vissa fall utan omkostnader utbekomma deponerade medel. (1: 12).
14. „ rättighet för församlingarna i Skåne, Halland och Blekinge att uppbära den till klockarna nu utgående helgonskyld. (1: 13). (Jfr A. K. 32).

Andra Kammaren:

1. ang. nämndemäns rätt till ersättning för extra förrättningar. (2: 1).
2. „ änkesäten i Hallands och Bohus län. (2: 2). (Jfr F. K. 3).
3. „ föreskrift för kronobetjäning att utöva tillsyn över byvägars underhåll. (2: 3).
4. „ ändring i gällande förordning ang. expeditionslösen. (2: 4). (Jfr F. K. 1).
5. „ ändringar i gällande jaktstadga. (3: 1).
6. „ ändring i K. fiskeristadgan. (3: 2).
7. „ åtgärder till framläggande av förslag till vattenrättens ändamålsenliga ordnande. (3: 3).
8. „ lönetillskott av allmänna medel åt lärare vid folkskolor och småskolor. (2: 5).
9. „ utarbetande av förteckning över gällande lagar och författningar. (3: 4). (Jfr F. K. 7).
10. „ nedsättning i fraktavgiften för gödningsämnen å statens järnvägar. (3: 5).
11. „ krigsundervisning i skolorna m. m. (1: 1). (Jfr F. K. 5).
12. „ skyldighet för innehavare av viss statens egendom på landet att bidraga till folkskollärares avlöning. (2: 6). (Jfr F. K. 4).
13. „ kungörelse i kyrkorna av kronohemmans lösen eller omföring till skatte. (3: 6). (Jfr F. K. 9).
14. „ förhöjning av legan för gästgiveri-, håll- eller reservskjuts. (3: 7).
15. „ villkoren för försäljning, till förtäring på stället, av vin, öl m. m. (3: 8). (Jfr F. K. 2).
16. „ rättighet för kronobetjäning att i visst fall kostnadsfritt begagna statens telegrafledningar. (2: 7).
17. „ skyldighet för staten att bestrida fattigvårdskostnaden för sådan svensk medborgare, som över ett år vistats i Norge. (3: 9).
18. „ befrielse för vissa båtar från hamnumgälder. (3: 10).
19. „ den medicinska undervisningens ordnande. (1: 2). (Jfr F. K. 6).
20. „ rättighet för landstingen att uppsätta förslag till folkskoleinspektörer. (1: 3). (Jfr F. K. 8).
21. „ vissa tjänsters återbesättande endast på förordnande. (2: 8). (Jfr F. K. 10).
22. „ likformigt ordnande av undervisningen i folkskolorna. (1: 4).
23. „ förändrad reglering av folkundervisningen. (1: 5).

24. ang. traktaments- och skjutsersättning åt nämndemän under ting och tingsresor. (2: 9).
25. „ nämndemäns rätt till ersättning för extra förrättningar. (2: 10).
26. „ återremiss av utl. n:o 13. (3: 11).
27. „ upphävande av K. Förordn. $^{15}/_{2}$ 1855 samt 2 mom. 32 § i K. Förordn. $^{9}/_{6}$ 1871 ang. fattigvården i riket ävensom återremiss av bet. n:o 17. (3: 12).
28. „ återremiss av utl. n:o 7. (3: 13).
29. „ indragning av vissa ämbeten och tjänster m. m. (2: 11).
30. „ införande av statistiska uppgifter rör. den kommunala rösträtten. (3: 14). (Jfr F. K. 11).
31. „ upphävande av K. k. $^{9}/_{11}$ 1871 och $^{19}/_{1}$ 1872 om nedsättning i rekryt-åldern m. m. (3: 15).
32. „ rättighet för vissa församlingar i Skåne, Halland och Blekinge att uppbära den till klockaren utgående helgonskyld. (2: 12). (Jfr F. K. 14).
33. „ upphörande av expeditionslösen i vissa fall. (2: 13).
34. „ återremiss av utl. n:o 29. (2: 14).

1873.

Första Kammaren:

1. ang. skogshushållningen. (1: 1).
2. „ skyldighet för studerande som ämna inträda i prästeståndet att avlägga teologisk-filosofiska examen. (2: 1). (Jfr A. K. 23).
3. „ förbättring av rikets anstalter för sinnessjukas vård. (1: 2).
4. „ beräkning av allmänna vägars längd samt av resekostnadsersättningar. (1: 3). (Jfr A. K. 9).
5. „ utsträckning av pensionsrätten för folkskolelärare. (2: 2). (Jfr A. K. 18).
6. „ sättet för folkskoleinspektörers tillsättande. (2: 3). (Jfr A. K. 15).
7. „ revision av lagstiftningen rör. sprängämnens tillverkning m. m. (1: 4). (Jfr A. K. 12).
8. „ utlännings rätt att i riket förvärva eller besitta fast egendom eller idka bergsbruk. (3: 1).
9. „ förändrad organisation av Nedre Justitie-revisions-expeditionen. (1: 5). (Jfr A. K. 19).
10. „ rättighet för församlingarna i Lunds stift och Halland att förfoga över helgonskylden. (2: 4). (Jfr A. K. 17).
11. „ åtgärder för bevakande av Statens rätt i avseende på de egendomar som innehavas av engelska bolaget "The new Gellivara Company Limited". (3: 2). (Jfr A. K. 24).
12. „ återremiss av bet. n:o 8. (3: 3).

Andra Kammaren:

1. ang. den s. k. kurhusavgiftens upphörande m. m. (4: 1).
2. „ ändring i gällande stadga ang. fjärdingsmän m. m. (2: 1).
3. „ nämndemäns rätt till skjutsersättning vid vissa tjänsteförrättningar m. m. (2: 2).
4. „ uppbördsprovision för kronofogde i vissa fall. (2: 3).
5. „ D. D. M. Konungens och Drottningens kröning. (1: 1).
6. „ sättet för posttjänstemäns tillsättande. (2: 4).
7. „ ändring i de för uppbörden av kyrkoherdes lön gällande grunder. (2: 5).
8. „ tillägg i K. fiskeristadgan. (3: 1).
9. „ beräkning av allmänna vägars längd samt av resekostnadsersättningar. (4: 2). (Jfr F. K. 4).
10. „ rättighet för kronobetjäning att i visst fall kostnadsfritt begagna statens telegrafinrättningar. (4: 3).

11. ang. ändring i gällande förordn. om expeditionslösen. (4: 4).
12. „ revision av lagstiftningen rör. sprängämnens tillverkning m. m. (3: 2). (Jfr F. K. 7).
13. „ viss ändring i K. M:ts beslut $^{9}/_{12}$ 1871 rör. de Hvitfeldtska stipendiehemmanen. (3: 3).
14. „ åvägabringande av likstämmighet mellan svenska och norska prästerskapets attester m. m. (4: 5).
15. „ folkskoleinspektörers tillsättning. (1: 2). (Jfr F. K. 6).
16. „ ändring av 11 § i gällande resereglemente. (4: 6).
17. „ rättighet för församlingarna i Lunds stift och Halland att förfoga över helgonskylden. (1: 3). (Jfr F. K. 10).
18. „ ändring i K. reglementet ang. folkskolelärares pensionsinrättning. (1: 4). (Jfr F. K. 5).
19. „ reorganisation av Nedre Justitie-revisions-expeditionen. (2: 6). (Jfr F. K. 9).
20. „ indragning av K. krigshovrätten m. m. (2: 7).
21. „ utfärdande av författning till ordnande av byalagens angelägenheter. (3: 4).
22. „ återremiss av utl. n:o 20. (2: 8).
23. „ skyldighet för vissa teologie studerande att avlägga teologisk-filosofiska examen. (2: 9). (Jfr F. K. 2.)
24. „ åtgärder för bevakande av statens rätt i avseende på de egendomar, som innehavas av engelska bolaget "The new Gellivara Company. Limited". (3: 5). (Jfr F. K. 11.)
25. „ tillhandahållande för allmänheten av Riksdagens förhandlingar i sammandrag m. m. (1: 5).
26. „ förändring av gällande stadganden om hemortsrätt. (1: 6).
27. „ utländsk undersåtes rätt att i riket förvärva och besitta fast egendom samt idka näring.

1874.

Första Kammaren:

1. ang. nedsättning i kontrollstämplingsavgifterna.
2. „ ändring i gällande reglemente för de lägre lantbruksskolorna. (Jfr A. K. 7.)
3. „ nämndemans rätt till ersättning för extra förrättningar m. m.
4. „ befrielse från fyr- och båkavgifter för fartyg, som söka nödhamn. (Jfr A. K. 8.)
5. „ åtgärder för skyndsammare offentliggörande av Riksdagens förhandlingar. (Jfr A. K. 21.)
6. „ ändring i gällande förordn. ang. folkskolelärarnas pensionering. (Jfr A. K. 13.)
7. „ åstadkommande av permanenta skiljedomstolar för biläggande av internationella tvistefrågor. (Jfr A. K. 12.)
8. „ bildande av en pensionsanstalt för folkskollärares änkor och oförsörjda barn. (Jfr A. K. 15.)
9. „ ändring i k. stadgan rör. avgångsexamen vid rikets högre elementarläroverk. (Jfr A. K. 11.)
10. „ utarbetande av en ordbok över svenska språket. (Jfr A. K. 18.)
11. „ rättighet till lönetursberäkning för privatlärare vid inträde i statens tjänst. (Jfr A. K. 16.)

Andra Kammaren:

1. ang. åtgärder för skyddande av Borgholms slottsruin. (3: 1).
2. „ förslag till stadga för länsjägmästare. (2: 1).
3. „ föreskrifter för arbetare, som antagas mot dagavlöning eller på beting. (3: 2).
4. „ förbud för tillverkning av tändstickor med fosfor. (3: 3).
5. „ reglerande av fattigvårdsförhållandena emellan svenska och norska kommuner. (3: 4).

6. ang. ändring i 8 § 5 mom. av Folkskolestadgan. (1: 1).
7. „ ändring i reglementet för de lägre lantbruksskolorna. (1: 2). (Jfr F. K. 2.)
8. „ befrielse från fyr- och båkavgifter för fartyg, som söka nödhamn. (3: 5). (Jfr F. K. 4.)
9. „ ändring i k. kung. ang. nämndemäns rätt till ersättning för extra förrättningar (2: 2).
10. „ ändring i k. kung. ang. expeditionslösen. (2: 3).
11. „ ändring i k. stadgan ang. avgångsexamen vid rikets högre elementarläroverk. (1: 3). (Jfr F. K. 9.)
12. „ åstadkommande av permanenta skiljedomstolar för biläggande av internationella tvistefrågor. (2: 4). (Jfr F. K. 7.)
13. „ ändring i gällande förordning ang. folkskollärarnes pensionering. (1: 4). (Jfr F. K. 6.)
14. „ förbud för lanthandlande att sälja vin- och maltdrycker. (3: 6).
15. „ bildande av en pensionsanstalt för folkskollärares änkor och oförsörjda barn. (1: 5). (Jfr F. K. 8.)
16. „ rättighet till löneturs beräkning för privatlärare vid inträde i statens tjänst. (1: 6). (Jfr F. K. 11.)
17. „ befrielse för kyrkoherdarna på landet från s. k. taxor och gärder. (2: 5).
18. „ utarbetande av en ordbok över svenska språket. (1: 7). (Jfr F. K. 10.)
19. „ förbud mot skogsavverkning å vissa åt Gellivara-verkens ägare upplåtna hemman och nybyggen. (2: 6).
20. „ förtydligande av stadgandet i Fiskeristadgan ang. kungsådra. (2: 7).
21. „ åtgärder för skyndsammare offentliggörande av Riksdagens förhandlingar. (3: 7). (Jfr F. K. 5.)

1875.

Första Kammaren:

1. ang. ändring i k. stadgan ang. folkundervisningen i riket. (1: 1).
2. „ skyndsammare offentliggörande av i kamrarna förda protokoll. (1: 2).
3. „ införande av ett nytt system för mått, mål och vikt. (1: 3). (Jfr A. K. 27.)
4. „ utarbetande av en författning ang. minderårigas användande i fabriksarbete. (1: 4).
5. „ återremiss av utl. n:o 2. (1: 5).
6. „ befrielse för vissa kyrkor från s. k. gratial-tionde. (1: 6). (Jfr A. K. 14.)
7. „ ändring i 6 § 7 mom. Folkskolestadgan. (1: 7). (Jfr A. K. 15.)
8. „ revision av gällande föreskrifter rörande eder. (1: 8.) (Jfr A. K. 16.)
9. „ bestämmande av viss tid för folkskollärarетjänsters av- och tillträdande. (1: 9). (Jfr A. K. 11.)
10. „ försäljning av sprit- och eterhaltiga vätskor. (2: 1). (Jfr A. K. 19.)
11. „ utarbetande av förslag till ny tulltaxa m. m. (2: 2).
12. „ beredande av undervisning åt dövstumma. (2: 3). (Jfr A. K. 24.)
13. „ rättighet för vissa församlingar att förfoga över helgonskylden. (1: 10). (Jfr A. K. 5.)

Andra Kammaren:

1. ang. kommunernas skyldighet att bekosta bettlares avforsling till vederbörande myndighet. (2: 1).
2. „ sprithaltiga varors utlämnande från apotek. (2: 2).
3. „ överflyttning på kommunalnämndens ledamöter av skyldighet, som nu åligger sexman, att närvara vid mantalsskrivning. (3: 1).
4. „ upphörande av upptagandet av kollekt- och stamboksmedel. (3: 2).
5. „ rättighet för vissa församlingar att uppbära helgonskylden. (3: 3). (Jfr F. K. 13.)

6. ang. bibehållande av innehavare av mindre lägenheter under vissa militieboställen. (3: 4).
7. „ införande av gemensam skoldräkt för lärjungarna i elementarläroverkens högre klasser. (3: 5).
8. „ undervisnings meddelande i folkskolan uti rikets grundlagar m. m. (1: 1).
9. „ förändring i 4 § 5 mom. i gällande folkskolestadga. (1: 2).
10. „ omorganisation av lantbruksskolorna i riket. (1: 3).
11. „ bestämd till- och avträdestid för folkskollärare. (1: 4). (Jfr F. K. 9.)
12. „ tjänsteårsberäkning för vid folkhögskola antagna lärare. (1: 5).
13. „ skydd för spädare fiskyngel. (3: 6).
14. „ befrielse för vissa kyrkor från s. k. gratialtionde. (3: 7). (Jfr F. K. 6.)
15. „ förändring i 6 § 7 mom. Folkskolestadgan. (1: 6). (Jfr F. K. 7.)
16. „ revision av gällande föreskrift rör. eder. (1: 7). (Jfr F. K. 8.)
17. „ lagstiftning för arbetare, som taga anställning vid arbetsföretag utom deras hemort. (2: 3).
18. „ hemortsrätt i Sverige, Danmark eller Tyskland för främmande undersåtar efter 5 års vistelse i ettdera landet. (2: 4).
19. „ försäljning av sprit- och eterhaltiga varor. (2: 5). (Jfr F. K. 10.)
20. „ utarbetande av ny folkskolestadga. (1: 8).
21. „ minderårigas anställande vid fabriker och hantverk. (2: 6).
22. „ förbud mot gårdfarihandel och marknader, som ej blivit pålysta. (2: 7).
23. „ utfående av vissa i Danmark befintliga handlingar och kartor. (3: 8).
24. „ beredande av undervisning åt dövstumma. (1: 9). (Jfr F. K. 12.)
25. „ ändringar i Andra Kammarens arbetsordning. (Ensk. utsk.)
26. „ förbud mot vinföräljning på landet i mindre kvantitet än 15 kannor. (2: 8).
27. „ införande av ett nytt system för mått, mål och vikt. (1: 10). (Jfr F. K. 3.)
28. „ skyndsammare offentliggörande av riksdagens protokoll. (1: 11).

1876.

Första Kammaren:

1. ang. skärpt lagstiftning rör. tillverkning och försäljning av brännvin. (1: 1).
2. „ ändring i gällande bestämmelser rör. skyldighet att underhålla och bygga allmänna vägar. (1: 2).
3. „ skyldighet för statens ämbetsverk att i räkenskaperna under särskilt konto upptaga från dem utbetalade anslag med ev. återbetalningsskyldighet. (2: 1). (Jfr A. K. 8.)
4. „ ändring i villkoren för försäljning av vin och maltdrycker. (1: 3). (Jfr A. K. 42.)
5. „ fridlysning av småfågel. (2: 2).
6. „ de med rektorsbefattningen vid Malmö h. a. läroverk förenade inkomster. (2: 3).
7. „ ändring av konkurslagen. (1: 4).
8. „ ändring i k. kung. $^{29}/_{12}$ 1860 ang. folkundervisningen i riket. (2: 4). (Jfr A. K. 15.)
9. „ offentliga redogörelser rör. ränte- och kapitalförsäkringsanstalternas förvaltning m. m. (2: 5). (Jfr A. K. 41.)
10. „ skiftesverket i riket m. m. (1: 5). (Jfr A. K. 26.)
11. „ återremiss av utl. n:o 4. (1: 6).
12. „ revision av gällande föreskrifter rör. eder. (1: 7). (Jfr A. K. 20.)
13. „ skjutsandes skyldighet att avvakta resandes ankomst. (1: 8). (Jfr A. K. 21.)
14. „ ändrade föreskrifter rör. s. k. arbetsbetygs utfärdande. (2: 6).
15. „ förordnande av censorer över civila ämbetsexamina och juris kandidatexamen vid universiteten. (2: 7). (Jfr A. K. 16.)
16. „ inställande av nattågen å st. järnvägar under vintern. (2: 8).

17. ang. bestämd till- och avträdestid för folkskollärare. (2: 9). (Jfr A. K. 30.)
18. ,, ordnande av dövstumundervisningen i riket. (2: 10). (Jfr A. K. 25.)
19. ,, befrielse från ersättning för i Norge lämnad sjukvård åt svensk undersåte. (2: 11). (Jfr A. K. 24.)
20. ,, ändring i k. byggnadsstadgan för rikets städer. (2: 12). (Jfr A. K. 1.)
21. ,, ökad kontroll å de arbetare, som utom deras hemort användas. (2: 13). (Jfr A. K. 34.)

Andra Kammaren:

1. ang. ändr. i k. byggnadsstadgan för rikets städer. (3: 1). (Jfr F. K. 20.)
2. ,, förändrade stadganden ang. utarrendering av boställshemman och kronolägenheter. (4: 1).
3. ,, uppförande av vissa byggnader för K. Smålands husarregementes räkning. (4: 2).
4. ,, utfärdande av formulär till valprotokoll för elektorer vid riksdagsmannaval. (4: 3).
5. ,, förbud mot gårdfarihandeln. (4: 4).
6. ,, anställande av polis på landet m. m. (2: 1).
7. ,, indragning av kronofogdetjänsterna m. m. (2: 2).
8. ,, skyldighet för statens ämbetsverk att i räkenskaperna under särskilt konto upptaga från dem utbetalade anslag med ev. återbetalningsskyldighet. (2: 3). (Jfr F. K. 3.)
9. ,, tillägg till instruktionen för provinsialläkare. (2: 4).
10. ,, ändring i sättet för klockares avlöning samt upphörande av dem åliggande brevbäringsskyldighet. (2: 5).
11. ,, de s. k. korkåpornas och mässdräktens avskaffande i biskopsskruden. (4: 5).
12. ,, postförsändelser under band. (3: 2).
13. ,, överenskommelse mellan Sverige å ena sidan samt Tyska riket, Danmark och Norge eller endast Norge å andra sidan rör. hemortsrätt. (3: 3).
14. ,, införande av undervisning i ritning och handarbeten vid rikets folkskolor. (1: 1).
15. ,, ändring i K. kungörelsen $^{29}/_{12}$ 1860 ang. folkundervisningen i riket. (1: 2). (Jfr F. K. 8).
16. ,, förordnande av censorer över civila ämbetsexamina och juris kandidatexamen vid universiteten. (1: 3). (Jfr F. K. 15).
17. ,, ändring av stadgandena rör. nämndemans rätt till ersättning. (3: 4).
18. ,, förhöjning av nämndemans ersättning för extra förrättningar. (3: 5).
19. ,, förhöjning av ersättning för tjänsteresor. (3: 6).
20. ,, revision av gällande föreskrifter rörande eder. (4: 6). (Jfr F. K. 12).
21. ,, skjutsandes skyldighet att avvakta resandes ankomst. (4: 7). (Jfr F. K. 13).
22. ,, indelta härens uppsättande och underhåll av staten. (3: 7).
23. ,, uppdrag åt riksdagens revisorer att taga kännedom om förvaltningen av ränte- och kapitalförsäkringsanstalten. (2: 6).
24. ,, författning rör. kostnadsersättning för medellös svensk undersåtes sjukvård i Norge. (3: 8). (Jfr F. K. 19).
25. ,, ordnande av dövstumundervisningen i riket. (1: 4). (Jfr F. K. 18).
26. ,, förändring i förordningen om skogshushållningen. (3: 9). (Jfr F. K. 10).
27. ,, förändrat expeditionssätt vid domkapitlen. (2: 7).
28. ,, ändring i lagstiftningen rör. försäljning av vin m. m. (4: 8).
29. ,, återremiss av utl. n:o 1. (3: 10).
30. ,, bestämd till- och avträdestid för folkskollärare. (1: 5). (Jfr F. K. 17).
31. ,, åtgärder för påskyndande av de allmänna kartarbetena. (2: 8).
32. ,, ändrad lydelse i K. stadgan ang. folkundervisningen i riket m. m. (1:6).
33. ,, vissa städers indelning i valkretsar. (Ensk. utsk.).

34. ang. lagstiftning med avseende å arbetare, som taga anställning utom sin hemort. (2: 9. (Jfr F. K. 21).
35. „ inställande av nattågen å st. järnvägar.
36. „ flygsandsfältens exproprierande. (4: 9).
37. „ återremiss av utl. n:o 17. (3: 12).
38. „ ändring i K. kung. $^{16}/_{6}$ 1875 ang. årsavgiften vid högre skolor för kvinnlig ungdom. (1: 7).
39. „ ändring i folkskollärares tjänsteårsberäkning för pension. (1: 8).
40. „ återförvisning av punkt 2 i utl. n:o 13. (3: 13).
41. „ offentliga redogörelser ang. ränte- och kapitalförsäkringsanstalternas förvaltning m. m. (Jfr F. K. 9).
42. „ villkoren för försäljning av vin och maltdrycker. (4: 10). (Jfr F. K. 4 och A. K. 28).

1877.

Första Kammaren:

1. ang. viss ändring av Bevillningsförordningen. (1: 1).
2. „ ändring i K. stadgan ang. försvarslösa och till allmänt arbete förfallna personer. (1: 2). (Jfr A. K. 5).
3. „ ändring i gällande föreskrifter rör. pastoralprov. (2: 1).
4. „ ändring i K. stadgan om skiftesverket i riket m. m. (1: 3).
5. „ fridlysning av nyttig småfågel. (1: 4). (Jfr A. K. 32).
6. „ inskränkning i tillåtna tiden för jakt av älg. (1: 5). (Jfr A. K. 20).
7. „ det nya avlöningssättet vid flottan. (1: 6). (Jfr A. K. 23).
8. „ fardagsårsersättning åt vissa tjänstemän vid indelta armén. (1: 7).
9. „ omedelbar förtullning av vissa slag utländskt brännvin och sprit, som sjövägen införes. (1: 8).
10. „ teckningsundervisningen samt teckningslärarnas ställning vid elementarläroverken. (2: 2). (Jfr A. K. 19).
11. „ bestämmande av en för riket gällande borgerlig normaltid. (2: 3). (Jfr A. K. 29).
12. „ åtskilliga frågor rör. folkskoleväsendet. (2: 4).
13. „ upphörande av enskilda bankers rätt att utge femkronorssedlar. (1: 9). (Jfr A. K. 16).
14. „ lindring i bestämmelserna rör. förvaring, transport och försäljning av eldfarliga oljor. (1: 10). (Jfr A. K. 24).

Andra Kammaren:

1. ang. avgift för rättighet att idka jakt å matnyttigt villebråd. (3: 11).
2. „ ändring i K. Förordn. ang. ersättning för understöd som i ett av rikena Sverige och Norge lämnas nödlidande personer från det andra riket. (2: 1).
3. „ ändring i K. Förordn. ang. fattigvården, i vad den rör bestämmelsen om hemortsrätt. (2: 2).
4. „ ändring i K. förordn. ang. mantals- och skatteskrivningarnas förrättande. (2: 3).
5. „ ändring i K. stadgan ang. försvarslösa och till allmänt arbete förfallna personer. (2: 4). (Jfr F. K. 2).
6. „ ändring i K. kung. ang. upprättande av förteckningar över personer som bliva sakfällda m. m. (2: 5).
7. „ utredning för avskaffande av kyrkotionde i Skåne, Halland och Blekinge. (4: 1).
8. „ anteckning i kyrkoböckerna om insättningar i livränte- och kapitalförsäkringsanstalt. (2: 6).
9. „ ändring i K. kung. $^{29}/_{12}$ 1860 rör. folkskoleundervisningen. (1: 1).
10. „ ordnande av den militära undervisningen i skolorna. (1: 2).

11. ang. ändring i K. kung. ang. lönetillskott av allmänna medel åt folk- och småskollärare. (1: 3).
12. „ ändring i K. reglementet ang. folkskollärarnas änke- och pupillkassa. (1: 4).
13. „ ändring av § 4 mom. 2 i Folkskolestadgan. (1: 5).
14. „ utfärdande av en författning rör. skydd för varumärken. (3: 2).
15. „ ändring i sättet för lärareprovs avläggande vid elementarläroverken. (1: 6).
16. „ upphörande av enskilda bankers rätt att utgiva femkronorssedlar. (4: 2). (Jfr F. K. 13.)
17. „ avsättande av allmänna medel av ett belopp till minskning av delägares utgifter vid laga skifte. (4: 3).
18. „ utfärdande av författning rör. klockarbeställenas i Skåne bebyggande och laga hävd. (4: 4).
19. „ teckningsundervisningen och teckningslärarnas ställning vid elementarläroverken. (1: 7). (Jfr F. K. 10.)
20. „ inskränkning i tillåtna tiden för jakt av älg. (3: 3). (Jfr F. K. 6.)
21. „ återremiss av utl. n:r 9. (1: 8).
22. „ upphävande av k. resolutionen rör. skyldighet för vissa kvarnägare att hålla våg i kvarnen. (3: 4).
23. „ det nya avlöningssättet vid k. Flottan. (4: 5). (Jfr F. K. 7).
24. „ ändring i stadgandena rör. förvaring, transport och försäljning av fotogen. (3: 5). (Jfr F. K. 14.)
25. „ förändrade föreskrifter i fråga om mätning av mindre fartyg. (3: 6).
26. „ återremiss av utl. n:o 16. (4: 6).
27. „ indragning av biskops-, landshövdinge- och presidentsämbetena. (4: 7).
28. „ ersättning åt regementsskrivare i visst fall. (4: 8).
29. „ bestämmande av en för riket gällande borgerlig normaltid. (3: 7). (Jfr F. K. 11.)
30. „ löneturs beräkning vid elementarläroverken för docent, som icke innehar docentstipendium. (1: 9).
31. „ återremiss av utl. n:o 24 m. m. (3: 8).
32. „ skydd för nyttiga småfåglar. (2: 7). (Jfr F. K. 5.)

1878.

Första Kammaren:

1. ang. utredning rör. lämpligaste sättet för befrämjande av bränntorvsindustrien. (1: 1).
2. „ ändring i instruktionen för direktionerna över länens lasarett och kurhus. (2: 1).
3. „ inrättandet av en fond till understöd åt inländska uppfinnare. (1: 2).
4. „ bestämmande av det oförmedlade mantalet i de nya jordeböckerna m. m. (1: 3).
5. „ upphörande eller nedsättning av lärarinnornas årsavgift till folkskollärarnas änke- och pupillkassa. (2: 2). (Jfr A. K. 3.)
6. „ ändring av § 6 mom. 5 av gällande folkskolestadga. (2: 3). (Jfr A. K. 5.)
7. „ avskaffandet av den civila uniformen m. m. (1: 4). (Jfr A. K. 12.)
8. „ ändrad anordning av undervisningen vid rikets elementarläroverk. (2: 4).
9. „ närmare bestämmelser rör. anteckningar om ledighet till äktenskap eller hinder däremot, som skola i vissa prästbevis intagas. (2: 5). (Jfr A. K. 7.)
10. „ ändring i resereglementet i fråga om nämndemän m. m. (1: 5). (Jfr A. K. 17.)
11. „ utfärdande av bestämmelser rör. sättet och ordningen för anmärk-

ningsmåls utförande mot enskild person i fråga om för högt uppburen likvid. (1: 6). (Jfr A. K. 16.)
12. ang. kontroll över att utländska handelsresande erlägga behöriga avgifter till stat och kommun. (2: 6). (Jfr A. K. 23.)
13. „ utredning rör. behövligheten av ändrad lagstiftning ang. äktenskapsskillnad. (2: 7). (Jfr A. K. 33.)
14. „ utgivande av en avlöningsstatistik för riket. (1: 7). (Jfr A. K. 9.)
15. „ omarbetning av krigslagarna. (1: 8). (Jfr A. K. 28.)
16. „ inköp av Karl v. Linnés bostad vid Hammarby. (2: 8). (Jfr A. K. 31.)

Andra Kammaren:

1. ang. ändring i 3 kap. 22 § i Fiskeristadgan. (3: 1).
2. „ ändring i instruktionen för direktionerna för länens lasarett och kurhus. (2: 1).
3. „ nedsättning eller upphörande av lärarinnornas årsavgift till folkskollärarnas änke- och pupillkassa. (1: 1). (Jfr F. K. 5.)
4. „ inspektion av fostringsanstalter för vanvårdad ungdom. (1: 2).
5. „ förändrad lydelse av 6 § 5 mom. i folkskolestadgan. (1: 3). (Jfr F. K. 6.)
6. „ förändrade bestämmelser rör. av- och tillträdestiden vid folkskollärartjänster. (1: 4).
7. „ närmare bestämmelser rör. anteckningar om ledighet till äktenskap eller hinder däremot, som skola i vissa prästbevis intagas. (3: 2). (Jfr F. K. 9.)
8. „ ändring i k. fattigvårdsförordningen i vad den rör hemortsrätt. (2: 2).
9. „ skyldighet för Statistiska centralbyrån att utgiva avlöningsstatistik för riket. (2: 3). (Jfr F. K. 14.)
10. „ undersökning av stödjemuren vid Helgeandsholmens norra strand. (4: 1).
11. „ förändrat tilltalssätt i skrivelser till Kungl. Maj:t m. m. (4: 2).
12. „ civila uniformers avskaffande m. m. (Jfr F. K. 7.)
13. „ ändringar i gällande författningar rör. sättet för markegångsprisens sättande och deras överklagande. (3: 3).
14. „ ändringar i k. kung. om expeditionstaxan och stämpelpappersavgiften. (2: 4).
15. „ rättighet för poststation att mottaga och behandla postanvisningar å högst 50 kronor. (4: 4).
16. „ utfärdande av bestämmelser rör. sättet och ordningen för anmärkningsmåls utförande mot enskild person i fråga om för högt uppburen likvid. (2: 5). (Jfr F. K. 11.)
17. „ ändring i resereglementet för nämndemän m. m. (3: 4). (Jfr F. K. 10.)
18. „ ändring i k. förordn. ang. försäljning av vin och maltdrycker. (3: 5).
19. „ rättighet för folkhögskollärare att få räkna lönetur i likhet med lärare vid enskilda läroverk. (1: 5).
20. „ tillsättning av prästerliga tjänster vid regala pastorat. (1: 6).
21. „ löneförhöjning m. m. åt e. o. prästmän. (1: 7).
22. „ återremiss av utl. n:o 2. (2: 6).
23. „ kontroll över att utländska handelsresande erlägga behöriga avgifter till stat och kommun. (4: 5). (Jfr F. K. 12.)
24. „ återremiss av utl. n:o 9. (2: 7).
25. „ slöjdundervisnings införande vid elementarläroverken. (1: 8).
26. „ ändring i 6 § 5 mom. av gällande folkskolestadga. (1: 9). (Jfr F. K. 6.)
27. „ återremiss av utl. n:o 13. (3: 6).
28. „ omarbetning av krigslagarna. (5: 1). (Jfr F. K. 15.)
29. „ anslag till en fond för nyttiga uppfinningar. (4: 6).
30. „ anteckningar i kyrkböckerna om insättningar i livränte- och kapitalförsäkringsanstalter. (3: 7).
31. „ förvärvande av Linnés Hammarby. (1: 10). (Jfr F. K. 16.)
32. „ avhjälpande av Jämtlands läns lappbefolknings nödställda belägenhet. (4: 7).
33. „ förändrad lagstiftning ang. äktenskapsskillnad. (1: 11). (Jfr F. K. 13.)

1879.

Första Kammaren:

1. ang. utläggande av ett fyrskepp på grundet Kopparstenarna. (2: 1). (Jfr A. K. 14.)
2. „ granskning av gällande tulltaxa. (1: 1).
3. „ bestridande av kostnader för förbrytares utlämnande. (2: 2).
4. „ utarbetande av särskilda läroplaner för den klassiska och den reala linjen vid rikets allm. läroverk. (2: 3).
5. „ upprättande av taxa för provinsialläkares sjukbesök. (2: 4). (Jfr A. K. 9.)
6. „ beredande av flera lärotimmar för naturalhistoriens studium vid rikets allm. läroverk. (2: 5). (Jfr A. K. 11.)
7. „ tillsättning av en skattekommitté. (1: 2).

Andra Kammaren:

1. ang. fridlysning av älg under vissa år m. m. (2: 1).
2. „ förändrad lydelse i § 3 mom. 1 i K. förordn. om mantals- och skattskrivningar. (2: 2).
3. „ om tillämpning å krononybyggen av gällande stadganden rör. upplåtelse av åborätt till kronohemman. (2: 3).
4. „ förändrade föreskrifter rör. undervisningstiden i folk- och småskolor. (1: 1).
5. „ rätt för frivilliga skarpskytteföreningar att inköpa staten tillhöriga gevär. (1: 2).
6. „ ändring av gällande resereglemente. (2: 4).
7. „ utsättande i debetsedel av taxeringsvärde å fastighet på landet m. m. (3: 1).
8. „ förnyad författning i fråga om brandförsäkring av karaktärshus å till statsverket indragna militieboställen. (2: 5).
9. „ upprättande av taxa för provinsialläkares sjukbesök. (3: 2). (Jfr F. K. 5).
10. „ ersättning till förre lantbrukaren S. J. Bladh för förluster till följd av olaga beslag. (3: 3).
11. „ beredande av flera lärotimmar för naturalhistoriens studium vid rikets allm. läroverk. (1: 3). (Jfr F. K. 6.)
12. „ ändring i § 3 av K. fiskeristadgan. (2: 6).
13. „ förändrade föreskrifter rör. lotsväsendet. (3: 4).
14. „ utläggande av ett fyrskepp på grundet Kopparstenarna. (3: 5). (Jfr F. K. 1).
15. „ uppskov med tillämpningen av K. förordningen ang. befälet å svenska handelsfartyg. (3: 6).
16. „ ställande av någon livränteanstalt under allmän kontroll och garanti. (3: 7).
17. „ revision av de författningar, som avse markegångstaxan m. m. (2: 7).
18. „ utarbetande av förslag till härordning. (3: 8).
19. „ tillägg till den för kammaren gällande arbetsordning. (Ensk. utsk. n:o 1).
20. „ återremiss av utl. n:o 17. (2: 8).

1880.

Första Kammaren:

1. ang. tillsättande av en tullkommitté. (1: 1).
2. „ åtgärder för anläggning av ett hospital för mellersta Sverige. (1: 2).

3. ang. anhållan om exportförbud för s. k. pitprops. (1: 3).
4. „ tillägg till K. förordn. 18/8 1874 ang. villkoren för försäljning av vin och maltdrycker. (2: 1).
5. „ skärpning av bestämmelserna ang. åtgärder mot boskapspest m. m. (2: 2).
6. „ förändrad lydelse av § 48 mom. 1 i K. förordn. om fattigvården. (2: 3).
7. „ tillsättande av en kommitté för att tillse i vad mån vissa tillägg i folkskolans undervisningsämnen böra åstadkommas. ((2: 4).
8. „ ändr. i K. kung. ang. överlåtelse av åbo- och skatterätt till under bruk skatteköpta hemman. (1: 4). (Jfr A. K. 27).
9. „ post- och telegrafverkens förening. (1: 5).
10. „ förnyad granskning av K. förordn. ang. befälet å svenska handelsfaryg. (1: 6). (Jfr A. K. 7).
11. „ åtgärder för utredning av näringarnas ställning. (1: 7). (Jfr A. K. 12).
12. „ ändring i sättet för markegångsprisens åsättande m. m. (2: 5). (Jfr A. K. 8).
13. „ förändrad röstberäkning vid val av folkskollärare. (2: 6). (Jfr A. K. 4).
14. „ ändring i gällande föreskrifter för av- och tillträde av folkskollärareplatser. (2: 7). (Jfr A. K. 3).
15. „ bildande av en till infanteriet hörande stamtrupp inom Västernorrlands län. (1: 8). (Jfr A. K. 28).
16. „ anbringande av elektrisk belysning i K. biblioteket. (1: 9). (Jfr A. K. 29).
17. „ förändring i gällande författning ang. förbud mot lotteriinrättningar. (1: 10). (Jfr A. K. 11).
18. „ ändring i 23 och 38 §§ av gällande fiskeristadga. (1: 11). (Jfr A. K. 16).
19. „ ändrad anordning av undervisningstimmarna vid rikets allm. läroverk. (2: 8). (Jfr A. K. 15).
20. „ befrielse för vissa fartyg från skyldighet att taga lots. (1: 12). (Jfr A. K. 20.)

Andra Kammaren:

1. ang. förändring av riksdagens 1877 fattade beslut om Oskarshamns läroverks utvidgning. (1: 1).
2. „ utarbetande av förslag till en ny härordning till nästa riksdag. (3: 1).
3. „ ändring i gällande stadgande om tiden för folkskollärareplatsers av- och tillträdande. (1: 2). (Jfr F. K. 14).
4. „ förändrad röstberäkning vid val av folkskollärare. (1: 3). (Jfr F. K. 13).
5. „ berättigande för landstingen att bestämma den i § 12 jaktstadgan omnämnda fridlysningstid. (2: 1).
6. „ förbud för kräftfångst under viss tid av året. (2: 2).
7. „ förnyad granskning av K. förordn. ang. befälet å svenska handelsfartyg. (2: 3). (Jfr F. K. 10).
8. „ ändring i sättet för markegångsprisets åsättande m. m. (2: 4). (Jfr F. K. 12).
9. „ åläggande för postanstalter att med gångbart mynt inlösa obegagnade frimärken. (3: 2).
10. „ anbringande av lämplig fyrinrättning å Spåröbåk. (3: 3).
11. „ ändring i gällande författning om förbud mot lotteriinrättningar. (2: 5). (Jfr F. K. 17).
12. „ åtgärder för utredning av näringarnas ställning. (3: 4). (Jfr F. K. 11).
13. „ ändring i 4 § 2 mom. av stadgan om folkundervisningen. (1: 4).
14. „ undervisning i naturalhistoria i B-linjens högsta klass. (1: 5).
15. „ ändrad anordning av undervisningstimmarna i de allm. läroverken. (1: 6). (Jfr F. K. 19).
16. „ ändring i 23 § av gällande fiskeristadga. (2: 6). (Jfr F. K. 18).

17. ang. statens deltagande i kostnaderna för jordförbättringar genom vattenavledning å dess egendom. (2: 7).
18. „ upphävande av vissa bestämmelser ang. lego- och andra avtal mellan rust- och rotehållare å ena sidan och rekryter och soldater å andra sidan. (3: 5).
19. „ förening av post- och telegrafverken. (3: 6).
20. „ ändring i gällande lotstaxan. (2: 8). (Jfr F. K. 20).
21. „ ändring i gällande expeditionstaxa. (2: 9).
22. „ tolkning av bestämmelserna i Kammarkollegii kung. ang. landgille och städja för vissa kyrkolägenheter i Skåne, Halland och Blekinge. (3: 7).
23. „ åtskilliga förändringar i undervisningsväsendet. (1: 7).
24. „ utarbetande av förslag till ny lag för enskilda banker. (2: 10).
25. „ ändrad lydelse av 48 § 1 mom. i fattigvårdsförordningen. (2: 11).
26. „ återremiss av utl. n:o 19. (3: 8).
27. „ ändring i K. kung. ang. överlåtelse av åbo- och skatterätt till under bruk köpta skattehemman. (3: 9). (Jfr F. K. 8).
28. „ bildande av en till infanteriet hörande stamtrupp inom Västernorrlands län. (3: 10). (Jfr F. K. 15).
29. „ anbringande av elektrisk belysning i K. biblioteket. (3: 11). (Jfr F. K. 16).

1881.

Första Kammaren:

1. ang. ändring av gällande föreskrifter rör. fjärdingsmansinrättningen. (1: 1).
2. „ granskning av gällande bestämmelser ang. aktiebolag m. m. (1: 2).
3. „ förändring i § 10 i kammarens ordningsstadga. (2: 1).
4. „ revision av gällande expeditionstaxa. (1: 3). (Jfr A. K. 20).
5. „ utredning om statsmaktens åtagande av ansvar för förluster, som av ämbetsman genom felaktig ämbetsförvaltning vållas. (1: 4). (Jfr A. K. 21).
6. „ avskaffande av i K. kung. om markegångsprisens bestämmande föreskriven edgång. (1: 5). (Jfr A. K. 6).
7 „ undanrödjande av missbruk vid religionsundervisningen. (1: 6). (Jfr A. K. 4).
8. „ tillägg till kammarens arbetsordning. (2: 2).
9. „ vissa förändringar i gällande förordn. ang. lotsverket. (2: 3).
10. „ tillsättande av en finanskommitté. (2: 4).
11. „ vissa ändringar i undervisningsväsendet. (3: 1).
12. „ Andra Kammarens beslut rör. omarbetning av folkskolestadgan. (3: 2). (Jfr A. K. 18).
13. „ samtrafik mellan enskilda järnvägar och statens järnbanor. (1: 7).
14. „ ändring i gällande förordn. ang. hushållningen med allmänna skogarna. (1: 8). (Jfr A. K. 24).
15. „ prövning i gymnastik och vapenövning vid maturitetsexamen. (3: 3). (Jfr A. K. 23).
16. „ landgille och städja för vissa kyrkolägenheter i Skåne, Halland och Blekinge m. m. (1: 9). (Jfr A. K. 28).
17. „ dispositionsrätten till vissa hemman inom Malmöhus län (1: 10). (Jfr A. K. 29).
18. „ förslag till lag om aktiebanker. (2: 5).
19. „ riksdagens avslutande. (1: 11).

Andra Kammaren:

1. ang. ändring i bestämmelserna rör. enskilda bankers sedelutgivningsrätt. (4: 1).
2. „ ändring av 1 § i Folkskolestadgan. (1: 1).
3. „ utväxling av postanvisningar med Storbritannien. (2: 1).
4. „ religionsundervisningen. (1: 2). (Jfr F. K. 7).

5. ang. ändring i 170 § i K. tullstadgan. (2: 2).
6. „ avskaffande av i K. kung. om markegångsprisens bestämmande föreskriven edgång. (3: 1). (Jfr F. K. 6).
7. „ ändring i jaktstadgan i fråga om jakt å rapphöns. (3: 2).
8. „ ändring i jaktstadgan i fråga om jakt å gräsand. (3: 3).
9. „ nedsättning i gällande telegramtaxa i fråga om svarstelegram. (2: 3).
10. „ tillägg till § 13 i K. förordn. om mått och vikt. (3: 4).
11. „ ändring i jaktstadgan i fråga om jakt å älg. (3: 5).
12. „ åtgärder till förhindrande av olägenheter, som kunna uppstå därigenom att utvandrare kvarlämna familj i utfattig belägenhet. (4: 2).
13. „ prövningsrätt för kommunalstämma, huruvida handelsrörelse må få idkas. (4: 3).
14. „ ändring i K. förordn. rör. villkoren för försäljning av maltdrycker m. m. (3: 6).
15. „ beredande av medel för nyttiga uppfinningars understödjande. (4: 4).
16. „ utarbetande av årliga fullständiga uppgifter på till F. K. valbara personer. (2: 4).
17. „ besiktning å hästar och nötboskap, som till Danmark, Storbritannien och Irland utföras. (4: 5).
18. „ omarbetning av folkskolestadgan. (1: 3). (Jfr F. K. 12).
19. „ anordnande av en kommunikationslinje mellan Västervik och Libau över Gottland. (2: 5).
20. „ revision av gällande expeditionsstadga. (2: 6). (Jfr F. K. 4).
21. „ utredning av statsmaktens vidkännande av ansvar för förluster, som av ämbetsmän genom felaktig ämbetsförvaltning vållas. (2: 7). (Jfr F. K. 5.)
22. „ vissa ändringar i undervisningsväsendet. (1: 4).
23. „ prövning i gymnastik och vapenövning i maturitetsexamen. (1: 5). (Jfr F. K. 15).
24. „ ändring i K. förordn. ang. hushållningen med allmänna skogarna. (3: 7). (Jfr F. K. 14).
25. „ ändring i fattigvårdsförordningens stadgande ang. hemortsrätt. (3: 8).
26. „ rättelse av vissa oregelbundenheter i landets administrativa, judiciella, ecklesiastika och kommunala indelning. (4: 6).
27. „ förändring av gränslinjen mellan Göteborg och Bohus samt Älfsborgs län samt av länsresidensernas läge. (4: 7).
28. „ landgille och städja för vissa kyrkolägenheter i Skåne, Halland och Blekinge. (4: 8). (Jfr F. K. 16).
29. „ utredning rör. dispositionsrätten till vissa hemman i Malmöhus län. (1: 6). (Jfr F. K. 17).

1882.

Första Kammaren:

1. ang. inskränkning av rättigheten att sälja vin och maltdrycker. (2: 1).
2. „ utfärdande av förbud mot försäljning av s. k. fosfortändstickor. (2: 2).
3. „ medgivande för beväringsyngling att under ett år fullgöra sin vapenövningsskyldighet. (1: 1).
4. „ obligatorisk veterinärundersökning för all boskap, som ur riket föres. (1: 2).
5. „ tillägg till ordningsstadgan för riksdagens Första kammare. (1: 3).
6. „ ändring i formen för riksdagens skrivelser till Kungl. Maj:t. (1: 4). (Jfr A. K. 6).
7. „ avskaffande eller nedsättning av konsistorienotariernas provision å uppbörd för välgörenhetsinrättningar. (2: 3). (Jfr A. K. 8).
8. „ revision av stadgarna för det akademiska elementarväsendet. (1: 5). (Jfr A. K. 10).

Andra Kammaren:

1. ang. avskaffande av en utskyld, benämnd resekallspenningar, utgående till prästerskapet i Skåne. (1: 1).
2. ,, skyldighet för utvandrare att förete bevis om att löpande årets krono- och kommunalutskylder blivit guldna. (1: 2).
3. ,, fridlysning av älg under fem års tid. (2: 1).
4. ,, förändring i lagstiftningen rör. försäljning av vin och maltdrycker. (2: 2).
5. ,, förbättrande av arbetarens ställning och villkor i allmänhet. (2: 3).
6. ,, ändring i formen för riksdagens skrivelser till Kungl. Maj:t. (2: 4). (Jfr F. K. 6).
7. ,, åtgärder för att inskränka den tid, under vilken sjöfarten på Sveriges hamnar är stängd av is. (2: 5).
8. ,, avskaffande eller nedsättning av konsistorienotariernas provision å uppbörd för välgörenhetsinrättningar. (1: 3). (Jfr F. K. 7).
9. ,, ändring eller förklaring av K. kung. rör. fortsättningsskolor. (1: 4).
10. ,, revision av stadgarna för det akademiska examensväsendet. (1: 5). (Jfr F. K. 8).
11. ,, utverkande på ministeriell väg av hemortsrätt i Danmark och Tyskland åt svenskar, vilka en viss tid oavbrutet uppehållit sig i något av nämnda länder. (2: 6).
12. ,, återförvisning av utl. n:o 9. (1: 6).
13. ,, ändring av förordningen ang. förbud mot lotterier. (1: 7).

1883.

Första Kammaren:

1. ang. ändring i formen för riksdagens skrivelser till Kungl. Maj:t. (1: 1). (Jfr A. K. 1).
2. ,, inskränkande av rättigheten att sälja vin och maltdrycker. (2: 1). (Jfr A. K. 4).
3. ,, anbringande av elektrisk belysning i K. Biblioteket. (2: 2). (Jfr A. K. 7).
4. ,, befrielse från fyr- och båkavgifter för svenska fartyg vid resor mellan inrikes orter eller mellan inrikes orter och Norge. (1: 2).
5. ,, ändring i K. förordn. ang. lotsverket. (1: 3).
6. ,, granskning och omarbetning av förordningen om utvidgad näringsfrihet. (2: 3).
7. ,, revision av gällande föreskrifter rör. eder m. m. (2: 4).
8. ,, obligatorisk veterinärbesiktning vid export av kreatur m. m. (2: 5). (Jfr A. K. 6).
9. ,, återremiss av utl. n:o 7. (2: 6).
10. ,, skärpta bestämmelser rör. kontrollen av handel med födoämnen och dryckesvaror m. m. (2: 7). (Jfr A. K. 9.)
11. ,, Sveriges neutralisering. (1: 4).
12. ,, villkor för befordran till generalmajor. (1: 5).
13. ,, åstadkommande av en fullständig översikt i fråga om löner och pensioner. (1: 6). (Jfr A. K. 11).

Andra Kammaren:

1. ang. ändring i formen för riksdagens skrivelser till Konungen. (1: 1). (Jfr F. K. 1).
2. ,, rättighet till försäljning av kokat kaffe, té och choklad vid auktion på landet. (1: 2).
3. ,, ändring i lagstiftningen rör. försäljning av vin och maltdrycker. (1: 3).
4. ,, förändring i lagstiftningen rör. försäljning av vin och maltdrycker. (1: 4). (Jfr F. K. 2).

5. ang. lagstadgad undersökning av importerat fläsk och kött samt s. k. konserver. (2: 1).
6. „ obligatorisk veterinärbesiktning vid export av kreatur m. m. (2: 2). (Jfr F. K. 8).
7. ” anbringande av elektrisk belysning i K. biblioteket. (2: 3). (Jfr F. K. 3).
8. „ återremiss av utl. n:ris 3 och 4. (1: 5).
9. „ återremiss av utl. n:o 5. (2: 4). (Jfr F. K. 10.)
10. „ Sveriges neutralisering. (3: 1).
11. „ åstadkommande av en fullständig översikt i fråga om löner och pensioner. (1: 6). (Jfr F. K. 13).
12. „ ändring i förordningen ang. förbud mot lotterier. (1: 7).
13. „ utredning och prövning av lotsverkets löne- och pensionsstater m. m. (2: 5).
14. „ revision av gällande föreskrifter rör. eder m. m. (2: 6).

1884.

Första Kammaren:

1. ang. ändring av § 1 i första kammarens ordningsstadga. (1: 1).
2. „ utredning om vad som är att hänföra till fast eller lös egendom. (1: 2).
3. „ avskaffande av de s. k. pastoralproven. (2: 1). (Jfr A. K. 12.)
4. „ förändrad lagstiftning ang. fattigvården i riket (2: 2).
5. „ tillägg i första kammarens ordningsstadga. (1: 3).
6. „ de enskilda högre skolorna för kvinnlig ungdom. (2: 3). (Jfr A. K. 17.)
7. „ ändrad lydelse av § 16 i gällande förordning om expeditionslösen. (2: 4). (Jfr A. K. 7.)
8. „ silverskiljemyntets legering m. m. (1: 4).
9. „ tillägg i gällande förordn. om mått och vikt. (1: 5). (Jfr A. K. 10 och 24.)
10. „ villkoren för enskilda telefonledningars uppsättande på viss mark. (1: 6).
11. „ åtgärder för att giva undervisningen i folkskolorna en mera praktisk karaktär. (2: 5). (Jfr A. K. 8.)
12. „ statistisk utredning med hänsyn till utvidgad politisk rösträtt. (2: 6). (Jfr A. K. 13.)
13. „ avhjälpande av olägenheten med avseende på mängden av de ärenden, som skola av K. M:t i statsrådet behandlas. (1: 7). (Jfr A. K. 20.)
14. „ tillägg till mom. 1 i 62 § av stadgan ang. folkundervisningen 1882. (2: 7).
15. „ förändrade stadganden rör. utarrendering av Lunds domkyrkas hemman. (1: 8). (Jfr A. K. 23.)

Andra Kammaren:

1. ang. utredning på vad sätt församlingarna må erhålla rätt att själva kalla präst. (1: 1).
2. „ ändrad lydelse i 19, 21 och 22 §§ i stadgan ang. folkundervisningen 1882. (1: 2).
3. „ ändrad lagstiftning ang. försäljning av vin och maltdrycker. (2: 1).
4. „ ändrad lagstiftning ang. handel med vin och maltdrycker m. m. (2: 2).
5. „ rätt för kommunalstämmornas och kommunalnämndernas ordförande att begagna tjänstefrimärken. (1: 3).
6. „ nedsättning i fraktavgifter å Statens järnvägar för artificiella gödningsämnen. (2: 3).
7. „ ändrad lydelse av § 16 i k. förordningen om expeditionslösen. (2: 4). (Jfr F. K. 7.)
8. „ åtgärder för att giva undervisningen i folkskolorna en mera praktisk karaktär. (1: 4). (Jfr F. K. 11.)

9. ang. lagstiftning med avseende på arbetare, som i arbete utom deras hemort taga anställning. (1: 5).
10. „ ändring i gällande förordning om mått och vikt. (2: 5). (Jfr F. K. 9.)
11. „ författning om att bland villkoren för vinnande av handelsrätt skall ingå kännedom om bokföring. (2: 6).
12. „ avskaffande av de s. k. pastoralproven. (1: 6). (Jfr F. K. 3.)
13. „ statistisk utredning med hänsyn till utvidgad politisk rösträtt. (3: 1). (Jfr F. K. 12.)
14. „ ändring i gällande bestämmelser ang. lotsverket och fyr- och båkavgifterna. (2: 7).
15. „ ändrade bestämmelser ang. skeppsmätning. (2: 8).
16. „ utfärdande av lagstadganden för dem, som anskaffa platser åt arbetssökande personer. (2: 9).
17. „ de enskilda högre skolorna för kvinnlig ungdom. (1: 7). (Jfr F. K. 6.)
18. „ utfärdande av en författning för att bereda tillfälle för icke kyrko- eller mantalsskriven person att styrka, huruvida han åtnjuter medborgerligt förtroende. (1: 8).
19. „ lämpligheten av hovrättens över Skåne och Blekinge förläggande till Lund. (3: 2).
20. „ avhjälpande av olägenheten med avseende på mängden av de ärenden, som skola av K. M:t i statsråd behandlas. (3: 3). (Jfr F. K. 13.)
21. „ undersökning för genomgrävning av Skanörs ljung. (3: 4).
22. „ villkoren för uppsättande av enskilda telefonledningar. (2: 10).
23. „ förändrade stadganden rör. utarrendering av Lunds domkyrkas hemman. (3: 5). (Jfr F. K. 15.)
24. „ tillägg till gällande förordning om mått och vikt. (Jfr F. K. 9.)

1885.

Första Kammaren:

1. ang. förebyggande av enskilda skolors menliga inverkan på folkundervisningen. (1: 1).
2. „ offentliggörande av berättelser över resor i utlandet, gjorda med statsbidrag. (1: 2).
3. „ rätt för flicka att på samma villkor som yngling intagas i sjätte och sjunde klasserna vid de allm. läroverken. (1: 3).
4. „ tillägg till jaktstadgan. (2: 1). (Jfr A. K. 15.)
5. „ inskränkning av rättigheten att låta nötboskap beta på viss ohägnad skogsmark. (2: 2).
6. „ ordnandet av vissa unionella förhållanden mellan Sverige och Norge. (3: 1).
7. „ åvägabringande av likformighet i avseende på läroböcker vid statens läroverk. (1: 4). (Jfr A. K. 23.)
8. „ befrielse för till Sverige destinerade fartyg, som nödgas undergå karantän, från åtskilliga utgifter. (3: 2).
9. „ utverkande av hemortsrätt i Danmark och Tyskland åt svenskar, som under viss tid oförvitligen försörjt sig själva. (3: 3) (Jfr A. K. 8.)
10. „ ändrad lydelse av 68 § i gällande gruvstadga. (2: 3).
11. „ ändrade bestämmelser för handeln med vin och maltdrycker. (2: 4). (Jfr A. K. 2.)
12. „ förvaltningen av till välgörande eller allmännyttiga ändamål donerade egendomar. (2: 5). (Jfr A. K. 11.)
13. „ ändrade bestämmelser rör. överlåtelse av åborätt till kronohemman och kronobyggen. (2: 6). (Jfr A. K. 9.)
14. „ ändring i k. kung. om fortsättningsskolor. (1: 5). (Jfr A. K. 4.)
15. „ de enskilda högre skolorna för kvinnlig ungdom. (1: 6). (Jfr A. K. 13.)
16. „ kontroll över tillverkning av och handel med konstsmör. (3: 4).
17. „ indragning av häradsskrivare- och kronofogdebefattningarna m. m. (3: 5).

Andra Kammaren:

1. ang. ändring av 24 och 33 §§ i folkskolestadgan. (1: 1).
2. „ förändrade bestämmelser för handeln med vin och maltdrycker. (2: 1). (Jfr F. K. 11.)
3. „ tillägg till § 34 i folkskolestadgan. (1: 2).
4. „ ändring i k. kung. om fortsättningsskolor. (1: 3). (Jfr F. K. 14.)
5. „ åtgärder till minskande av Sveriges skuldsättning till utlandet. (3: 1).
6. „ rätt för delägare i sockne- eller distriktsmagasin att besluta om dessas användning. (3: 2).
7. „ rätt för kvinna att innehava klockaretjänst. (1: 4).
8. „ utverkande av hemortsrätt i Danmark och Tyskland åt svenskar, som under viss tid oförvitligen försörjt sig själva. (3: 3). (Jfr F. K. 9.)
9. „ ändrade bestämmelser rör. överlåtelse av åborätt till kronohemman och kronobyggen. (2: 2). (Jfr F. K. 13.)
10. „ ändring i k. förordningen ang. eldfarliga oljor m. m. (2: 3).
11. „ förvaltningen av till välgörande eller allmännyttiga ändamål donerade egendomar. (3: 4). (Jfr F. K. 12.)
12. „ inrättande av en allmän lånekassa för Sveriges kommuner. (3: 5).
13. „ de enskilda högre skolorna för kvinnlig ungdom. (1: 5). (Jfr F. K. 15.)
14. „ vård av medellösa sinnessjuka i riket. (1: 6).
15. „ tillägg till jaktstadgan. (2: 4). (Jfr F. K. 4.)
16. „ ändringar i k. förordningen om mått och vikt. (2: 5).
17. „ framläggande av förslag till lag rör. telegraf- och telefonanläggningar inom riket. (2: 6).
18. „ skyldighet för församlingarna att anställa barnmorskor. (1: 7).
19. „ vaccinationstvångets avskaffande. (1: 8).
20. „ utvidgad rätt för enskilda att genom statens postinrättning få meddela sig med statens myndigheter. (3: 6).
21. „ kontroll över tillverkning av och handel med konstsmör. (3: 7).
22. „ utdelning till riksdagens ledamöter av Kommerskollegii berättelse om handel och sjöfart. (3: 8).
23. „ åvägabringande av likformighet i avseende på läroböcker vid de allm. läroverken. (1: 9). (Jfr F. K. 7.)
24. „ förhöjning av de från folkskollärarnas änke- och pupillkassa utgående pensioner. (1: 10).

1886.

Första Kammaren:

1. ang. bestämmande av viss tid, inom vilken begärt gravationsbevis skall vara att tillga. (2: 1).
2. „ förbättrad pensionering av indelta soldater, som skadats i tjänsten. (3: 1). (Jfr A. K. 29.)
3. „ ändring i utdelningssättet av underhåll till gratialister av krigsgemenskapen. (3: 2). (Jfr A. K. 1.)
4. „ ändring av förordningarna om kommunalstyrelse i stad m. m. (2: 4).
5. „ utredning i avseende på jordbrukskreditens ordnande. (2: 3).
6. „ avskaffande av kollekter för statsändamål m. m. (2: 4). (Jfr A. K. 31.)
7. „ ändring i bestämmelserna rör. nämndemans rätt till ersättning för inställelse vid urtima ting för ransakning i brottmål. (2: 5). (Jfr A. K. 8.)
8. „ förständigande för kronofogdarna att till kommunalnämnderna översända redovisning för indrivna kommunalutskylder. (2: 6). (Jfr A. K. 17.)
9. „ pensionering av småbarnsskolans lärare och lärarinnor. (3: 4). (Jfr A. K. 18.)
10. „ höjande av högsta delaktighetsbeloppet i folkskollärarnas pensionsinrättning. (3: 5). (Jfr A. K. 12.)

11. ang. åläggande för styrelsen för statens järnvägstrafik att vid import av stenkol och koks begagna svenska fartyg. (3: 6). (Jfr A. K. 19.)
12. „ utfärdande av författning rör. koncession till telegraf- och telefonanläggningar. (1: 1).
13. „ villkoren för enskilda telefonlinjers anläggande. (1: 2). (Jfr A. K. 26.)
14. „ nedsättning av telegramportot. (1: 3). (Jfr A. K. 15.)
15. „ förändrade bestämmelser rör. villkoren för utövande av medicinsk praktik. (2: 7). (Jfr A. K. 21.)
16. „ tillägg till k. kung. ang. rätt för part att återfå till överrätt ingivna handlingar. (3: 6). (Jfr A. K. 25.)
17. „ återförvisning av utl. n:o 13. (1: 4).
18. „ förändrad uppställning av tulltaxan m. m. (1: 5).
19. „ föreskrift för kronofogdarna att till kommunalnämnder översända indrivna kommunalutskylder. (2: 8). (Jfr A. K. 17.)

Andra Kammaren:

1. ang. ändring i sättet för utdelning av underhåll till gratialister av krigsgemenskapen. (2: 1). (Jfr F. K. 3.)
2. „ utgivandet av en statistik rör. folkundervisningen. (1: 1).
3. „ ändrade föreskrifter i avseende å stamsoldaters inställelse vid övningsmötena. (2: 2).
4. „ åtgärders vidtagande för inrättande av en notariatinstitution. (3: 1).
5. „ nedsättning i frakt å statens järnvägar för kalk m. m. (2: 3).
6. „ ändring i k. reglementet för folkskolelärareseminarierna. (1: 2).
7. „ utredning rör. svenska statens skuldsättning i utlandet m. m. (3: 2).
8. „ ändring i bestämmelserna rör. nämndemans rätt till ersättning för extra förrättningar. (3: 3). (Jfr F. K. 7.)
9. „ utredning av antalet spannmålsförsäljande jordbrukare i riket. (3: 4).
10. „ inställande av godstrafik å statens järnvägar om söndagarna. (3: 5).
11. „ beredande av billigare rörelsekapital för jordbruks- och industriidkare. (3: 6).
12. „ höjande av högsta delaktighetsbeloppet i folkskollärarnas pensionsinrättning. (1: 3). (Jfr F. K. 10).
13. „ rätt för delägare i sockne- eller distriktsmagasin att besluta om dessas användning. (3: 7).
14. „ utfärdande av författning ang. brandsyner å landet. (2: 4).
15. „ nedsättning i telegramportot. (2: 5). (Jfr F. K. 14.)
16. „ inrättande av en pensionsanstalt för rikets samtliga invånare. (2: 6).
17. „ förständigande för kronofogdarna att till kommunalnämnderna översända redovisningar för indrivna kommunalutskylder. (3: 8). (Jfr F. K. 19.)
18. „ pensionering av lärare och lärarinnor vid småskolor m. m. (1: 4). (Jfr F. K. 9.)
19. „ åläggande för trafikstyrelsen vid statens järnvägar att vid import av stenkol och koks begagna svenska fartyg. (3: 9). (Jfr F. K. 11.)
20. „ utarbetande av lagförslag ang. ecklesiastika boställens skötsel. (3: 10).
21. „ ändrade bestämmelser rör. vilkoren för utövande av medicinsk praktik. (1: 5). (Jfr F. K. 15.)
22. „ återremiss av utl. n:o 11. (3: 11).
23. „ ordnande av barnmorskeanstalten i Lund. (1: 6).
24. „ införande av slöjdundervisning vid de allm. läroverken. (1: 7).

24 a. ang. förändrade bestämmelser ang. inspektion av folkskolorna. (1: 8).

25. ang. rätt för part att återfå till överrätt ingivna handlingar. (3: 12). (Jfr F. K. 16.)
26. „ framläggande av lagförslag för meddelande av koncessioner åt enskilda att anlägga telegraf- och telefonledningar. (2: 7). (Jfr F. K. 13.)
27. „ föreskrift för järnvägstrafikstyrelsen att vid inköp av materiel till statens järnvägar använda svensk tillverkning. (3: 13).
28. „ tillägg till förordningen ang. utvidgad näringsfrihet. (2: 8).
29. „ förbättrad pensionering av indelta soldater. (2: 9). (Jfr F. K. 2.)
30. „ gemensam undervisning för gossar och flickor. (1: 9).

31. ang. avskaffande av kollekter för statsändamål. (3: 14). (Jfr F. K. 6.)
32. „ ändring och tillägg i k. förordningen ang. utvidgad näringsfrihet. (2: 10).
33. „ utfärdande av författning för meddelande av koncessioner åt enskilda att anlägga järnvägar. (2: 11).
34. „ förständigande för kronofogdarna att till kommunalnämnderna insända redovisning för indrivna kommunalutskylder. (3: 15). (Jfr F. K. 19 och A. K. 17.)
35. „ vissa städers indelning i valkretsar. (Ensk. utsk.)
36. „ studie- och examensväsendet vid universiteten m. m. (1: 10).
37. „ ändringar i k. förordn. rör. minderårigas användande i fabrik, hantverk m. m. (2: 12).

1887 B.

Första Kammaren:

1. ang. ersättning i vissa fall åt ägare av husdjur som dött i boskapspest m. m. (2: 1).
2. „ ifrågasatt revision av tullagstiftningen. (1: 1).
3. „ ändrad tid för indelta arméns målskjutövningar. (2: 2). (Jfr A. K. 4.)
4. „ ändring av gällande bestämmelser ang. vissa ärendens behandling i domänstyrelsen. (2: 3).
5. „ sammanförande av gällande stadgar ang. förvaltningen av kronans jordbruksdomäner m. m. (2: 4).
6. „ åtgärder för införande av en notariatinstitution. (3: 1). (Jfr A. K. 19.)
7. „ införande av bestämmelse om att myndig kvinna skulle kunna inväljas i hälsovårdsstyrelse. (3: 1).
8. „ tiden för avlönings utbetalande till lärarpersonalen vid folkskolor m. m. (1: 2). (Jfr A. K. 1.)
9. „ ändrat sätt för utbetalning av pensioner till folkskollärare. (1:3). (Jfr A. K. 2.)
10. „ rätt för delägare i socken- eller distriktsmagasin att besluta om användande av deras fonder m. m. (1: 4). (Jfr A. K. 7.)
11. „ undervisnings-, examens- och studieväsendet vid universiteten m. m. (3: 3). (Jfr A. K. 12.)
12. „ tillägg till K. kung., huru lagfart- och inteckningsböcker skola inrättas och föras. (3: 4). (Jfr A. K. 15.)
13. „ helgonskyldens utgörande i Lunds stift och Halland. (1: 5). (Jfr A. K. 14.)
14. „ riksdagens avslutande. (1: 6).

Andra Kammaren:

1. ang. tiden för löners och arvodens utbetalande till lärarpersonalen vid folkskolor m. m. (1: 1). (Jfr F. K. 8.)
2. „ förändrat sätt för utbetalning av pensioner till folkskollärare. (1: 2). (Jfr F. K. 9.)
3. „ utarbetande av förslag till vallag. (3: 1).
4. „ ändrad tid för indelta arméns målskjutövningar. (3: 1). (Jfr F. K. 3.)
5. „ ändring i K. förordn. ang. arvode för auktion å utmätt fastighet på landet m. m. (3: 3).
6. „ befrielse för postverkets betjänte från tjänstgöring var fjärde söndag. (3: 4).
7. „ rätt för delägare i socken- eller distriktsmagasin att besluta om användande av deras fonder m. m. (3: 5). (Jfr F. K. 10.)
8. „ anläggande av järnväg från Hästveda till Halmstad. (2: 1).

9. ang. sättet för uthyrande av lägenheter vid statens järnvägsstationer. (2: 2).
10. „ ändringar i gällande lagstiftning rör. försäljning av vin och maltdrycker. (2: 3).
11. „ tillsättande av en kommitté för utarbetande av en ny järnvägstaxa m. m. (2: 4).
12. „ undervisnings-, examens- och studieväsendet vid universiteten m. m. (1: 3). (Jfr F. K. 11.)
13. „ lagstadgade skiljedomstolar för arbetare och arbetsgivare. (2: 5).
14. „ helgonskyldens utgörande i Lunds stift och Halland. (1: 4). (Jfr F. K. 13.)
15. „ tillägg till K. kung. huru lagfarts- och inteckningsböcker skola inrättas och föras. (3: 6). (Jfr F. K. 12.)
16. „ anläggning av nybyggen eller torp å kronoparker inom Väster- och Norrbottens län. (3: 7).
17. „ återförvisn. av utl. n:o 6. (3: 8).
18. „ återremiss av utl. n:o 3. (3: 9).
19. „ åtgärder för inrättande av en notariatinstituion. (3: 10). (Jfr F. K. 6.)

1888.

Första Kammaren:

1. ang. upphörande av enskilda bankers rätt att utgiva egna 10-kronorssedlar. (2: 1).
2. „ åstadkommande av en allmän pensionsinrättning för barnmorskor. (2: 2). (Jfr A. K. 23.)
3. „ tillägg till de för riksdagen antagna reglementariska föreskrifter. (2: 3).
4. „ sammanslagning av post- och telegrafverken. (3: 1).
5. „ åtgärder för att hela Norges försvarsstyrka må kunna användas även inom Sveriges gränser. (1: 1).
6. „ ändring i förordn. om försäljning av vin och maltdrycker m. m. (1: 2). (Jfr A. K. 24.)
7. „ bestämmelser i syfte att förhindra överdriven utförsel av ungskog. (3: 2).
8. „ förhöjda avgifter för frakt av pitprops på st. järnvägar. (3: 3).
9. „ statsbidrag till undervisning i kvinnlig slöjd. (3: 4). (Jfr A. K. 4.)
10. „ indragning av den agrikulturkemiska försöksanstalten vid Ultuna. (1: 3). (Jfr A. K. 5.)
11. „ omarbetning av förordningen om passagerareångares byggnad, utrustning och begagnande. (1: 4). (Jfr A. K. 8.)
12. „ kontroll över tillverkning och försäljning av konstsmör. (1: 5).
13. „ ändrade bestämmelser ang. avlöning åt folkskollärare och -lärarinnor. (2: 4). (Jfr A. K. 3.)
14. „ förändringar i den universiteten tillkommande disciplinära myndigheten. (2: 5). (Jfr A. K. 25.)
15. „ beredande av skydd åt postverket mot intrång i avseende å brevbefordran. (3: 5). (Jfr A. K. 31.)
16. „ ordnande av dövstumundervisningen. (3: 6). (Jfr A. K. 7.)
17. „ ändring i förordningen ang. lösen för gravationsbevis. (2: 6). (Jfr A. K. 18.)
18. „ upphävande av bestämmelsen att ändring må sökas hos K. M:t i kammarrättens beslut i fattigvårdsmål. (2: 7).
19. „ ändring i stadgandena rör. sättet för markegångsprisens bestämmande. (3: 7). (Jfr A. K. 28.)
20. „ åtgärder för ett bättre handhavande av offentliga arkiv. (1: 6).
21. „ förbud mot import och tillverkning av margarin. (1: 7).
22. „ utgivande av en statstidning för legala tillkännagivanden m. m. (2: 8). (Jfr A. K. 30.)
23. „ undersökning av svenska sjöfartsnäringens tillstånd. (1: 8.) (Jfr A. K. 34.)

Andra Kammaren:

1. ang. ändring i K. förordningen om utvidgad näringsfrihet i avseende å idkande av lanthandel. (3: 1).
2. „ åtgärder till förekommande av kreaturs innebrännande. (4: 1).
3. „ ändrade bestämmelser ang. avlöning åt folkskollärare och -lärarinnor. (1: 1). (Jfr F. K. 1: 3.)
4. „ statsbidrag till undervisning i kvinnlig slöjd. (1: 2). (Jfr F. K. 9.)
5. „ indragning av den agrikulturkemiska försöksanstalten i Ultuna m. m. (1: 3). (Jfr F. K. 10.)
6. „ ändring av 1 och 8 §§ i resereglementet. (4: 2).
7. „ ordnande av dövstumundervisningen. (1: 4). (Jfr F. K. 16.)
8. „ omarbetning av förordningen om passagerareångares byggnad, utrustning och begagnande. (3: 2). (Jfr F. K. 11.)
9. „ inskränkning vid kristendomsundervisningen i katekesutanläsningen. (1: 5).
10. „ sammanslagning av post- och telegrafverken. (4: 3).
11. „ upphörande för svenska fartyg av konsulatsavgift. (3: 3).
12. „ ändring av 19 § i lantmäteritaxan. (4: 4).
13. „ föreskrifter rör. undersökning av vissa födoämnen vid försäljning. (2: 1).
14. „ trädplantering utmed st. järnvägar. (3: 4).
15. „ ändring i förordn. ang. förbud mot lotterier. (1: 6).
16. „ utredning om sjuksköterskors utbildande för anställning i lantkommuners tjänst. (1: 7).
17. „ återförvisning av utl. n:o 6. (4: 5).
18. „ ändring i förordn. ang. lösen för gravationsbevis. (4: 6). (Jfr F. K. 17.)
19. „ förbud mot import av margarin och skärpta bestämmelser för tillverkning av denna vara. (2: 2).
20. „ ändring i K. förordn. ang. försäljning av öl och maltdrycker m. m. (2: 3).
21. „ ändring i förordn. ang. minderårigas användande i fabriker m. m. (3: 5).
22. „ inskränkning i utlämning av postförsändelser under sön- och helgdagar. (4: 7).
23. „ åstadkommade av en allmän pensionsinrättning för barnmorskor. (1: 8). (Jfr F. K. 2.)
24. „ återremiss av utl. n:o 20 samt ang. F. K:s utl. n:o 6. (2: 4).
25. „ förändringar i den universiteten tillkommande disciplinära myndighet. (1: 9). (Jfr F. K. 14.)
26. „ dispositionsrätten till skogsavverkning från ecklesiastika boställen m. m. (1: 10).
27. „ indragning av nattsnälltågen å st. järnvägar. (3: 6).
28. „ ändring i grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande. (4: 8). (Jfr F. K. 19.)
29. „ förbud mot import och tillverkning av konstsmör. (2: 5). (Jfr utl. n:o 19.)
30. „ utgivande av en statstidning för legala tillkännagivanden. (4: 9). (Jfr F. K. 22.)
31. „ beredande av skydd åt postverket mot intrång i avseende å brevbefordran. (4: 10). (Jfr F. K. 15.)
32. „ uppskov i vissa fall med tillämpning av förordningen om mått och vikt av $^{9}/_{10}$ 1885. (3: 7).
33. „ återförvisning av utl. n:o 10. (4: 11).
34. „ undersökning av svenska sjöfartsnäringens tillstånd m. m. (3: 8). (Jfr F. K. 23.)
35. „ inrättande av en styrelse för förvaltningen av ärenden rör. jordbruket och dess binäringar. (2: 6).
36. „ tillägg till 22 § i jaktstadgan. (2: 7).
37. „ åtgärder för ett bättre handhavande av offentliga arkiv. (1: 11).

1889.

Första Kammaren:

1. ang. rätt för den, som vid domstol företett handling i huvudskrift, att mot vissa villkor återfå densamma. (3: 1). (Jfr A. K. 25.)
2. „ ersättning till nämndemän för inställelse vid urtima ting för rannsakning i brottmål. (3: 2). (Jfr A. K. 23.)
3. „ inlösen till staten av Växjö—Alvesta och Karlskrona—Växjö järnvägar. (1: 1).
4. „ föreskrifter för vissa näringsidkare att styrka sig äga kunskap i bokföring. (2: 1).
5. „ upphörande av skottpenningar å björn och höjande av skottpenningar å varg. (2: 2). (Jfr A. K. 27.)
6. „ upphävande av de polisförordningar, som avse reglementering av prostitutionen. (2: 3).
7. „ event. upphävande av gällande föreskrifter om ställande av s. k. uppbördsborgen m. m. (2: 4).
8. „ ändring i 15 § i gällande folkskolestadga. (1: 2). (Jfr A. K. 7.)
9. „ rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats avlöning. (1: 3). (Jfr A. K. 17.)
10. „ ändring i kung. ang. uppbörd av avgifter till vissa på ömsesidighet grundade försäkringsanstalter. (3: 3). (Jfr A. K. 24.)
11. „ ändring av 22 § i K. förordningen ang. patent. (3: 4). (Jfr A. K 34.)
12. „ beredande av ålderdomsförsörjning åt vissa lärare och lärarinnor. (1: 4).
13. „ helgonskyldens upphörande i vissa fall. (1: 5). (Jfr A. K. 15.)
14. „ förbud mot införsel och tillverkning av margarin m. m. (1: 6).
15. „ sammanförande av gällande bestämmelser ang. rust- och rotehållares skyldigheter till en författning. (3: 5). (Jfr A. K. 29.)
16. „ ändringar i resereglementet. (1: 7). (JfrA . K. 28.)
17. „ undersökning beträffande de å kronojord inom Norrbotten befintliga apatitlager m. m. (2: 5).
18. „ befrämjande av näringslivets utveckling i Norrbottens län. (2: 6).

Andra Kammaren:

1. ang. undersökning av importerat fläsk och ister. (2: 1).
2. „ inrättande av en för riket allmän obligatorisk livränteanstalt. (3: 1).
3. „ ändrad lydelse av 32 § i stadgan ang. folkundervisningen. (1: 1).
4. „ ändring av 12 § i stadgan ang. folkundervisningen. (1: 2).
5. „ ändrad lydelse av §§ 15 och 17 i förordn. ang. eldfarliga oljor m. m. (2: 2).
6. „ debitering, uppbörd och redovisning av utskylder till byggande och underhåll av tingshus och häradsfängelse. (4: 1).
7. „ tillägg till 15 § i gällande folkskolestadga. (1: 3). (Jfr F. K. 8.)
8. „ utfärdande av förbud för statens järnvägspersonal att idka handelsrörelse. (2: 3).
9. „ justering av mätnings- och vägningsredskap. (3: 2).
10. „ åtgärder för hämmande av utbredningen av svårare åkerogräs från järnvägarnas områden. (4: 2).
11. „ ändring i lantmäteritaxan. (3: 3).
12. „ sättet för uppgörande av markegångstaxorna. (4: 3).
13. „ inrättande av industrilotterier. (2: 4).
14. „ ändring i gällande grunder för markegångssättningen. (4: 4).
15. „ helgonskyldens upphörande i vissa fall. (1: 4). (Jfr F. K. 13.)
16. „ ändring av § 2 mom. 3 av k. kung. ang. sättet för markegångsprisens bestämmande. (4: 5).
17. „ åtgärder för förenkling i sättet för utdelning av statsbidraget till lindring i rustnings- och roteringsbesvären. (4: 6). (Jfr F. K. 9.)
18. „ motioner rör. k. stadgan ang. fjärdingsmän. (3: 4).

19. ang. ersättning till nämndemän för inställelse vid urtima ting för rannsakning i brottmål. (3: 5).
20. „ beredande av pensionering åt vissa lärare och lärarinnor. (1: 5).
21. „ ändrad tid för regementsmötenas hållande. (4: 7).
22. „ ändring av 16 § i jaktstadgan. (3: 6).
23. „ ersättning till nämndemän för inställelse vid urtima ting för rannsakning i brottmål. (4: 8). (Jfr F. K. 2.)
24. „ ändring i kung. ang. uppbörd av avgifter till vissa på ömsesidighet grundade försäkringsanstalter. (3: 7). (Jfr F. K. 10.)
25. „ rätt för den, som vid domstol företett handling i huvudskrift, att mot vissa villkor återfå densamma. (3: 8). (Jfr F. K. 1.)
26. „ förbud mot införsel och tillverkning av margarin m. m. (2: 5).
27. „ ändring av 20 § i jaktstadgan. (3: 9). (Jfr F. K. 5.)
28. „ ändringar och tillägg i resereglementet. (4: 9). (Jfr F. K. 16.)
29. „ sammanförande av gällande bestämmelser ang. rust- och rotehållares skyldigheter till en författning. (4: 10). (Jfr F. K. 15.)
30. „ statsbidrag till undervisning i kvinnlig slöjd. (1: 6).
31. „ upphörande av svenska fartygs konsulatsavgifter. (3: 10).
32. „ överförande till Sverige av John Ericssons lik. (1: 7).
33. „ föreskrift ang. bränntorvs användning vid statens järnvägar. (4: 11).
34. „ ändring i k. förordn. ang. patent. (3: 11). (Jfr F. K. 11.)
35. „ ändring i k. förordn. ang. förbud mot lotterier m. m. (2: 6).
36. „ ändring i k. förordn. ang. försäljning av vin och maltdrycker. (2: 7).

1890.

Första Kammaren:

1. ang. tillstånd till inrättande av s. k. industrilotterier. (1: 1).
2. „ statsmaktens iklädande av ansvar för förluster, som av ämbetsmän genom felaktig ämbetsförvaltning vållas. (2: 1). (Jfr A. K. 1.)
3. „ samtrafik mellan enskilda telefonnät och statens interurbana telefonledningar m. m. (3: 1). (Jfr A. K. 37.)
4. „ föreskrifter för kronofogdar och länsmän att i vissa fall underrätta kommunalstämmas ordförande om allm. sammanträden. (3: 2). (Jfr A. K. 11).
5. „ utredning rör. helgonskylden. (2: 2). (Jfr A. K. 9.)
6. „ inskränkning i rätt till försäljning av maltdrycker. (2: 3). (Jfr A. K. 39.)
7. „ anordnande av nattåg vintertiden å norra stambanan. (3: 3).
8. „ en blivande lag om ålderdomsförsäkring. (1: 2).
9. „ tillägg till § 15 i gällande folkskolestadga. (1: 3). (Jfr A. K. 7.)
10. „ ordnande av väghållningsbesväret. (3: 4).
11. „ ändringar i k. förordn. rör. försäljning av vin och maltdrycker m. m. (2: 4). (Jfr A. K. 20.)
12. „ avgörande genom skiljedomstol av tvister mellan Sverige och främmande makter. (1: 4).
13. „ ändring i gruvestadgan i fråga om dispositionsrätten över mineralfyndigheter å viss kronojord m. m. (1: 5).
14. „ utsträckning av förbudet mot införsel av spirituosa i lappmarkerna. (2: 5). (Jfr A. K. 29.)
15. „ inskränkning av skyldigheten att förrätta syner å indelta arméns torp. (3: 5). (Jfr A. K. 36.)
16. „ beredande av tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk. (1: 6). (Jfr A. K. 32.)

Andra Kammaren:

1. ang. statsmaktens iklädande av ansvar för förluster, som av ämbetsmän genom felaktig ämbetsförvaltning vållas. (3: 1). (Jfr F. K. 2.)
2. „ förordnande av en statsinspektör över Stockholms folkskoledistrikt. (1: 1).

3. ang. åtgärder för utrotande av berberisväxten. (4: 1).
4. „ skärpta villkor för rättighet att idka handel. (2: 1).
5. „ utsträckning af fribrevsrätten. (3: 2).
6. „ tillägg till förordningen ang. kontroll å tillverkningen av margarin. (2: 2).
7. „ tillägg till 15 § i gällande folkskolestadga. (1: 2). (Jfr F. K. 9.)
8. „ uppmaning till statskyrkans präster att hålla nykterhetsföredrag. (1: 3).
9. „ utredning om helgonskylden. (1: 4). (Jfr F. K. 5.)
10. „ beredande av kunskap för beväringsynglingar i rätt- och välskrivning samt räkning. (1: 5).
11. „ föreskrifter för kronofogdar och länsmän att i vissa fall skriftligen underrätta kommunalstämmas ordf. om allm. sammanträden. (3: 3). (Jfr F. K. 4.)
12. „ ändring i gäll. bestämmelser ang. försäljning av sprängämnen. (4: 3).
13. „ inrättande av industrilotterier. (4: 2).
14. „ inrättande av gymnastikundervisning vid folkskolorna. (1: 6).
15. „ ändring i bestämmelserna ang. reseersättning till utmätnings- och stämningsmän. (3: 4).
16. „ brandväsendets ordnande på landet. (3: 5).
17. „ ändring i § 14 av förordn. ang. eldfarliga oljor m. m. (4: 4).
18. „ ändring i förordningen ang. lotsverket. (3: 6).
19. „ utredning om en obligatorisk livränteanstalt. (4: 5).
20. „ ändringar i förordn. ang. försäljning av vin och maltdrycker m. m. (2: 3). (Jfr F. K. 11.)
21. „ ändring i gällande bestämmelser rör. kostnadsersättningar för syner och ekonomiska besiktningar av ecklesiastika boställen. (1: 7).
22. „ skydd mot av elektriska ledningar föranledd fara för person och egendom. (4: 6).
23. „ nedsättning i avgifterna för persontrafiken å statens järnvägar. (3: 7).
24. „ upphävande av k. brevet $^{10}/_{9}$ 1811 ang. skyldighet för stamrotar att ensamma bekosta gärdsel och vedbrand åt soldaten m. m. (3: 8).
25. „ föreskrift för åtskilliga ämbets- och tjänstemän att anslå vissa mottagningstider. (3: 9).
26. „ utredning av behovet av vård åt sinnessjuka. (1: 8).
27. „ ändrade villkor för utbetalning av lönebidrag åt lärare i slöjd vid folkskolorna. (1: 9).
28. „ tillägg i 25 § av gällande folkskolestadga. (1: 10).
29. „ utsträckning av förbudet mot införsel av spirituosa i lappmarkerna. (2: 4). (Jfr F. K. 14.)
30. „ åtgärder för hämmande av utbredning av de svårare ogräsarterna. (4: 7).
31. „ återförvisn. av utl. n:o 15. (3: 10).
32. „ beredande av tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk. (4: 8). (Jfr F. K. 16.)
33. „ befrämjande av frivillig ålderdomsförsäkring. (4: 9).
34. „ anordnande av nattåg å norra stambanan. (3: 11).
35. „ utredning om landskylden till kyrkor och prästerskap inom Bohus län. (2: 5).
36. „ upphörande av skyldigheten att förrätta syner å indelta arméns torp. (3: 12). (Jfr F. K. 15.)
37. „ samtrafik mellan ensk. telefonnät och statens interurbana telefonledningar m. m. (3: 13). (Jfr F. K. 3.)
38. „ avgörande genom skiljedomstol av tvister mellan Sverige och främmande makter. (1: 11).
39. „ inskränkning i rätten till försäljning av vin och maltdrycker. (2:6). (Jfr F. K. 6.)
40. „ återförvisning av utl. n:o 6. (2: 7).
41. „ ändring i förordn. ang. handel med kokat kaffe, té, choklad m. m. (2: 8).

1891.

Första Kammaren:

1. ang. möjligheten att bereda tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk. (2: 1).
2. „ ytterligare utsträckning av fridlysningstiden för älg. (2: 2). (Jfr A. K. 18.)
3. „ tillsättande av en kommission för utarbetande av förslag till vårdanstalter för sinnessjuka. (3: 1). (Jfr A. K. 21.)
4. „ ändring i § 15 av k. förordn. ang. försäljning av vin och maltdrycker m. m. (1: 1).
5. „ meddelande av föreskrifter rör. utarrendering av vissa lägenheter vid statens järnvägar. (1: 2). (Jfr A. K. 7.)
6. „ skydd för industriella mönster och modeller. (1: 3).
7. „ införande av obligatorisk undervisning vid allm. läroverk, seminarier och folkskolor rör. de rusgivande ämnenas natur och verkningar. (3: 2). (Jfr A. K. 8.)
8. „ folkskollärares rätt att till skolrådet avgiva yttranden i pedagogiska frågor. (3: 3). (Jfr A. K. 5.)
9. „ förbättrade tåganordningar å norra stambanan. (2: 3). (Jfr A. K. 6.)
10. „ ändring i förordningen ang. försäljning av vin och maltdrycker m. m. (1: 4). (Jfr A. K. 11.)
11. „ ändring i sättet för utbetalning av den ersättning, som utgår till ägare av vissa skattefrälsehemman. (1: 5). (Jfr A. K. 9.)
12. „ förebyggande av samvetstvång från vigselförrättares eller själasörjares sida med hänsyn till den lära, vari barn, födda uti äktenskap mellan olika trosbekännare, skola uppfostras. (3: 4).
13. „ upphävande av för visst fall lämnat tillstånd till utbyte av kronans nummerhästar mot remonter. (2: 5). (Jfr A. K. 17.)
14. „ utfärdande av föreskrifter i avseende å befordran till underlöjtnant. (2: 6). (Jfr A. K. 16.)
15. „ möjligheten att bereda tillfälle för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk. (2: 7).
16. „ ordnandet av förhållandet mellan de bofasta och lapparna i svenska lappmarken. (2: 4).
17. „ införande av zontariff vid statens järnvägar. (1: 6). (Jfr A. K. 14.)
18. „ ändringar i förordn. om försäljning av vin och maltdrycker m. m. (1: 7). (Jfr A. K. 19.)

Andra Kammaren:

1. ang. ändrad lydelse av § 1 i förordn. ang. förbud mot lotterier. (4: 1).
2. „ ändring i förordn. ang. expeditionslösen. (4: 2).
3. „ sättet för byggande av statens elektriska ledningar. (3: 1).
4. „ upphävande av förordn. ang. förbud mot import av varor med oriktig ursprungsbeteckning. (1: 1).
5. „ folkskollärares rätt att till skolrådet avgiva yttranden i pedagogiska frågor. (1: 2). (Jfr F. K. 8.)
6. „ förbättrade tåganordningar å norra stambanan. (3: 2). (Jfr F. K. 9.)
7. „ ändrade bestämmelser rör. utarrendering av vissa lägenheter vid statens järnvägar. (3: 3). (Jfr F. K. 5.)
8. „ obligatorisk undervisning vid allm. läroverk, seminarier och folkskolor rör. de rusgivande ämnenas natur och verkningar. (1: 3). (Jfr F. K. 7.)
9. „ ändring i sättet för utbetalning av medel, som utgår till ägare av vissa skattefrälsehemman. (4: 3). (Jfr F. K. 11.)
10. „ utfärdande av föreskrifter rör. patronatsrättens utövande i patronella pastorat. (1: 4).
11. „ förändrad lagstiftning ang. handel med vin och maltdrycker. (2: 1). (Jfr F. K. 10.)

12. ang. ändringar i de administrativa stadgandena rör. församlingsrätten. (1: 5).
13. „ åtgärder i anledning av riksdagens beslut om anställande av skogsingenjörer. (1: 6).
14. „ införande av zontariff vid statens järnvägar. (3: 4). (Jfr F. K. 17.)
15. „ ändrad lydelse av § 15 i k. förordn. ang. eldfarliga oljor m. m. (4: 4).
16. „ utfärdande av föreskrifter i avseende å befordran till underlöjtnant. (3: 5). (Jfr F. K. 14.)

16 a. ang. ändring av gällande bestämmelser i fråga om befordringarna inom officerskåren. (3: 6).

17. ang. upphävande av för visst fall lämnat tillstånd till utbyte av kronans nummerhästar mot remonter. (4: 5). (Jfr F. K. 13.)
18. „ ytterligare utsträckning av fridlysningstiden för älg. (3: 7). (Jfr F. K. 2.)
19. „ ändringar i lagstiftningen ang. försäljning av vin och maltdrycker. (2: 2). (Jfr F. K. 18).
20. „ beredande av möjlighet för mindre bemedlade att bilda egna jordbruk. (4: 6).
21. „ tillsättande av en kommission för utarbetande av förslag till vårdanstalter för sinnessjuka. (4: 7). (Jfr F. K. 3.)
22. „ ordnande av förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare ang. reglering av arbetstiden. (1: 7).

1892.

Första Kammaren:

1. ang. stadgande av svårare påföljd för olovlig försäljning av vin och maltdrycker i vissa fall. (2: 1).
2. „ tillägg till § *22* i fiskeristadgan. (2: 2).
3. „ befrielse för rust- och rotehållare från skyldighet att bekosta soldats sjukvård. (3: 1). (Jfr A. K. 6.)
4. „ ändring i gällande bestämmelser rör. syner å indelta arméns soldattorp. (3: 2). (Jfr A. K. 8.)
5. „ utsträckt rätt för stärbhusdelägare att erhålla gemensam expedition i lagfartsärenden. (3: 3). (Jfr A. K. 5.)
6. „ förebyggande av margarins missbruk vid beredning av och handel med ost m. m. (2: 3). (Jfr A. K. 1.)
7. „ framläggande av förslag till definitiv förordn. ang. statens upphandlings- och entreprenadväsende. (2: 4). (Jfr A. K. 10.)
8. „ ändringar i förordn. ang. försäljningen av vin och maltdrycker m. m. (2: 5). (Jfr A. K. 7.)
9. „ ändring i gällande bestämmelser rör. ersättning till förrättningsman för utmätning i enskilda mål samt till stämningsmän. (3: 4). (Jfr A. K. 11.)
10. „ samtrafik mellan svenska järnvägar. (4: 1).
11. „ tillsättande av en kommitté för behandling av frågan om förbättrande av arbetarklassens ställning. (1: 1).
12. „ utredning om större bolags förvärv av jordegendom i vissa delar av landet. (1: 2). (Jfr A. K. 12.)
13. „ utfärdande av en särskild ordningsstadga för hafsfisket vid västkusten. (2: 6). (Jfr A. K. 18.)
14. „ befrielse för svenska fartyg att erlägga konsulatsavgift m. m. (4: 2).
15. „ utarbetande av förslag till fullständigt ordnande av lant- och sjöförsvaret. (5: 1).
16. „ tillsättande av en kommitté för utredande av frågan om grundskatternas avskrivning. (5: 2).

Andra Kammaren:

1. ang. förebyggande av margarins missbruk vid beredning av och handel med ost. (2: 1). (Jfr F. K. 6.)
2. „ ordnande av trafikförbindelsen mellan Sverige och Tyskland. (3: 1).

3. ang. utredning om lämpligheten av hovrättens över Skåne och Blekinge förläggande till Lund. (3: 2).
4. „ löneförbättring för posttjänstemän. (3: 3).
5. „ utsträckt rätt för stärbhusdelägare att erhålla gemensam expedition i lagfartsärenden. (1: 1). (Jfr F. K. 5.)
6. „ befrielse för rust- och rotehållare från skyldighet att bekosta soldats sjukvård m. m. (4: 1). (Jfr F. K. 3.)
7. „ ändringar i k. förordn. ang. handeln med vin och maltdrycker. (2: 2). (Jfr F. K. 8.)
8. „ ändring i gällande bestämmelser rör. syner å indelta arméns soldattorp. (4: 2). (Jfr F. K. 4.)
9. „ införande av engelska språket såsom obligatoriskt läroämne vid folkskollärarseminarier och fasta folkskolor. (1: 2).
10. „ framläggande av förslag till definitiv förordning ang. statens upphandlings- och entreprenadväsende. (4: 3). (Jfr F. K. 7.)
11. „ ändring i gällande bestämmelser rör. ersättning till förrättningsman för utmätning i enskilda mål samt till stämningsmän. (1: 3). (Jfr F. K. 9.)
12. „ utredning om större bolags förvärv av jordegendom i vissa delar av landet m. m. (1: 4). (Jfr F. K. 12.)
13. „ förbud mot tillverkning, försäljning och förbrukning av fosfortändstickor. (2: 3).
14. „ ändring i gällande bestämmelser rör. placering av indelta manskapets besparingar. (4: 4).
15. „ ändring i gällande bestämmelser rör. utarrendering av kronans jordbruksdomäner. (4: 5).
16. „ samtrafik mellan svenska järnvägar. (3: 4).
17. „ förbättrad anordning av administrationen utav rikets sötvattens- och Östersjöfisken. (3: 5).
18. „ utfärdande av ordningsstadga för havsfisket vid västkusten. (3: 6). (Jfr F. K. 13.)
19. „ statens medverkan för ordnande av dövstumundervisningen. (1: 5).
20. „ utredning av lämpligheten av en lagstiftning om förliknings- och skiljenämnder mellan arbetare och arbetsgivare m. m. (1: 6).
21. „ förtydligande av gällande bestämmelse rör. rätt till uppbördsprovision vid indrivning av kommunalutskylder och prästlönemedel. (3: 7).
22. „ modersmålets upptagande bland ämnena i den muntliga mogenhetsprövningen. (1: 7).
23. „ utarbetande av läroplan för högre folkskola. (1: 8).
24. „ befrielse för svenska fartyg från konsulatsavgift m. m. (3: 8).

1893.

Första Kammaren:

1. ang. undersökning av margarin, som införes från Norge. (1: 1).
2. „ fridlysning av orr- och tjäderhönor under viss tid. (1: 2). (Jfr A. K. 15).
3. „ förslag om att koncession ej måtte utan riksdagens hörande lämnas å järnvägsanläggning inom Norrbotten. (1: 3).
4. „ åtgärder till motverkande av osedlighet. (2: 1). (Jfr A. K. 22.)
5. „ mellanfolkligt erkännande åt grundsatsen om enskild egendoms okränkbarhet till sjöss under krigstid. (1: 4).
6. „ utsträckt rätt för stärbhusdelägare att erhålla gemensam expedition i lagfartsärenden. (1: 5). (Jfr A. K. 8.)
7. „ åtgärder för att bereda beväringsynglingar kunskaper i rätt- och välskrivning samt räkning. (2: 2). (Jfr A. K. 4.)
8. „ förbättring i pensionsvillkoren i folkskollärarnas änke- och pupillkassa. (2: 3). (Jfr A. K. 7.)
9. „ åstadkommande av en svensk arbetsstatistik. (2: 4). (Jfr A. K. 10.)

10. ang. åtgärder för ett bättre ordnande av förhållandena mellan lappar och jordägare å vissa trakter nedanför lappmarksgränsen. (1: 6). (Jfr A. K. 13.)
11. „ Statens övertagande av kostnaden för medellösa sinnessjukas transport till och från vårdanstalt. (2: 5). (Jfr A. K. 3.)
12. „ från grannland till gränsort överlämnade nödställda svenska undersåtars fortskaffande. (2: 6). (Jfr A. K. 16.)
13. „ latinskrivningens avskaffande vid de allm. läroverken. (2: 7). (Jfr A. K. 18.)
14. „ nedsättning i avgifterna för persontrafiken å st. järnvägar. (1: 7). (Jfr A. K. 20.)
15. „ ändring i förordningen ang. expeditionslösen. (1: 8). (Jfr A. K. 24.)
16. „ riksdagens avslutande. (1: 6).

Andra Kammaren:

1. ang. vissa ändringar i folkskolestadgan. (1: 1).
2. „ förslag om att koncession ej måtte utan riksdagens hörande lämnas å järnvägsanläggning inom Norrbotten. (3: 1).
3. „ statens bekostande av medellösa sinnessjukas vård. (3: 2). (Jfr F. K. 11.)
4. „ åtgärder för att bereda beväringsynglingar kunskaper i rätt- och välskrivning samt räkning. (1: 2). (Jfr F. K. 7.)
5. „ lagstiftning till förekommande av margarins missbruk vid beredning av ost. (2: 1).
6. „ fattigvårdsinspektion. (3: 3).
7. „ förbättring i pensionsvillkoren i folkskollärarnas änke- och pupillkassa. (1: 3). (Jfr F. K. 8.)
8. „ utsträckt rätt för stärbhusdelägare att erhålla gemensam expedition i lagfartsärende. (4: 1). (Jfr F. K. 6.)
9. „ skärpta bestämmelser för försäljning av margarin. (2: 2).
10. „ åstadkommandet av en svensk arbetsstatistik. (3: 4). (Jfr F. K. 9.)
11. „ förliknings- och skiljenämnder mellan arbetare och arbetsgivare. (3: 5).
12. „ sättet för utbetalning av nämndemän tillkommande ersättning för inställelse vid brottmålsrannsakning i vissa fall. (4: 2).
13. „ ordnande av förhållandet mellan lappar och jordägare å vissa trakter nedanför lappmarksgränsen. (2: 3). (fr F. K. 10.)
14. „ införande av tyska språket ss. obligatoriskt läroämne vid folkskollärareseminarierna. (1: 4).
15. „ fridlysning av orr- och tjäderhönor under viss tid. (2: 4). (Jfr F. K. 2.)
16. „ befrielse för fattigvårdsstyrelse i gränskommun från dess befattning med fortskaffande av från grannlanden hitförpassade svenska undersåtar. (4: 3). (Jfr F. K. 12.)
17. „ fångars användande till handräckningsändamål inom fångvårdsanstalterna. (4: 4).
18. „ latinskrivningens upphörande vid de allm. läroverken. (1: 5). (Jfr F. K. 13.)
19. „ ändrade bestämmelser ang. skolkonsistoriernas sammansättning m. m. (1: 6).
20. „ nedsättning i avgifterna för persontrafiken å st. järnvägar. (3: 6). (Jfr F. K. 14.)
21. „ ordnande av förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare betr. reglering av arbetstiden. (3: 7).
22. „ åtgärder till motverkande av osedlighet. (2: 5). (Jfr F. K. 4.)
23. „ ändring i lotsförordningen. (4: 5).
24. „ ändring i förordningen ang. expeditionslösen. (4: 6). (Jfr F. K. 15.)
25. „ mellanfolkligt erkännande åt grundsatsen av enskild egendoms okränkbarhet till sjöss under krigstid. (4: 7).
26. „ riksdagens avslutande. (1: 7).

1894.

Första Kammaren:

1. ang. stadgande om svårare påföljd för olovlig försäljning av vin och maltdrycker i vissa fall. (1: 1).
2. „ upphävande av förbudet mot skådespels uppförande vissa dagar. (2: 1). (Jfr A. K. 6.)
3. „ åtgärder för ett mera planmässigt samarbete mellan rikets folkskolor och allm. läroverk. (2: 2). (Jfr A. K. 9.)
4. „ utredning rör. den kommunala rösträtten. (1: 2). (Jfr A. K. 14.)
5. „ ändring i § 16 av gällande jaktstadga. (1: 3). (Jfr A. K. 16.)
6. „ upphävande av K. kung. ang. åtgärder till förekommande av kolerans utbredning. (2: 3). (Jfr A. K. 10.)
7. „ utredning rör. bolags förvärv av jordegendom i vissa delar av landet. (3: 1). (Jfr A. K. 17.)
8. „ vissa reformer i avseende på folkskoleinspektionen. (2: 4). (Jfr A. K. 15.)
9. „ åtgärder till skydd för jordbruket mot skada av s. k. canadahjortar. (1: 4). (Jfr A. K. 5.)
10. „ förändrad anordning av fyrbelysningen vid Sandhammaren. (1: 5). (Jfr A. K. 11.)
11. „ revision av skogslagstiftningen. (3: 2).
12. „ utsträckt rätt för stärbhusdelägare och testamentstagare att erhålla gemensam expedition i lagfartsärende. (1: 6). (Jfr A. K. 20.)
13. „ ordnande av förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare betr. reglering av arbetstiden. (2: 5). (Jfr A. K. 18.)
14. „ upphävande av vissa bestämmelser om tjänsters beroende av konfirmation eller nattvardens begående. (1: 7). (Jfr A. K. 21.)
15. „ utfärdande av bestämmelse rör. undersökning av sinnessjuke m. m. (2: 6). (Jfr A. K. 24.)
16. „ riksdagens avslutande. (2: 7).

Andra Kammaren:

1. ang. revision av hälsovårdsstadgan. (2: 1).
2. „ ändring i gällande bestämmelser rör. ersättning till förrättningsmän för utmätning i enskilda mål m. m. (4: 1).
3. „ utgivande av "Pharmacopæa suecica" på svenska. (1: 1).
4. „ utverkande för Sverige och Norge av en garanterad neutralitet. (3: 1).
5. „ åtgärder mot skador av s. k. canadahjortar. (2: 2). (Jfr F. K. 9.)
6. „ upphävande av förbudet mot skådespels uppförande å vissa dagar. (4: 2). (Jfr F. K. 3.)
7. „ allmän undersökning av de sanitära förhållandena vid fattigvårdsanstalterna i riket. (3: 2).
8. „ cigarrbodars stängning under viss tid. (2: 3).
9. „ åtgärder för ett planmässigare samarbete mellan rikets folkskolor och allm. läroverk. (1: 2). (Jfr F. K. 3.)
10. „ upphävande av K. kung. ang. vissa åtgärder till förekommande av kolerans utbredning (4: 3). (Jfr F. K. 6.)
11. „ fyrbelysningen vid Sandhammaren. (4: 4). (Jfr F. K. 10.)
12. „ ändring i § 12 av K. förordn. ang. förändrade föreskrifter om utmätning för krono- eller kommunalutskylder m. m. (4: 5).
13. „ ändring i sättet för utbetalning av ersättning åt vissa ägare av skattefrälsehemman. (4: 6).
14. „ utredning rör. den kommunala rösträtten. (3: 3). (Jfr F. K. 4.)
15. „ vissa reformer i avseende på folkskoleinspektionen. (1: 3). (Jfr F. K. 8.)
16. „ ändring i § 16 av gällande jaktstadga. (2: 4). (Jfr F. K. 5.)
17. „ utredning rör. bolags förvärv av jordegendom i vissa delar av landet. (3: 4). (Jfr F. K. 7.)

18. ang. ordnande av förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare betr. reglering av arbetstiden. (1: 4). (Jfr F. K. 13.)
19. „ tillägg till § 35 folkskolestadgan. (1: 5).
20. „ utsträckt rätt för stärbhusdelägare och testamentstagare att erhålla gemensam expedition i lagfartsärende. (4: 7). (Jfr F. K. 12.)
21. „ upphävande av vissa besämmelser om tjänsters beroende av konfirmation eller nattvardens begående. (1: 6). (Jfr F. K. 14.)
22. „ att avgångsbetyg i kristendom från folkskolan måtte i vissa fall användas såsom vitsord vid utfärdande av prästbetyg. (1: 7).
23. „ ändring i förordn. ang. försäljning av vin och maltdrycker m. m. (2: 5).
24. „ utfärdande av bestämmelse rör. undersökning av sinnessjuka. (4: 8). (Jfr F. K. 15.)
25. „ lämpligheten av inrättande av en större asyl för sinnessjuka i västra delen av mellersta Sverige. (3: 5).
26. „ ändring av inträdesfordringarna till allm. läroverkets lägsta klass. (1: 8).
27. „ återförvising av utl. n:o 6. (4: 9).
28. „ riksdagens avslutande. (1: 9).

1895.

Första Kammaren:

1. ang. inskränkning av jakttiden beträffande tjäder- och orrhönor. (1: 1).
2. „ mosaiska trosbekännares religionsutövning m. m. (2: 1).
3. „ vissa lärares rätt till nedsatt avgift för resa på statens järnvägar. (1: 2).
4. „ utövande av läkareverksamhet och handel med läkemedel. (2: 2) (Jfr A. K. 28.)
5. „ införande av läroämnet hälsovårdslära vid folkskoleseminarier. (2: 3).
6. „ åtgärder till skydd för jordbruket mot s. k. canadahjortar i Södermanlands län. (1: 3). (Jfr A. K. 1.)
7. „ kontroll å tillverkning av och handel med margarinost. (2: 4).
8. „ förbättrad folkskolestatistik. (2: 5).
9. „ förändrade instruktioner för direktioner, läkare och sysslomän vid länslasarett och kurhus. (2: 6).
10. „ in- och utländska försäkringsanstalter. (1: 4). (Jfr A. K. 13.)
11. „ blänkfyren vid Sandhammaren m. m. (1: 5). (Jfr A. K. 8.)
12. „ försäljning av vin och maltdrycker. (1: 6).
13. „ arbetsgivares förhållande till arbetare beträffande arbetstiden. (1: 7). (Jfr A. K. 6.)
14. „ förslag till lärlingslag. (1: 8). (Jfr A. K. 15.)
15. „ upphävande av arreststraffet för den lägre manliga bevakningspersonalen vid rikets fängelser. (2: 7). (Jfr A. K. 19.)
16. „ omarbetande av gällande resereglemente. (2: 8). (Jfr A. K. 3.)
17. „ tvister mellan arbetare och arbetsgivare. (1: 9).
18. „ sjöfolks pensioneringssätt. (1: 10). (Jfr A. K. 20.)
19. „ slakt av husdjur. (2: 9).

Andra Kammaren:

1. ang. åtgärder till skydd för jordbruket mot s. k. canadahjortar i Södermanlands län. (2: 1). (Jfr F. K. 6.)
2. „ utsträckning av rätten att begagna tjänstefrimärken. (4: 1).
3. „ omarbetande av gällande resereglemente. (4: 2). (Jfr F. K. 16.)
4. „ utsträckt frihet för bergshanteringen. (3: 1).
5. „ revision av markegångstaxorna. (2: 2).
6. „ arbetsgivares förhållande till arbetare beträffande arbetstiden. (1: 1). (Jfr F. K. 13.)

7. ang. kontroll å tillverkning av samt handel med margarin och margarinost. (2: 3). (Jfr F. K. 7.)
8. „ blänkfyren vid Sandhammaren och fyrar i dess grannskap. (4: 3). (Jfr F. K. 11.)
9. „ inskränkning av jakttiden beträffande tjäder och orrhönor. (4: 4). (Jfr F. K. 1.)
10. „ förbättrad folkskolestatistik. (1: 2). (Jfr F. K. 8.)
11. „ ändrad lydelse av 6 § i stadgan om fjärdingsmän av 1 juni 1850. (4: 5).
12. „ åläggande av Järnvägsstyrelsen att inför nästa riksdag framlägga fullständig stat. (2: 4).
13. „ in- och utländska försäkringsanstalter. (1: 3). (Jfr F. K. 10.)
14. „ försäljning av vin och maltdrycker. (3: 2). (Jfr F. K. 12.)
15. „ förslag till lärlingslag. (4: 6). (Jfr F. K. 14.)
16. „ inrättande av ett statslotteri. (3: 3).
17. „ jordbrukskreditens upphjälpande. (3: 4).
18. „ förslag till en riksförsäkringsanstalt för eldskadeförsäkring. (1: 4).
19. „ upphävande av arreststraffet för den lägre manliga bevakningspersonalen vid rikets fängelser. (3: 5). (Jfr F. K. 15.)
20. „ sjöfolks pensioneringssätt. (2: 5). (Jfr F. K. 18.)
21. „ återförvisning av utl. n:o 3. (4: 7). (Jfr F. K. 16.)
22. „ tvister mellan arbetare och arbetsgivare. (1: 5). (Jfr F. K. 17.)
23. „ tillägg till § 30 i ordningsstadgan, § 50 i byggnadsstadgan och § 20 i brandstadgan för rikets städer samt § 26 i hälsovårdsstadgan för riket. (4: 8).
24. „ statsmaktens ansvar för förluster, som vållats av ämbetsman genom felaktig ämbetsförvaltning. (3: 6).
25. „ förändrade instruktioner för direktioner, läkare och sysslomän vid länslasarett och kurhus. (2: 6).
26. „ nedsättning av statens järnvägars fraktsatser å lantmannaprodukter och jordbruksartiklar. (2: 7).
27. „ pensionsinrättning för prästerskapet. (1: 6).
28. „ utövande av läkarverksamhet och handel med läkemedel. (2: 8). (Jfr F. K. 4.)
29. „ förbättring av de hygieniska förhållandena vid folk- och småskolor. (1: 7).
30. „ återförvisning av utl. n:o 7.

1896.

Första Kammaren:

1. ang. åtgärder till förekommande av djurplågeri vid slakt. (2: 1). (Jfr A. K. 10.)
2. „ ändring av gällande bestämmelser rör. värnpliktiges rätt att utvandra. (2: 2).
3. „ nya bestämmelser ang. utövande av läkareverksamhet och handel med läkemedel. (2: 3). (Jfr A. K. 16.)
4. „ förhindrande av barns och minderårigas användande vid offentliga teaterföreställningar m. m. (1: 1). (Jfr A. K. 20.)
5. „ tillägg till k. förordn. ang. förbud för barn att nattetid idka viss försäljning. (1: 2). (Jfr A. K. 2.)
6. „ åtgärder för beredande av lämplig uppfostran åt minderåriga förbrytare m. fl. (1: 3). (Jfr A. K. 9.)
7. „ tiden för regementsmötena. (2: 4). (Jfr A. K. 4.)
8. „ den legala annonseringen. (1: 4). (Jfr A. K. 5.)
9. „ obligatorisk kontroll av till salu hållna konstgjorda gödningsämnen m. m. (2: 5). (Jfr A. K. 8.)
10. „ förbud mot införsel, utbjudande eller tillsaluhållande av fosfortändstickor. (2: 6). (Jfr A. K. 11.)

11. ang. ändrade bestämmelser för handeln med vin och maltdrycker. (1: 5).
12. „ förändring i lagstiftningen om vin och maltdrycker. (1: 6). (Jfr A. K. 17.)
13. „ genomförandet av en läroverksreform. (3: 1).
14. „ vidsträcktare beredning av sjukvård åt alkoholister å enskilda anstalter. (2: 7). (Jfr A. K. 20.)

Andra Kammaren:

1 ang. ändring i 20 § jaktstadgan. (4: 1).
2. „ förbud för barn att nattetid idka viss försäljning. (3: 1). (Jfr F. K. 5.)
3. „ åtgärder till förekommande och hämmande av smittosamma sjukdomar bland husdjuren. (3: 2).
4. „ tiden för regementsmötena. (4: 2). (Jfr F. K. 7.)
5. „ den legala annonseringen. (4: 3). (Jfr F. K. 8.)
6. „ bröds försäljning efter vikt. (3: 3).
7. „ inskränkning i K. Bihdes rätt att vid rekryterings- och remonteringsförrättning förelägga viten. (4: 4).
8. „ obligatorisk kontroll av till salu hållna konstgjorda gödningsämnen m. m. (3: 4). (Jfr F. K. 9.)
9. „ åtgärder för beredande av lämplig uppfostran åt minderåriga förbrytare m. fl. (1: 1). (Jfr F. K. 6.)
10. „ åtgärder till förekommande av djurplågeri vid slakt. (3: 5). (Jfr F. K. 1.)
11. „ förbud mot tillverkning av fosfortändstickor. (3: 6). (Jfr F. K. 10.)
12. „ utfärdande av en för landets alla hamnar gemensam hamnstadga. (4: 5).
13. „ handeln med vin och maltdrycker. (2: 1).
14. „ transport på statens järnvägar av spirituösa drycker. (2: 2).
15. „ upphävande av 15 § i stadgan för rikets allm. läroverk. (1: 2).
16. „ nya bestämmelser ang. utövande av läkareverksamhet och handel med läkemedel. (3: 7). (Jfr F. K. 3.)
17. „ förändring i lagstiftningen om vin och maltdrycker. (2: 3). (Jfr F. K. 12.)
18. „ ändringar i k. förordn. om försäljning av vin och maltdrycker. (2: 4).
19. „ införande av hälsovårdslära m. m. såsom läroämne vid folkskoleseminarierna. (1: 3).
20. „ förhindrande av barns och minderårigas användande vid offentliga förevisningar m. m. (3: 8). (Jfr F. K. 4.)
21. „ alkoholismens betraktande som en sjukdom. (2: 5). (Jfr F. K. 14.)
22. „ ändringar i det offentliga undervisningsväsendet. (1: 4).
23. „ ändring av § 8 i instruktionen för läkare m. m. (1: 5).
24. „ undervisningen i geografi vid de allmänna läroverken. (1: 6).
25. „ utredning ang. fångarbetets lämpligaste anordning. (3: 9).

1897.

Första Kammaren:

1. ang. åtgärder för kontroll över vården av fromma stiftelser. (1: 1).
2. „ tillägg till § 15 mom. 2 i folkskolestadgan. (1: 2).
3. „ anmälan hos K. Bihde av val av styrelse i flottningsförening. (1: 3). (Jfr A. K. 1.)
4. „ undervisningen i geografi vid de allm. läroverken. (1: 4). (Jfr A. K. 5.)
5. „ åtgärder för motarbetande av tuberkulos hos husdjuren. (2: 1).
6. „ beredande av ordnade förhållanden med avseende å vissa kringvandrare, i synnerhet s. k. tattare. (1: 5). (Jfr A. K. 4.)
7. „ ändring i landshövdingeinstruktionen i fråga om länsmans tillsättande. (1: 6). (Jfr A. K. 7.)

8. ang. inskränkning av vin- och ölutskänkningen vid vapenövningsmöten. (1: 7). (Jfr A. K. 6.)
9. „ handeln med vin och maltdrycker. (1: 8). (Jfr A. K. 8.)
10. „ ändring i bestämmelserna ang. handeln med vin och maltdrycker. (1: 9). (Jfr A. K. 21.)
11. „ återförvisn. av utl. n:o 1. (1: 10).
12. „ förbud mot införsel och försäljning av fosfortändstickor. (1: 11). (Jfr A. K. 13.)
13. „ avskaffande av lärarprov inför domkapitlen. (1: 12). (Jfr A. K. 14.)
14. „ ändrade föreskrifter rör. befordran till major på stat inom armén. (2: 2). (Jfr A. K. 17.)

Andra Kammaren:

1. ang. anmälan hos K. Bfhde av val av styrelse i flottningsförening. (3: 1). (Jfr F. K. 3.)
2. „ tiden för den dagliga undervisningen i folkskolorna. (1: 1).
3. „ tillägg till § 16 i k. förordn. ang. handeln med vin och maltdrycker. (2: 1). (Jfr F. K. 9.)
4. „ beredande av ordnade förhållanden med avseende å s. k. tattare. (4: 1). (Jfr F. K. 6.)
5. „ undervisningen i geografi vid de allm. läroverken. (1: 2). (Jfr F. K. 4.)
6. „ inskränkning av vin- och ölutskänkningen vid vapenövningsmöten. (2: 2). (Jfr F. K. 8.)
7. „ ändring i landshövdingeinstruktionen i fråga om länsmans tillsättande. (3: 2). (Jfr F. K. 7.)
8. „ handeln med vin och maltdrycker. (2: 3). (Jfr F. K. 9.)
9. „ ändring i § 22 k. förordn. ang. försäljning av vin och maltdrycker. (2: 4).
10. „ ändring i krigsskolans undervisningsplan. (4: 2).
11. „ statsbidrag till inom kommuner anställda examinerade barnmorskors avlöning. (4: 3).
12. „ åtgärder för kontroll över vården av fromma stiftelser. (1: 3). (Jfr F. K. 1, 11.)
13. „ förbud mot införsel och försäljning av fosfortändstickor. (3: 3). (Jfr F. K. 12.)
14. „ avskaffande av lärareprov inför domkapitlen. (1: 4). (Jfr F. K. 13.)
15. „ utskänkning av vin och maltdrycker vid järnvägsstationer. (2: 5).
16. „ utarbetande av ett register över gällande författningar. (4: 4).
17. „ ändrade föreskrifter rör. befordran till major på stat inom armén. (4: 5). (Jfr F. K. 14.)
18. „ upphävande av k. kung. rör. inmutning å kronojord. (3: 4).
19. „ ändringar i instruktionen för järnvägsstyrelsen. (4: 6).
20. „ överlåtande åt kommunerna att bestämma om rätt till försäljning av öl och vin till visst belopp. (2: 6).
21. „ ändring av gäll. bestämmelser rör. handel med vin och maltdrycker. (2: 7). (Jfr F. K. 10.)
22. „ utredning med anledning av brist på sökande till folkskollärarplatser. (1: 5).

1898.

Första Kammaren:

1. ang. rätt för vissa lärare i geografi att i särskilda fall resa på statens järnvägar mot nedsatt avgift. (1: 1).
2. „ åtgärder till främjande av svenska alsters avsättning i utlandet m. m. (2: 1). (Jfr A. K. 24.)
3. „ ändring av instruktionen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (1: 2). (Jfr A. K. 3.)

4. ang. ändrade bestämmelser ang. barn, som döpas i "okända föräldrars namn". (1: 3). (Jfr A. K. 6.)
5. „ förändring i hushållningssällskapens organisation. (2: 2). (Jfr A. K. 8.)
6. „ utredning om vattenfall. (2: 3). (Jfr A. K. 14.)
7. „ beredande av ålderdomsunderstöd åt i kommunens tjänst anställda barnmorskor. (1: 4).
8. „ ändring i K. förordn. ang. handel med vin och maltdrycker. (2: 4). (Jfr A. K. 18.)
9. „ ändring i K. förordn. ang. handel med eter- och sprithaltiga läkemedel. (2: 5). (Jfr A. K. 21.)
10. „ utsträckt rätt för realstudent att avlägga vissa förberedande akademiska examina. (1: 5). (Jfr A. K. 20.)
11. „ åtgärder för beredande av större varaktighet åt vissa tryckalster. (1: 6). (Jfr A. K. 22.)
12. „ ändring i förordn. ang. expeditionslösen. (2: 6). (Jfr A. K. 15.)
13. „ ändrade föreskrifter till förekommande och hämmande av smittosamma husdjurssjukdomar. (1: 7). (Jfr A. K. 17.)

Andra Kammaren:

1. ang. statens övertagande av utbildning av lärare vid småskolor. (1: 1).
2. „ inrättande av ett sexklassigt försökslärоverk i Stockholm. (1: 2).
3. „ ändring av instruktionen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. (4: 1). (Jfr F. K. 3.)
4. „ ändring i instruktionen för medicinalstyrelsen. (4: 2).
5. „ åtgärder för hästavelns befrämjande. (4: 3).
6. „ ändrade bestämmelser ang. barn som döpas i okända föräldrars namn. (3: 1). (Jfr F. K. 4.)
7. „ förbud mot försäljning eller spridning av i tuberkulos avliden persons tillhörigheter innan desinfektion därav verkställts. (3: 2).
8. „ förändring i hushållningssällskapens organisation. (4: 4). (Jfr F. K. 5.)
9. „ förslag till en allmän pensionering. (4: 5).
10. „ förbud i vissa fall mot användande av totalisator vid kapplöpningar. (4: 6).
11. „ undervisningen i välskrivning vid de allm. läroverken. (1: 3).
12. „ statens övertagande av utbildning av lärare vid småskolor. (1: 4).
13. „ införandet i dopbok av anteckningar ang. faddrar. (3: 3).
14. „ utredning om vattenfall. (4: 7). (Jfr F. K. 6.)
15. „ ändring i förordn. ang. expeditionslösen. (3: 4). (Jfr F. K. 12.)
16. „ expeditionslösen i fråga om lagfart å fast egendom. (3: 5).
17. „ ändrade föreskrifter till förekommande och hämmande av smittosamma husdjurssjukdomar. (3: 6). ((Jfr F. K. 13.)
18. „ ändring i K. förordn. ang. handel med vin och maltdrycker. (2: 1). (Jfr F. K. 8.)
19. „ inrättande av ett sexklassigt försökslärоverk i Stockholm. (1: 5).
20. „ utsträckt rätt för realstudent att avlägga vissa förberedande akademiska examina. (1: 6). (Jfr F. K. 10.)
21. „ ändring i K. förordn. ang. handel med eter- och sprithaltiga läkemedel. (2: 2). (Jfr F. K. 9.)
22. „ åstadkommande av ökad varaktighet hos tryckt papper. (4: 8). (Jfr F. K. 11.)
23. „ ålderdomsunderstöd åt i kommuners tjänst anställda barnmorskor. (4: 9).
24. „ främjande av svenska alsters avsättning i utlandet m. m. (4: 10). (Jfr F. K. 2.)
25. „ återremiss av utl. n:o 16. (3: 7).
26. „ återremiss av utl. n:o 14. (3: 8).

1899.

Första Kammaren:

1. ang. åtgärder för den svenska borgerliga tidens bringande till överensstämmelse med den europeiska medeltiden. (1: 1). (Jfr A. K. 4.)
2. „ ordnande av bostadsförhållandena för en del av rikets fiskeribefolkning. (1: 2). (Jfr A. K. 6.)
3. „ bestämmelser i fråga om försäljning eller spridning av i lungsot avliden persons tillhörigheter. (1: 3). (Jfr A. K. 8.)
4. „ meddelande av officiellt intyg rör. svensk lag och rättspraxis. (1: 4). (Jfr A. K. 7.)
5. „ utsträckt rätt för stärbhusdelägare att erhålla gemensam expedition i lagfartsärenden. (1: 5). (Jfr A. K. 9.)
6. „ förbättrad vård åt sådana sinnesslöa, vilka icke intagas i uppfostringsanstalter och arbetshem. (1: 6). (Jfr A. K. 10.)
7. „ inrättande av förliknings- och skiljenämnder i tvister mellan arbetare och arbetsgivare. (1: 7).
8. „ inrättande vid de allm. läroverken av en avgångsexamen för lärjungar som vid 15—16-årsåldern önska sluta sin skolgång. (2: 1).
9. „ förändrad uppställning av den s. k. lilla almanackan m. m. (1: 8). (Jfr A. K. 12.)
10. „ befrielse för fattigvårdsstyrelse i gränskommun från fortskaffande av från grannlanden hitförpassade nödställda svenskar. (1: 9). (Jfr A. K. 16.)
11. „ säkrare förvaring av de under pastors uppsikt varande arkivalier. (2: 2). (Jfr A. K. 18.)
12. „ nedsättning i järnvägsfrakter för kalk och lantmannaprodukter. (1: 10). (Jfr A. K. 20.)
13. „ begäran om riksdagens avslutande. (1: 11).

Andra Kammaren:

1. ang. ändring av gällande bestämmelser i fråga om prenumeration av tidningar. (4: 1).
2. „ inrättande av ett penninglotteri. (4: 2).
3. „ offentliggörande av de fyrktal som överstiga etthundra. (4: 3).
4. „ åtgärder för den svenska borgerliga tidens bringande i överensstämmelse med den europeiska medeltiden. (4: 4). (Jfr F. K. 1.)
5. „ åtgärder för att bringa tullstadgan och tullverkets tjänstgöringsreglemente i överensstämmelse med trafikens krav. (2: 1).
6. „ ordnande av bostadsförhållandena för en del av rikets fiskeribefolkning. (4: 5). (Jfr F. K. 2.)
7. „ meddelande av officiellt intyg rör. svensk lag och rättspraxis. (4: 6). (Jfr F. K. 4.)
8. „ bestämmelser i fråga om försäljning eller spridning av i lungsot avliden persons tillhörigheter. (3: 1). (Jfr F. K. 3.)
9. „ ändring i förordn. ang. expeditionslösen i fråga om lagfart å fast egendom. (3: 2). (Jfr F. K. 5.)
10. „ förbättrad vård åt sådana sinnesslöa, vilka intagas i asyler m. m. (1: 1). (Jfr F. K. 6.)
11. „ ändring i förordn. ang. ersättning till förvaltningsmän för utmätning i enskilda mål m. m. (3: 3.)
12. „ förändrad uppställning av den s. k. lilla almanackan. (1: 2). (Jfr F. K. 9.)
13. „ minderårigas användande i arbete vid fabrik m. m. (4: 7).
14. „ åtgärder till hämmande av tobaksbruket bland minderåriga. (1: 3).
15. „ inrättande vid rikets allm. läroverk av en avgångsexamen för lärjungar, som vid 15—16-årsåldern önska sluta skolgången m. m. (1: 4).

16. ang. befrielse för fattigvårdsstyrelse i gränskommun från fortskaffande av från grannlanden hitförpassade nödställda svenska undersåtar. (3: 4). (Jfr F. K. 10.)
17. „ utredning rör. lagstiftning för slitande av tvister mellan arbetsgivare och arbetare. (3: 5).
18. „ åtgärder för säkrare förvaring av de under pastors uppsikt stående arkivalier. (1: 5). (Jfr F. K. 11.)
19. „ vissa reformer i avseende på folkskoleinspektionen. (1: 6).
20. „ lindring i järnvägsfrakter för kalk, lantmannaprodukter m. m. (2: 2). (Jfr F. K. 12.)
21. „ begäran om riksdagens avslutande. (1: 7).

1900.

Första Kammaren:

1. ang. föreskrifter för bevarande av en del av de värnpliktiges dagavlöning för deras framtida bästa. (2: 1).
2. „ indragning till statsverket av de s. k. marketenteri- och lägerkassornas inkomster. (2: 2). (Jfr A. K. 4.)
3. „ undervisning i teknisk hygien m. m. vid rikets tekniska läroverk. (2: 3). (Jfr A. K. 8.)
4. „ upphörande av lösen för anteckning å växel om skedd protest. (1: 1). (Jfr A. K. 1.)
5. „ anstånd med åtgärder för återbesättande av det lediga biskopsämbetet i Kalmar stift. (1: 2).
6. „ nedsättning av järnvägsfrakten för bränntorv m. m. (1: 3). (Jfr A. K. 11.)
7. „ förslag till förbättrat sätt att pensionera sjöfolk. (1: 4). (Jfr A. K. 10.)
8. „ förändrade föreskrifter rör. befordran till major på stat inom svenska armén. (2: 4). (Jfr A. K. 12.)
9. „ statsbidrag till enskilda bolag, bildade för försäkring mot mjältbrandskada m. m. (1: 5). (Jfr A. K. 17.)
10. „ utskänkningen av vin och maltdrycker å lägerplatser. (2: 5). (Jfr A. K. 13.)
11. „ redogörelse för de av Konungen tillsatta kommittéers verksamhet m. m. (2: 6). (Jfr A. K. 16.)
12. „ ändringar i ordningsstadgan för riksdagens F. K. (1: 6).
13. „ utsträckt sabbatsvila åt vissa klasser av statens tjänstemän och betjänte. (2: 7). (Jfr A. K. 19.)

Andra Kammaren:

1. ang. upphörande av lösen för anteckning å växel om skedd protest. (4: 1). (Jfr F. K. 4.)
2. „ viss ändring i jaktstadgan. (4: 2).
3. „ ändring i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning. (1: 1).
4. „ indragning till statsverket av de s. k. marketenteri- och lägerkassornas inkomster m. m. (2: 1). (Jfr F. K. 2.)
5. „ rätt för ecklesiastika boställen till låneunderstöd från odlingslånefonden. (3: 1).
6. „ utsträckt inrättande av avdelningar för patienter, tillhörande första betalningsklassen, vid rikets anstalter för sinnessjuka. (3: 2).
7. „ tryckning och utdelning av vissa kommittébetänkanden m. m. (1: 2).
8. „ undervisning i teknisk hygien vid rikets tekniska läroverk. (1: 3). (Jfr F. K. 3.)
9. „ upphörande av straffpåföljd för viss förseelse vid försäljning av almanackor. (4: 3).
10. „ förbättrat pensioneringssätt för sjöfolk. (2: 2). (Jfr F. K. 7.)
11. „ nedsättning i järnvägsfrakten för bränntorv m. m. (2: 3). (Jfr F. K. 6.)

12. ang. ändrade föreskrifter rör. befordran till major på stat inom svenska armén. (4: 4). (Jfr F. K. 8.)
13. „ rättighet till utskänkning av vin och maltdrycker å lägerplatser. (2: 4). (Jfr F. K. 10.)
14. „ anstånd med åtgärder för återbesättande av det lediga biskopsämbetet i Kalmar stift. (1: 4).
15. „ vissa ändringar i länens markegångstaxor. (3: 3).
16. „ meddelande av redogörelse för de av K. M:t tillsatta kommittéers m. fl. verksamhet. (1: 5). (Jfr F. K. 11.)
17. „ statsbidrag till bolag, bildade för försäkring mot mjältbrandskada m. m. (3: 4). (Jfr F. K. 9.)
18. „ utredning huru arbetsanvisningen bör ordnas m. m. (3: 5).
19. „ utsträckt sabbatsvila åt vissa klasser av tjänstemän och betjänte. (2: 5). (Jfr F. K. 13).
20. „ tillgodogörande av bränsletillgången i landets torvmossar. (2: 6).

1901.

Första Kammaren:

1. ang. ändring i sättet för verkställande av dödsstraff. (2: 1). (Jfr A. K. 24.)
2. „ lag om desinfektion av kvarlåtenskapen efter i lungsot avliden person. (2: 2). (Jfr A. K. 2.)
3. „ utsträckt sabbatsvila åt vissa statstjänstemän och betjänte. (1: 1). (Jfr A. K. 11.)
4. „ utredning rör. av kronan anslagna ecklesiastika hemman m. m. (1: 2). (Jfr A. K. 16.)
5. „ ändrade bestämmelser om rätten till utskänkning av vin och maltdrycker å lägerplatser. (2: 3). (Jfr A. K. 3.)
6. „ lagstadgade anordningar vid transport av timmer sjöledes m. m. (1: 3). (Jfr A. K. 19.)
7. „ åstadkommande av förbättrade uppgifter om rikets in- och utförsel av varor m. m. (2: 4). (Jfr A. K. 15.)
8. „ vinnande genom lagstadgad bokföring m. m. av större trygghet mot oredlighet. (2: 5). (Jfr A. K. 17.)
9. „ upphävande av alla bestämmelser om rang, utom för hovet. (2: 6). (Jfr A. K. 18.)
10. „ revision av gällande hälsovårds- och epidemistadgar. ((2: 7).
11. „ inlösen och avskrivning av de frälseräntor, vilkas inlösen ej åligger statsverket. (1: 4). (Jfr A. K. 29.)
12. „ vissa förhållanden vid samhällena Malmberget och Luossavaara. (2: 8). (Jfr A. K. 30.)

Andra Kammaren:

1. ang. säkerhetsåtgärder beträffande fartyg. (3: 1).
2. „ lag om desinfektion av kvarlåtenskapen efter i lungsot avliden person. (2: 2). (Jfr F. K. 2.)
3. „ utskänkning av vin och maltdrycker å lägerplatser. ((2: 3). (Jfr F. K. 5.)
4. „ tillsyn över utackorderade fosterbarn. (1: 1).
5. „ inrättande av ett statslotteri. (3: 1).
6. „ befrämjande av den byggnadskonst, som berör lantmannahem och arbetarbostäder. (3: 2).
7. „ vidmakthållandet av jordbruket på avvittrade hemman m. m. (4: 1).
8. „ inrättande av offentliga arbetsförmedlingsanstalter m. m. (3: 3).
9. „ ny lärobok för den första undervisningen i kristendom. (1: 2).
10. „ återremiss av utl. n:o 3. (2: 4).
11. „ beredande av sabbatsvila åt tjänstemän och betjänte vid postverket. (2: 3). (Jfr F. K. 3.)

12. ang. bestämmelser rör. försäljning av revolverammunition. (4: 2).
13. „ villkoren för utklarering av fartyg m. m. (3: 4).
14. „ fångars arbete. (2: 5).
15. „ åstadkommande av förbättrade uppgifter om rikets in- och utförsel av varor. (4: 3). (Jfr F. K. 7.)
16. „ utredning ang. hemman och lägenheter, som av kronan anslagits, till prästerskaps understöd m. m. (4: 4). (Jfr F. K. 4.)
17. „ vinnande genom lagstadgad bokföring av större trygghet mot oredlighet. (4: 5). (Jfr F. K. 8.)
18. „ upphävande av alla bestämmelser om rang, utom för hovet. (3: 4). (Jfr F. K. 9.)
19. „ lagstadgade anordningar vid transport av timmer sjöledes. (3: 5). (Jfr F. K. 6.)
20. „ utredning huruvida båtsmans- och soldattorpen ursprungligen varit förlagda å kronoallmänning. (4: 6).
21. „ inrättande vid högre flickskolor av en särskild examen för lärjungar, som efter fyllda 17 år önska avsluta sin skolgång. (1: 3).
22. „ utredning ang. kompetensvillkor för anställning som lokomotivförare. (2: 6).
23. „ utfärdande av instruktion och taxa för besiktningsmän vid haveribesiktningar. (3: 6).
24. „ ändring i sättet för verkställande av dödsstraff. (3: 7). (Jfr F. K. 1.)
25. „ utsträckning av giltighetstiden för s. k. tur- och returbiljetter å statens järnvägar. (3: 8).
26. „ formatet på offentliga kommittéers tryckta utlåtanden. (1: 4).
27. „ skärpta bestämmelser i fråga om rätt för folk- och småskollärare att söka annan dylik befattning. (1: 5).
28. „ tydligare bestämmelser ang. folkskollärares bostadsförmåner. (1: 6).
29. „ utredning i fråga om inlösen och avskrivning av vissa frälseräntor. (4: 7). (Jfr F. K. 11.)
30. „ vissa förhållanden vid samhällena Malmberget och Luossavaara. (4: 8). (Jfr F. K. 12.)
31. „ åtgärder att genom förbättrade kommunikationsanordningar m. m. främja den svenska smörexporten till England. (3: 9).
32. „ utskänkning under sön- och helgdagar av vin och maltdrycker å lägerplatser. (2: 7).

1902.

Första Kammaren:

1. ang. avskaffande av de s. k. förberedande examina såsom villkor för rätten att avlägga juridiska examina. (2: 1).
2. „ inrättande av ett statslotteri. (2: 2).
3. „ tryggad besittningsrätt åt innehavare av vissa å annex-, mensal- och stamhemman befintliga lägenheter. (2: 3). (Jfr A. K. 22.)
4. „ iakttagande av ett förändrat stavsätt i riksdagstryck. (2: 4).
5. „ offentliga revisorer. (1: 1). (Jfr A. K. 2.)
6. „ ändring av § 51 folkskolestadgan. (2: 5). (Jfr A. K. 12.)
7. „ åtgärder till skydd mot djurplågeri under transporter. (2: 6) (Jfr A. K. 16.)
8. „ förenkling av arbetsmetoderna inom den civila och ecklesiastika förvaltningen m. m. (2: 7). (Jfr A. K. 17.)
9. „ främjande av ett mera ekonomiskt tillgodogörande av virkestillgången i skogarna. (1: 2).
10. „ villkoren för försäljning genom kringföring av vin och maltdrycker. (1: 3). (Jfr A. K. 5.)
11. „ utskänkningen av vin och maltdrycker å lägerplatser. (1: 4). (Jfr A. K. 6.)
12. „ indragning av kronofogdetjänsterna. (2: 8). (Jfr A. K. 10.)

13. ang. iakttagande av ett förändrat stavsätt i riksdagstryck. (2: 9).
14. „ främjande av kooperation mellan jordbrukare. (1: 5).
15. „ statsbidrag åt sockenbibliotek m. m. (2: 10). (Jfr A. K. 9.)
16. „ undervisnings-, examens- och studieväsendet vid rikets universitet. (2: 11). (Jfr A. K. 14.)
17. „ byggnadsförhållandena vid Malmberget och Kiruna. (1: 6). (Jfr A. K. 18.)
18. „ koncession å vissa gränsbanor. (1: 7).
19. „ patientavgifterna vid upptagningsanstalter för sinnessjuka. (2: 12). (Jfr A. K. 19.)
20. „ åtgärder i fråga om importen av och rörelsen med artificiella sötämnen. (1: 8). (Jfr A. K. 26.)
21. „ åtgärder för en bättre fiskerivård för Östersjö- och sötvattensfisket. (1: 9). (Jfr A. K. 33.)
22. „ ändring i flottningsstadgan. (1: 10).
23. „ anställande av kvinnor vid yrkesinspektionen. (2: 13). (Jfr A. K. 37.)

Andra Kammaren:

1. ang. noggrannare bestämmelser ang. bokföringsskyldigheten. (4: 1).
2. „ legaliserade revisorer. (4: 2). (Jfr F. K. 5.)
3. „ arméns uniformer. (4: 3).
4. „ inrättande av ett statslotteri. (3: 1).
5. „ villkoren för försäljning genom kringföring av vin och maltdrycker. (2: 1). (Jfr F. K. 10 och A. K. 38.)
6. „ utskänkningen av vin och maltdrycker å lägerplatser. (2: 2). (Jfr F. K. 11.)
7. „ villkoren för försäljning av maltdrycker från nederlag å annan ort, än där tillverkningen äger rum. (2: 3).
8. „ omarbetning av förordningen ang. försäljning av vin och maltdrycker. (2: 4).
9. „ statsbidrag åt sockenbibliotek m. m. (1: 1). (Jfr F. K. 15.)
10. „ indragning av kronofogdetjänsterna. (4: 4). Jfr F. K. 12.)
11. „ bruket av allmänning, som vid lantmäteriförrättning avsatts för delägarnas gemensamma behov. (3: 2).
12. „ ändring av § 51 folkskolestadgan. (1: 2). (Jfr F. K. 6.)
13. „ undervisning i rikets skolor om straffpåföljden å brott. (1: 3).
14. „ undervisnings-, examens- och studieväsendet vid rikets universitet. (1: 4). (Jfr F. K. 16.)
15. „ ordnande av hospitalsväsendet i riket. (2: 5).
16. „ åtgärder till skydd mot djurplågeri under transporter. (2: 6). (Jfr F. K. 7.)
17. „ förenkling av arbetsmetoderna inom den civila och ecklesiastika förvaltningen. (4: 5). (Jfr F. K. 8.)
18. „ byggnadsförhållandena vid Malmberget och Kiruna. (3: 3). (Jfr F. K. 17.)
19. „ patientavgifterna vid upptagningsanstalter för sinnessjuka. (2: 7). (Jfr F. K. 19.)
20. „ utredning om landets ekonomiska ställning i förhållande till utlandet. (4: 6).
21. „ ändrade bestämmelser i fråga om tillsättning av lärare och lärarinnor vid småskolorna m. m. (1: 5).
22. „ tryggad besittningsrätt åt innehavare av vissa å annex-, mensal- och stamhemman befintliga lägenheter. (3: 4) (Jfr F. K. 3.)
23. „ kristendomsundervisningen i folkskolorna. (1: 6).
24. „ främjande av ett mera ekonomiskt tillgodogörande av virkestillgången i skogarna. (3: 5).
25. „ åtgärder för släckande av skogseld. (3: 6).
26. „ åtgärder i fråga om importen av artificiella sötämnen. (2: 8). (Jfr F. K. 20.)
27. „ allmänna hälsovården på landet. (2: 9).
28. „ utarbetande av lag rör. patronatsrättens upphävande. (1: 7).

29. ang. friköpande av de Hvitfeldtska godsen i Bohuslän. (3: 7).
30. „ befordringarna inom härен och flottan. (4: 7).
31. „ koncession å vissa gränsbanor. (3: 8).
32. „ befrämjande av kooperation mellan jordbrukare. (3: 9).
33. „ åtgärder för en bättre fiskerivård för Östersjö- och sötvattensfisket. (3: 10). (Jfr F. K. 21.)
34. „ åtgärder för att de nordiska länderna måtte förklara sig principiellt och permanent neutrala m. m. (4: 8).
35. „ seminarielärarnas kompetens-, löne- och pensionsvillkor. (1: 8).
36. „ stavningssättet i riksdagstryck. (1: 9).
37. „ anställande av kvinnor vid yrkesinspektionen. (2: 10). (Jfr F. K. 23.)
38. „ villkoren för försäljning genom kringföring av vin och maltdrycker. (2: 11). (Jfr F. K. 10 och A. K. 5.)
39. „ viss ändring av flottningsstadgan. (3: 11).
40. „ återremiss av utl. n:o 19. (2: 12).
41. „ Kristianstads läns inskrivningsområden. (4: 9).

1903.

Första Kammaren:

1. ang. ändring i sättet för utdelning av vinet i nattvarden. (2: 1). (Jfr A. K. 18.)
2. „ förenkling i sättet för markegångsprisens bestämmande. (2: 2).
3. „ tillsättande av ett nationalekonomiskt råd. (1: 1).
4. „ användning av torv till eldning vid statens järnvägar och statens övriga verk. (1: 2).
5. „ upphörande av den vissa städer tillkommande skyldigheten att bekosta lokal åt telegrafstation. (1: 3). (Jfr A. K. 4.)
6. „ åtgärder mot olägenheter förorsakade av vissa slags fabriksdrift. (2: 3). (Jfr A. K. 8.)
7. „ införande i elementarläroverk och folkskolor av undervisning i skogsvård. (1: 4).
8. „ åtgärder för det unionella försvarsväsendets ordnande. (2: 4). (Jfr A. K. 40.)
9. „ ordningen och grunderna för befordran inom armén m. m. (2: 5). (Jfr A. K. 7.)
10. „ rätt för elever från tekniska elementarskolorna att antagas till reservofficersvolontärer. (2: 6). (Jfr A. K. 12.)
11. „ anskaffande av samlingslokaler m. m. vid regementen och lägerplatser. (2: 7). (Jfr A. K. 19.)
12. „ kompetensvillkoren för lokomotivpersonalen vid järnvägarna m. m. (2: 8). (Jfr A. K. 21.)
13. „ tillvaratagande av de inhemska häststammarna. (1: 5). (Jfr A. K. 17.)
14. „ inlösen och avskrivning av frälseräntor. (1: 6). (Jfr A. K. 14.)
15. „ åstadkommande av enhet och planmässighet inom rikets officiella statistik m. m. (1: 7).
16. „ åtgärder mot de smittosamma könssjukdomarnas spridning. (2: 9). (Jfr A. K. 9.)
17. „ förbud mot utskänkning av öl på lägerplatser m. m. (1: 8). (Jfr A. K. 23.)
18. „ Sveriges och Norges unionella förhållanden. (2: 10.) (Jfr A. K. 41.)
19. „ tillhandahållande av Svensk Författningssamling till lägsta möjliga pris. (1: 9). (Jfr A. K. 29.)
20. „ förändring av samtliga medikamentsförråd och filialapotek till självständiga apoteksinrättningar m. m. (2: 11). (Jfr A. K. 22.)
21. „ ändrade bestämmelser för handeln med svagdricka m. m. (1: 10). (Jfr A. K. 31.)
22. „ omreglering av rikets indelning i provinsialläkaredistrikt. (2: 12). (Jfr A. K. 28.)

23. ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna. (1: 11). (Jfr A. K. 33 och 45.)
24. „ nedsättning av priset på apoteksvaror. (2: 13). (Jfr A. K. 39.)
25. „ införande i regl. föreskr. f. Riksdagen av ett tillägg rör. riksdagstrycket. (2: 14). (Jfr A. K. 46.)
26. „ beredande av lättnader i kostnaderna för laga skifte åt skiftesdelägare. (1: 12). (Jfr A. K. 37.)
27. „ innehållet i prästbetyg. (1: 13). (Jfr A. K. 38.)
28. „ öppethållande av registratorsexpeditionen inom ämbetsverken i huvudstaden. (2: 15). (Jfr A. K. 43.)

Andra Kammaren:

1. ang. upphörande av posträtterna. (4: 1).
2. „ rätt för i administrativa mål tilltalade personer att anlita rättegångsbiträde. (4: 2).
3. „ fribrevsrätt för ordf. i kommunalstämma och kommunalnämnd. (2: 1).
4. „ upphörande av den vissa städer tillkommande skyldigheten att bekosta lokal åt telegrafstation. (2: 2). (Jfr F. K. 5.)
5. „ ändring av § 42 folkskolestadgan. (1: 1).
6. „ utredning om landets skatteförmåga. (2: 3).
7. „ ordningen och grunderna för befordran inom armén m. m. (2: 4). (Jfr F. K. 9.)
8. „ åtgärder mot olägenheter förorsakade av vissa slags fabriksdrift. (2: 5). (Jfr F. K. 6.)
9. „ åtgärder mot smittosamma könssjukdomars spridning. (2: 6). (Jfr F. K. 16.)
10. „ utredning om nya järnvägsbyggnader och kanaliseringsföretag. (4: 3).
11. „ förbud att vid jakt använda mausergevär. (3: 1).
12. „ rätt för elever från de tekniska elementarskolorna att antagas till reservofficersvolontärer. (2: 7). (Jfr F. K. 10.)
13. „ inrättande av ett nationalekonomiskt råd. (4: 3).
14. „ inlösen och avskrivning av frälseräntor. (3: 2). (Jfr F. K. 14.)
15. „ användning av torv till eldning vid statens järnvägar och övriga verk. (3: 3).
16. „ utredning om orsaken till prästbrist. (2: 8).
17. „ tillvaratagande av de inhemska häststammarna. (3: 4). (Jfr F. K. 13.)
18. „ ändring i sättet för utdelning av vinet i nattvarden. (1: 2). (Jfr F. K. 1.)
19. „ anskaffande av samlingslokaler m. m. vid regementen och lägerplatser. (1: 3). (Jfr F. K. 11.)
20. „ regementspastorsinstitutionens omorganisation. (1: 4).
21. „ kompetensvillkoren för lokomotivpersonalen vid järnvägarna. (4: 6). (Jfr F. K. 12.)
22. „ förändrande av samtliga medikamentsförråd och filialapotek till självständiga apoteksinrättningar. (2: 9). (Jfr F. K. 20.)
23. „ förbud mot utskänkning av öl å lägerplatser. (2: 10). (Jfr F. K. 17.)
24. „ ändring i instruktionen för medicinalstyrelsen. (2: 11).
25. „ återremiss av utl. n:o 9. (2: 12).
26. „ ändringar i gällande bestämmelser om det s. k. provåret. (1: 5).
27. „ fria resor å statens järnvägar för föreläsare i statsunderstödd föreläsningsförening. (1: 6).
28. „ omreglering av rikets indelning i provinsialläkaredistrikt. (2: 13).
29. „ tillhandahållande av Svensk Författningssamling för lägsta möjliga pris. (4: 6). (Jfr F. K. 19.)
30. „ upphävande av vaccinationstvånget. (2: 13).
31. „ ändrade bestämmelser för handeln med svagdricka. (2: 14). (Jfr F. K. 21.)
32. „ åstadkommande av enhet och planmässighet inom rikets officiella statistik. (4: 7).
33. „ kristendomsundervisningen i folkskolorna. (1: 7). (Jfr F. K. 23.)

34. ang. införande i folkskolor och elementarläroverk av undervisning i skogsvård. (1: 8).
35. „ rätt för riksdagsmän till fria resor å statens järnvägar. (1: 9).
36. „ ändring i § 15 av reglementet för barnmorskor. (2: 15).
37. „ beredande av lättnader i kostnaderna för laga skifte åt skiftesdelägare. (3: 5). (Jfr F. K. 26.)
38. „ innehållet i prästbetyg. (1: 10). (Jfr F. K. 27.)
39. „ nedsättning av priset å apoteksvaror. (2: 16). (Jfr F. K. 24.)
40. „ åtgärder för det unionella försvarets ordnande. (4: 8). (Jfr F. K. 8.)
41. „ unionella förhållanden. (4: 9). (Jfr F. K. 18.)
42. „ skyldighet för järnväg att hålla grindbevakning m. m. (3: 6).
43. „ öppethållande av registratorsexpeditionerna i ämbetsverken i huvudstaden. (2: 17). (Jfr F. K. 28.)
44. „ utredning av kostnaderna för försvarsväsendet. (4: 10).
45. „ kristendomsundervisningen i folkskolorna. (Jfr F. K. 23 och A. K. 33.)
46. „ införande i regl. föreskr. f. Riksdagen av ett tillägg rör. riksdagstrycket. (1: 12). (Jfr F. K. 25.)

1904.

Första Kammaren:

1. ang. avveckling av allm. hypoteksbanken. (1: 1).
2. „ åtgärder för höjande av värdet på statens skogar m. m. (2: 1).
3. „ tillsättande av ett nationalekonomiskt råd. (1: 2).
4. „ ändring i förordn. ang. försäljning av vin och maltdrycker m. m. (1: 3). (Jfr A. K. 3.)
5. „ avlöningen till lärare vid fortsättningsskolor. (2: 2). (Jfr A. K. 6.)
6. „ utjämnande av avgifterna till fattigvården mellan kommunerna. (1: 4). (Jfr A. K. 4.)
7. „ förbud mot utskänkning av öl å lägerplatserna. (1: 5). (Jfr A. K. 15.)
8. „ skyldighet för ägare av järnvägsanläggning att vidtaga åtgärder för vattenavledning. (1: 6). (Jfr A. K. 42.)
9. „ förläggning av kavalleriet. (2: 3). (Jfr A. K. 16.)
10. „ förbättring av arméns mathållning under vapenövningarna. (2: 4). (Jfr A. K. 17.)
11. „ åstadkommande av en järnvägsförbindelse mellan Tingstäde och Fårösund. (2: 5).
12. „ skydd för landets natur och naturminnesmärken. (2: 6). (Jfr A. K. 21.)
13. „ uppdelning av Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län m. m. (2: 7). (Jfr A. K. 27.)
14. „ ändring i fångarbetet så att det ej må göra intrång på de lyttas och vanföras arbete. (2: 8). (Jfr A. K. 28.)
15. „ förbud mot befordran av rusdrycker med posten. (1: 7). (Jfr A. K. 25.)
16. „ utredning av emigrationsfrågan m. m. (1: 8). (Jfr A. K. 24.)
17. „ undersökning rör. antalet vanföra och lytta i landet. (1: 9.) (Jfr A. K. 30.)
18. „ revision av landshövdingeinstruktionen. (1: 10). (Jfr A. K. 32.)
19. „ utarbetande av lagförslag ang. försäljning av vin och maltdrycker. (1: 11). (Jfr A. K. 39.)
20. „ utarbetande av en för riket gemensam författning rör. polispersonalen. (1: 12). (Jfr A. K. 34.)
21. „ priset för månadsbiljetter till tredje klassen vid st. järnvägar. (1: 13). (Jfr A. K. 44.)
22. „ revision av frakttaxan för st. järnvägar. (1: 14). (Jfr A. K. 41.)
23. „ undervisning i hälsolära vid rikets läro- och utbildningsanstalter. (2: 9). (Jfr A. K. 35.)
24. „ ändring av § 21 i läroverksstadgan. (2: 10). (Jfr A. K. 40.)
25. „ åvägabringande av en åskådligare statistik betr. vissa skogar. (2: 11).
26. „ åtgärder mot smittosam venerisk sjukdoms spridande genom äktenskap. (2: 12). (Jfr A. K. 45.)

Andra Kammaren:

1. ang. förekommande av lungsotssmitta. (2: 1).
2. „ avveckling av allm. hypoteksbanken. (5: 1).
3. „ ändring i förordn. ang. försäljning av vin och maltdrycker. (2: 2). (Jfr F. K. 4.)
4. „ utjämning av avgifterna till fattigvården mellan kommunerna. (4: 1). (Jfr F. K. 6.)
5. „ utredning om orsakerna till tandröta. (2: 3).
6. „ avlöningen till lärare vid fortsättningsskolor. (1: 1). (Jfr F. K. 5.)
7. „ ändringar i förordningen ang. försäljning av vin och maltdrycker. (2: 4).
8. „ ändring av regl. föreskr. f. Riksdagen. (1: 2).
9. „ fördelning av provision för uppbörd av kommunala utskylder m. m. (4: 2).
10. „ upphävande av förbudet mot postbefordran av för lågt uppgiven postförsändelse. (1: 3).
11. „ tillsättningen av folkskoleinspektörsbefattningarna. (1: 4).
12. „ utredning ang. på vilka villkor stadsfiskalerna må bliva statens tjänstemän. (4: 3).
13. „ beredande av stallutrymme vid st. järnvägsstationer. (3: 1).
14. „ avdikning, därest densamma hindras av järnvägsanläggning. (3: 2).
15. „ förbud mot utskänkning av öl å lägerplatser m. m. (2: 5). (Jfr F. K. 7.)
16. „ förläggningen av kavalleriet. (5: 2). (Jfr F. K. 9.)
17. „ förbättring av arméns mathållning. (5: 3). (Jfr F. K. 10.)
18. „ behovet av en kuranstalt för obemedlade alkoholister. (2: 6).
19. „ undervisningen om de rusgivande ämnenas natur och verkningar. (1: 5).
20. „ beredande av tillfälle för vissa lärare att inhämta insikter i alkohologi. (1: 6).
21. „ skydd för landets natur och naturminnesmärken. (1: 7). (Jfr A. K. 12.)
22. „ åtgärder för tuberkulosens bekämpande. (2: 7).
23. „ vissa frihetsår från skatt till stat och kommun för mindre jordbrukare m. m. (4: 5).
24. „ utredning av emigrationsfrågan. (5: 4). (Jfr F. K. 16.)
25. „ förbud mot befordran av rusdrycker med posten. (2: 8). (Jfr F. K. 15.)
26. „ stängslet utefter järnvägarna. (3: 3).
27. „ uppdelning av Stockholms län. (4: 6). (Jfr F. K. 13.)
28. „ ändring i fångarbetet, så att det ej må göra intrång på de lyttas och vanföras arbete. (2: 9). (Jfr F. K. 14.)
29. „ beredande av lättnader i kostnaden för laga skifte åt skiftesdelägare m. m. (3: 4).
30. „ undersökning rör. antalet vanföra och lytta i riket. (2: 10). (Jfr F. K. 17.)
31. „ upphörande av prästerskapets befattning med folkundervisningen m. m. (1: 8).
32. „ revision av landshövdingeinstruktionen. (1: 9). (Jfr F. K. 18.)
33. „ fördelningen av uppbördsprovision vid Göteborgs postkontor m. m. (5: 5).
34. „ utarbetande av en för hela riket gemensam författning rör. polispersonalen. (4: 7). (Jfr F. K. 20.)
35. „ undervisning i hälsolära vid rikets läro- och utbildningsanstalter. (1: 10). (Jfr F. K. 23.)
36. „ avkastningen av statsskogarna. (3: 5).
37. „ organisation av det frivilliga skytteväsendet m. m. (5: 6).
38. „ avlöningssättet för cheferna vid statens affärsdrivande verk. (4: 8).
39. „ framläggande av förslag till lag ang. försäljning av vin och starkare maltdrycker. (2: 11). (Jfr F. K. 19.)
40. „ ändring av § 21 läroverksstadgan. (1: 11). (Jfr A. K. 24.)
41. „ revision av frakttaxan för st. järnvägar. (3: 6).

42. ang. åtgärder till förekommande av att järnvägsanläggning må kunna förhindra eller försvåra jords avdikning m. m. (3: 7). (Jfr F. K. 8 och A. K. 14.)
43. „ ändring av § 1 mom. 6 i förordn. ang. försäljning av vin, maltdrycker m. m. (2: 12.)
44. „ priset för månadsbiljetter till tredje klassen vid st. järnvägar. (3: 8). (Jfr F. K. 21.)
45. „ åtgärder mot smittosam venerisk sjukdoms spridande genom äktenskap. (2: 13). (Jfr F. K. 26.)
46. „ sättet för statens inköpande av skogsmark från enskilda. (3: 9).
47. „ åtgärder för det indelta manskapet att vid avgång ur krigstjänsten tillösa sig innehavda torp. (4: 9).
48. „ märkning av tuberkulösa kreatur. (3: 10).

1905.

Första Kammaren:

1. ang. revision av författningar ang. priskurant, uppgifter och markegångstaxors upprättande. (1: 1). (Jfr A. K. 11.)
2. „ inskränkning av uppläsandet av kungörelser i kyrkorna. (1: 2). (Jfr A. K. 2.)
3. „ understöd åt äldre barnmorskor. (1: 3). (Jfr A. K. 5.)
4. „ lindring i olägenheterna för skärgårdsbefolkningen av sjöfarten inomskärs under vintertiden. (1: 4). (Jfr A. K. 7.)
5. „ undervisning i hälsolära vid rikets läro- och utbildningsanstalter. (2: 1). (Jfr A. K. 3.)
6. „ åtgärder till hämmande av tuberkulossjukdomars utbredning. (2: 2).
7. „ försäljning av s. k. välgörenhetsfrimärken till förmån för svenska nationalföreningen mot tuberkulos. (2: 3). (Jfr A. K. 32.)
8. „ utlämnande av lån till ekonomiska lantmannaföreningar. (1: 5). (Jfr A. K. 16.)
9. „ förbud mot användning av taggig stängseltråd till hägnader. (2: 4). (Jfr A. K. 9.)
10. „ åvägabringande av förhandlingar om en ny ordning rör. de unionella angelägenheterna. (1: 6).
11. „ utarbetande av en allm. polisförfattning för rikets städer. (2: 5). (Jfr A. K. 21.)
12. „ utredning rör. den enskilda och kommunala sinnessjukvårdens förbättrande. (2: 6). (Jfr A. K. 22.)
13. „ invaliditets- och ålderdomspensionering. (2: 6). (Jfr A. K. 24.)
14. „ vård av sjuka personer vid transport å st. järnvägar. (1: 7).

Andra Kammaren:

1. ang. ändring av 10 § förordn. ang. försäljn. av vin, maltdrycker m. m. (2: 1).
2. „ inskränkning av uppläsandet av kungörelser i kyrkorna. (2: 2). (Jfr F. K. 2.)
3. „ undervisning i hälsolära vid rikets läro- och utbildningsanstalter. (1: 1). (Jfr F. K. 5.)
4. „ utredning om det nuvarande kyrkliga tillståndet inom landet. (5: 1).
5. „ understöd åt äldre barnmorskor. (2: 3). (Jfr F. K. 3.)
6. „ förbud att såsom förnamn använda andra personers släktnamn. (1: 2).
7. „ lindring i olägenheterna för skärgårdsbefolkningen av sjöfarten inomskärs vintertiden. (4: 1). (Jfr F. K. 4.)
8. „ förhindrande att lottsedlar säljas till högre pris än det varå de lyda. (5: 2).
9. „ förbud mot användning av taggig stängseltråd till hägnader. (3: 1). (Jfr F. K. 9.)

10. ang. ändrade bestämmelser i fråga om försäljning av maltdrycker. (2: 4).
11. „ revision av författningar ang. priskurantuppgifter och markegångstaxors upprättande. (4: 2). (Jfr F.K. 1.)
12. „ inskränkning i söndagsarbete. (2: 5).
13. „ nedsättning av fraktavgifterna för fodermedel å st. järnvägar. (3: 2).
14. „ nytt reglemente för st. järnvägar. (3: 3).
15. „ upprättandet av sammandrag av de räkenskaper, vilkas granskning tillkommer kyrkostämma. (2: 6).
16. „ utlämnande av lån till ekonomiska lantmannaföreningar. (4: 3). (Jfr F. K. 8.)
17. „ centralisering av hypoteksverket m. m. (4: 4).
18. „ revision av föreskrifterna om värdesättning av skog och skogsmark, som salubjudas till kronan. (3: 4).
19. „ åtgärder till hämmande av tuberkulosens utbredning. (2: 7).
20. „ revision av landshövdingeinstruktionen. (5: 3).
21. „ allm. polisförfattning för Sveriges städer m. fl. orter. (4: 5). (Jfr F. K. 11.)
22. „ den enskilda och kommunala sinnessjukvårdens förbättrande. (2: 8). (Jfr F. K. 12.)
23. „ inrättande av en försvarsberedning. (4: 6).
24. „ invaliditets- och ålderdomspensionering. (5: 4). (Jfr F. K. 13.)
25. „ lindring i järnvägsfrakter för kalk och konstgjorda gödningsämnen. (3: 5).
26. „ upprättande av en för armén och flottan gemensam militärteknisk institution. (5: 5).
27. „ åvägabringande av förhandlingar om en ny ordning betr. de unionella angelägenheterna. (5: 6).
28. „ nedsättning av fraktavgifterna för transport av potatis. (3: 6).
29. „ iakttagande av planmässighet vid infordrande av yttrande från ämbetsmyndigheter m. fl. (4: 7).
30. „ lokaltåg till större fabriksstäder. (4: 8).
31. „ utjämning av kommunernas fattigvårdsbörda. (4: 9).
32. „ försäljning av s. k. välgörenhetsfrimärken till förmån för svenska nationalföreningen mot tuberkulos. (2: 9). (Jfr F. K. 7.)
33. „ religions- och sedlighetsvård åt personal, anställd vid arbetsföretag av större omfattning. (1: 3).
34. „ vård åt sjuka personer vid transport å st. järnvägar. (1: 4).

1906.

Första Kammaren:

1. ang. utfärdande av nytt apotekarereglemente. (2: 1). (Jfr A. K. 3.)
2. „ utfärdande av nytt reglemente för barnmorskor. (2: 2).
3. „ undervisning i hälsolära vid rikets offentliga skolor. (1: 1). (Jfr A. K. 1.)
4. „ åvägabringande av statistisk redogörelse för statens skogsparker. (1: 2). (Jfr A. K. 17.)
5. „ upphävande av bestämmelserna om rang. (2: 3). (Jfr A. K. 6.)
6. „ ogifta barnaföderskors anonymitet. (2: 4). (Jfr A. K. 8, 15.)
7. „ en allmän polisförfattning för rikets städer. (2: 5). (Jfr A. K. 12.)
8. „ utlänningars invandring till Sverige och deras vistelse där. (1: 3).
9. „ uppsättande av en från ingenjörtrupperna skild militärbyggnadskår m. m. (1: 4). (Jfr A. K. 10, 18.)
10. „ inskränkning av de ordinarie häradshövdingarnas tjänstledighet samt skärpta kompetensvillkor till domarförordnande. (2: 6). (Jfr A. K. 16.)
11. „ inrättande av en tullteknisk byrå. (1: 5). (Jfr A. K. 14.)
12. „ taxa för befordran av personer och resgods å statens järnvägar m. m. (1: 6). (Jfr A. K. 11.)

Andra Kammaren:

1. ang. undervisning i hälsolära vid rikets offentliga skolor. (1: 1). (Jfr F. K. 3.)
2. „ entledigande av militära förtroendeämbetsmän, då de finnas icke vara fullt fältdugliga. (4: 1).
3. „ utfärdande av nytt apotekarereglemente. (2: 1). (Jfr F. K. 1.)
4. „ utredning av statens och kommunernas inkomster av och utgifter för maltdryckshanteringen m. m. (2: 2).
5. „ statsbidrag till avlönande av hos kommuner anställda barnmorskor. (4: 2).
6. „ upphävande av bestämmelserna om rang. (4: 3). (Jfr F. K. 5.)
7. „ upplåtandet av byggnadstomter å Djurgården. (5: 1).
8. „ ogifta barnaföderskors anonymitet. (1: 2). (Jfr F. K. 6.)
9. „ inrättande av ett penninglotteri för statens räkning. (1: 3).
10. „ uppsättande av en från ingenjörstrupperna skild militärbyggnadskår m. m. (4: 4). (Jfr F. K. 9.)
11. „ revision av taxa för befordran av personer och resgods på statens järnvägar. (3: 1). (Jfr F. K. 12.)
12. „ en allmän polisförfattning för rikets städer. (5: 2). (Jfr F. K. 7.)
13. „ lämpligaste sättet att bereda jordbruket erforderligt driftkapital. (3: 1).
14. „ inrättande av en tullteknisk byrå. (3: 2). (Jfr F. K. 11.)
15. „ återförvisning av utl. n:o 8. (1: 4).
16. „ skärpta kompetensvillkor för erhållande av domareförordnande m. m. (5: 3). (Jfr F. K. 10.)
17. „ upprättande av redogörelse för statens skogsparker m. m. (3: 3). (Jfr F. K. 4.)
18. „ återförvisning av utl. n:o 10. (4: 5).

1907.

Första Kammaren:

1. ang. åstadkommande för statens räkning av ett järnverk vid den blivande inlandsbanan. (1: 1).
2. „ bestämmelser om samma föreskrifter för försäljning av preserverade ägg som för margarin. (1: 2). (Jfr A. K. 3.)
3. „ jämnare fördelning av vissa skatter på landsbygden. (1: 3).
4. „ inrättande av en statens arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands bosatta svenskar. (2: 1). (Jfr A. K. 4.)
5. „ införande av s. k. söndagsfrimärken. (2: 2).
6. „ införande av undervisning i skogsvård i rikets offentliga skolor. (2: 3). (Jfr A. K. 1.)
7. „ skärpta bestämmelser i fråga om offentliga föreställningar m. m. (2: 4).
8. „ statistiska uppgifter rör. alkoholens verkningar. (1: 4). (Jfr A. K. 13.)
9. „ ordnande av apoteksväsendet efter 1920. (2: 5). (Jfr A. K. 7.)
10. „ nedsättning i avgiften för växelprotest. (2: 6). (Jfr A. K. 19.)
11. „ utredning huruvida läkare må som straffpåföljd kunna fråntagas rätten att utöva läkareverksamhet. (2: 7). (Jfr A. K. 22.)
12. „ förebyggande av försäljning av eter- eller sprithaltiga läkemedel så att de kunna användas till rusgivande medel. (1: 5). (Jfr A. K. 23.)
13. „ frigörelse från det ekonomiska beroendet för staten av från rusdrycks-hanteringen härflytande medel. (1: 7). (Jfr A. K. 8.)
14. „ verkställande vid inträffad järnvägsolycka av utredning om olyckans orsak m. m. (1: 7). (Jfr A. K. 20.)
15. „ ordningsföreskrifter för landskommuner. (2: 8). (Jfr A. K. 21.)
16. „ undervisningen i lanthushållning. (1: 8).
17. „ jämnare fördelning av kommunernas skattebördor. (1: 9). (Jfr A. K. 27.)

18. ang. utredning rör. lantarbetarnas levnadsförhållanden. (2: 9). (Jfr A. K. 25.)
19. „ omorganisation av fältläkarekåren. (1: 10).
20. „ åtgärder varigenom kalmarker kunna småningom komma i växtligt skick. (1: 11). (Jfr A. K. 31.)
21. „ utredning om enskilda o. kommuner tillhöriga vattenfall. (2: 10). (Jfr A. K. 30.)
22. „ omorganisation av medicinalstyrelsen. (2: 11). (Jfr A. K. 35.)

Andra Kammaren:

1. ang. införande av undervisning i skogsvård vid rikets offentl. skolor. (1: 1). (Jfr F. K. 6.)
2. „ ändringar i k. förordn. ang. eldfarliga oljor m. m. (5: 1).
3. „ bestämmelser om samma föreskrifter för försäljning av preserverade ägg som för margarin. (2: 1). (Jfr F. K. 2.)
4. „ inrättande av en statens arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands bosatta svenskar. (1: 2). (Jfr F. K. 4.)
5. „ styckning och försäljning av kronojord till egnahemstomter. (4: 1).
6. „ lättnader i fråga om avlämnande av gods vid anhaltsstationer m. m. (3: 1).
7. „ ordnandet av apoteksväsendet efter 1920. (2: 2). (Jfr F. K. 9.)
8. „ frigörelse från det ekonomiska beroendet för staten av från rusdrycksförsäljningen härflytande medel. (2: 3). (Jfr F. K. 13.)
9. „ föreskrift om befintligheten på lokomotiv av självregistrerande hastighetsmätare. (3: 2).
10. „ nya grunder för upplåtelse av Hvitfeldtska stipendieinrättningens skärgårdslägenheter. (4: 2).
11. „ tillsättning av prästerliga tjänster. (1: 3).
12. „ olycksfallsförsäkring av värnpliktige. (5: 2).
13. „ statistiska uppgifter om alkoholens verkningar. (2: 4). (Jfr F. K. 8.)
14. „ ändring i jaktstadgan. (1: 4).
15. „ statsunderstöd för beredande av läkarevård åt mindre bemedlade personer å landsbygden. (2: 5).
16. „ fraktsatserna för transport av järnmalm å järnvägen Luleå—Riksgränsen m. m. (3: 3).
17. „ inrättande av en allmän lånekassa för rikets kommuner. (5: 3).
18. „ ändrade bestämmelser ang. överlämnandet av arkivhandlingar till landsarkiven. (1: 5).
19. „ nedsättning i avgiften för växelprotest. (5: 4). (Jfr F. K. 10.)
20. „ verkställande vid inträffad järnvägsolycka av undersökning om olyckans orsak m. m. (3: 4). (Jfr F. K. 14.)
21. „ ordningsstadga för rikets kommuner. (1: 6). (Jfr F. K. 15.)
22. „ utredning huruvida läkare må som straffpåföljd kunna fråntagas rätten att utöva läkareverksamhet m. m. (2: 6). (Jfr F. K. 11.)
23. „ förebyggande av försäljning av eter- och sprithaltiga läkemedel, så att de kunna användas till rusgivande medel. ((2: 7). (Jfr F. K. 12.)
24. „ förbättrade anordningar vid cirkus- och varietéföreställningar. (1: 7).
25. „ utredning rör. lantarbetarnas levnadsförhållanden. (4: 3). (Jfr F. K. 18.)
26. „ inrättande av lokala representationer för jordbruket. (4: 4).
27. „ jämnare fördelning av kommunernas skattebördor. (4: 5). (Jfr F. K. 17.)
28. „ återremiss av utl. n:o 21. (1: 8).
29. „ ändring i gällande föreskrifter med avseende på saltsjöfisket i vissa trakter. (3: 5).
30. „ utredning om enskilda och kommuner tillhöriga vattenfall. (4: 6). (Jfr F. K. 21.)
31. „ åtgärder varigenom kalmarker kunna småningom komma i växtligt skick. (4: 7). (Jfr F. K. 20.)
32. „ ersättning till ledamöter av inskrivningsnämnder och inskrivningsrevisioner. (5: 5).

33. ang. undervisningen i hanthushållning. (1: 9).
34. „ omorganisation av fältläkarekåren. (5: 6).
35. „ omorganisation av medicinalstyrelsen. (2: 8). (Jfr F. K. 22.)
36. „ undersökning av inom landet befintliga fyndigheter av malm och stenkol m. m. (4: 8).

1908.

Första Kammaren:

1. ang. förenklade bestämmelser i fråga om anteckning i kyrkobok rörande återinflyttade svenskar. (2: 1).
2. „ ändring av 3 § i k. förordn. mot lotterier. (1: 1).
3. „ revision av stadgan för mogenhetsexamen. (2: 2).
4. „ upphävande i vissa fall av skyldighet att bära civil uniform. (1: 2). (Jfr A. K. 1.)
5. „ uttagande av stämpelavgiften å utnämningsbrev för riddare och kommendörer av ordnar. (1: 3). (Jfr A. K. 7.)
6. „ utredning o. beskrivning över enskilda och kommuner tillhöriga vattenfall. (2: 3). (Jfr A. K. 5.)
7. „ ersättning åt vissa ledamöter i inskrivningsnämnd och inskrivningsrevision. (1: 4). (Jfr A. K. 11.)
8. „ återremiss av utl. n:o 4. (1: 5).
9. „ den nomadiserande lappbefolkningens vidmakthållande. (1: 6). (Jfr A. K. 6.)
10. „ understöd till värnpliktige, som under tjänstgöring ådragit sig sjukdom eller skada. (1: 7). (Jfr A. K. 14.)
11. „ utsträckt fridlysning av hare, tjäder och orre. (1: 8). (Jfr A. K. 15.)
12. „ inrättande av ett under statens vård stående penninglotteri. (1: 8). (Jfr A. K. 37.)
13. „ statens frigörande från det ekonomiska beroendet av de från rusdrycksförsäljningen härflytande medel. (2: 4). (Jfr A. K. 9.)
14. „ beredning av s. k. moderskapsförsäkring åt barnaföderskor. (2: 5). (Jfr A. K. 17.)
15. „ återremiss av utl. n:o 12. (1: 10).
16. „ inskränkning i tiden för jakt å älg m. m. (1: 11). (Jfr A. K. 24.)
17. „ anordnande av en låneanstalt för kommuner inom riket. (2: 6).
18. „ sovplatser för 3:e klassens passagerare å statens järnvägar. (2: 7). (Jfr A. K. 28.)
19. „ utredning om kommunernas bärkraft av skattebördor m. m. (2: 8). (Jfr A. K. 26.)
20. „ ändringar i gällande föreskrifter rör. koppympningen. (2: 9). (Jfr A. K. 30.)
21. „ återremiss av utl. n:o 19. (2: 10).
22. „ anställande av järnvägsinspektör för övervakande av trafiksäkerheten vid järnvägarna m. m. (2: 11). (Jfr A. K. 21.)
23. „ anordnande av en låneanstalt för kommuner inom riket. (2: 12). (Jfr A. K. 36.)
24. „ utredning rör. till industriens understöd upplåten kronojord. (2: 13). (Jfr A. K. 39.)

Andra Kammaren:

1. ang. upphävande i vissa fall av skyldighet att bära civil uniform. (1: 1). (Jfr F. K. 4.)
2. „ antecknande i kyrkobok av från utlandet återinflyttade svenskars äktenskapsförhållanden. (1: 2).
3. „ indragning av förste provinsialläkarebefattningarna. (2: 1).
4. „ revision av stadgan för mogenhetsexamen. (1: 3).

5. ang. utredning och beskrivning över enskilda och kommuner tillhöriga vattenfall i riket. (4: 1). (Jfr F. K. 6.)
6. „ den nomadiserande lappbefolkningens vidmakthållande. (4: 2). (Jfr F. K. 9.)
7. „ uttagande av stämpelavgiften å utnämningsbrev för riddare och kommendörer av ordnar. (4: 3). (Jfr F. K. 5.)
8. „ förtydligande av vissa bestämmelser i förordn. ang. expeditionslösen. (5: 1).
9. „ utredning om jordavsöndringar, vilka ss. arv avsöndrats på viss tid och mot vissa skyldigheter till stamhemmanet. (4: 4).
10. „ statens frigörande från det ekonomiska beroendet av från rusdrycksförsäljningen härflytande medel. (2: 2). (Jfr F. K. 13.)
11. „ ersättning åt vissa ledamöter av inskrivningsnämnd och inskrivningsrevision. (5: 2). (Jfr F. K. 7.)
12. „ friköpande av byggnadstomter från prästgård, klockaregård m. m. (4: 5).
13. „ upplåtande av nödig skog och betesmark för vissa jordbruksfastigheter. (4: 6).
14. „ understöd till värnpliktige, som under tjänstgöring ådragit sig sjukdom eller skada. (5: 3). (Jfr F. K. 10.)
15. „ utsträckt fridlysning av hare, tjäder och orre. (5: 4). (Jfr F. K. 11.)
16. „ föreskrifter för vinnande av säkerhet om död persons identitet och dödsorsaken. (1: 4).
17. „ beredning av moderskapsförsäkring åt barnaföderskor. (2: 3). (Jfr F. K. 14.)
18. „ berusade personers förhindrande att resa med st. järnvägar. (3: 1).
19. „ revision av reglementet för trafiken på st. järnvägar. (3: 2).
20. „ undervisning om de smittosamma och ärftliga sjukdomarnas natur och verkningar. (2: 4).
21. „ anställande av järnvägsinspektör för övervakande av trafiksäkerheten vid järnvägarna m. m. (3: 3). (Jfr F. K. 22.)
22. „ utredning om arbetslösheten i Sverige m. m. (1: 5).
23. „ inrättande av ett svenskt penninglotteri. (1: 6).
24. „ inskränkning i tiden för jakt å älg. (5: 5). (Jfr F. K. 16.)
25. „ åtgärder för avhjälpande av bristen på folkskollärare. (1: 7).
26. „ utredning om kommunernas bärkraft av skattebördor. (5: 6). (Jfr F. K. 19.)
27. „ förslag till lag om näringsmedel. (2: 5).
28. „ sovplatser för 3:e klassens passagerare å st. järnvägar. (3: 4). (Jfr F. K. 18.)
29. „ utredning av statstjänarnas löner enligt angivna grunder. (3: 5).
30. „ ändring i gällande föreskrifter rör. skyddskoppympningen. (2: 6). (Jfr F. K. 20.)
31. „ revision av lasarettsstadgan. (2: 7).
32. „ folkskolans reformering till en bottenskola. (1: 8).
33. „ återförvisning av utl. n:o 11. (5: 7).
34. „ bildande av en lånefond för at bereda mindre bemedlade tillfälle att inom stadsområden förvärva egna bostäder. (5: 8).
35. „ vården av de till lappmarksbefolkningen upplåtna skogarna. (4: 6).
36. „ anordnande av en låneanstalt för kommuner inom riket m. m. (5: 9). (Jfr F. K. 23.)
37. „ inrättande av ett under statens vård ställt penninglotteri. (1: 9). (Jfr F. K. 12.)
38. „ bestämmande av maximalarbetstid för arbetare o. biträden i industriellt arbete m. m. (4: 7).
39. „ utredning rör. till industriens understöd upplåten kronojord m. m. (4: 9). (Jfr F. K. 24.)

1909.

Första Kammaren:

1. ang. undersökning om statsbelöningar för märkligare framsteg på produktionens område. (2: 1).
2. „ bestämmelse om motioners avlämnande i två exemplar i F. K.. (1: 1).
3. „ bestämmelser om ursprungsbeteckning å utländska ägg vid import. (2: 2).
4. „ åtgärder för folkuppfostringsväsendets utveckling i mera praktisk riktning. (1: 2). (Jfr A. K. 39.)
5. „ anordnande av lantbrukshögskoleundervisning. (1: 2).
6. „ förbud mot tillverkning av smör med över 16 % vattenhalt. (2: 3).
7. „ förvärvande åt staten av magnesitfältet vid Tarrekaise. (1: 4).
8. „ utförande genom tullverkets personal av arbete, som i en del hamnar åligger packhuskarlslag, m. m. (2: 4). (Jfr A. K. 7.)
9. „ upprättande av en lånefond för odling, utdikning m. m. (2: 5).
10. „ åtgärder för att folk- eller småskollärare, som är obotligt sinnesjuk, må kunna entledigas med pension. (1: 5). (Jfr A. K. 15.)
11. „ tillägg till gällande bestämmelser ang. idkande av pantlånerirörelse. (2: 6). (Jfr A. K. 14.)
12. „ bildande av en lånefond, för att bereda tillfälle för mindre bemedlade att inom städernas områden förvärva bostäder. (2: 7). (Jfr A. K. 5.)
13. „ förfogande över uppbördsprovisionen vid indrivning av krono- och kommunalutskylder. (1: 6). (Jfr A. K. 6.)
14. „ utredning rör. skogsarbetarnas levnadsförhållanden i Norrland m. m. (1: 7). (Jfr A. K. 2.)
15. „ rätt för arbetssökande att i vissa fall färdas för nedsatt pris till arbetsorten. (1: 8). (Jfr A. K. 19.)
16. „ ändrade grunder för val av sjömanshusdirektionen. (1: 9). (Jfr A. K. 11.)
17. „ bestämmelser mot onödigt plågande av husdjur vid slakt. (1: 10).
18. „ statens frigörande från ekonomiskt beroende av från rusdryckshanteringen härflytande medel. (2: 8). (Jfr A. K. 9.)
19. „ ökande av skatte- och inkomstkällor för kommun efter införande av s. k. lokalt veto. (2: 9).
20. „ sovplatser för 3:e klassens passagerare å st. järnvägar. (2: 10). (Jfr A. K. 18.)
21. „ vidsträcktare användning av lägre tjänstemän vid tullverket i högre befattningar. (2: 11). (Jfr A. K. 22.)
22. „ kontroll över programmen för biografföreställningar. (1: 11).
23. „ ändring i § 7 i ordn. stadg. för Första Kammaren. (1: 12).
24. „ ökade möjligheter för underofficerare att vinna officersbefordran. (2: 12). (Jfr A. K. 24.)
25. „ ändring i sättet för tillsättande av underläkare vid lasarett. (2: 13). (Jfr A. K. 26.)
26. „ utredning rör. arbetslöshet och arbetslöshetsförsäkring. (1: 15). (Jfr A. K. 25.)
27. „ ändrade bestämmelser rör. automobiltrafik. (1: 16). (Jfr A. K. 30.)
28. „ beredande av största möjliga kredit till åstadkommande av jordbruk och bostäder åt mindre bemedlade. (2: 14). (Jfr A. K. 35.)
29. „ utredning rör. till industriens understöd upplåten kronojord. (2: 15). (Jfr A. K. 34.)
30. „ upphörande av tullbevakningens patrullering å vissa kuster. (2: 16). (Jfr A. K. 40.)

Andra Kammaren:

1. ang. särskild stämpling å importerade ägg. (2: 1).
2. „ utredning rör. skogsarbetarnas levnadsförhållanden i Norrland. (4: 1). (Jfr F. K. 14.)

3. ang. rätt för pensionerad ord. järnvägstjänsteman att erhålla fribiljetter å st. järnvägar. (3: 1).
4. „ upprättande av ett permanent statslotteri till skogsodlingens befrämjande. (1: 1).
5. „ bildande av en lånefond för att bereda tillfälle för mindre bemedlade att inom städerna förvärva bostäder. (5: 1). (Jfr F. K. 12.)
6. „ förfogande över uppbördsprovisionen vid indrivning av krono- och kommunalutskylder m. m. (5: 2). (Jfr F. K. 13.)
7. „ utförande genom tullverkets personal av arbete, som i en del hamnar åligger packhuskarlslag m. m. (4: 2). (Jfr F. K. 8.)
8. „ kontroll över vården av donationer och stiftelser. (2: 2).
9. „ statens frigörande från ekonomiskt beroende av från rusdryckshanteringen härflytande inkomster. (2: 3). (Jfr F. K. 18.)
10. „ avhjälpande av svårigheter, som vållas av berusade passagerare å statens järnvägar. (3: 2).
11. „ ändrade grunder för val av sjömanshusdirektion m. m. (5: 3). (Jfr F. K. 16.)
12. „ undervisning i sparsamhet i folkskolor o. fortsättningsskolor. (1: 2).
13. „ anordnande av lantbrukshögskoleundervisning. (1: 3).
14. „ tillägg till gäll. bestämmelser om idkande av pantlånerörelse. (5: 4). (Jfr F. K. 11.)
15. „ åtgärder för att folk- eller småskollärare, som är obotligt sinnessjuk, måtte kunna entledigas med pension. (1: 4). (Jfr F. K. 10.)
16. „ utredning om tillgången på jord i södra och mellersta Sverige, som kan förvärvas för egna hem. (4: 3).
17. „ ändring av järnvägsstyrelsens bokföringssätt. (3: 3).
18. „ sovplatser för 3:e klassens passagerare å statens järnvägar. (3: 4). (Jfr F. K. 20.)
19. „ rätt för arbetssökande att i vissa fall färdas för nedsatt pris till arbetsorten. (3: 5). (Jfr F. K. 15.)
20. „ rätt för medlemmar av svenska kyrkan att fritaga sina barn från skolornas kristendomsundervisning. (1: 5).
21. „ lättnader för sjöfolket med avseende å tiden för fullgörande av värnplikten. (5: 5).
22. „ vidsträcktare användande av lägre tjänstemän vid tullverket i högre befattningar. (4: 5). (Jfr F. K. 21.)
23. „ förbud mot tillverkning för export av smör med en vattenhalt, överstigande 16 %. (5: 6).
24. „ ökade möjligheter för underofficerare att vinna officersbefordran. (4: 4). (Jfr F. K. 24.)
25. „ utredning rör. arbetslösheten i Sverige. (1: 6). (Jfr F. K. 26.)
26. „ ändring i bestämmelserna rör. tillsättandet av underläkare vid lasarett. (2: 4). (Jfr F. K. 25.)
27. „ förvärvande åt staten av A.-B. Tarrekaises magnesitfyndigheter. (4: 6).
28. „ bestämmelser mot djurplågeri vid slakt. (5: 7).
29. „ medling vid uppgörelser om återgång av de till vissa trävarubolag gjorda upplåtelser av avverkningsrätt. (4: 7).
30. „ ändrade bestämmelser rör. automobiltrafik. (2: 5). (Jfr F. K. 27.)
31. „ inrättande av en allmän låneckassa för rikets kommuner. (5: 8).
32. „ tariffer för rabattbiljetter å vissa järn- och spårvägar m. m. (3: 6).
33. „ utredning rör. folkundervisningsväsendets ledning. (1: 7).
34. „ utredning rör. till industriens understöd upplåten kronojord. (4: 8). (Jfr F. K. 29.)
35. „ beredande av största möjliga kredit till åstadkommande av jordbruk och bostäder åt mindre bemedlade. (5: 9). (Jfr F. K. 28.)
36. „ återförvisning av utl. n:o 14. (5: 10).
37. „ återförvisning av utl. n:o 2. (4: 9).
38. „ kontroll å program över biografföreställningar. (1: 9).
39. „ folkuppfostringsväsendets utveckling i praktisk riktning. (1: 8). (Jfr F. K. 4.)

40. ang. upphörande av tullbevakningens patrullering å vissa kuster. (4: 10). (Jfr F. K. 30.)
41. „ obligatorisk bostadsinspektion för hela riket. (2: 6).
42. „ beskattning av telefonväsendet. (2: 7).
43. „ återförvisning av utl. n:o 18. (3: 6).

1910.

Första Kammaren:

1. ang. utredning rör. medlen att motarbeta alkoholmissbruket. (1: 1).
2. „ ändrade bestämmelser för trafik med automobiler. (2: 1).
3. „ avskaffande av biskops självskrivna utövande av prokanslersämbetet vid universiteten. (2: 2).
4. „ utredning i fråga om smärre järnvägars betydelse för den allmänna ekonomiska utvecklingen m. m. (1: 2). (Jfr A. K. 30.)
5. „ utsättande å kronodebetsedlarna av tid och ställe för uppbördsstämma. (2: 3). (Jfr A. K. 1.)
6. „ tjänsteårsberäkning för länsjägmästare. (1: 3).
7. „ resestipendier för lärarpersonalen vid småskollärarinneseminarier. (2: 7). (Jfr A. K. 5.)
8. „ bestämmelser för begagnande av eldvapen. (2: 5).
9. „ omläggning av länsindelningen m. m. (1: 4)) (Jfr A. K. 6.)
10. „ utredning rör. jorddonationer till industrien. (1: 5). (Jfr A. K. 10.)
11. „ alkoholmissbrukets motarbetande. (1: 6). (Jfr A. K. 46.)
12. „ förbättrad lokaltrafik å statens järnvägar. (1: 7). (Jfr A. K. 8.)
13. „ upphörande av lärjungarnas vid de allm. läroverken obligatoriska kyrkogång. (2: 6). (Jfr A. K. 9.)
14. „ förläggande av ett fyrskepp vid Ölands södra udde. (1: 8). (Jfr A. K. 34.)
15. „ bildande av en lånefond för att bereda mindre bemedlade tillfälle att inom städernas områden förvärva bostäder. (1: 9). (Jfr A. K. 28.)
16. „ upphörandet av Post- och Inrikes Tidningar. (1: 10). (Jfr A. K. 19.)
17. „ ändring av förläggningsort för vissa regementen. (2: 7).
18. „ ändrade bestämmelser rör. tillhandahållande av lik för den anatomiska undervisningen. (2: 8). (Jfr A. K. 18.)
19. „ publicerande i den officiella statistiken av vissa uppgifter rör. vissa municipalsamhällen och köpingar. (2: 9). (Jfr A. K. 27.)
20. „ åtgärd för skolungdomens fostran till sparsamhet. (2: 10). (Jfr A. K. 33.)
21. „ åtgärder mot användande av denaturerad sprit såsom berusningsmedel. (1: 11). (Jfr A. K. 47.)
22. „ befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet. (1: 12). (Jfr A. K. 44.)
23. „ ändringar i uppställningen av statsbanornas utgifter o. inkomster m. m. (1: 13). (Jfr A. K. 29.)
24. „ utredning rör. arbetslöshetsförsäkring. (1: 14). (Jfr A. K. 32.)
25. „ utdelande till Riksdagens ledamöter mellan riksdagarna av vissa tryckssaker. (2: 11.) (Jfr A. K. 25.)
26. „ återförvisning av utl. n:o 1. (1: 15). (Jfr A. K. 23.)
27. „ undersökning rör. inom landet befintliga karteller och truster m. m. (1: 16). (Jfr A. K. 2.)
28. „ sådan planläggning av statens o. kommunernas arbeten, att arbetslösa må kunna beredas arbete i största möjliga utsträckning. (1: 17). (Jfr A. K. 38.)
29. „ ändring av 32 § 1 mom. i stadgan för folkskollärareseminarierna. (2: 12). (Jfr A. K. 22.)
30. „ kyrkornas upplåtande för folkbildningsarbetet. (2: 13). (Jfr A. K. 37.)
31. „ åtgärd för officiell publikation av regeringsrättens utslag. (2: 14). (Jfr A. K. 42.)

32. ang. ändringar i avlöningsreglementet för järnvägstjänstemän. (1: 18). (Jfr A. K. 49.)
33. „ vissa åtgärder av de administrativa myndigheterna under pågående arbetskonflikter m. m. (1: 19). (Jfr A. K. 52.)
34. „ ändring av förläggningsort för vissa regementen. (2: 15). (Jfr A. K. 51.)

Andra Kammaren:

1. ang. utsättande å kronodebetsedlarna av tid o. ställe för uppbördsstämma. (5: 1). (Jfr F. K. 5.)
2. „ undersökning rör. inom landet befintliga karteller och truster. (4: 1). (Jfr F. K. 27.)
3. „ inrättande av en kommisssion för utredning i löneregleringS- och omorganisationsfrågor. (4: 2).
4. „ nämndemäns tjänstgöring vid syner och besiktningar av boställen. (4: 3).
5. „ resestipendier för lärarpersonalen vid småskollärarinneseminarier. (1: 1). (Jfr F. K. 7.)
6. „ omläggning av länsindelningen. (5: 2). (Jfr F. K. 9.)
7. „ ändring av samtrafiksförhållandena mellan statens och enskilda järnvägar. (3: 1).
8. „ förbättrad lokaltrafik å statens järnvägar. (3: 2). (Jfr F. K. 12.)
9. „ upphörande av lärjungarnas vid de allm. läroverken obligatoriska kyrkogång. (1: 2). (Jfr F. K. 13.)
10. „ utredning rör. kronans jorddonationer till industrien. (4: 3). (Jfr F. K. 10.)
11. „ värnpliktiges undervisande i skogsvård. (1: 3).
12. „ allmänna lokalers upplåtande för politiska möten. (5: 3).
13. „ utredning om statens inkomster av o. utgifter för rusdryckshanteringen. (2: 1).
14. „ suspenderande av vaccinationstvånget. (2: 2).
15. „ tjänsteårsberäkning för länsjägmästare. (4: 5).
16. „ lagstadgad maximalarbetstid i hälsofarliga industrier och yrken. (4: 6).
17. „ användande av en vid Granbo uppförd stationsbyggnad. (3: 3).
18. „ ändrade bestämmelser rör. tillhandahållandet av lik för den anatomiska undervisningen. (1: 4). (Jfr F. K. 18.)
19. „ upphörandet av Post- och Inrikes Tidningar. (5: 4). (Jfr F. K. 16.)
20. „ fribiljetter för värnpliktige. (3: 4).
21. „ avskaffande av prokanslersämbetet. (1: 5).
22. „ ändring i 32 § 1 mom. i stadgan för folkskollärareseminarierna. (1: 6). (Jfr F. K. 29.)
23. „ alkoholmissbrukets motarbetande. (2: 3). (Jfr F. K. 26.)
24. „ statistiska uppgifter rör. alkoholens verkningar. (2: 4).
25. „ utdelande till Riksdagens ledamöter av vissa offentliga trycksaker. (2: 5). (Jfr F. K. 25.)
26. „ utredning om tidningspressen i landet. (5: 5).
27. „ publicerande i den officiella statistiken av vissa uppgifter rör. municipalsamhällen och köpingar. (4: 7). (Jfr F. K. 19.)
28. „ bildande av en lånefond för att bereda tillfälle för mindre bemedlade att inom städernas områden förvärva bostäder. (5: 6). (Jfr F. K. 15.)
29. „ ändringar i uppställningen av statsbanornas inkomster och utgifter. (3: 5). (Jfr F. K. 23.)
30. „ utredning rör. betydelsen av vissa smärre järnvägar. (3: 6). (Jfr F. K. 4.)
31. „ lagstiftning för att främja uppkomsten av pensionskassa för jordägare. (5: 7).
32. „ utredning rör. arbetslösheten i Sverige. (4: 8). (Jfr F. K. 24.)
33. „ skolungdomens fostran till sparsamhet. (1: 7). (Jfr F. K. 20.)
34. „ förläggande av ett fyrskepp vid Ölands södra udde. (2: 6). (Jfr F. K. 14.)
35. „ förbättring av farleden i Öresund genom Flintrännan. (2: 7).

36. ang. bestämmelser rörande orten för kommunal beskattning. (5: 8).
37. „ kyrkornas upplåtande för folkbildningsarbetet. (1: 8). (Jfr F. K. 30.)
38. „ sådan planläggning av allmänna arbeten, att arbetslösa må beredas arbete i största möjliga utsträckning. (4: 9). (Jfr F. K. 28.)
39. „ ändringar i uppställningen av statsbanornas inkomster och utgifter. (3: 7).
40. „ lägre telefontaxa. (3: 8).
41. „ nedbringande av landets försvarsutgifter m. m. (5: 9).
42. „ officiell publikation av regeringsrättens utslag. (2: 8). (Jfr F. K. 31.)
43. „ obligatorisk bostadsinspektion. (2: 9).
44. „ befintliga malmtillgångars tillgodogörande. (4: 10). (Jfr F. K. 22.)
45. „ inrättande av ett penninglotteri för en ålderdomsförsäkringsfond. (1: 9).
46. „ åtgärder för att motarbeta alkoholmissbruket i Sverige. (2: 10). (Jfr F. K. 11.)
47. „ åtgärder mot användande av denaturerad sprit som berusningsmedel. (2: 11). (Jfr F. K. 21.)
48. „ återförvisning av utl. n:o 19. (5: 10).
49. „ ändring i avlöningsreglementet för järnvägstjänstemän. (3: 9). (Jfr F. K. 32.)
50. „ rätt för pensionerad järnvägspersonal att erhålla fribiljetter. (3: 10).
51. „ ändring av förläggningsort för vissa regementen. (4: 11). (Jfr F. K. 34.)
52. „ utredning rör. vissa åtgärder av de administrativa myndigheterna under pågående arbetskonflikter m. m. (5: 11). (Jfr F. K. 33.)
53. „ återförvisning av utl. n:o 22. (1: 10).

1911.

Första Kammaren:

1: 1. ang. kontroll å tillverkningen av margarin m. m.
2. „ publicerande av en fortlöpande översikt av den ekonomiska situationen. (Jfr A. K. IV: 1.)
3. „ skyldighet för kronofogde att till vederbörande översända indrivna avgifter till prästerskapet. (Jfr A. K. I: 2.)
4. „ befrämjande av bondeklassens kvarblivande vid jordbruket m. m.
5. „ avskaffande av bruket av paraduniform för civila ämbetsmän. (Jfr A. K. I: 1.)
6. „ undersökning rör. inom landet befintliga karteller och truster. (Jfr A. K. IV: 3.)
7. „ de mindre bemedlades bostadsförhållanden. (Jfr A. K. I: 14.)
8. „ utredning om tomtpriser och byggnadskostnader för de mindre bemedlades bostäder.
9. „ kontroll å handeln med fondpapper. (Jfr A. K. V: 4.)
10. „ beredande av tillfälle för Riksdagen att yttra sig över förslag till ny landshövdingeinstruktion. (Jfr A. K. V: 7.)
11. „ utredning av ägande- och dispositionsrätten till församlingarnas kyrkor. (Jfr A. K. I: 5.)
12. „ skapande av utvägar att erhålla lån mot säkerhet av inteckning i tomträtt m. m. (Jfr A. K. V: 6.)
13. „ anhållan att till städerna donerad jord ej må avhändas städerna utan Riksdagens samtycke. (Jfr A. K. IV: 7.)
14. „ med sjukvård sysselsatta kvinnors arbetsförhållanden. (Jfr A. K. II: 5.)
15. „ ordensväsendets avskaffande. (Jfr A. K. I: 10.)
16. „ indragning av vissa tjänster vid statens järnvägar. (Jfr A. K. III: 8.)
17. „ återförvisning av utl. n:o I: 10.
18. „ anläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna. (Jfr A. K. III: 10.)

19. ang. återremiss av utl. n:o 12. (Jfr A. K. V: 6.)
20. „ återförvisning av utl. n:o I: 13.
II: 1. „ utfärdande av föreskrifter, huru utskrift av expedition medelst skrivmaskin må ske.
2. „ ändring i gäll. bestämmelser om muntlig studentexamen och fyllnadsprövning. (Jfr A. K. I: 9.)
3. „ åtgärder för lindring i uniformitetstvånget i organisation och undervisningsplan vid de allm. läroverken. (Jfr A. K. I: 13.)
4. „ åtgärder för enhetlighet vid löneregleringar inom statsförvaltningen. (Jfr A. K. V: 2.)
5. „ revision av de av överstyrelsen för rikets allm. läroverk utfärdade normalbestämmelser för läroverksbyggnader. (Jfr A. K. I: 15.)
6. „ särskild stämpling å importerade ägg. (Jfr A. K. II: 2.)
7. „ avskaffande av till sjömanshusen utgående hyresavgifter m. m. (Jfr A. K. III: 2.)
8. „ sådan planläggning av allmänna arbeten att vid arbetslöshet största möjliga antal må kunna beredas arbete. (Jfr A. K. IV: 2.)
9. „ fribiljetter för värnpliktiga å statens järnvägar. (Jfr A. K. III: 3.)
10. „ utarbetande av årliga berättelser över inträffade sjöolyckor. (Jfr A. K. III: 4.)
11. „ utredning, hur vården av rikets fornsaker bäst bör ordnas m. m.
12. „ åtgärder mot kronisk arsenikförgiftning.
13. „ hushållningssällskapens verksamhet och organisation. (Jfr A. K. IV: 8.)
14. „ lämpligaste förläggningsorten för Första o. Andra livgrenadjärregementena. (Jfr A. K. II: 6.)
15. „ återförvisning av utl. n:o II: 6.
16. „ upprättande av stormvarningssignaler vid Sveriges ostkust. (Jfr A. K. II: 4.)
17. „ bevakande av kronans tvistiga rätt till vattenfall. (Jfr A. K. IV: 11.)
18. „ införande av en förhandlingsordning i statens administrativa verk. (Jfr A. K. IV: 14.)

Andra Kammaren:

I: 1. ang. avskaffande av paraduniform för civila tjänstemän. (Jfr F. K. I: 5.)
2. „ skyldighet för kronofogde att till vederbörande översända indrivna avgifter till prästerskapet. (Jfr F. K. I: 3.)
3. „ vissa grundsatsers tillämpande av rikets ämbetsmän i deras tjänsteutövning.
4. „ meddelande av undervisning i etik och rättskänsla vid utbildningen av befattningshavare i rikets tjänst.
5. „ utredning rör. ägande- och dispositionsrätten till församlingarnas kyrkor. (Jfr F. K. I: 11.)
6. „ inrättande av ett permanent penninglotteri.
7. „ utarbetande av plan till tvååriga folkskoleseminarier för vidare utbildning av småskollärarinnor.
8. „ återremiss av utl. n:o I: 5.
9. „ ändring i gällande bestämmelserna om fyllnadsprövning till studentexamen. (Jfr F. K. II: 2.)
10. „ ordensväsendets avskaffande. (Jfr F. K. I: 15.)
11. „ införande av religionskunskap som läroämne vid allm. läroverk o. folkskolor.
12. „ ordnande av vården om rikets fornsaker.
13. „ åtgärder för lindring i rådande uniformitetstvång vid de allm. läroverken. (Jfr F. K. II: 3.)
14. „ utredning ang. de mindre bemedlades bostadsförhållanden. (Jfr F. K. I: 7.)
15. „ revision av de av överstyrelsen för rikets allm. läroverk utfärdade normalbestämmelser för läroverksbyggnader. (Jfr F. K. II: 5.)
II: 1. „ tillåtelse till anordnande av totalisator vid kapplöpningar.
2. „ särskild stämpling å importerade ägg. (Jfr F. K. II: 6.)

3. ang. kontroll å tillverkningen av margarin m. m.
4. „ upprättande av stormvarningssignaler vid Sveriges ost-kust. (Jfr F. K. II: 16.)
5. „ med sjukvård sysselsatta kvinnors arbetsförhållanden. (Jfr F. K. I: 14.)
6. „ lämpligaste förläggningsorten för Första och Andra livgrenadjärregementena. (Jfr F. K. II: 14.)
7. „ åtgärder mot bruket av tobak m. m.
8. „ återförvisning av utl. n:o II: 2.
9. „ omarbetning av giftstadgan.

III: 1. „ byggande av en statsbana mellan Uppsala och Storvik.
2. „ avskaffande av till sjömanshusen utgående hyresavgifter. (Jfr F. K. II: 7.)
3. „ fria resor för värnpliktiga å st. järnvägar. (Jfr F. K. II: 9.)
4. „ utarbetande av årliga berättelser över inträffade sjöolyckor. (Jfr F. K. II: 10.)
5. „ nedsättning i vissa fall av biljettpriserna vid lokaltrafik å st. järnvägar.
6. „ anställande av lägre posttjänstemän ss. föreståndare för poststationer.
7. „ förebyggande av ungdomens missbruk av skjutvapen.
8. „ indragning av tjänster av högre grad vid st. järnvägar. (Jfr F. K. I: 16.)
9. „ ordnande av förhållandet mellan över- och underordnade vid st. järnvägar.
10. „ ett ytterligare järnvägsspår mellan Rönninge och Järna. (Jfr F. K. I: 18.)

IV: 1. „ publicerande av en fortlöpande översikt av den ekonomiska situationen. (Jfr F. K. I: 2.)
2 „ sådan planläggning av allmänna arbeten att vid arbetslöshet största möjliga antal må kunna beredas arbete. (Jfr F. K. II: 8.)
3. „ utredning rör. inom landet befintliga karteller och truster. (Jfr F. K. I: 6.)
4. „ åtgärder för att befrämja bondeklassens kvarblivande vid jordbruket.
5. „ sättet för meddelande av fastställelse å jordavsöndringar m. m.
6. „ återförvisn. av utl. n:o IV: 1.
7. „ anhållan att till städerna donerad jord ej må avhändas dessa utan Riksdagens samtycke. (Jfr F. K. 1: 13.)
8. „ hushållningssällskapens verksamhet och organisation. (Jfr F. K. II: 13.)
9. „ kontroll över utnyttjandet av speciella naturrikedomar i enskildas ägo.
10. „ åstadkommande av en statistik över arbetares levnadsomkostnader.
11. „ bevakande av kronans tvistiga rätt till vattenfall. (Jfr F. K. II: 17.)
12. „ omgestaltning av rikets officiella statistik.
13. „ återförvisning av utl. n:o 7.
14. „ införande av en förhandlingsordning i statens administrativa verk. (Jfr F. K. II: 18.)

V: 1. „ beredande åt vissa landskommuner av förmån i skattehänseende av i stad bedriven bankrörelse.
2. „ åstadkommande av enhetlighet vid löneregleringar inom statsförvaltningen. (Jfr F. K. II: 4.)
3. „ villkoren för viss anställning vid marinförvaltningens civilavdelning.
4. „ kontroll å handeln med fondpapper. (Jfr F. K. I: 9.)
5. „ sammanförande till norden av internationella institutioner samt svenskt initiativ till skapande av ett världsspråk.
6. „ utlånande av postsparbankens medel för beredande av tillfälle åt mindre bemedlade att skaffa sig jordbruk eller bostäder. (Jfr F. K. I: 12 och 19.)

7. ang. beredande av tillfälle för Riksdagen att yttra sig över ett förslag till ny landshövdingeinstitution. (Jfr F. K. I: 10.)
8. „ statsbidrag till kommunernas utgifter för fattigvården m. m.
9. „ främjande av samfärdsel mellan skandinaverna och ryska folket.
10. „ en närmare sammanslutning mellan de skandinaviska folken.
11. „ införande av bestämmelser om fridlysningsförfarande i den nya landshövdingeinstruktionen.
12. „ återremiss av utl. n:o 6.

1912.

Första Kammaren:

I: 1. ang. utredning om fängelseläkarnas kompetens i rättspsykiatriskt hänseende. (Jfr A. K. II: 8.)
2. „ vissa önskemål i sammanhang med fattigvårdslagstiftningskommitténs uppdrag.
3. „ införande av stenografi som läroämne vid rikets skolor.
4. „ ökad skyndsamhet i publicerandet av F. K:s protokoll.
5. „ åstadkommande av större sparsamhet i fråga om statens tryckningskostnader.
6. „ utredning betr. en planmässigt bedriven nykterhetsundervisning. (Jfr A. K. II: 9.)
7. „ särskilt kompetensvillkor för kristendomslärare i folkskolor.
8. „ åtgärder för skapande av ett internationellt hjälpspråk.
9. „ förberedande behandling av frågor, som böra förekomma vid nästa Haagkonferens.
10. „ suspension av bestämmelser om vaccinationsskyldighet.
11. „ åtgärder mot bruket av tobak. (Jfr A. K. II: 2.)
12. „ åtgärder till höjande av den personliga hygienen. (Jfr A. K. II: 3.)
13. „ undersökning i fråga om användandet av överkvalificerad arbetskraft vid tullverket. (Jfr A. K. I: 2.)
14. „ undanrödjande av hinder för livsmedelsproducenter att i så små partier som helst sälja sina alster direkt till konsumenterna. (Jfr A. K. II: 7.)
15. „ åtgärder till tryggande av den gemensamma skandinaviska lagstiftningen. (Jfr A. K. V: 7.)
16. „ rätt för landskommun att anordna egen uppbördsförvaltning. (Jfr A. K. V: 6.)
17. „ insättande å bank av kommuner tillkommande allm. avgifter, som av exekutiv myndighet indrivits. (Jfr A. K. I: 7.)
18. „ utredning rör. möjligheterna för inhemsk tillverkning av mineraloljor och svavel m. m. (Jfr A. K. I: 8.)
19. „ avskaffande av de personliga avgifterna till stat och kommun. (Jfr A. K. V: 9.)
20. „ visst tillägg i byggnadsstadgan för rikets städer. (Jfr A. K. II: 11.)
21. „ borttagande i straffbestämmelserna om inneslutning i mörk cell. (Jfr A. K. II: 10.)
22. „ utredning o. förslag för att omöjliggöra militärens utkommenderande mot fredliga arbetare vid arbetskonflikter. (Jfr A. K. IV: 9.)
23. „ åtgärder mot jordkulturens ödeläggelse genom försumpning. (Jfr A. K. IV: 10.)
24. „ införande av en förhandlingsordning i statens administrativa verk. (Jfr A. K. IV: 9.)
25. „ rätt för oäkta barn att erhålla vetskap om sina föräldrar. (Jfr A. K. I: 13.)

II: 1. „ förkortande av stadgade tider för inlämnande av ansökning till vissa tjänster m. m. (Jfr A. K. V: 5.)

2. ang. nedsättning i biljettpris för vissa sanatoriepatienter. (Jfr A. K. III: 5.)
3. „ rätt för pensionerad ord. järnvägstjänsteman till visst antal fribiljetter å st. järnvägar. (Jfr A. K. III: 2.)
4. „ upphävande av förbudet mot auktioners hållande nära tullarna utom Stockholm.
5. „ tillägg till F. K:s ordningsstadga.
6. „ åtgärder för underlättande av jordupplåtelser för egna hem å kronomark i Norrland. (Jfr A. K. IV: 2, 6.)
7. „ beredande av lån åt municipalsamhällen från vissa kassor. (Jfr A. K. V: 3.)
8. „ fria resor i vissa fall för värnpliktige. (Jfr A. K. III: 1.)
9. „ avskaffande av ordnar och medaljer. (Jfr A. K. I: 5.)
10. „ åtgärder för att bereda indelt manskap möjlighet att efter avsked ur krigstjänsten förvärva innehavda soldattorp. (Jfr A. K. IV: 1.)
11. „ åtgärder för en maritim arbetsförmedling.
12. „ underlättande av vissa fastigheters förvärvande med äganderätt. (Jfr A. K. IV: 3.)
13. „ inrättande av arbetsförmedling för sjöfolk. (Jfr A. K. IV: 5.)
14. „ utredning rör. vissa skogsarbetares ställning och levnadsförhållanden. (Jfr A. K. IV: 4.)
15. „ ändrade bestämmelser rör. abonnemangs- och samtalsavgifter vid telegrafverkets telefonväsen. (Jfr A. K. III: 6.)
16. „ utredning om upprättande av en statens livförsäkringsanstalt.
17. „ förekommande av periodisk arbetslöshet m. m.
18. „ lättnader vid inbetalning av utskylder. (Jfr A. K. I: 10.)
19. „ värnpliktiges skyddande mot förlust av innehavda anställningar. (Jfr A. K. I: 9.)
20. „ förekommande av periodisk arbetslöshet. (Jfr A. K. IV: 7.)
21. „ ändringar i gäll. resereglemente. (Jfr A. K. I: 11.)
22. „ utredning om till Danviks hospital utgående s. k. rekognitionsavgifter. (Jfr A. K. IV: 11.)
23. „ överlämnande till Riksdagen att besluta om lots- och fyrinrättningens utgifter. (Jfr A. K. II: 13.)
24. „ statens järnvägars organisation. (Jfr A. K. III: 10.)

Andra Kammaren:

I: 1. ang. inrättande av ett permanent statslotteri.
2. „ undersökning om användandet av överkvalificerad arbetskraft inom tullverket. (Jfr F. K. I: 13.)
3. „ upphörande av förbudet mot auktioners hållande utom Stockholms stad.
4. „ utredning om underofficerskårens ställning och uppgift.
5. „ avskaffande av ordnar och medaljer. (Jfr F. K. II: 9.)
6. „ införande av stenografi som läroämne vid rikets skolor.
7. „ insättande å bank av kommuner tillkommande allm. avgifter, som av exekutiv myndighet indrivits. (Jfr F. K. I: 17.)
8. „ möjligheterna för en inhemsk tillverkning av mineraloljor o. svavel. (Jfr F. K. I: 18.)
9. „ åtgärder mot värnpliktiges förlust av innehavda anställningar. (Jfr F. K. II: 19.)
10. „ lättnader vid inbetalning av utskylder. (Jfr F. K. II: 18.)
11. „ ändringar i gäll. resereglemente. (Jfr F. K. II: 21.)
12. „ åläggande att vid rättegång om bättre rätt till skogsprodukter försälja det omtvistade virket.
13. „ rätt för oäkta barn att erhålla vetskap om sina föräldrar. (Jfr F. K. I: 25.)

II: 1. „ ändrade bestämmelser om utskänkning av brännvin i Riksdagens lokaler.
2. „ åtgärder mot bruket av tobak. (Jfr F. K. I: 11.)
3. „ åtgärder till höjande av den personliga hygienen. (Jfr F. K. I: 12.)

4. ang. vissa önskemål med avseende på fattigvårdslagstiftningskommitténs uppdrag.
5. „ bättre tillgodoseende av sjukvårdens behov å landsbygden.
6. „ upphävande av vaccinationstvånget.
7. „ undanrödjande av hinder för livsmedelsproducenter att i så små poster som helst sälja sina alster direkt till konsumenterna. (Jfr F. K. I: 14.)
8. „ utredning om fängelseläkarnas kompetens i rättspsykiatriskt hänseende. (Jfr F. K. I: 1.)
9. „ ordnande av en effektiv nykterhetsundervisning. (Jfr F. K. I: 6.)
10. „ borttagande i straffbestämmelserna av inneslutning i mörk cell. (Jfr F. K. I: 21.)
11. „ tillägg till byggnadsstadgan för rikets städer. (Jfr F. K. I: 20.)
12. „ s. k. föringsersättning till handelsflottans pensionsanstalt.
13. „ överlämnande till Riksdagen att besluta om lots- och fyrinrättningens utgifter. (Jfr F. K. II: 23.)

III: 1. „ avgiftsfria resor i vissa fall för värnpliktige. (Jfr F. K. II: 8.)
2. „ rätt för pensionerad järnvägspersonal till fribiljetter. (Jfr F. K. II: 3.)
3. „ inrättande av ett nytt slag av postanstalter.
4. „ återremiss av utl. n:o II: 2.
5. „ nedsättning i biljettpris vid statens järnvägar för vissa sanatoriepatienter. (Jfr F. K. II: 2.)
6. „ ändrade bestämmelser rör. abonnemangsavgifterna vid rikstelefon. (Jfr F. K. II: 15.)
7. „ fördjupande av farleden i Kalmar sund.
8. „ utfärdande av koncessionsbestämmelser för sjötrafik.
9. „ främjande av den svenska sjöfartens intressen vid malmexporten från Luleå och Narvik.
10. „ omorganisation av järnvägsförvaltningen. (Jfr F. K. II: 24.)
11. „ reglering av Mälarens vattenstånd.

IV: 1. „ beredande av möjlighet för indelt manskap att efter avsked förvärva innehavda soldattorp. (Jfr F. K. II: 10.)
2. „ underlättande av jordupplåtelser för egna hem å kronomark i Norrland. (Jfr F. K. II: 6.)
3. „ underlättande av vissa fastigheters förvärvande med äganderätt. (Jfr F. K. II: 12.)
4. „ utredning om skogsarbetarnas ställning och levnadsförhållanden. (Jfr F. K. II: 14.)
5. „ inrättande av arbetsförmedling för sjöfolk. (Jfr F. K. II: 13.)
6. „ underlättande av jordupplåtelser för egna hem å kronomark i Norrland. (Jfr F. K. II: 6.)
7. „ motarbetande av periodisk arbetslöshet. (Jfr F. K. II: 20.)
8. „ införande av en förhandlingsordning inom st. administrativa verk. (Jfr F. K. I: 24.)
9. „ omöjliggörande av militärens utkommenderande mot fredliga arbetare vid arbetskonflikter. (Jfr F. K. I: 22.)
10. „ åtgärder mot jordkulturens ödeläggelse genom försumpning. (Jfr F. K. I: 23.)
11. „ utredning om till Danviks hospital utgående rekognitionsavgifter. (Jfr F. K. II: 22.)
12. „ återförvisning av utl. n:o IV: 5.
13. „ planläggning av arbetet på jordfrågans lösning.
14. „ försäljningen av Hvitfeldtska stipendieinrättningens skärgårdslägenheter.
15. „ inrättande av en statens livförsäkringsanstalt.

V: 1. „ officiella kungörelsers offentliggörande.
2. „ sammanfattningar i tryck av vissa frågor.
3. „ beredande av lån för municipalsamhällen ur vissa kassor. (Jfr F. K. II: 7.)
4. „ ökad skyndsamhet i publicerandet av A. K:s protokoll.

5. ang. förkortande av tiderna för ansökning o. överklagande av vissa tjänster. (Jfr F. K. II: 1.)
6. „ rätt för landskommun att ordna egen uppbördsförvaltning m. m. (Jfr F. K. I: 16.)
7. „ åtgärder till tryggande av den gemensamma skandinaviska lagstiftningen. (Jfr F. K. I: 15.)
8. „ åtgärder till skapande av ett internationellt hjälpspråk.
9. „ avskaffande av de personliga avgifterna till stat och kommun. (Jfr F. K. I: 19.)
10. „ återförvisning av utl. n:o V: 3.
11. „ förberedande behandling av frågor, som böra förekomma vid nästa Haagkonferens.
12. „ nationernas rätt att allt framgent leva sitt eget fria liv.
13. „ vidsträcktare användande av obligatorisk skiljedom vid tvister med främmande stater.
14. „ rättsregler, som böra tillämpas, om Sverige förklaras permanent neutralt.
15. „ svenskt initiativ till samverkan mellan de skandinaviska folken inom vissa områden.

1913.

Första Kammaren:

1: 1. ang borttagande eller inskränkning av matematikstudiet i latingymnasium.
2. „ förebyggande av rusdrycksutskänkning efter innevarande riksmöte.
3. „ skärpning av bestämmelserna för antagande av släktnamn. (Jfr A. K. I: 9.)
4. „ åstadkommande av effektiv tandvård vid landsbygdens små- och folkskolor. (Jfr A. K. II: 6.)
5. „ lindring i mindre bemedlades kostnader för hospitalsvård. (Jfr A. K. II: 3.)
6. „ ändring av gäll. föreskrift rör. anteckning av s. k. läkemannadop.
7. „ Riksdagens samtycke vid städernas avhändande av donerad jord. (Jfr A. K. IV: 2.)
8. „ utfärdande av föreskrifter om utarrendering av prästerskapets löneboställen. (Jfr A. K. IV: 1.)
9. „ meddelande av bestämmelser rör. arbetarskydd.
10. „ undersökning rör. hälsotillståndet bland arbetare i hälsovådliga industrier.
11. „ tillstånd för allmänheten att närvara vid lärareprov. (Jfr A. K. I: 2.)
12. „ införande av en friare församlingsbildning inom svenska kyrkan.
13. „ stadgande om förfaringssättet då kvarstad meddelas å visst gods. (Jfr A. K. I: 1.)
14. „ beredande av möjlighet för oäkta barn att erhålla kännedom om sin fader. (Jfr A. K. I: 4.)
15. „ läkarundersökning av folkskolebarn. (Jfr A. K. II: 7.)
16. „ sakkunnig behandling inom vederbörande departement av de s. k. kyrkoärendena.
17. „ k. Djurgårdens bevarande ss. naturlig park. (Jfr A. K. III: 5.)
18. „ upphörande av utspisningen av öl å flottans fartyg. (Jfr A. K. II: 8.)
19. „ anordnande av skolbad vid landsbygdens folkskolor. (Jfr A. K. II: 9.)
20. „ utredning av förekomsten av kungsådra. (Jfr A. K. IV: 10.)
21. „ utredning om rätten att få del i den jordvärdestegring, som uppkommer vid anläggning av järnväg. (Jfr A. K. IV: 12.)
22. „ förbättring av järnvägskonduktörernas löne- och befordringsförhållanden. (Jfr A. K. III: 12.)

II: 1. ang. tillhandahållande av förteckning över senaste året verksamma kommittéer.
2. ,, ordnande av partihandeln med petroleum.
3. ,, åtgärder för anskaffande av tallfrö.
4. ,, åstadkommande av ökad skyndsamhet i publicerande av kamrarnas protokoll.
5. ,, framläggande av förslag rör. ungskogens skyddande.
6. ,, utredning om minimilöners fastställande för lönearbetare genom lönenämnder.
7. ,, lättnader i fråga om till Danviks hospital utgående rekognitionsavgifter. (Jfr A. K. IV: 4.)
8. ,, fastställande av maximalarbetsdag för lönearbetare.
9. ,, undervisning i skogsvård i andra skolor än folkskolor. (Jfr A. K. I: 8.)
10. ,, bättre samverkan betr. arméns och marinens utrustning.
11. ,, åtgärder mot faran av arsenikhaltig oljefärg. (Jfr A. K. II: 11.)
12. ,, åtgärder mot oordningar å järnvägsstationer och bantåg. (Jfr A. K. III: 2.)
13. ,, förbud mot vilda djurs framförande till förevisning.
14. ,, åläggande för arbetsgivare vid större arbetsföretag att vidtaga vissa anordningar. (Jfr A. K. IV: 5.)
15. ,, inrättande av ett penninglotteri för statens räkning m. m. (Jfr A. K. I: 17.)
16. ,, indragning av civilkommissionen.
17. ,, ökad centralisering vid upphandling för statens räkning m. m. (Jfr A. K. IV: 9.)
18. ,, reglering av den yrkesmässiga kommissionärsverksamheten. (Jfr A. K. V: 11.)
19. ,, enhetliga bestämmelser för kommunernas bokföring. (Jfr A. K. V: 12.)
20. ,, reglering av Mälarens vattenstånd. (Jfr A. K. III: 9.)
21. ,, ändring i gällande giftstadga. (Jfr A. K. II: 12.)
22. ,, avfattningen av kamrarnas protokoll. (Jfr A. K. V: 14.)

Andra Kammaren:

I: 1. ang. stadgande om förfaringssättet då kvarstad meddelas å visst gods. (Jfr F. K. I: 13.)
2. ,, tillstånd för allmänheten att närvara vid lärareprov. (Jfr F. K. I: 11.)
3. ,, införande av stenografi som läroämne vid offentliga undervisningsanstalter.
4. ,, möjlighet för oäkta barn att erhålla kännedom om sin fader. (Jfr F. K. I: 14.)
5. ,, upphörande av skyldighet att kungöra lediga folkskollärareтjänster i Post- och Inrikes Tidningar.
6. ,, avskaffande av prokanslersämbetet vid universiteten.
7. ,, återremiss av utl. n:o I: 1.
8. ,, undervisning i skogsvård i andra skolor än folkskolor. (Jfr F. K. II: 9.)
9. ,, skärpning av bestämmelserna för antagande av släktnamn. (Jfr F. K. I: 3.)
10. ,, inrättande av ett statsobligationslotteri.
11. ,, åtgärder till förebyggande av vissa missförhållanden vid försäljning av lotter och obligationer.
12. ,, införande av en friare församlingsbildning inom svenska kyrkan.
13. ,, åstadkommande av sakkunnig behandling av s. k. kyrkoärenden.
14. ,, undervisning i pedagogik och psykologi vid arméns och flottans skolor för utbildning av befäl.
15. ,, ändring i gällande föreskrifter om anteckning av lekmannadop.
16. ,, återförvisn. av utl. n:o I: 7.)
17. ,, inrättande av ett penninglotteri för statens räkning m. m. (Jfr F. K. II: 15.)

II: 1. ang. framställande av nytt lämpligt medel för denaturering av sprit.
2. „ anordnande av undervisning i den homöopatiska läkemetoden.
3. „ lindring i de mindre bemedlades kostnader för hospitalsvård. (Jfr F. K. I: 5.)
4. „ utskänkningen av brännvin, vin och öl i Riksdagens lokaler.
5. „ fortsatt förbud mot import av begagnade tomsäckar.
6. „ åvägabringande av effektiv tandvård vid landsbygdens skolor. (Jfr F. K. I: 4.)
7. „ obligatorisk läkareundersökning av folkskolebarn m. m. (Jfr F. K. I: 15.)
8. „ upphörande av utspisningen av öl å flottans fartyg. (Jfr F. K. I: 18.)
9. „ anordnande av skolbad vid landsbygdens folkskolor. (Jfr F. K. I: 19.)
10. „ återförvisning av utl. n:o II: 7.
11. „ undanrödjande av faran av arsenikhaltig oljefärg. (Jfr F. K. II: 11.)
12. „ ändring i gällande giftstadga. (Jfr F. K. II: 21.)
13. „ återförvisning av utl. n:o II: 9.

III: 1. „ förbud mot befordran å järnväg av brännvin.
2. „ åtgärder mot oordningar å järnvägsstationer och bantåg. (Jfr F. K. II: 12.)
3. „ enhetlig behandling av frågor om vägar vid Riksdagen.
4. „ sänkning av frakterna för vissa slag av färsk fisk.
5. „ K. Djurgårdens bevarande som naturlig park. (Jfr F. K. I: 17.)
6. „ förbättring av förhållandena vid kreaturstransporter vid st. järnvägar.
7. „ ordnande av telefonförhållandena i Stockholm med omnejd.
8. „ förbättrad postförmedling å vissa linjer m. m.
9. „ reglering av Mälarens vattenstånd. (Jfr F. K. II: 20.)
10. „ förflyttning av st. järnvägars kolhamn vid Värtan m. m.
11. „ förbud mot vilda djurs kringförande till förevisning.
12. „ förbättring av järnvägskonduktörernas löne- och befordringsförhållanden. (Jfr F. K. I: 22.)

IV: 1. „ utfärdande av vissa föreskrifter rör. utarrendering av prästerskapets löneboställer. (Jfr F. K. I: 8.)
2. „ Riksdagens samtycke till städernas avhändande av donerad jord. (Jfr F. K. I: 7.)
3. „ styckning till småbruk av viss till ecklesiastika boställer hörande mark.
4. „ lättnader i till Danviks hospital utgående rekognitionsavgifter. (Jfr F. K. II: 7.)
5. „ åläggande för arbetsgivare vid större arbetsföretag att företaga vissa anordningar. (Jfr F. K. II: 14.)
6. „ åtgärder till främjande av vissa föreningar med syfte att nedbringa levnadskostnaderna.
7. „ understödjande av kooperation bland mindre jordbrukare.
8. „ återförvisn. av utl. n:o IV: 2.
9. „ ökad centralisering vid upphandling för statens räkning. (Jfr F. K. II: 17.)
10. „ utredning rör. förekomsten av kungsådra. (Jfr F. K. I: 20.)
11. „ skyndsam behandling av viss del av skogslagstiftningskommitténs betänkande.
12. „ rätt att få del av den jordvärdestegring, som uppkommer vid anläggning av järnväg. (Jfr F. K. I: 21.)
13. „ inrättande av en statens brandförsäkringsanstalt.
14. „ fastställande av minimilöner för vissa lönearbetare m. fl.
15. „ fastställande av maximalarbetsdag för lönearbetare m. fl.
16. „ indragning av civilkommissionen.

V: 1. „ ändring i gällande bestämmelser om ersättning till stämningsmän.
2. „ försvarsutgifternas uttagande genom direkt och progressiv beskattning m. m.

3. ang. ordnande av partihandeln med petroleum.
4. „ främjande av nationernas strävan till rätt att leva sitt eget fria liv.
5. „ beredande av bättre möjlighet för allmänheten att vinna kännedom om vissa i gruvstadgan omförmälda inbetalningar.
6. „ tillhandahållande av förteckning över sittande kommittéer.
7. „ indragning av avgifter till vissa sjöförsäkringsanstalter m. m.
8. „ ökad skyndsamhet i publicerandet av kamrarnas protokoll.
9. „ förenklingar inom den civila och ecklesiastika förvaltningen.
10. „ ändring i gällande bestämmelser rör. indrivningsavgift och uppbördsprovision m. m.
11. „ reglering av den yrkesmässiga kommissionärsverksamheten. (Jfr F. K. II: 18.)
12. „ utfärdande av enhetliga bestämmelser för kommunernas bokföring.
13. „ inrättandet av ett statstryckeri.
14. „ avfattningen av kamrarnas protokoll. (Jfr F. K. II: 22.)

1914 A.

Första Kammaren:

I: 1. ang. ändring i gäll. bestämmelser ang. lösen för bevis över växelprotest.
2. „ åtgärder i syfte att läkarrecept må utskrivas på svenska språket.
3. „ åtgärder för beredande av ökad trygghet åt folk- och småskollärarinnor, som hava sin bostad i ensamt liggande skolhus.
4. „ beredande av söndagsvila m. m. åt arbetsanställda personer och studerande ungdom.
5. „ rätt för ordförande i pensionsnämnd att använda tjänstefrimärken. (Jfr A. K. IV: 2.)

II: 1. „ revision av gällande resereglemente.

Andra Kammaren:

I: 1. ang. ändring i föreskrifterna rör. ansökningar till stipendier för elever vid lantmannaskolor m. m.
2. „ beredande av civilanställning åt underbefälet vid armén och flottan.
3. „ beredande av ökad trygghet åt sådana folk- och småskollärarinnor, som bo i ensligt belägna skolhus.

II: 1. „ åtgärder mot spridning av tuberkelsmitta genom försäljning av tuberkulinundersökta djur.
2. „ åtgärder för höjande av den personliga hygienen.
3. „ stadganden att läkares recept skola utskrivas på svenska språket.

IV: 1. „ återlämnande av två motioner.
2. „ rätt för ordf. i pensionsnämnd att använda tjänstefrimärken. (Jfr F. K. I: 5.)

V: 1. „ återställande av två rum i A. K:s klubbvåning till kammarledamöternas fria förfogande.
2. „ ändringar i förfarandet vid lejning av hästar för vissa arméns truppförband.

1914 B.

Första Kammaren:

I: 1. ang. befrämjande av vetenskaplig forskning och undervisning i publik och privat internationell rätt. (Jfr A. K. I: 5.)
2. „ obligatorisk slöjdundervisning vid de allm. läroverken.
3. „ anordnande av övning i skidåkning för den manliga skolungdomen.
4. „ åtgärder för förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden.

5. ang. stadgande av skatteplikt till stat o. kommun för vissa utlänningar. (Jfr A. K. IV: 5.)
6. „ förvärv för statens räkning av ön "Jungfrun" ss. fridlyst nationalpark. (Jfr A. K. I: 4.)
7. „ anordnande av arbete i det fria för tvångsarbets- och straffångar. (Jfr A. K. I: 3.)
8. „ olägenheterna av till vissa avsöndrade lägenheter hörande rättigheter att å stamhemmanets mark avverka skog m. m. (Jfr A. K. IV: 8.)
9. „ förbättrad organisation av hushållningssällskapen. (Jfr A. K. II: 2.)
10. „ utfärdande av föreskrift, att rusdrycker ej få finnas ombord å flottans fartyg. (Jfr A. K. II: 5.)

II: 1. „ åtgärder för beredande av bättre vård åt barnsängskvinnor jämte nyfödda barn.
2. „ åstadkommande av större ändamålsenlighet och rättvisa uti beskattningen m. m.
3. „ möjligheten att indraga första och någon del av andra klassens personvagnar vid trafik å statens järnvägar.
4. „ åtgärder för att nedbringa kostnaderna för väganläggningar.
5. „ ändring i förfarandet vid fastställande av taxor för färjinrättningar. (Jfr A. K. III: 1.)
6. „ anordnande av 3:e klassens väntsalar vid statens järnvägar. (Jfr A. K. II: 3.)
7. „ åtgärder för bättre vård åt barnsängskvinnor. (Jfr A. K. II: 6.)
8. „ ändring i förordningen ang. befäl å svenska handelsfartyg m. m. (Jfr A. K. III: 2.)
9. „ semester åt arbetare m. fl. vid statsförvaltningen. (Jfr A. K. IV: 1.)
10. „ ändring i gäll. förordning ang. eldfarliga oljor. (Jfr A. K. III: 6.)

Andra Kammaren:

I: 1. ang. statens funktionärers utbildning och tjänsteutövning.
2. „ åtgärder för förbättring av folkskoleväsendet på landsbygden.
3. „ anordnande av arbete i det fria för tvångsarbets- och straffångar. (Jfr F. K. I: 7.)
4. „ förvärv för statens räkning av ön "Jungfrun" som fridlyst nationalpark. (Jfr F. K. I: 6.)
5. „ främjande av vetenskaplig forskning och undervisning i publik och privat internationell rätt. (Jfr F. K. I: 1.)
6. „ utvisande av utländska mormonagenter m. m.
7. „ beredande av studielån åt mindre bemedlade studenter.
8. „ reglering av universitetslärares rätt att mot betalning giva enskild undervisning.

II: 1. „ utredning om orsakerna till den avtagande nativiteten m. m.
2. „ förbättrad organisation av hushållningssällskapen. (Jfr F. K. I: 9.)
3. „ anordnande av 3:e klassens väntsalar vid statens järnvägar. (Jfr F. K. II: 6.)
4. „ inskränkning i godstrafik m. m. vid järnvägarna å sön- och helgdagar.
5. „ utfärdande av föreskrift att rusdrycker ej få finnas å flottans fartyg. (Jfr F. K. I: 10.)
6. „ åtgärder för beredande av bättre vård åt barnsängskvinnor m. m. (Jfr F. K. II: 7.)
7. „ landsbygdens befriande från vissa av städernas privilegier härflytande bördor.
8. „ återförvisning av utl. n:o II: 2.

III: 1. „ ändring i fastställandet av taxor för färjinrättningar. (Jfr F. K. II: 5.)
2. „ ändring i förordn. ang. befäl å svenska handelsfartyg. (Jfr F. K. II: 8.)
3. „ undersökning av möjligheten att utskeppa malm vintertiden från hamn i mellersta Norrland.

4. ang. förbud mot befordran å järnväg av försändelser innehållande brännvin.
5. „ utarbetande av statistisk jämförelse mellan Norrland och det övriga Sverige, företrädesvis i ekonomiskt o. socialt hänseende.
6. „ ändring i gäll. förordn. ang. eldfarliga oljor. (Jfr F. K. II: 10.)
7. „ återförvisning av utl. n:o III: 2.

IV: 1. „ semester åt arbetare m. fl. vid statsförvaltningen. (Jfr F. K. II: 9.)
2. „ tryggare bostadsförhållanden vid inträdande ålderdom för vissa arrendatorer.
3. „ bibehållande av den vissa socknar tillkommande rätt till utsyning av ved och virke från Böda kronopark.
4. „ utredning om livsmedelstullarnas bidragande till levnadskostnadernas stegring m. m.
5. „ stadgande av skatteplikt för vissa utlänningar. (Jfr F. K. I: 5.)
6. „ skogsvårdsintressets beaktande vid uppgörande av planer för avdikningsanslagens användande m. m.
7. „ ett målmedvetet o. planmässigt arbete för jordfrågans lösning.
8. „ utredning om olägenheterna av till vissa avsöndrade lägenheter hörande rättigheter att avverka skog. (Jfr F. K. I: 8.)

V: 1. „ ändring i gällande bestämmelser om expeditionslösen vid växelprotest.
2. „ utredning om inrättande av spannmålslagerhus.
3. „ återinsättande av de under bruk skatteköpta hemmanens åbor i besittningen av skogen å hemmanen.
4. „ främjande av jordbrukets förseende med elektrisk kraft.
5. „ åtgärder till befordrande av vänskapliga förbindelser mellan Sverige och Ryssland.
6. „ omfattningen av den pågående utredningen ang. åborättigheter.
7. „ svenskt initiativ i fråga om avskaffande av spioneriet i fredstid.
8. „ utarbetande av förslag till nästkommande fredskonferens om bildande av en internationell exekutiv makt till förhindrande av krigsutbrott m. m.
9. „ ett framträdande i den svenska utrikespolitiken för fredsfrågans lösning m. m.
10. „ svenskt initiativ till förhandlingar för avslutande av skiljedomsfördrag med andra stater m. m.
11. „ behovet och omfattningen av den påbjudna mobiliseringen av landstormen m. m.

1915.

Första Kammaren:

I: 1. ang. förebyggande av simulation bland inskrivningsskyldige och värnpliktige. (Jfr A. K. II: 8.)
2. „ hovrättens över Skåne och Blekinge förläggning.
3. „ ändamålsenligare bestämmelser rör. överföring av flyttningsbetyg.
4. „ upprättande av ett statstidningsföretag m. m.
5. „ understöd utan fattigvårds karaktär åt barn till ensamma mödrar.
6. „ revision av gäll. resereglemente. (Jfr A. K. IV: 1.)
7. „ borttagande av katekesundervisningen i folkskolorna m. m.
8. „ ordnande och framtida förvaring av kommunala arkivalier. (Jfr A. K. I: 4.)
9. „ rätt till fria resor till och från hemorten för värnpliktige och landstormsmän.
10. „ bidrag till kommun, som i sin tjänst anställer examinerad sjuksköterska. (Jfr A. K. II: 6.)
11. „ värnpliktiges rätt att vid samvetsbetänkligheter mot militärtjänst fullgöra annat arbete. (Jfr A. K. V: 6.)

12. ang. revision av förordningen ang. antagande av släktnamn m. m. (Jfr A. K. I: 7.)
13. „ ändring i gäll. bestämmelser rör. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Jfr A. K. I: 5.)
14. „ återförvisning av utl. n:o I: 8.
15. „ överlåtande å annan myndighet av biskops och domkapitels befattning med skolärenden. (Jfr A. K. I: 9.)
16. „ omorganisation av rikets sjömanshus. (Jfr A. K. III: 8.)
17. „ inrättande av ett statens tryckeri. (Jfr A. K. V: 11.)

II: 1. „ hämmande av emigrationen genom främjande av Norrlands kolonisation.
2. „ möjligheten att tillverka potatisflingor för landets behov.
3. „ åvägabringande av en närings- och arbetsstatistisk utredning rör. hotell-, restaurang- och kaférörelsen i Sverige.
4. „ förbud mot införsel av fjädrar av vilda fåglar. (Jfr A. K. II: 7.)
5. „ effektivare kontroll vid hamnar till förhindrande av olycksfall.
6. „ åtgärder till främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft. (Jfr A. K. III: 10.)
7. „ skyldighet att å etikett på frukt- och bärsafter angiva tillverkarens namn och varans ingredienser. (Jfr A. K. II: 2.)
8. „ tillvaratagande av de utvecklingsmöjligheter, som efter världskrigets upphörande kunna erbjuda sig för Sveriges handel, industri och sjöfart.
9. „ lagstiftning mot spel å utländska lotterier m. m. (Jfr A. K. I: 2.)
10. „ omorganisation av hushållningssällskapen. (Jfr A. K. II: 5.)
11. „ svenskt initiativ till internationell överenskommelse om förekommande av nattarbete vid industrier m. m. (Jfr A. K. IV: 7.)
12. „ åtgärder till skydd mot olycksfall under tjänstgöring med växlingsarbete vid järnvägarna. (Jfr A. K. III: 16.)
13. „ anordnande av A. K:s justeringsrum till rum för förtroenderåden inom två av A. K:s partier. (Jfr A. K. V: 9.)
14. „ minskning i utgifterna för Sveriges officiella statistik. (Jfr A. K. III: 9.)
15. „ avskaffande av entreprenadsystemet vid lantbrevbäringens ordnande. (Jfr A. K. III: 7.)
16. „ provisorisk lindring av kommunernas ekonomiska bördor. (Jfr A. K. IV: 11.)

Andra Kammaren:

I: 1. ang ändringar i gäll. stadga ang. folkundervisningen.
2. „ lagstiftning mot spel å utländska lotterier m. m. (Jfr F. K. II: 9.)
3. „ skolråds och kyrkostämmas större inflytande vid fastställande av skolform.
4. „ ordnande och framtida förvaring av kommunala arkivalier. (Jfr F. K. I: 8.)
5. „ ändring i gäll. bestämmelser rör. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Jfr F. K. I: 13.)
6. „ skyldighet för den som flyttar från en församling till en annan att själv ombesörja överförandet av flyttningsbetyg.
7. „ revision av förordningen ang. antagande av släktnamn m. m. (Jfr F. K. I: 12.)
8. „ återförvisning av utl. n:o I: 4.
9. „ överlåtande å annan myndighet av biskops och domkapitels befattning med skolärenden. (Jfr F. K. I: 15.)
10. „ återförvisning av utl. n:o I: 7.

II: 1. „ visst tillägg till § 40 i hälsovårdsstadgan.
2. „ skyldighet att å frukt- och bärsafter utsätta tillverkarens namn och varans ingredienser. (Jfr F. K. II: 7.)
3. „ tillgodoseende av landets behov av potatisflingor.
4. „ indragning av vetenskapsakademiens almanacksprivilegium.
5. „ omorganisation av hushållningssällskapen. (Jfr F. K. II: 10.)

6. ang. statsunderstöd till kommun, som i sin tjänst anställer examinerad sjuksköterska. (Jfr F. K. I: 10.)
7. „ förbud mot införsel av fjädrar av vilda fåglar. (Jfr F. K. II: 4).
8. „ förebyggande av simulation bland inskrivningsskyldige och värnpliktiga. (Jfr F. K. I: 1.)
9. „ åtgärder till höjande av den personliga hygienen.
10. „ tillämpning av principen om familjeunderstöd vid upprättande av lönestater för statens funktionärer.
11. „ behovet av särskild uppmärksamhet åt luftens beskaffenhet i arbetsrummen i för statens räkning uppförda byggnader.

III: 1. „ rätt för vissa innehavare av kommunala uppdrag att begagna tjänstefrimärken.
2. „ rätt för riksdagens ledamöter till fria järnvägsresor i studiesyfte.
3. „ utarbetande av en statistisk redogörelse ang. Norrlands förhållande till det övriga Sverige.
4. „ vård och tillsyn åt ännu kvarvarande milstolpar.
5. „ begagnande av de utvecklingsmöjligheter, som efter världskrigets upphörande kunna erbjuda sig för Sveriges handel, industri och sjöfart.
6. „ åtgärder till skydd mot olycksfall under tjänstgöring med växling för järnvägspersonalen. (Jfr F. K. II: 12.)
7. „ avskaffande av entreprenadsystemet vid lantbrevbäringen. (Jfr F. K. II: 15.)
8. „ omorganisation av rikets sjömanshus. (Jfr F. K. I: 16.)
9. „ minskning av utgifterna för Sveriges officiella statistik. (Jfr F. K. II: 14.)
10. „ främjande av landsbygdens förseende med elektrisk drift. (Jfr F. K. II: 6.)

IV: 1. „ revision av gällande resereglemente. (Jfr F. K. I: 6.)
2. „ rätt till fri resa till o. från hemorten för värnpliktige o. landstormsmän.
3. „ återremiss av utl. n:o IV: 2.
4. „ understöd utan fattigvårds karaktär åt barn till ensamma mödrar.
5. „ beredande av kostnadsfri rättshjälp åt genom olycksfall i arbete skadade arbetare.
6. „ utredning om användandet av minderårigas arbetskraft inom jordbruket.
7. „ svenskt initiativ till internationell överenskommelse om åtgärder mot industriellt nattarbete. (Jfr F. K. II: 11.)
8. „ ingripande mot missförhållanden betr. innehållet i vissa avverknings-, flottnings- och dikningskontrakt.
9. „ åtgärder för jordfrågans lösning.
10. „ återhänvisn. av utl. n:o IV: 2.
11. „ provisorisk lindring av kommunernas ekonomiska bördor. (Jfr F. K. II: 16.)
12. „ återhänvisning av utl. n:o IV: 7.

V: 1. „ förläggningsorten för hovrätten över Skåne och Blekinge.
2. „ minskning i kostnaderna för expeditionslösen vid lagfart å fång till fast egendom.
3. „ åtgärder för fredsfrågans lösning.
4. „ internationella överenskommelser om nationernas rätt att leva sitt eget fria liv.
5. „ inrättande av ett världsparlament och en världsregering.
6. „ värnpliktiges rätt att vid samvetsbetänkligheter mot militärtjänst fullgöra annat arbete. (Jfr F. K. I: 11.)
7. „ inrättande av en statstidning m. m.
8. „ införande av ett världsspråk.
9. „ anordnande av A. K:s justeringsrum till rum för förtroenderåden inom två av kammarens partier. (Jfr F. K. II: 13.)
10. „ åstadkommande av en sammankomst av de svenska och danska riksdagarnas samt det norska stortingets ledamöter.
11. „ inrättande av ett statens tryckeri. (Jfr F. K. I: 17.)

1916.

Första Kammaren:

I: 1. ang. ändrad lydelse av § 3 mom. 2 i reglementariska föreskrifter för riksdagen. (Jfr A. K. V: 5.)
2. „ ny uppdelning av telefontaxeområdena inom riket.
3. „ skyldighet för fängelseläkare att avgiva utlåtande om sinnessjuk straffånge.
4. „ rätt att vid gudstjänst begagna nu gällande kyrkobibel under övergångstiden. (1: 4).
5. „ sammankallande av en fredskonferens av neutrala stater.
6. „ ändring i villkoren för inträde vid seminarier m. fl. läroanstalter. (Jfr A. K. I: 3.)
7. „ åtgärder för ordnande och framtida förvaring av kommunala arkivalier. (Jfr A. K. I: 1.)
8. „ beredande av möjlighet för vissa värnpliktige att civilklädda utföra arbete för statens räkning.
9. „ omhändertagande av vissa sinnesslöa kvinnor.
10. „ väckande hos barn och ungdom av intresse för sparsamhet. (Jfr A. K. I: 7.)
11. „ upprättande av en fullständig järnvägsstation på svenska sidan vid riksgränsen å Dalslands järnväg.
12. „ inkvarteringen av arméns gifta underofficerare m. m. (Jfr A. K. II: 3.)
13. „ beredande av effektiv möjlighet för mottagare av efterkravs- och postförskottsgods att skydda sin rätt.
14. „ underlättande av vintertrafiken utmed Norrlandskusten. (Jfr A. K. III: 2.)
15. „ vissa ändringar i gällande folkskolestadga. (Jfr A. K. I: 12.)
16. „ ökat skydd för kvinnor å offentliga platser.
17. „ studiemöjligheterna för fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter. (Jfr A. K. I: 13.)
18. „ ändring i grunderna för underbefälets vid armén befordran. (Jfr A. K. IV: 8.)
19. „ taxor för trafik å enskilda järnvägar m. m. (Jfr A. K. III: 6.)
20. „ ändringar i gällande telefonreglemente m. m. (Jfr A. K. III: 8.)

II: 1. „ fiskets befrämjande.
2. „ införande av statsmonopol å mineraloljor.
3. „ en snar och effektiv lagring av bränsle.
4. „ revision av resereglementet.
5. „ inrättande av ett penninglotteri för statens räkning m. m. (Jfr A. K. I: 10.)
6. „ utredning betr. frågan om malmfyndigheters tillgodogörande. (Jfr A. K. IV: 10.)
7. „ borttagande eller inskränkande av tullbevakning av tullrestitutionsgods.
8. „ reglering av provinsialläkares och distriktsveterinärers arvoden. (Jfr A. K. II: 1.)
9. „ framläggande av förslag till livsmedelslag.
10. „ skyddande av vissa fågelarter.
11. „ upptagande av en skattefri maltdryck i spisordningen för flottans värnpliktiga manskap.
12. „ förhindrande av att entreprenörer vid uppförande av allmänna byggnader undandraga sig att erlägga betalning för arbetskraft och materialier. (Jfr A. K. IV: 7.)
13. „ inrättande av allmänna organ för ordnande av frågor om tillhandahållande av livsmedel, bränsle m. m.
14. „ åtgärder till hämmande av vanhävd å jordegendom m. m. (Jfr A. K. IV: 2.)

15. ang. en permanent organisation av den inrikes och utrikes spannmålshandeln.
16. „ frigivande av laxfisket i Mörrumsbukten. (Jfr A. K. IV: 11.)
17. „ inskränkning av möjligheten för värnpliktige att inköpa brännvin m. m. (Jfr A. K. II: 13.)

Andra Kammaren:

I: 1. ang. ordnande och framtida förvaring av kommunala arkivalier. (Jfr F. K. I: 7.)
2. „ vård och tillsyn åt ännu kvarvarande milstolpar.
3. „ ändring i villkoren för inträde vid seminarier m. fl. läroanstalter. (Jfr F. K. I: 6.)
4. „ församlingarnas frihet att vid gudstjänst använda den äldre bibelöversättningen.
5. „ rätt för kyrkostämma att besluta om obligatorisk undervisning i huslig ekonomi.
6. „ ändring i gällande föreskrifter rör. utfärdande av prästbetyg.
7. „ väckande hos barn och ungdom av intresse för sparsamhet. (Jfr F. K. I: 10.)
8. „ kristendomsundervisningen vid rikets läroanstalter.
9. „ återförvisning av utl. n:o I: 1.
10. „ inrättande av ett penninglotteri för statens räkning m. m. (Jfr F. K. II: 5.)
11. „ ändring i sättet för uppbörden av de direkta skatterna till staten.
12. „ vissa ändringar i gällande folkskolestadga. (Jfr F. K. I: 15.)
13. „ studiemöjligheterna för fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter. (Jfr F. K. I: 17.)
II: 1. „ reglering av provinsialläkares och distriktsveterinärers arvoden. (Jfr F. K. II: 8.)
2. „ reformering av fängelseväsendet.
3. „ inkvarteringsförhållandena för arméns gifta underofficerare m. m. (Jfr F. K. I: 12.)
4. „ ökat skydd åt kvinnor å offentliga platser.
5. „ inskränkningar i rättigheten att mot betalning förevisa vaxkabinett m. m.
6. „ framläggande av förslag till en livsmedelslag.
7. „ spisordningen för flottans värnpliktiga manskap.
8. „ den personliga frihetens värnande mot psykiatrisk läkarepraktik.
9. „ vården av sinnesslöa m. m.
10. „ återremiss av utl. n:o II: 4.
11. „ ett snabbare utvecklande av kylhusväsendet.
12. „ vissa ändringar i gäll. folkskolestadga.
13. „ inskränkning i värnpliktiges möjlighet att inköpa brännvin m. m. (Jfr F. K. II: 17.)
III: 1. „ rätt för vissa kommunala förtroendemän att använda tjänstefrimärken m. m.
2. „ åtgärder för underlättande av vintertrafiken utmed norrlandskusten. (Jfr F. K. I: 14.)
3. „ statens inlösande av västra centralbanan m. m.
4. „ beredande av möjlighet för mottagare av efterkravs- och postförskottsgods att skydda sin rätt.
5. „ vissa enskilda järnvägsföretags förpliktande att lämna bidrag till understöd åt andra järnvägar.
6. „ meddelande av föreskrifter vid fastställande av taxor för trafik å ensk. järnvägar. (Jfr F. K. I: 19.)
7. „ utfärdande av bestämmelser rör. förhyrning och registrering av personalen å vissa maskindrivna trålfartyg.
8. „ vissa ändringar i gällande telefonreglemente. (Jfr F. K. I: 20.)
9. „ återförvisning av utl. n:o III: 8.
IV: 1. „ återlämnande till kammaren av viss motion.

2. ang. hämmande av vanhävd å jordegendom. (Jfr F. K. II: 14.)
3. „ lättnader för kommunerna i utgifterna för pensionsförsäkringen.
4. „ blivande utredning av frågan om malmfyndigheters tillgodogörande.
5. „ Karlskrona örlogsvarvs ställande under civil ledning.
6. „ befrämjande av en rationell fiskeripolitik.
7. „ förhindrande av att entreprenörer vid uppförande av allmänna byggnader undandraga sig att erlägga betalning för arbetskraft och materialier. (Jfr F. K. II: 12.)
8. „ ändring i grunderna för underbefälets vid armén befordran. (Jfr F. K. I: 18.)
9. „ införande av statsmonopol å mineraloljor.
10. „ återhänvisning av utl. n:o IV: 4. (Jfr F. K. II: 6.)
11. „ frigivande av laxfisket i Mörrumsbukten. (Jfr F. K. II: 16.)
12. „ åtgärder för lagring av bränsle.
13. „ utredning rör. vissa missförhållanden inom cellulosaindustrien.
14. „ återhänvisning av utl. n:o IV: 7.
15. „ återhänvisning av utl. n:o IV: 2.

V: 1. „ nytt system för avlönande av allmänna åklagare m. fl.
2. „ sättet för utdelande till riksdagens ledamöter av statistiskt tryck m. m.
3. „ omarbetning av gällande reglem. föreskr. för riksdagen.
4. „ borttagande eller inskränkande av tullbevakning av tullrestitutionsgods.
5. „ ändrad lydelse av § 3 mom. 2 i reglem. föreskr. för riksdagen. (Jfr F. K. I: 1.)
6. „ ändring i gällande bestämmelser om justering av vågar.
7. „ ändring i förordn. ang. ersättning till förrättningsmän för utmätning i enskilda mål m. m.
8. „ skydd för vissa fågelarter.
9. „ svenskt initiativ till sammankallande av en fredskonferens av neutrala stater.
10. „ utvidgning av militärbefäls bemyndigande betr. värnpliktiga, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst.
11. „ visst tillägg till A. K:s arbetsordning m. m.
12. „ de flottans s. k. A-klass tillhörande värnpliktiges tjänstgörings- och avlöningsförhållanden.
13. „ revision av reglementena för de kungliga teatrarna och deras personals pensionsinrättningar.

1917.

Första Kammaren:

I: 1. „ revision av gäll. bestämmelser rör. värnpliktiga, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst.
2. „ ordnande av kurser för utbildning av fångvårdstjänstemän av högre grad.
3. „ underlättande av studiemöjligheterna för fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter.
4. „ förenklad benämning å statens verk och inrättningar. (Jfr A. K. V: 3.)
5. „ beredande av rätt för parter och deras biträden att sittande övervara rättegångsförhandlingarna. (Jfr A. K. V: 4.)
6. „ vissa kyrkorådets åligganden i pastorat bestående av mer än en församling. (Jfr A. K. I: 3.)
7. „ meddelande av viss föreskrift i fråga om krigsmans befordran eller transport till beställning å stat. (Jfr A. K. II: 4.)
8. „ avveckling av militärförsvaret m. m.
9. „ avskaffande av entreprenadsystemet vid lantbrevbäringens ordnande. (Jfr A. K. III: 1.)

10. ang. innehavares av pastorsadjunktur bibehållande vid befattningen, då den ändras till komministertjänst.
11. „ skollovskoloniverksamhetens stödjande och utveckling genom statens försorg.
12. „ införande i folkskolorna av bespisning av behövande barn.
13. „ bibehållande för innevarande år av gäll. kung. ang. tidsberäkning inom riket. (Jfr A. K. III: 2.)
14. „ kyrkostämmas beslut om införande av skolplikt betr. fortsättningsskolor och skolor i huslig ekonomi. (Jfr A. K. I: 4.)
15. „ beredande av kostnadsfri skolmateriel åt barn i folk- och småskolor. (Jfr A. K. I: 5.)
16. „ åstadkommande efter fredsslutet av ett förnuftigt ekonomiskt samsamarbete mellan alla stater. (Jfr A. K. V: 10.)
17. „ uppskov med polismäns inkallelse till krigstjänstgöring.
18. „ förflyttning och utvidgning av tandläkareinstitutet. (Jfr A. K. II: 12.)
19. „ omarbetning av gäll. förordn. ang. utarrendering av prästerskapets löneboställer. (Jfr A. K. IV: 4.)
20. „ upprättande av en kontinuerlig statistik rör. handelsomsättningen mellan de nordiska länderna m. m. (Jfr A. K. III: 11.)
21. „ folkskoleväsendet i de finsktalande delarna av Norrbottens län. (Jfr A. K. I: 16.)
22. „ återremiss av utl. n:o I: 10.
23. „ sammankallandet av en officiell fredskonferens av neutrala stater. (Jfr A. K. V: 13.)
24. „ förstatligande av de enskilda järnvägarna m. m. (Jfr A. K. III: 12.)
25. „ folkundervisningens befrämjande. (Jfr A. K. I: 15.)
26. „ rikets lots- och fyrväsende m. m. (Jfr A. K. III: 15.)
27. „ utjämning av kostnaderna för anslutning till rikstelefonnätet. (Jfr A. K. III: 14.)

II: 1. „ förhindrande av abborrfiskets i Östersjön tillbakagång. (Jfr A. K. II: 8.)
2. „ riksdagsmäns erhållande av fribiljetter å statens järnvägar för studieresor.
3. „ utredning om statens övertagande av vissa naturrikedomar, industrier m. m.
4. „ åläggande för statens ämbets- och tjänstemän att underteckna tjänstehandlingar med tydlig namnunderskrift. (Jfr A. K. V: 5.)
5. „ ändring i gäll. bestämmelser ang. fribiljetter för pensionerade befattningshavare vid statens järnvägar. (Jfr A. K. III: 3.)
6. „ beredande av tillgång till utsädesspannmål till skäligt pris. (Jfr A. K. II: 5.)
7. „ revision av gäll. resereglemente. (Jfr A. K. IV: 5.)
8. „ förbud för värnpliktiga m. fl. att inköpa brännvin. (Jfr A. K. II: 7.)
9. „ statsunderstöd till upprättande och underhåll av kommunala rättshjälpskontor.
10. „ nedbringande av statens tryckningskostnader. (Jfr A. K. V: 1.)
11. „ utredning av kostnaderna för brödsädesproduktionen i landet. (Jfr A. K. II: 10.)
12. „ beredande av vidsträcktare tillfällen åt obemedlade att förvärva jord och bostäder m. m. (Jfr A. K. IV: 8.)
13. „ möjlighet till statsbidrag åt personer, vilka ämna ingå äktenskap.
14. „ förbud mot plockning av lingon före viss dag. (Jfr A. K. IV: 1.)
15. „ åtgärder i syfte att öka brödsädesproduktionen i landet m. m. (Jfr A. K. II: 3.)
16. „ åtgärder mot användande av papp- eller "konstläder" vid tillverkning av skodon. (Jfr A. K. III: 7.)
17. „ användandet av s. k. förtyngningsmedel vid beredning av läder. (Jfr A. K. III: 8.)
18. „ beredande av tillgång till tvättstuga åt boställsinnehavare vid statens järnvägar. (Jfr A. K. III: 5.)
19. „ visst uppdrag till de s. k. trustsakkunniga. (Jfr A. K. IV: 10.)

20. ang. genomförande av en allmän arbetaresemester. (Jfr A. K. IV: 15.)
21. „ förbättrad ställning för vissa i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande. (Jfr A. K. IV: 14.)
22. „ uttagande till dyrtidens lindrande av kompensationer utav andra näringar än jordbruket. (Jfr A. K. IV: 11.)
23. „ anordnande av en statens egen tillverkning av papper. (Jfr A. K. V: 14.)
24. „ åtgärder för tillgodoseende av befolkningens behov av livsförnödenheter. (Jfr A. K. II: 15.)
25. „ indragning till statsverket av allm. åklagare m. fl. tillkommande andelar i böter och beslagtagen egendom. (Jfr A. K. V: 16.)

Andra Kammaren:

I. 1. ang. åtgärder till vidsträcktare spridning bland folket av konstalster.
2. „ främjande av medborgarnas karaktärsdaning m. m.
3. „ vissa kyrkorådets åligganden i pastorat bestående av mer än en församling. (Jfr F. K. I: 6.)
4. „ rätt för kyrkostämma att besluta om införande av skolplikt betr. fortsättningsskolor m. m. (Jfr F. K. I: 14.)
5. „ beredande av kostnadsfri materiel åt barn i folk- och småskolor. (Jfr F. K. I: 15.)
6. „ upphävande av den med de teologiska professurerna förenade prebendeinstitutionen.
7. „ underlättande av möjligheterna till utbildning för obemedlade lärjungar vid offentliga läroanstalter.
8. „ anordnande av kurser för utbildning av fängvårdstjänstemän av högre grad.
9. „ understödjande av skollovskoloniverksamheten.
10. „ anordnande av barnbespisning vid rikets folkskolor.
11. „ ändring i personalrekryteringen och organisationen inom statsförvaltningen.
12. „ förhindrande av viss tendens i undervisningen vid statsunderstödda skolor.
13. „ viss ändring i gäll. läroverksstadga.
14. „ genomförandet av vissa grundsatser betr. statens tjänstemannakår.
15. „ åtgärder till folkundervisningens befrämjande. (Jfr F. K. I: 25.)
16. „ folkskoleväsendet i de finsktalande delarna av Norrbottens län. (Jfr F. K. I: 21.)

II: 1. „ beredande av militär hjälp för skördens inbärgande m. m.
2. „ reglering av handeln med mjölk.
3. „ åtgärder i syfte att öka sädesproduktionen i riket m. m. (Jfr F. K. II: 15.)
4. „ meddelande av viss föreskrift i fråga om krigsmans befordran eller transport till beställning å stat. (Jfr F. K. I: 7.)
5. „ beredande av tillgång till utsädesspannmål till skäligt pris. (Jfr F. K. II: 6.)
6. „ inskridande mot utrop å allmän plats av vissa periodiska skrifter.
7. „ förbud för värnpliktiga m. fl. att inköpa brännvin. (Jfr F. K. II: 8.)
8. „ åtgärder till förhindrande av abborrfiskets i Östersjön tillbakagång. (Jfr F. K. II: 1.)
9. „ undersökning av olika metoder för bärgning av säd.
10. „ utredning rör. kostnaderna för brödsädesproduktionen i landet. (Jfr F. K. II: 11.)
11. „ beredande av nya lokaler för statsmedicinska anstalten.
12. „ förflyttning och utvidgning av tandläkareinstitutet. (Jfr F. K. I: 18.)
13. „ återhänvisning av utl. n:o II: 7.
14. „ återlämnande till kammaren av viss motion.
15. „ åtgärder för tillgodoseende av befolkningens behov av livsförnödenheter. (Jfr F. K. II: 24.)
16. „ avveckling av militärförsvaret.
17. „ inställande av militärövningarna tillsvidare under år 1917.

18. ang. återremiss av utl. n:o II: 17.
III: 1. „ avskaffande av entreprenadsystemet vid lantbrevbäringens ordnande. (Jfr F. K. I: 9.)
2. „ bibehållande för innevarande år av gäll. kung. ang. tidsberäkning inom riket. (Jfr F. K. I: 13.)
3. „ ändring i gäll. bestämmelser ang. fribiljetter för pensionerade befattningshavare vid statens järnvägar. (Jfr F. K. II: 5.)
4. „ återlämnande till kammaren av viss motion.
5. „ beredande av tillgång till tvättstuga åt boställsinnehavare vid statens järnvägar. (Jfr F. K. II: 18.)
6. „ ökande av antalet postföringsturer å vissa postförande linjer.
7. „ åtgärder mot användande av papp eller "konstläder" vid tillverkning av skodon. (Jfr F. K. II: 16.)
8. „ användandet av s. k. förtyngningsmedel vid beredning av läder. (Jfr F. K. II: 17.)
9. „ införande av statsmonopol å tillverkning och import av socker.
10. „ beredande av fribiljetter å statens järnvägar för studieresor åt riksdagsmän.
11. „ upprättande av en kontinuerlig statistik rör. handelsomsättningen mellan de nordiska länderna m. m. (Jfr F. K. I: 20.)
12. „ förstatligande av de ensk. järnvägarna m. m. (Jfr F. K. I: 24.)
13. „ införande vid statens järnvägar av kombinerad ångdrift och elektrisk drift.
14. „ utjämning av kostnaderna för anslutning till rikstelefonnätet. (Jfr F. K. I: 27.)
15. „ utredning ang. rikets lots- och fyrväsende m. m. (Jfr F. K. I: 26.)
16. „ förbättring av fyrbelysningen vid Kalmarsunds djupränna.
IV: 1. „ förbud mot plockning av lingon före viss dag. (Jfr F. K. II: 14.)
2. „ skydd för jordägare eller brukare av jord mot oförskylld förlust på grund av älvarnas bortförande av värdefull jord.
3. „ lättnader i avseende å den vissa socknar å Öland tillkommande utsyningsrätt å Böda kronopark.
4. „ omarbetning av gäll. förordn. ang. utarrendering av prästerskapets löneboställer. (Jfr F. K. I: 19.)
5. „ revision av gällande resereglemente. (Jfr F. K. II: 7.)
6. „ utredning om verkningarna av lagen om avgäld från avsöndrad lägenhet.
7. „ verkningarna i visst avseende av gällande förordning ang. inteckning av fast egendom.
8. „ beredande åt obemedlade av vidsträcktare tillfällen att förvärva jord och bostäder m. m. (Jfr F. K. II: 12.)
9. „ den skånska stenkolsgruveindustriens övertagande av staten.
10. „ visst uppdrag till de s. k. trustsakkunnige. (Jfr F. K. II: 19.)
11. „ uttagande till dyrtidens lindrande av kompensationer utav andra näringar än jordbruket. (Jfr F. K. II: 22.)
12. „ inskränkning i omfattningen av viss kronan tillhörig fiskerätt i ån Viskan.
13. „ utredning i fråga om statens övertagande av vissa naturrikedomar m. m.
14. „ förbättrad ställning för vissa i statens tjänst skadade arbetare eller deras efterlevande. (Jfr F. K. II: 21.)
15. „ införande av allmän semester för arbetare. (Jfr F. K. II: 20.)
16. „ återhänvisning av utl. n:o IV: 14.
V: 1. „ nedbringande av statens tryckningskostnader. (Jfr F. K. II: 10.)
2. „ utvidgat bemyndigande för militärbefäl betr. värnpliktiga, som hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst.
3. „ förenklad benämning å statens verk och inrättningar. (Jfr F. K. I: 4.)
4. „ beredande av tillfälle för parter och deras biträden att sittande övervara rättegångsförhandlingar. (Jfr F. K. I: 5.)
5. „ åläggande för statens ämbets- och tjänstemän att underteckna tjänstehandlingar med tydlig underskrift. (Jfr F. K. II: 4.)

6. ang. utredning ang. vissa förhållanden rör. tidningspressen.
7. „ behövligheten av "monarkismens biinstitutioner" m. m.
8. „ svenskt initiativ i syfte att genom bidrag från samtliga stater bereda gottgörelse för genom kriget åstadkommen skada å viss egendom.
9. „ införande av ett världsspråk.
10. „ åstadkommande efter fredsslutet av ett förnuftigt ekonomiskt samarbete mellan alla stater. (Jfr F. K. I: 16.)
11. „ återhänvisning av utl. n:o V: 1.
12. „ förbättringar i ordnings- och polisväsendet å landsbygden.
13. „ sammankallandet av en officiell fredskonferens av neutrala stater. (Jfr F. K. I: 23.)
14. „ anordnande av en statens egen tillverkning av papper. (Jfr F. K. II: 23.)
15. „ utgivandet av en statstidskrift för politiska frågor.
16. „ indragning till statsverket av allm. åklagare m. fl. tillkommande andelar i böter och beslagtagen egendom. (Jfr F. K. II: 25.)
17. „ partiell omläggning av riksdagstryckets registrering.
18. „ statsunderstöd till upprättande och underhåll av kommunala rättshjälpskontor.
19. „ bildandet av en internationell exekutiv makt i syfte att hindra krigsutbrott m. m.
20. „ överenskommelse mellan de nordiska staterna om gemensam tillämpning av frihandelsprincipen.

INNEHÅLL.

Sid

1. Det parlamentariska utskottsväsendet 1

2. Utskottsväsendet ur författningshistorisk synpunkt 22

3. De tillfälliga utskottens konstitutionella ställning 31

4. Utvecklingen av praxis beträffande motions hänvisning till tillfälligt utskott 37

5. Ändringsförslag och genomförda grundlagsändringar beträffande de tillfälliga utskotten 58

6. De tillfälliga utskottens antal och sammansättning samt ärendenas fördelning dem emellan 78

7. Några synpunkter på de tillfälliga utskottens arbetsmetoder 97

8. De tillfälliga utskotten och konungens ekonomiska och administrativa lagstiftning samt förordningsmakt 114

9. De tillfälliga utskotten och »diverse» ärenden 123

10. De tillfälliga utskotten och kamrarnas enskilda ärenden 127

11. De tillfälliga utskotten och frågan om begränsningen av det parlamentariska initiativet 130

Förteckning över av Riksdagens tillfälliga utskott under riksdagarna 1867—1917 handlagda ärenden 141